

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

1891₉₂.

NYOLCZADIK ÉVFOLYAM.

KIADJA

A „MAGYAR IRODALMI ÖNKÉPZŐ-TÁRSULAT.”

FELELŐS SZERKESZTŐ:

(AZ ELSŐ FÉLÉVBEN)

IFJ. OLÁH ISTVÁN.

FŐMUNKATÁRSÁK:

JUHÁSZ LÁSZLÓ, IFJ. KISS REZSŐ.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

(A MÁSODIK FÉLÉVBEN)

JUHÁSZ LÁSZLÓ.

FŐMUNKATÁRSÁK:

KALASSAY, SÁNDOR SZEREMLEY GYULA, SZILVA ISTVÁN, TÓTH BÉLA.

SÁROSPATAK.

Nyomatatta Steinfeld Béla, az ev. ref. főiskola bettűivel.

1892.

TARTALOM.

	Lap
<i>Oláh István</i> : Előfizetési felhívás	16
" " Az Ifjúsági Közlöny t. olvasóihoz	9
<i>Juhász László</i> : Szerkesztői előszó	1

VEZÉRCZIKKEK.

<i>Bertók Béla</i> : Nehány szó, a tornaegyletről	71
<i>Kalassay Sándor</i> : Hogyan ünnepeljük Comenius emlékét?!	131
<i>Ladányi Endre</i> : Számolás	92
<i>Ifj. Oláh István</i> : Zsindely István	1
" " Ifjúságunkról ifjúságunknak	21
<i>Szilva István</i> : Márczius 15. és ifjúságunk	113
" " (a. n.) Nehány szó egy még nem létező egylet érdekében	69
<i>Tóth Béla</i> : Ifjúsági közgyűléseink	149
<i>Juhász László</i> : (Januárius) „Emlékezzünk régiokról!”	165

KOMOLYABB IRÁNYÚ CZIKKEK.

<i>Buvár</i> : Ötven év a kath. egyházban Chyniqui	178
<i>Dezső Lajos</i> : A pataki iskola reformja Comenius által 1650—1654.	—
<i>Finkey Ferencz</i> : A hozomány fejlődése a római jogban	25
<i>Gaskó Gyula</i> : Válasz a „Közpapok Lapjának.”	34
<i>Ifj. Kiss Rezső</i> : Október 6.	4
<i>Kiss Zsigmond</i> : Pál apostol megtérése .94, 115, 151 Comenius iskolai színjátékai	—
<i>Kutató Károly</i> : Zsigmond jellemzése	—
<i>Ifj. Oláh István</i> : A Magyar Tudományos Akadémia megalapítása	—
<i>Rácz Kálmán</i> : Ma is jogosult a karácsonyi öröm (Karácsonyi egyházi-beszéd)	41
" " Comenius J. Ámos eszméi az Istentől, teremtésről, angyalokról és ördögökről	—
<i>S. Szabó József</i> : Vergilius IV-ik Eklogája	23
<i>Szilva Béla</i> : Tóth Kálmán és Petőfi költészetének egymáshoz való viszonya	6
<i>Végh Elemér</i> : A sárospataki társaskör szabályai	—
<i>Juhász László</i> : (Lacilius) Könyvismertetés (Rácz Kálmán)	122 157
" " (i. z. o.) Comenius kortársai Sárospatakon	—
" " Titkári jelentés	183

KÖLTEMÉNYEK.

<i>Gömöry Lenke</i> : Dalol szeret	103
<i>Kalassay Sándor</i> : Miért daloljak?	103
(<i>Kállai</i>) <i>Nagyon</i>	85
" <i>Tudom</i>	86

	Lap
(<i>Kállai</i>) <i>Betegségemben</i>	89
<i>Ifj. Kiss Rezső</i> : Szőke Bodrog partján	59
" " " Te akartad	29
" " " Összejövünk	29
" " " Sirámok (I—II)	76
" " " Erdőben	193
<i>Kocsiss Endre</i> : Szerelmes levelekből (III)	—
<i>Ladányi Endre</i> : Márczius 15.	117
<i>Mihályi Lajos</i> : Jön a farsang	189
<i>Réthy Andor</i> : Dalok (I—II.)	99
" " Megy a farsang	189
<i>S. Szabó József</i> : Euripides „Hyppolitos” című tragédiájából	122
<i>Szalóczy Borcsuka</i> : Ha te úgy szeretnél!	—
<i>Szeremley Gyula</i> : Szerelmes levelekből (I.)	161
<i>Szilva Béla</i> : Október 6.	10
" " Jolán	50
" " Hivatlan vendég	154
<i>Juhász László</i> : Te és én	20
" " Miért?	62
" " Comenius emlékezete	129
" " Szerelmes levelekből (IV.)	—
<i>Szilva István</i> : Mért keseregsz?	29

TÁRCZACZIKKEK.

<i>Anonymus</i> : „Elveszlek”	84
<i>Gulyás István</i> : A sárospataki társaskörből	161
<i>Ifj. Kacziány Rezső</i> : Magamról	82
<i>Kalassay Sándor</i> : (Reporter) Márczius 15-ike Sárospatakon	124
<i>Kérchy Péter</i> : Bál előtt	59
<i>Ifj. Kiss Rezső</i> : Daru János	79
" " (s—ő) Széchényi ünnep	15
<i>Ladányi Endre</i> : Amerikai párbaj	12
" " Mocsár Peti	29
Műkedvelői előadás	193
<i>Pista</i> : Jogász táncszertély	61
<i>Retépy</i> : A közvacsoráról	77
<i>Szeremley Gyula</i> : A Salamonék Rebekája	53
" " A berettyói nádas	99
<i>Veterán</i> : A kosár (Lobedancz novellája)	119, 154, 190
<i>Végh Elemér</i> : Levél a pataki ifjúsághoz	35
<i>Juhász László</i> : A szállító levél	108
" " (Dr. Diridongeaux.) Laptöltelék	110

EGYLETI ÉLET. { Minden számban.
APRÓ HIREK. }

GONDOLATOK.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

— Megjelen minden hónap 15-én. —

Előfizetési díj: egész évre helyben 1 frt 60 kr, vidékre 1 frt 75 kr.

— Kiadja az „Irodalmi Önképző-társulat.” —

— Szerkesztőség: Kovács-útea 155. szám. —

ZSINDELY ISTVÁN

1828—1891.

Sötét felhő gyűlt össze iskolánk egén. S a sötét felhőből villámcsapás villámcsapás után sujt le s legjobbjaink a halál marta-lékai. A csapást omló zápor követi, forró könyeink omló zápora.

Megdöbbenve s a kétségbeesés egy nemével tekintünk szét: kidült főiskolánk három oszlopa! Elvesztettük azt, ki tudományánál és hírnevénel fogva büszkeségünket képezte, elvesztettük azt, ki Sárospatak kedélye, szel-leme volt, s a kit a zord kaszás egy elé-rendő nagy jövőtől fosztott meg; és most elvesztjük a munkás, szorgalmatos kezét, el-vesztjük azt, a ki nélkül csonka főiskolánk.

Valjon lehetséges-e az, hogy őt, — kit a pirkadó hajnal régi szívósságával már éb-ren talált, s a ki a reggelt derűs kedvben töltötte övéi, szerettei társaságában — a col-legiumba hívó csengetyű szava már nem lel-te az élők sorában?

Oh teremő Uram, nehéz a te keznedek sujtoló hatalma, szűnjék meg haragodnak napja, teljes már, vigasztalhatlan már a mi fájdalmunk!!

* * *

Zsindely István meghalt! Miként a szél-vésztől hajtott láng, pillanat alatt elterjedt a gyász hír, s rémült csoportok verődtek össze városunk utcáin. Hihetetlennek tűnt fel, hogy azt, a kit a munkás szorgalom példájaként tekintettünk, a kit a sors kedvezése csodá-latos vastermészettel áldott meg, azt egy roham orvúl leteríthesse. S seregestül tódul-tak mostani és volt tanítványai, hogy lássák

még egyszer azt a kart, a mely fenyege-tőleg emelkedett a tétlen tunya felé, de ál-dólag terjeszkedett a tevékeny felett, lássák még egyszer azt a szemet, melynek tekin-tete jóakarató volt, de szigorú, nagyon szigorú. A szeretetnek valódi bizonyága volt az a sok fájdalomtelt és csüggedt arcú tanít-vány, bizonyága volt annak, hogy azon eszmék és igazságok, melyeket 32 éven át hirdetett az elhunyt az exact tudományok kathedrájáról, fogékony talajra akadtak. A tanítványok pedig komoran nézhetnek a jövő elé, ki lesz az, ki idealisimusra hajló lelkük egyensúlyát fentartja majdan, ki fogja őket a megkezdett úton tovább kalauzolni?

Elköltözött! És mi sujtva vagyunk egy nagy veszteséggel. 32 éven át volt az el-hunyt tanára a sárospataki főiskolának, s körülbelől 50 éve tagja. Tanszékeivel járó kötelességek teljesítésében fáradhatatlan volt és ismervé ezen mondás „a példa vez” fel-tétlen igazságát, nemcsak szóval, de tettel is oktatta a fiatalságot. Tanítása kettős irányú volt. Mint tanár a száraz matematika igaz-ságait és a physika tüneményeit mutatta be oly sikeres működéssel, hogy mint egy tanár-társa megjegyzi: „vele és általa új időszak kezdődik a sárospataki főiskolában a mennyi-ség- és természettudományok tanszékén;” mint moralista, a munkának és szorgalomnak fel-tétlen becsét és értékét fejtegette, bizonyította soha alább nem szálló buzgalommal.

Azon elveket hangoztatta, a melyeket egy praktikus politikusunk vall magáénak:

„a munka az élet fűszere; az ember boldogságának biztosítója, záloga a munka — bármi munka változtatás nélkül stb.” — s ezen elvet mindenkor és mindenütt kinyilvánította, sajátos természetének megfelelően röviden egy-egy példabeszéd, vagy közkeletű mondás alakjában, s ennek illusztrálására, bizonyítására bármely percben rendelkezésre állhatott egy élő példa: önmaga.

És az ifjú folyton folyvást hallotta mondásait, folyton látta mondásainak igazságát, és nagyon természetesen, axiomaaként fogadta el azokat. Midőn pedig elfogadta az igazságot, megkedvelte, megszerette annak terjesztőjét is. Ebből magyarázhatjuk meg azt, hogy tanítványai, dacára példabeszédszerű szigorúságának, igazi szeretettel csüngtek atyai tanárjukon. Ez igazi szeretet egy alkalommal valódi nagyságában megmutatkozhatott! 1885-ik év január havában nagy ünnepélyt ült a sárospataki collegium, az elhunytak 25 évi tanárságának a jubileumát. Üdvözölték ezen a napon a tanári kar nevében, üdvözölték az igazgatótanács nevében. A tanuló ifjúságnak pedig alkalma nyílt igaz szeretetét kimutatni, és midőn a küldöttség tisztelgett az ünnepelnél, megtakarított álléereikből szerzett remek kivitelű arany tollal lepte meg tanárát s e nap estéjén fáklyás zenével kedveskedett. Főiskolánk falai között ily ünnepély ezen napig „ismeretlen” volt.

Most pedig az, a kit akkor a szeretetnek minden nyilvánulásával körülöveztek, a fehér terítón fekszik, arca halottsárga; a kinek nevét koszorúzva hozta lapunk, annak nevét gyászkeret veszi most körül.

Irjak még? Oh sokat nagyon-sokat írhatnék a szeretett tanárról, a gondos jó atyáról a becsületes sáfárról, ki, mint gazdasági-választmányi elnök, 15 éven át kezelte az iskola vagyonát. De szebben, meggyőzőbben hallhatja ezt mindenki.

Menjenek a tanítványok közé, hallgassák meg, mit regélnek tanárjukról, sétáljanak ki szép parkunkba, lessék ki, mit susognak estükben a hervadt falevelek megalkotójokról, a mai iskolakert megalkotójáról; nem tudom azt leírni, gyöngye ahhoz tollam, hideg ez a papír.

* * *

A hol a halál ekéje sok barázdát szánt, sok az özvegy, sok az árva.

Gyászba borult már Patak intelligenciája...

E temetési menetben az elhunyt özvegye és három gyermeke haladt fájdalomterhesen a koporsó után...

Osztoztunk mi is bánatukban, mert nemcsak ők az árvák, árva lett az ifjúság nagy része is, és az ő sikoltó fájdalomhangjuk összevegyült lelkünknek csendes zokogásával.

Ifj. Oláh István.

OKTÓBER 6.

Ma negyvenkét éve történt. Régen volt, de még most sem feledtük el! Még most is látjuk a bitót, halljuk a gyilkos fegyverek dörrenését, a hazátlanok szívet facsarító zokogásait, a melyek mind azt harsogják: ez égre kiált! Az idő meghozta ugyan az engesztelést, de a feledést nem! Oh azt feledni nem lehet! Ha fájdalom munk szünetel is egy kevéssé, ha sajgó sebünk behegged is egy kis időre, az csak azért van, hogy az évforduló napon, október 6-án, midőn az aradi sirkerthől a langyos esti szellő elhozza közibénk a dicső tizenháromnak szellemét, s midőn az égen megjelen előttünk a martyroknak fenséges arca, lelkünket annál jobban áthassa a kegyelet szent érzelme s a szomorú, de dicső napokra való visszaemlékezés.

A hőhérokkal szövetkezett zsoldosok, a rút zsarnokságnak nyomorult gépei az ármánynyal egyesülve, orvúl támadtak a Jogra, az Igazságra. Nehéz volt a maroknyi népnek, a nagyszámú ellennel vívott küzdelme, de hősi. Hősi volt, mert dacára az ármánykodás minden eszközének, a hazaszeretet szent eszméjétől áthatott s az „Előre!” buzdító szavától emberré vált gyermekeket s az aggokból férfiakká lett daliákat a hármasszínű lobogó gyújtó felírata: „Szabadság, Egyenlőség, Testvériség!” diadalról diadalra vezette és a zászló, a szent zászló, melynek szövetére a hazát s szabadságot védők vére tapadt, büszkén lengett és ezeket toborzott a harc mezejére, a legkedvesebb édes anyja, a vértől ázott drága haza védelmére.

Láttatok volna csak őket! A zsenge gyermek nem ijedt meg a fegyverek eget rázó bömbölésétől, hanem lelkesedett s midőn pedig kardott, csakót kapott, kész vitéz lett. Az öregek sirtak, könnyeztek, hogy ők nem vehetnek részt a védelemben.

Az ellenség visszaveretett. A világ tapsolt. A tyrannus megrettent. Reánk zúdította a barbár csordát. A harca borzasztó lett és elkeseredett. Az Igazság harca volt ez a Gonoszság s az Ármány ellen. Ezerek hullottak el egymás után és egymás mellett, de azért nem csüggedtek. A fegyverek zajába az „Előre!” harsány szava vegyült és mentek előre! A lelkesedés csodákat művelt. Hajh! és mégis... mégis nem sokára beborult a fényes égbolt s láncokat csörgettek azok, a kik még az előtt, nem is régen, karddal kezükben, a lelkesedésnek kiolthatatlan lángjával szívükben apríták az orvátámadókat. Köztünk éledt ármány! Ephialtes született. Hiába volt minden, vér élet, áldozat! Az ármány győzött, a pokol diadalt ült. Világosnál elnémult a harci riadó s az ajkakon a meggyilkolt lélek bánatos mosolya ült. A szabadság felfeszítettett, a névtelen félistenek ezreinek élete mind hiába mult ki. Szörnyűség! De ez még nem volt elég! Aradnál folytatták a drámát.

1849. október 6-án reggel az aradi várkertben bitófákat állítottak fel s vad poroszlok készítették fegyvereiket egy aljas gyilkosságra, egy szörnyű tragoediára. Oly szörnyű volt e hely! Borzasztó csend honolt, mely a semmit sem sejtő lelkét is meghatotta volna. Az ott levő véregek luciferi mosolya, a győztes fekete-sárga zászló lobogása azt jósolá, hogy valami borzasztó van készülöben. És csakugyan. Tizenhárom hős maradt még meg az annyi sokból. A zsarnok hatalom hitvány eszköze a véstörvénytörvényezők ezeket is lázadóknak nyilvání-

totta s halálra ítélte. Halálra! És milyen halálra?! Kötélre! Kötél lett a jutalmuk azoknak, a kik eltekintve minden önérdektől, mindentől a mi magán ügy, a hazáért, a közjóért, a szabadságért tettek fel mindent a haza oltárára. Nem könyörögtek térdén állva a hősök a zsarnok előtt, nem rimádkodtak életükért, csak azt kívánták, hogy ne a csúfos kötél, hanem a golyó oltsa ki életüket. Ez volt minden, a mit a zsarnoktól kértek s ez is csak négynek adatott meg: Kiss Ernőnek, Dessewffy Arisztidnek, Lázár Vilmosnak és Schweidelnek.

Egyszerre állottak ki. Egyikőjük sem engedte bekötni szemét. Fenséges igazi szent nyugalommal néztek a gyilkos fegyverek csövébe s midőn a lövés eldőrdült, minden kiáltás nélkül hullottak a földre. Schweidel, Dessewffy, Lázár Vilmos rögtön meghaltak. Kiss Ernő megsebezve állott s oda kiáltott a katonáknak: én még élek, csak a karomat löttétek át. A fegyverek ismét eldőrdültek és egygyel több lett a megdicsőültek száma. Óh, hogy nem volt a haragos égnek mennyköve, mely lesújtott volna a gazokra s e négy drága életért a szolgahad ezreinek lelkét küldte volna a pokolra!

Négy már kimúlt. Ott volt még kilenc hős, a kikre a kötél várt. A bitón Pöltenberg szenvedett ki először, a kinek utolsó szavai ezek voltak: ma nekem, holnap neked. A véstörvényszék nevetett. Nevettek a gyalázatosak, midőn az egész nemzet könybe lábbadt. Damjanics lépett utóljára a bitóra, mert ő reá az a büntetés is volt szabva, hogy társai kivégzését végig tartozik nézni. Másfél óráig kellett a borzasztó látványt Damjanicsnak nézni.

Óh a vérbírák tudták annak ezer módját is, hogyan kell az ügy is összetört lelket még jobban kínozni. A lélek meghor zad ezeknek még csak hallatára is. S nem is hihetjük, hogy az ilyen pokoli jelenet rendezői emberek voltak. Nem! A sátánok jöttek fel a pokolból s azok ölték magukra az emberi formát. Midőn Damjanics is elköltözött e porvilágból, a dráma első felvonása véget ért. A szívárvány sötét ködbe borult s az égről tizenhárom fényes csillag hullott le, de nem a földre, nem a feledékenységek tengerébe! Nem! Hiszen őket feledni nem lehet! Az a tizenhárom most is él a szíveinkben, bevéstük oda emléküket, tetteiket kitörölhetetlenül. Ők a magyar jellemének, hazafiasságának megismerésítői, ő róluk tehát mindig fog beszélni a honfi, a költő lantja, a történetíró tolla, beszélni fogunk róluk annyival inkább, mert volt olyan gyászos idő is, midőn nevüket sem volt szabad kiejteni, midőn még könyeinket sem volt szabad kiönteni azokra a drága hantokra, a melyek a lángoló hazaszeretet példányait fedik. Volt ilyen idő is s ez volt a drámanak második felvonása, midőn gondolkodni, érezni is parancs szóra kellett, midőn a szerető édes anya nem önthette ki fájdalmát hős fiának elhunytá fölött. Nyugodt arcot kellett mutatni, midőn bent úgy fájt, úgy sajogott. Pedig a fájdalom is könnyebben viselhető, ha azt kiönthetjük, ha azt, a mi fáj, a mi sajog, egy hű résztvevő kebelnek elmondhatjuk.

Onsátok tehát azért könyeiteket s küldjétek el lelkeiteket az aradi sírkertbe s imáitokat az egek urához, kérvén őt, hogy azt a szent kegyeletet, a mely most az ország mindenik fiát eltölti, tartsa meg ti bennetek továbbra sőt növelje, hogy átönthessétek az utódokba is, hogy hadd tudják meg ők is, mi történt 1849. október 6-án, s hogy mi volt nekünk az a tizenhárom csillag. Hadd lelkesüljenek példájukon s tanulják meg, hogy mi a hazaszeretet.

Igy történtek ezek. Meg lett, a mit a zsarnok óhajtott. Vér bőven áztatta a földet s a rabláncok rémesen

csörögtek az ártatlanokon. Nem volt más hallható, mint a láncok szomorú csörrenése s a honfi kebelnek fájdalmas nyöszörgése s átkai a zsarnok fejére. Borzasztó dolgok színhelye volt ez a mi drága, árva hazánk. Fájdaloms nyomor volt mindenütt. Hosszú 18 évig voltunk ilyen nyomorult helyzetben, 18 évig túrtuk a megaláztatást... a nyomort... a...

De minek mondjam tovább? Hiszen fel van ez írva a történelem lapjaira örökké látszó betűkkel, be van írva szíveinkbe. Apáink, kik ott voltak, kik végig küzdötték a dicsteljes harcot s a kínos szolgaságot, elmondták nekünk, mi majd elmondjuk a fiainknak s így megy ez tovább.

Sok helyen olvashatja a zsarnok, pokoli művének leírását.

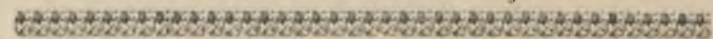
Mondjátok is el fiaitoknak, hogy mi történt ama gyászos időben s csepegtessétek beléjük a hazaszeretetet, hogy ama dicsőket kövessék, de beszéljétek el nekik az ellenségnek, a zsarnoknak a gazságait, ármányait is, hogy ha majd még egyszer megharsan az elmúlt riadó, s hogy ha a Kárpátok falától a tükrös Adriáig ismét ez a szó reszketteti meg a levegőt s gyújtja tüzre a hazafi kebelét „előre,” a lelkesedés, a hazaszeretet isteni érzelmével, rejtessenek magukban a nyomorult kivégzett dicső apáikért egy kis nemes bosszút is Igen! Hiszen még az égnek is van bosszúja, hát a megtört hazafiú lélek fájdalmának hogy ne lehetne!

Most pedig, ezen emlékeztetés napon, szenteljétek egy pár órát a dicső tizenhárom emlékének, legyen az irántok való szeretet s kegyelet szíveitekben oly tiszta s fenséges, mint a minő volt az ő hazaszeretetiük!

Te pedig lelkem, szállj el képzeletem szárnyán az aradi sírkertbe, a hol minden hant szent, a hol ma a szomorú fű, a madárka danája is azt susogja: jertek ide s emlékezzetek!

Emlékezzetek.

Ifj. Kiss Rezső.

Tóth Kálmán és Petőfi költészetének egymáshoz való viszonya.

Az igazi népies iránynak megalapítója Petőfi Sándor volt. A Petőfi a népies irány meghódította magának az egész irodalmat, meg a nemzetnek költői ízlését. Petőfi fellépése után a görög mithologia olympusi Istenei, szín és vérélnküli allegorikus alakjai, többé nem foglaltak helyt a magyar költészet csarnokában. Most már megkívánta a határozottabb kifejlődést nyert irodalmi érzék, hogy a művekben, melyeknek olvasására kedvvel fordítja idejét, ne egy csinált élet világából merített események, példák és költői képek legyenek, hanem azokban a magyar élet, észjárás, szívvilág, humor foglaljanak helyet: szóval, hogy a költészet többé ne csinált virág legyen, a melynek csak csillogó színpompája van, s azontúl semmi, hanem hűsből és vérből való igazi életnek legyen az képe, a melynek főjellemvonása az igazság, természetesség, egyszerűség és őszinteség legyen.

Igen, ezt kívánta a Petőfi által felebresztett közönség íróitól, mert Petőfi mindezeket meghonosította az irodalomban. Petőfi abból az örök forrásból merítette költészetét, melynek neve őszinteség, egyszerűség, és igazság; s oda vitte üdítő italul, a hol a nép volt. A valódi költők, kiknek versei viszhangra találnak a szívekben, kik lelkesíteni tudnak: mindig a népből merítik erejüket. A mi őket a nagy szellemek sorába emeli, az amekik adzt varázserő, melynek segítségével a nép kimeríthetlen kedélyvilágából kincseiket napfényre hozzák. „Egy költő sem nagy önmagában; nemzete teszi azzá.

Csak hogy azt a kincset, a szépnek, nagynak, nemesnek birtokát, melylyel nemzete ruházta fel, ezerszeresen fizeti vissza. Elfogadja népétől a fenséges erőt, hogy vele nemzetét emelje magasra önmaga fölé.“*

Petőfi valóban úgy tett. S midőn megzendültek csodás varázsú dalai, a nép ujjongva kiáltott fel: ez a dal az én dalom; ez a költő az én költőm: S a dalok bejárták e hazának minden zugát, s a Petőfi dalai ma is élnek és élni is fognak a nép ajkán. Petőfit a nép adta a költészetnek; ő a maga költészetét adta a népnek. Petőfi bevezette a népies elemet a költészetbe, de e mellett saját egyéniségét mindig híven megőrizte. Mert bele leheli a dal lány hangjai közé saját szikrázó tündöklő szellemét, majd a népies hangnak nagyobb mérvű használata által kölcsönös új ragyogást, színt és bájt költészetének. A népies irány bevezetése által saját egyéniségét világosítja meg, saját egyéniségének kidomborítása által népiességét emeli magasra.

Petőfi költészetének alapvonása, szellemének lángoló hevéből, mondnám szilajságából fejlődik ki, mely képessé teszi őt arra, hogy a legmélyebb érzésű, s leginkább meghatározható fordulatú daloktól, a szenvedély erejétől szíporakázó ódák elzengéseig emelkedjék. Költészetében csodálatos erővel vegyül és váltakozik a lágyság és szilajság, a mély érzelem és a haragos szenvedélyesség vadsága, a csapongó vidámságnak felderítő nyilatkozata, s az elboruló kedély fájdalomnak megrázó kitörése: szóval Petőfi költészete erőteljes, színgazdag, változatos. S ha még aztán mindezekhez az előnyösen jellemző tulajdonságokhoz hozzávesszük nyelvének elbűvölő varázsát, költeményeinek csengését, vagy harsogó szavát, mely mindig erőteljesen magyaros, ha hozzávesszük, hogy ő éppen ezekkel hódította meg a magyar közönség esztét, szívét, ez által bilincselte le a figyelmet, hatotta meg a szívet, tüzelte a lelket; ha mondom mindezeket figyelembe vesszük: lehet-e csodálkoznunk azon, hogy részint ennyi szépség varázsától elbódítva, részint a siker és népszerűség reménye által indítva, egész serege támadott a Petőfieskedő poétáknak.

Hogy ez az irány mily káros, mily veszélyes volt, azzal itten foglalkoznom nem lehet; feladatom sem az, hogy a Petőfieskedő iskola költészeti irányát közelebbről fejtegessem és ismertessem: ez úttal csupán az lehet feladatom, hogy most — ismervén Tóth Kálmán költészetét, — megállapítsuk: Tóth Kálmán a Petőfieskedők iskolájához tartozott-e, vagy pedig amaz iskolának szokásait mellőzve, csupán a Petőfi költészetében lerakott elvek szolgálatába szegődött, hogy tehát Tóth Kálmán *Petőfi egyéniségének* vagy pedig *Petőfi irányának* volt-e utánczója?

Hogy e kérdésre világos és határozott feleletet adhassunk: szükségesnek látszik előttem mindennek előtt, hogy megvizsgáljuk Petőfinek és Tóth Kálmánnak egyéniségét s lefessük azt úgy, a mint az a két költőnek lírai költeményeiben nyilatkozik. Ha aztán a két költőnek egyéniségét csak vázlatosan domborítjuk is ki: azonnal megláthatjuk, hogy e két költő működése nem haladhatott teljesen egy irányban; hogy Tóth Kálmán nem ölthette magára Petőfinek egy évi természetéből kifolyó sajátosságait. Az összekötő kapcsolatot a két költő között egyedül a költészeti irány és a szívből fakadt őszinteség képezte, mely mindkét költőnek összes lírai költeményeit oly előnyösen jellemzi.

Petőfi egyéniségének alapvonását a heves szenvedélyesség, Tóth Kálmánénak a csendes borongás képezte. Amaz sokkal inkább indulatos, heves volt, hogy sem Tóth Kálmán a maga melancholikus természetével

még csak halvány viszhangját is képes lett volna adni Petőfi erőteljes, szenvedélyes költeményeinek. Petőfi szilaj, hajthatatlan; Tóth Kálmán szelíd, engedékeny; amaz olyan, mint a borús égből kivillanó villám, melyet menydörgés követ; emez ellenben olyan, mint a síró égre boruló hétszínű szírvány, melyen nyugodtan pihen meg a lenyugvó nap halvány mosolya. Szóval Petőfi egyénisége egészen más, mint a Tóth Kálmáné s így nem is az az egyéniség domborodik ki Petőfi költészetéből, mint a Tóth Kálmánéból.

Mindkét költőnek saját egyéniségét látjuk kifejlődni költeményeiben úgy, a mint az a maga valójában volt: s így a Tóth Kálmán részéről merő utánczásról szó sem lehet. A kinek saját egyénisége domborodik ki költeményeiből, az nem utánoz senkit, az maga magából indul ki, a maga vágyait, reményeit, érzelmeit, szenvedélyeit festi csupán.

Petőfi is a szerelem költője volt, Tóth Kálmán is. De milyen különbség, mennyi eltűnő vonás található e két költő szerelmi költészetében.

Ott a lángoló szenvedély erőteljessége tör elő, még a lány dalakból is; emitt az érzelem mélységének enyhessége tűnik ki, még a szenvedélyesebb költeményekből is. Amott a fájdalom haragos viharra fajul, emitt csendes megadással viseli sorsát. Szóval a hang, a tartalom, a tárgy azonossága mellett is, a legnagyobb mértékben eltűnő egymástól, s e tekintetben mindkét költő teljesen önálló. Mind Petőfinek, mind Tóth Kálmának legkedvesebb dalnoka a nagy francia lyrikus *Beranger* volt. De valamint Petőfi, épenúgy Tóth Kálmán sem lett *Beranger* utánczója. Nagyon szépen jellemzi Tóth Kálmán költői egyéniségét Vadnai Károly,* midőn a következőket írja: „Tóth Kálmán benső természete, lényének sajátos uralkodó vonásai nem engedték sem a *Beranger*, sem a Petőfi tanítványává lenni. Ép oly távol áll amannak derült, nyugodt életbölcsestől, mint emennek szenvedélyes erejétől, és mindent hatalmasan felülemelkedő képzelmetől. Nemcsak a tehetség kisebb mértéke, hanem még inkább a benső természet másfélesége különböztette meg tőlük. Csak egy közös vonásukban osztozott: az őszinteség költői erényében. De a ki őszinte, az csak magát tudja dalolni, s a ki magát dalolja, nem válhatik soha mások utánczója, mert saját egyéniségét képezi ki dalaiban, s ily költő — legyen kisebb, vagy nagyobb — teljes joggal vallhatja magáról a XIV. Lajos emlékpénzének büszke köriratát: „*Sibi soli par*“ (csak magához hasonlít).

És valóban, Tóth Kálmán csakugyan önmagához hasonlít legjobban, kivált szerelmi költészetében, mert hazafias ódáiban némileg kétségkívül Petőfi szellemének hatása alatt áll. Az ő szerelmi lírájának fájdalmas alaphangja nem található fel sehol; sem Petőfi, sem más lyrikus költészetében. A Tóth Kálmán fájdalma azonban nem világos fájdalmas pessimizmus, nem üres phrasis: az ő fájdalma természetének és életviszonyainak természetes és érthető folyamánya volt. Vannak világfájdalmas, pessimista költők, a kiknek dalukban unalomig elvan csépelve a halál eszméje: de költőnk nem tartozik az efféle világfájdalmas iskola követői közé. Az ő fájdalmában mindig ott van az őszinteség és a kedély melege, s e kettő az, a miben saját énjének, költői belvilágának lényege összpontosul. Tóth Kálmán lyrikus volt a szó legszorosabb értelmében: akkor dalolt, midőn érzelmei dala készíteték, s úgy dalolt a mint érzett.

Az elmondottakból tehát világosan állhat előttünk, hogy Tóth Kálmán lírai költészetében saját egyénisége domborodik ki: miért van tehát mégis az, hogy Tóth

* Fischer S. Petőfi élete s művei.

* Kisfaludi Társaság évtapjai XVII k. 244 lap.

Kálmánt sokan Petőfi utánzónak tartják? A feleletet erre nagyon könnyen meglehet adnunk. Azok, a kik Tóth Kálmán költészetét utánzásnak tartják: míg egyrészt a lényegét, az egyéniség teljes kidomborítását teljesen figyelmen kívül hagyják, addig más részből nagy súlyt fektetnek a látszatra, s abból indulva ki, hogy mindkettő a szerelmet zengi ugyanazon népies irányú költeményekben, a kettő között rokonság van: tehát utóbbi előbbinek szükségképen utánzója. Ebből a feltételből indulni ki, s kimondani a felületes ítéletet: szerény véleményem szerint, nagyon téves.

Mert abból, hogy mindkettő szerelmi költeményeket írt, s hogy ez utóbbinak eszméi nem mindig újak teljesen, hanem alapjában megegyeznek a Petőfi szerelmi dalaival, még nem lehet szándékos utánzásra következtetnünk. Hiszen a dal a szív költészete, s mivel a szív mindig ugyanaz marad, ne várjunk tőle mindig valami meglepőt, valami egészen újat. Ha azonban az újdonság szempontjából vizsgáljuk Tóth Kálmán dalait: nem azért illetheti gáncs költeményeit, hogy ezekben Petőfi utánzására törekedett volna, hanem igenis azért, hogy költeményeiben nincs elég változatosság, nincs elég szingargadság, hogy ugyanazon eszmének megénekklésével több ízben is találkozhatunk.

Ezen körülmény kétségtelenül többet levon Tóth Kálmán némely költeményének értékéből, mint azon alaptalan vád, hogy ő Petőfi utánzására törekedett volna.

A másik érv, a melyet felhozhatnak annak bebizonyítására, hogy Tóth Kálmán is Petőfi utánzó, abban összpontosul, hogy ő is igyekezett népies szólamaival érni el a hatást.

Az tagadhatatlan, hogy költőnk is igyekezett a népiesesség követelményeit kellőleg és teljes mértékben érvényesíteni, de már az ellen határozottan tiltakoznunk kell, mintha talán ez a népiesség nála is csak a hatás-vadászatnak egyik közönséges eszköze lett volna. Nem a legszebb egyszerűség, nem a legmegkapóbb természetesség ömlik-e el azon a népies nyelvezeten, a melylyel Tóth Kálmán költészetében találkozunk? Hol van az erőltettség, hol azok a cafrangos, sallangos kifejezések, a melyekkel a Petőfieskedők rendszerint élni szoktak, hogy a hatást annál inkább kizsákmányolják, hogy annál inkább népies költőknek látszassanak.

Tóth Kálmán igen is népies költő volt, de *nem népieskedő*. És ezt jól meg kell jegyeznünk, s ha meg vonjuk a válaszfalat a népies és népieskedő költők irányja között, akkor nem fogjuk Tóth Kálmánt népies nyelvezeteért Petőfieskedéssel gáncsolni. Igenis Tóth Kálmán szívvel, lélekkel meghódolt a Petőfi *költészeti elvei előtt*, legnagyobb kitartással és törekvő buzgósággal igyekezett a Petőfi irányát megtartani és tovább fejleszteni, a nélabonban, hogy saját egyéniségét feláldozva, Petőfi utánzásával igyekezett volna olcsó népszerűsége szert tenni.

Íme az elmondottakból kitűnhetik a Tóth Kálmán költészetének viszonya a Petőfiéhez, s ennek a viszonynak a lényege abban összpontosítható, hogy Tóth Kálmán a Petőfi által megteremtett irányban haladt a lyrai költészet terén, saját költői egyéniségének teljes épségben való megtartása mellett, tehát nagyon téves dolog lenne, ha Tóth Kálmánt is a Petőfieskedők közé sorozva tárgyalnók, s legfeljebb mint legkiemelkedőbb költőt is mertetnők ezek között a költők között.

Tóth Kálmán nem volt nagy szellem, nem volt magasan kiemelkedő költői tehetség, de azt, hogy költészetével foglalkozzunk mindenkor megérdemli. S valamint méltán érték mindazon kitüntetések, a melyekkel iro-

dalmi társaságok, az ország egész lakossága, a magyar *hölgyek* elhalmoztak: épen úgy méltán megérdemli az utókor elismerését, és halás megemlékezését az a költő, a ki annyi szép költeménynyel gazdagította irodalmunkat, s annyi feledhetetlen népdallal a magyar nemzetet. —a.

TÁRCZA.

OKTÓBER 6.

*Támadjatok fel földi Istenek,
Támadjatok fel porló zsarnokok!
Tietek e nap; — ünnepeljete!
Hisz az igazság jajszóval zokog!
Óh csak kiáltsatok vad lángra gyúlva;
Legyen e zajtól a pokol tele;
Zajongjatok mámorba fúlva,
Hogy sírokok megrázkódlják bele.*

*Kiáltsatok!... Mi még szót sem lelünk;
Óh néma, néma a mi bánatunk.
Egy rémes árny jár föl s alá velünk
S e rémes árnytól összeborzadunk.*

*Megnépesül a mult idők homálya,
És újra látunk... Óh mi borzalom!
Szörnyű rémképeit élénkbe tárja
Egy hantolatlan, régi sírhalom.*

*Szó nincs, a mely lefesse, mint esett
Bakók által a végső jelenés.
Óh mért, hogy elfeledni nem lehet,
Mitől megáll a szív, az érverés?*

*Köny nincs elég kisírni bánatunkat;
Boszú e földön nem terem elég!
A szörnyű nap mohos multtá arulhat!
Emléke mégis izzó tüzrel ég...*

*Bitón a hősök szentek, Istenek?
A vérpadon, mint holmi banditák!
És lenn a földön annyi szörnyeteg
Biborban él, és — tapsol a világ!*

*Hősök a vérpadon, bakék a fényben...
Szörnyű dolog, — és mégis oly igaz.
És nincs sehol a kínos, néma éjben
Csak egy sugár, csak egy kicsiny vigasz.*

*Könyek között ülünk-e ünnepet?
Vagy átkozzuk a zsarnokok hadát!
Ám megbocsát a szív, — de nem feled,
A míg szeret igazságot, hazát.*

*Haló porukból bár virág fakadna;
Sirjuk felett a lég ködös marad.
Kialhatik szívünk minden haragja:
Sötét borúban állni fog Arad!*

*De álljon is! — maradjon szent a nap,
A mely nekünk egy golgotát adott.
Derű sugár mosolygjon, — nem szabad
Felednünk azt a rémes gyásznapot.*

*Szent jel legyen előttünk a bitófa,
Oly szent legyen, miképen a kereszt.
Az szent jel a Jézus halála óta;
Hős vértanuk avatták fel emezt.*

*Sirjuk fölé hintsünk virágokat;
Szívünkben éljen hála, tisztelet.
Olyan csodás, nagy volt az áldozat,
Hálánk ahoz méltó nem is lehet.*

*Hálánkra áldás kél a szent porokból
Az éj szabad hazát szül reggelül;
Erő terem a szétzilált romokból,
S a régi fény e honra földerül.*

*S ha jő az ellen, — úgy lehet hamar
S a hon riadva harci vészre kél:
Aradra meggy tanulni a magyar,
Mert ott a föld, a lég csodát regél.*

*Sikolthat a vihar a szörnyű éjben,
A hon, miként a szirt szilárd marad;
És győzni fog ezer vihar s veszélyben,
Mig példaként előtte áll Arad.*

Szilva Béla.

Amerikai párbaj.

(Novellette).

— N. N. gazdag földbirtokos öngyilkos lett. Tettének oka ismeretlen. Rendezett anyagi viszonyai voltak. Talán amerikai párbaj. . . ?

Igy írják meg a hírlapok nekrológját azoknak az ismeretlen okok miatt meghalt egyéneknek, a kik mai napság oly nagy számmal unják meg az élet gyönyörűségeit; vagy jobban mondva a sok édes csöpp után, melyektől megbetegedtek, gyógyszerül egy keserű cseppet vesznek be, mely gyógyszernek tudományos neve: *halál*. S a nagy közönség mily mohó tudvágygyal kutatja a halál okát; talán zilált anyagi viszonyok. . . ? Szerencsétlen családi élet, vgy szégyenteljes messaliancé, gyógyíthatatlan idegbaj stb. Ki tudná megmondani? Nem, ez egyik ok sem. *Amerikai párbaj*, s ez megmagyaráz mindent. Ez a legjobb magyarázat az élet érthetetlen regényéhez, melyben a hős amerikai párbajjal végzi be szerencsétlen életét.

Előre is megmondhatom önöknek, hogy az én novellettem is ezzel az idegizgató szóval fog végződni: *amerikai párbaj*. Azonban csalódnak önök, ha valami könyvekre fahasztó családi drámát várnak tőlem, azaz, hogy . . . ?

* * *

— Tied, egyedül csak tied vagyok édes Boriskám! A milyen kedves a virágnak a harmat, a sötét börtönbe zárt rabnak a rostélyon belopozó napsugár: oly kedves vagy te nekem üdvöm, boldogságom, mindenem. . . !

— Pszt. . . ne, ne oly hangosan Lajos! most jön férjem. Hallja csak, dalolva nyitja ki az előszoba ajtaját; ösmeri e dalt: „nékem olyan asszony kell. . . ?

Az ifjú szerelmesen simul az asszonyka lázasan dobogó keblére, nem szól semmit, csak magához szorítja a remegő liliomot s aztán ajkaik összeforrnak hosszú édes csókban. . . Még tart az édes ölelés, a csók még el sem csattan, a szoba-ajtó hangos recscsenéssel fölnyílik, mintha ostromló sereg törne be egy várkaput.

— Hah, nyomorult áruló! te ismét itt? véredet ontom ki gonosz tolvaj, ki házi szentélyem kincstárát rabolod szentségtelen kezekkel. . . ! s böszülten rohan a megsértett férj a gaz csábító felé, hogy összezúzza. Már sújt, de tántorgó lába megbotlik s a bösz tigris mintha golyótól volna találva, tehetetlenül terül végig a padlón; hangja elakad, szeme lecsukódik, s a ki még az előbb oly böszülten rohant a férj megsértett jogaiért bosszút venni, tekintetes Barabásy Károly szolgabíró úr, csak hangos horkolásával ad életjelt magáról. Az alkohol megtette hatását, a bor gőze erősebb volt a szervezetnél.

A nyomorult áruló és a szép asszony, könnyező szemekkel huzogatják le róla egyenkint a ruhát s teszik föl az ágyra, hadd pihenjen a tántorgásban megfáradott test.

— Lássá édes Lajos, ilyen jeleneteket kell nekem átélnem. Károly mióta hazajött arról a tíz éves baráti találkozóról, azóta mindig ilyen életet él. Volt idő, mikor egy mosolyomért talán a csillagokat lehozta volna az égről, hogy lábaim elé rakja, s most? most nem kell neki se csókom, se szerető hitvesi ölelésem; egykor drágább voltam neki, mint Peru bányáinak összes aránya, mint a tengerek gyöngye . . . most . . . most értékeőbb előtte egy üveg cognac, mint én, szerető hitvese!

Istenem, miért kell nekem már e földön átélnem a pokol kinjait?

Talán fényes trónodba a pokol fejedelme ült s az kormányozza a világot . . . ?

Oh nem, nem zúgolódom, békén tűröm a mit reám mértél, mert esküszöm szent nevedre édes Istenem, hogy én *őt* most is szívem mélyéből szeretem! Oh adj erőt égi atyám, hogy térítsem meg őt a jó útra, hiszen frigyünk szent színed előtt köttetett, ne engedd, hogy e szent köteleket széttépje a hűtlenség átkos ördöge!

Aztán a szegény szerető hitves ráborul a mozdulatlan testre s a fájdalom könnyeivel öntözi az eltorzult vonásokat s a bortól gőzölgő ajkat csókolja; csókolja, mert kimondhatatlanul szereti.

Igy szeretni csak a női szív képes, ilyen áldozatot csak a női szív hozhat. Hiszen csak egy tökéletes a földön, a „női szív“; mert ha jó: mintaképe a jónak; ha rossz: magában hordja tán a pokol minden gonoszságát? Milyen is volna az élet nők nélkül? kietlen pusztá! hiszen

Virág a hölgy, az élet
Szépsége illata;
Gyöngy, drága, ritka gyöngy ő
A szívnek tengerén,
Szelid ée tünde csillag
A szerelem egén. . . !

(Garay).

* * *

Kelendi Lajos, a csábító tolvaj, most szeliden megfogja a könnyező feleség kezét s így szól hozzá:

— Ne sírjon édes Boriska, hiszen, hogy célunkat elérjük, arra idő kell. Én megígértem kegyednek, hogy Károlyt a jó útra térítem; az idő már közeledik s ismét boldogok lesznek. Már én kitaláltam a módját, hogy miképen üzzem ki szívéből a csábító syrént. Lássá, én nem tudok haragudni szegény Károlyra, ő jó fiú, szíve még nincs megromolva. Még csak most kezdi ostromolni a kisértés anygala; a kisértő angyal elől menekül ő a vidám cimborákhoz, ez angyal elől zárja el szívét, a borba öli

esztét, hogy ne hallja a syrén csabos énekét. Én tudom, hogy rettentő harcot vívnak lelkében a jó és rossz anyyala, de merem ígérni, sőt esküszöm kegyednek, hogy a jó lesz a diadalmas, s majd akkor első csók, mely elcsattan ajkukról, az lesz a pecsét azon kriptán, melybe a csábító daemont temetjük. Higgyen, bízzék hát édes Boriska. Isten velünk van!

* * *

Pár héttel e szomorú emlékü éj után, Barabássy Károly szolgabíró vidám társaságban látjuk. Pohár csengés, cigány zene, vidám dal és a jó tokaji: lángra gyújtják az arcokat, könnyítik a kártya-veszteség fájó érzését. De egyszerre, mintha valami átkos ördög telepedett volna le a játékok közé, megbomlik a jó kedv.

Barabássy hangos szitkozódásra fakad s egy boros üveget sujt Kelendi felé, a ki beseperte a kasszát, melyre a szolgabíró utolsó vagyona, takarékpénztári könyecskéje volt feltéve.

— Nyomorúlt csalóval nem játszom! harsogja a szolgabíró. S mi természetesebb, minthogy kihívás lett a vége.

A segédek amerikai párbajban állapodtak meg.

A két végzetes golyó készen van egy kalapban.

— Fekete! hörgi a szolgabíró, ki elsőnek húzott.

— Tehát mához két hónapra vége a komédiának!

A zene elhallgat, a barátok hazatérnek; Barabássy is haza imbolyog, de most nem következik a szokásos „jelenet.” Csendesesen lefekszik, álom nem jön szemére, — tehát csak két hónap! . . .

A mellék-szobában halk zokogás hallik. A jó reményben levő édes anya hullat keserves könnyeket; siratja leendő magzata sorsát, az elveszett paradicsomot. A kakukkos óra egyhangúan ketyeg tik . . tak, tik . . tak.

* * *

Zimankós téli éj van. A szél vadúl süvölt végig a kis város csendes utcáin. Meg-megrezgeti az ablaktáblákat, mintha tudatni akarná az alvókkal, hogy ő most vígad az éj szellemeivel s örült táncot jár, rettentő dalt dalol pokoli kedvében.

Barabássyék lakából két ablakon szűrődik ki a halvány fénysugár. Az egyik szobában az anya küzd rettentő harcot a halállal. Az óra itt van . . vajh! melyik fog győzni: az élet-e, vagy a halál . . .?!

A másik szobában Barabássy ül íróasztala mellett s ír. Arca halvány, mintha a sírból kelt volna ki, hogy jelen legyen örököse születésén. Szeméből könnyeket töröl, talán a leendő árvát siratja. . .?!

Az óra éjfél üt, a halál anyyala ott lebeg a papír felett, szárnyával legyezgeti az apa izzó homlokát, a ki végrendeletet ír. Onnan jött a kegyetlen daemon a másik szobából, az anya ágya mellől, megnézni, ha vajjon készen van-e az apa? a két hónapból csak két óra van hátra.

Most suttog az anyyál: írd, írd végrendeletedet, de gyorsan végezz jól megtakarított vagyonoddal az óra eljárt, a perc múlik, nincs időm, nem várhatok . . .! írj, írj, majd én addig felbontom a méreg üvegcsét, aztán álmod hintek a beteg ágy mellett vigyázó orvos szemére s így könnyű lesz munkám ha . . . ha . . . ha . . .!

Barabássy siet, mintha valami titkos erő ösztönöznék; hogy sokat, nagyon sokat kell írnia, hogy legalább becsületét hagyhasa gyermekének, ha már vagyont eljászotta . . . s ír:

— becsületek az emberek előtt, a társadalmi felfogás szerint még tiszta és szent. Hivatalos kötelességemnek eleget tettem, e felől nyugodtan halok meg. Úgy hiszem,

hogy családi körülményeimet Kelendin kívül csak igen kevesen ösmerik —; vagy ha ösmerik is, téged imádozt Boriskám nem ítélnek el, mert tudják ki volt a hibás, elítélnek engem. Boris! hogyan haljak meg a te bocsánatod nélkül —? érzem, hogy még a sírban sem lesz nyugodt álmod, de nem tehetem, hogy most betegágyadhoz csúszszam térdeimen bocsánatodért esdeni — nem tehetem!

Innen sírom széléről könnyörgöm hát — óh vajjon elhallik-e hozzád, a másik sír széleig? — bocsáss meg, ne vedd el síri álmát a megtért léleknek. Ha még vissza tudsz lépni sírod széléről kisdededdel karodon az élet útjára: óh jer ki a temetőbe az én síromhoz, csak egy könyvet ejts értem, én érzem, hogy e könyv áthatol a dúrva göröngyökön s meggyógyítja szívemet, mely még oda lenn sem szűn meg érted dobogni!

Szerelmünk zálogára kérek, bocsáss meg nekem, ki érted, nem egy kígyó ölése miatt halok meg! Beszélj gyermekünknek rólam, tanítsd meg őt nevem kirebegni, én hallani fogom gögicselő szavát lenn a sírban is.

Óh fogadd hát ölésemet, csókold meg nevedben is kicsikéket! Az idő letelt, nem írhatok többet, bocsáss meg a te megtért

Károlyodnak.

A mellék szobában üt az óra egy . . . kettő . . . Barabássy reszketve áll fel asztala mellől s tántorgó léptekkel megy könyves szekrényéhez. Egy fekete üvegcsét vesz ki onnan, tartalmát boros pohárba önti; olyan szép sárga színe van a gyilkos méregnek, mint Tokaj lángnedűjének, még gyöngyözik is, mintha baráti kéz töltené; hajrá fiuk koccintsunk . . .! aztán ajkához emel iszik . . .

E pillanatban éles sikoly tör át a szoba falán, a pohár kihull Barabássy kezéből . . mintha valami át suhanna a szoba levegőjén; igen a halál anyyala suhant el . . az édes anyy megszabadult szerencsésen, az édes apa meg . .

Most hirtelen föl pattant az ajtó, Kelendi rohan be hangos kiáltással: barátom apa vagy! Boriskád fiat szült. .!

Barabássy összeroskadva omlik barátja karjaiba s csak ennyit bír ki mondani: vezess hozzá. .!

Több szó nem jött ki ajkán, tagjai megmerevedtek többé nem mozdult . . .

* * *

A vihar eljárt örületes táncát, elment pihenni. A nap ezernyi sugár-nyilaival áttör a terhes hó felhőkön s vidáman mosolyog a zúzmarás fákra . . a jégvirágos ablaktáblákon táncolnak a sugarak, mintha száz meg száz kis tündér ugrálna ott örülve az újdonszülött tündérének.

Az anyy ágya mellett ül a férj, a nemeskeblű barát a csábító Kelendi, szemükben az öröm könyve csillog; óh hogyné, hiszen két új szülött van Barabássyékna: a kis fiú s az újjá született, a megtért apa . .

Hogyan? kérhetnék önök. Hát mit rejtett a méreg üvegcsé . . ? Mit rejtett? legfinomabb asszubbort. Kelendi, a csábító cserélte ki az üvegcsét, hisz a halál borzalmait úgy átlehet élni — tévedésből — asszubborttal is mint a cyanát-tal.

Mostmár értem édes Lajos barátom eljárásodat. Értem, miért udvaroltál Boriskámnak, hogyan nyerted el pénzemet, s húztam ki a fekete golyót. Erős volt a büntetés, de a javulás biztos; köszönet neked egyetlen hű barát, boldogságom újjá teremője . . .

Az édes anyy szelid mosolylyal nézi a megtért hitvest, a kis tündér úgy örül az aranyos napsugaraknak, az arany szárnyú tündéréknek . . .!

Ladányi Endre.

Széchenyi-ünnep.

A múlt hónapban volt száz éve annak, hogy egy olyan férfiú született, aki mint fényes üstökös tűnt fel a haza és az irodalom egén, aki megjelenésével világosságot terjesztett az eszmék világában s akinek szívében a hazaszeretetet szent tűze oly fenséges lánggal égett, hogy ez által egy maga képes volt arra, amire ezerek, milliók nem. A magyar nemzet e nagy fia gr. Széchenyi István, a legnagyobb magyar, az önzetlen hazaszeretetenek, a fáradhatatlan munkásságnak igazi mintaképe.

Sok nagy és derék fia van ez országnak, akik hírt szereztek a magyar névnek, de olyan nincs, aki a haza boldogításán annyit fáradozott volna, aki a legszentebb erényt, a hazaszeretetet oly mértékben gyakorolta volna, mint Ő. Édes anyanyelvét sem birta tökéletesen még akkor, midőn a tudomány, a magyar cultura oltárára, az academia megalapítása által, első áldozatát letette. Ez volt az első cselekvénye, amelylyel megmutatta, hogy nemcsak az eszmék, de a tettek embere is. Honfiúi kebele tántoríthatatlan szeretetének s igazi genialitásának jele a „Hitel“ — „Világ“ — „Stadium“ is, melyekben fenséges eszméinek, észleleteinek, tapasztalatainak legremekbbjei vannak letéve. Nem kis érdeme az sem, hogy ő volt az első, aki a Dunának a Vaskapunál való szabályozására a reform lépéseket megtette. De elég! Nem számlálom tovább érdemeit, hiszen hirdetik azokat művei, maecenási adományai, hirdeti szelleme, emléke, mely élni fog közöttünk mindaddig, míg csak a négy folyó s három bérc magyar földet határol.

Széchenyi volt korának mágnaói között az egyedüli, aki nemcsak a nevével hirdette, hogy magyar, hanem fáradhatatlan szorgalmával a haza boldogítása körül tett munkálkodásaiban. Ő adott példát a mágnaóknek a munkában, ő a haza napszámosa! Sokat áldozott ő a hazáért, sokat, életét is, nem ugyan öldöklő háborúban, hanem vesztatűzként égő szeretetéből kifolyó saját „én“-jéveli harcában. De magasztosan érző szívét, nemesen gondolkodó agyát, az örületben sem a tétlen semmit tudás fátyola fődé, hanem nagy szelleme villámgyorsan előtűlő eszméinek sokasága, mely azonban még a legborzasztóbb tusában is hirdeté: Magyarország nem volt, hanem lesz!!

E nagy férfiú születésének százados évfordulóját ünneplé a múlt hóban az ország.

A helybeli jogász-egylet egy rendkívüli közgyűlésen ünneplé meg a legnagyobb magyar emlékét. A közgyűlésen szép számú hallgatóság jelent meg, mely a lélekemelő ünnepélyt szent áhitattal hallgatta végig.

Az ünnepélyt a jogász-egyleti elnök, Peterdy Károly III. é. joghallgató következő beszéde nyitá meg:

Tekintetes jogász-egyleti közgyűlés! A hála és tisztelet vezérelt engemet, midőn ezen rendkívüli közgyűlést összehívtam. A hála egy nagy férfiú emléke iránt, kinek száz éves születésnapját ma az egész ország megünnepli. Hát mi mint ezen ifjúságnak kicsiny bár — de lelkesedni tudó töredéke — megfélelkezhetünk-e ama nagy férfiúról, akinek világra szóló eszméi dicsővé tették a magyar nevet, megfélelkezhetünk-e róla, aki kortársai fölé emelkedett és felébresztette a nemzetet tespedéséből és új életre serkentette, megmutatván neki az egyedüli utat, melyen haladnia kell, hogy Európa többi civilizált államai között méltó helyet foglalhasson el s hogy ott magának activ szerepet biztosítson.

Megfélelkezhetünk-e egy olyan nagy férfiúról, aki közgazdasági és culturalis állapotaink újjá teremtése,

átalakítása által egy lépést tétetett a nemzettel az általános civilisatio felé, ki nagyszerű intézményei által az ipart és kereskedelmet, lángesze termékeivel pedig az irodalmat fejlesztette és tette virágzóvá. Nem, egy ilyen férfiú emléke nem halhat ki szíveimből! Szenteljünk tehát neki emléket mi is! Neki, akinek neve évtizedek óta ragyog Magyarország történetének lapjain, aki csakugyan megérdemli ezt a díszes jelzőt: a legnagyobb magyar!

Azt hiszem legméltóbb emlék lesz az s leginkább le róhatjuk hálaadónkat a legnagyobb magyar, gr. Széchenyi István iránt, ha akkor iránta való kegyeletünk jeléül egy lapot szentelünk emlékkönyvünkben.

Ez indítványt a közgyűlés nagy lelkesedéssel elfogadta. S aztán az ünnepély véget ért.

—s—ő.

Előfizetési felhívás.

Immár 8-ik éve annak, hogy a „Magyar Irodalmi Önképző-Társulat,“ elhatározta egy közlőnynek a megindítását. Ez időtől kezdve e közlőny szakadatlanul megjelentetés szolgálta az ifjúság érdekeit kisebb-nagyobb odaadással. Feltárta szellemi képességeinket hű tükre volt mindannak, a mi főiskolánkon az ifjúság körében lejátszódott; olyan volt, mint a folyó-víz, esős időben iszapos, jó időben tiszta.

Ezen idő, az ifjúsági lap fennállásának ideje, tekintetbe véve lapunk körülményeit, határozottan hosszú. Más lap életében, a hol a szerkesztes és vezetés rendesen hosszú időn át egy és ugyanaz, a hol a jövedelemnek oly sok mellékes forrása kínálkozik, hamar eltelik egy septennium, azonban „Ifjúsági Közlönyünk“ fenmaradása 7 éven keresztül, szemünk előtt tartva azt, hogy lapunk természeténél fogva, a lap élén 7 éven át 7, illetve 8 felelős szerkesztő állott, és hogy a munkatársak köre is, mondhatjuk évről-évre változott, valamint megjegyezve azt, hogy lapunk előfizetőinek száma nem oly nagy, hogy a deficit ijesztő rémével ne kellene megküzdennünk, ily körülmények között, a 7 éves mult biztosítékul szolgál a jövőre nézve. *Mert ez azt mutatja, hogy lapunkra szükség van, hogy lapunk életképességének gyökere sokkal mélyebben fekszik, semhogy ily külső akadályok létezését meggátolhassák.*

S ezen tudat új bizodalmat, új bátorságot önt belénk. Újult bizalommal fordulunk azokhoz, kik eddig is támogatták előfizetéseikkel lapunkat; új bizalommal fordulunk a magyar protestáns élet számtalan kiváló bajnokához; az ifjúság nagy tömegéhez, és végre mindazokhoz, a kiket főiskolánk ifjúságának élete, annak egyes mozzanatai érdeklődéssel töltenek el, *hogy tegyék lehetővé továbbra is e lap fenmaradását, fizessenek elő lapunkra.*

A szerkesztőség, igaz, nem ígérhet Önöknek semmi újat, semmi különöset. Iparkodni fogunk a régi célt megvalósítani, a régi hivatást betölteni, s e téren igyekezni fogunk annyit nyújtani, a mennyi tehetségünkől kitelik!

Az Ifjúsági Közlöny megjelen minden hónapban egyszer. Előfizetési ára: vidékre 1 frt 75 kr, helyben 1 frt 60 kr. Az előfizetési díjak a szerkesztőségbe (Kovács-utca 155. sz.) küldendőek be.

Ifj. Oláh István,
felelős szerkesztő.

Ifj. Kiss Rezső, Juhász László,
főmunkatársak.

EGYLETI ÉLET.

Főiskolánkban mint mindig, úgy az idén is sok hasznos s szép célú egyesület működik, a melyek a múlt hó végeig mind meg alakultak, nem lesz tehát érdektelen mindenikről külön-külön megemlékezni.

1. Az „Irodalmi Önképző-Társulat” szeptember hó 30-án alakult meg. Elnökké Dr. Bartha Béla jogtanár választott meg; alelnökké Oláh István IV-ed éves joghallgató, titkárrá: Juhász László III-ad éves hittanhallgató, jegyzővé: Szilva Béla IV. é. jh. Ugyancsak az alakuló közgyűlésen választott meg a szerkesztőség is, melynek tagjai Oláh István IV. é. jh. felelős szerkesztő, Juhász László III. é. hh. és Kiss Rezső IV. é. jh. főmunkatársak.

2. Az „ének-kar”, mely a múlt hó 14-én alakult meg, a következőleg választotta a tisztviselőket: Kar-elnök: Sütő Kálmán IV. é. hh., precentor: Szentmártony Dániel II. é. hh., alprecentor: Szinyei Géza VIII. oszt. tanuló, protocantorok: Tóth Béla III. é. hh. tenor I., Beregszászi Ferenc III. é. hh. tenor II., Harsányi Bertalan III. é. hh. bass I., Nagy László III. é. jh. bass II.

3. „Jogász-egyleti” ügyek. A jogász segélyező-egylet folyó évi szeptember 16-án tartotta alakuló gyűlését Nemes Ferenc dékán elnöklete alatt. Elnöklő dékán szép megnyitó beszédben üdvözölte a gyűlés tagjait, felhíván figyelmét annak tulajdonképeni tárgyára a tisztikar megalakítására. Igen jellemző, hogy az ősi szokástól eltérőleg az egyes tisztségek minden korteskedés és pártoskodás nélkül, közfelkiáltással töltettek be. Elnökké Peterdy Károly III. é. jh. lett megválasztva; alelnök és ellenőrré: Oláh István IV., pénztárnokká: Eperjessy Lajos III., könyvtárnokká: Mikecz István II., jegyzővé: Kérészy Árpád I. é. jh.-ók választottak meg. Bizottsági tagokká lettek: Pap Imre, Szilva Béla IV. é., Bajusz József, Nagy László III. é., Nagy Ferenc, Janka Kálmán II. és Kérchy Péter, Szalontai Gábor I. é. jh. Ezenkívül még több érdekes mozzanat is történt az egyesület életében. Szilva Béla és Wintner Sámuel felolvasást tartottak. Amaz: „Kelet népe felett folytatott irodalmi harcról,” emez: „A jogi személyekről s különösen a hereditas jacensről,” Kiss Rezső IV. é. jh. és Kocsis Endre vitatkozást tartottak ezen kérdés felett: „Az Ausztriával való kapcsolat s az 1867-iki kiegyezés előnyös-e reánk vagy nem?” A vitatkozók 5—5 frt jutalomban részesültek.

4. A „betegsegélyező-egylet” is megalakult. Ellenőr lett: Mauritz Árpád IV. th. Jegyző: Juhász László III. th. Bizottsági tagok: Gaskó Gyula IV. th., Szilva Béla IV. jh., Tóth Béla III. th., Bajusz József III. jh., Kalassay

Sándor II. th., Eperjessy Lajos II. jh., Bertók Béla I. th., Kenyeressy Árpád I. jh., Szinyei Géza VIII., Varga Zoltán VII. oszt. tanulók. Az egyesület elnöke és orvosa dr. Kun Zoltán ajánlatára két új tárgyat rendelt meg, nevezetesen egy gőzfürdő kádat és egy mosó gépet.

5. A „gyorsiró-kör” a múlt hó 24-én a következőleg alakult meg: Elnök és pénztárnok: Mauritz Árpád IV. éves th. Alelnök és ellenőr: Juhász László III. éves th. Jegyző és könyvtárnok: Demeter Dezső III. éves jh. A tagok száma ez évben emelkedett.

6. A „tornaegylet” szintén igen szép pártolás mellett alakult meg: Elnök: Nemes Ferencz jogtanár. Alelnök: Kiss Zsigmond IV. th. Csapatvezetők: Péderi Bertalan II. jh. az első, Márczy Kálmán II. jh. a második, Bertók Béla I. th. a harmadik csapatnál. Jegyző: Czecz András I. th. Bizottsági tagok: Eperjessy Lajos II. jh., Keresztúry József IV. th. és Demeter Bertalan II. th.

7. A „theologiai segély-egylet” tisztviselői a következők: Gaskó Gyula IV. th. elnök, Sütő Kálmán IV. th. alelnök, Kiss Miklós IV. th. pénztárnok, Tóth Béla III. th. jegyző. Bizottsági tagok: Kenyeressy Árpád, Mauritz Árpád, Fűry Lajos IV. éves, Demeter Bertalan, Rothe Lajos II. éves, Bertók Béla, Czecz András I. éves hittanhallgatók.

8. A „sakk-egylet”-ben elnök: Szívos Mihály tanár alelnök: Kiss Zsigmond IV. th., pénztárnok: Deme Kálmán II. jh., jegyző: Márczy Kálmán II. jh., bizottsági tagok: Sáfrány Lajos III. th., Izsépy Zoltán VIII. oszt. és Nagy Dezső VII. oszt. tanulók.

9. A „zene-egylet” 16 taggal alakult meg. Elnök: Pásztor Sámuel. Alelnök: Sikó Endre III. jh. Jegyző: Szilva István III. th.

10. A „tüzoltó-egylet” szeptember 18-án tartotta alakuló közgyűlését. Főparancsnok: dr. Kun Zoltán. Parancsnok: Sikó Endre III. jh. Szertartízt: Keresztúry József IV. th. Segédízt: Kalassay Sándor II. th. Szivattyú parancsnok: Kálniczky János I. th. Mászó parancsnok: Eperjessy Lajos II. jh. Csővezető: Márczy Kálmán II. jh. Bizottsági tagok: Nagy Ferencz II. jh. és Bárczy Gusztáv VIII. oszt. tanuló és Vinis Viktor I. th.

11. Az „olvasó-egylet” tisztikara a következő: Elnök: Nagy László II. jh. Jegyző: Tóth Béla III. th. Pénztárnok: Tóth Lajos II. jh. Bizottsági tagok: Kérészy Árpád I. jh., Bertók Béla I. th., Mikecz István II. jh., Borsos István II. th., Bajusz József III. jh., Beregszászi Ferencz III. th. Oláh István IV. jh., Kenyeressy Árpád IV. th.

APRÓ HIREK.

Révész Bálint, Zsindely István és Béky Sámuel

nincsenek többé. Megremeg a tollunk, mikor ezt a három nevet így egymás mellé írjuk. Kedves volt nekünk mind a három s fáj kimondanunk, hogy a mi tiszteletünknek és ragaszkodásunknak e méltó letetemenyesei egy néhány nap elforgása alatt zörgő vázzá változtak, megneveltek örökre. A tudomány szelíd arcú műzsája lefordította lobogó fátyláját, mikor a tudománynak e csendben munkáló bajnokai szívében kialudt a láng. Az elhagyott családtagok gyászt öltöttek; gyászt öltöttünk mi is és szívünk teljességéből gyászoljuk az elhunytakat. Révész Bálintban gyászoljuk az ihletett lelkű imáirót, a tiszántúli ev. ref. egyházkerület munkás és érdemekben megőszült püspökét, Zsindely Istvánban a mi igen szeretett tanárunkat, főiskolánk tanári karának díszét és büszkeségét, Béky Sámuelben, Kassának ékesen szóló papjában az ifjúság

igazi barátját. Bárha a mi gyászunk, a mi részvétünk legalább részben enyhítené az árvaságra jutott családok ideget szaggató, szívet tépő fájdalmát!

Zsindely István tanárt f. hó 7-én délután 3 órakor igen nagy számú gyászoló közönség őszinte részvéte kísérte sírjába. A főiskola udvarán elhelyezett ravatal felett Nt. *Mitrovics Gyula* theol. tanár és főiskolai lelkész mondott az ő szokásos, megkapó modorában tartalmas jól átgondolt, szíveig és veséig ható beszédet. A főiskolai ifjúsági énekgyász dala után a megboldogult tanártársai emelték a gyászokcsira a koporsót, s reája helyezték a tisztelők, barátok és tanítványok által küldött nagyszámú koszorút s a szerető tanítványok által vitt két hosszú sor fáklya lobogó lángja és gomolygó füstje között megindult a halotti gyülekezet a temető felé. A sírnál Molnár Lajos főiskolai tanár, mint az elhunynak volt tanítványa, majd tanártársa mondott költői emelkedettséggű beszédet s a chorus énekének elhangzása után Németh Kálmán VIII. oszt. tanuló búcsúzott el szívet rázó hangokon a szeretett tanártól. Azután az ifjúsági énekgyász sári énekébe belevegyült a fekete gyöngyök zuhanása, az elhagyott család észbontó siralma. Viraszson a behantolt sír felett a tanítványi kegyelet, hála és örök emlékezés!

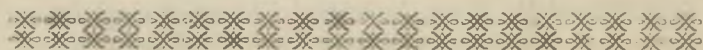
Kun Bertalan püspök lelkészségének 50-ik, miskolci papságának 40-ik és püspökségének 25-ik esztendeje alkalmából szept. 20-án Miskolcon örömnepélyt rendezett az egyházkerület, melyen főiskolánk ifjúsága is képviseltette magát e célra választott 11 tagja által. Az ünnepély szívet-lelket emelő lefolyásáról referátát írni ily későn talán nem is volna időszerű, azonban az ifjúsági küldötteknek tisztükben való eljárását néhány szóval a nagy közönség előtt is óhajtanánk beszámolni. A deputatio 11 tagja névszerint Sütő Áron főisk. senior, Kiss Zsigmond IV. th., Szilva Béla IV. jh., Juhász László III. th., Peterdy Károly III. jh., Kalassay Sándor II. th., Mikecz István II. jh., Bertók Béla I. th., Kércsi Péter I. jh., Szinyey Géza VIII. gymn., Bajusz Andor VII. gymn. tanulók — szeptember 20-án délután fél 2 órakor jutott az örömkönyvek között ünneplő főpap elé, a hol Sütő Áronnak, a deputatio elnökének egyszerű, de meleg szavaira, az ünnepelel ősz férfiú igen meghatva a következőképen válaszolt:

Nemes ifjúság, kedves barátaim! Mint az atya, a ki szemei előtt nevelteti a maga gyermekeit és jól esik neki, mert ezen gyermekeiben vetett hite és reménysége erősödik: épúgy fogadom én a sárospataki nemes tanuló ifjúságnak küldöttségét, a midőn életemnek e fontos napján engemet megkerestek. Jól esik ezt fogadnom, mert látom, hogy ebből két gyöngyszem sugárzik ki: a hála gyöngye és a tisztelet gyöngye; oly két érzés az emberi kebelben, mely ha megfogamzik, biztos lehet, hogy az erénynek többi virágai is mind megteremnek. Őszintén nyilvánítom, hogy becsebb ajándékot nem küldhettem neked a nemes ifjúság, mint azt, hogy eljöttek és szívők jó kívánságát kiöntötték előttem. Vigyék meg köszönetemet és egyszersmind azon tanácsomat, hogy azt a jó indulatot, a mely önöket vezérelte én irántam, plántálják és tartsák meg szívökben ők is. Tartsák meg állandóan! És így biztos lehet, hogy a társadalomnak, a hazának jeles polgárai fognak lenni. Hogy azok legyenek, szívemből kívánom!

Mi pedig viszont szívünkben kívánjuk, tartsa meg a jó Isten őt nekünk még „ad multos annos.”

— *Sághy Zsigmond* színigazgató társulata szeptember havában városunkban mulattatta a művészet-kedvelő

publicumot. A budapesti színházak műsorán szereplő darabokat adta leginkább és legtöbbször. Valóban sajnálnunk kell a társulat egy némely jobb sorsra érdemes tagját, mert „telt ház” előtt igen kevésszer sikerült játszanio, így bizony sokszor érezték az élet fentartásához legszükségesebb első elementumnak, „pénz ő felségének” hiányát. Jó kedvük, víg kedélyük már csaknem megtört a pataki publicum mély közönyének ércfokán, midőn a directornak az az életrevaló eszméje támadt, hogy meghívja E. Kovács Gyulát, a kolozsvári nemzeti színház tagját, a jönevű költőt, a drámai szerepek nagy mestert vendégszereplésre. E. Kovács Gyula a meghívást elfogadta és őt este, mint Bánk bán, mint Kean Edmund, mint Othello, mint II. Rákóczy Ferenc és mint Don Caesar de Basan megtöltötte a színház(?) túltelítette a cassát, és elragadta játékával a hallgató közönséget. Egy hétre ezután főiskolai ifjúságunk néhány lelkes tagja, u. m. Sovány Dezső, Szilva Béla, Oláh István, Bajusz József, Kiss Rezső, Mikecz István és Balogh Ákos urak az *Ingyenélők*-ben léptek fel. Excelláltak, zsufolt házat csináltak a színészek öröme és a mi örömünkre. — Ha már így benne vagyunk a műkedvelőskedésben, megemlíthetjük azt is, hogy f. hó 3-án szintén ifjúságunk néhány tagjának közreműködésével hangverseny rendeztetett a helybeli szegények, illetve Egri Géza és Egri Gézané, szül. Kovács Ilka javára. A műsor a következő volt: 1. Cigány zenekar nyitány. 2. Szavaltat ifj. Bajusz József úrtól. 3. Nagy aria cigánybáró operettéből énekl. Egriné. 4. Quartette. Énekl. Tóth Béla, Abaházi Lajos, Szentmártoni Dániel és Nagy László urak. 5. Felolvasás Juhász László úrtól. 6. Népdalok, énekl. Egryné és ifj. Bajusz József úr. 7. Víg monolog Sovány Dezső úrtól. 8. Cigány zene. A műsor minden pontja sikerült. A tiszta bevétel 32 frt volt. Másnap aztán a társulattól elmaradt művészpár is eltávozott, elmentek dolgozni, hogy méltók legyenek erre a címre: A nemzet napszámosai.

Szerkesztői üzenetek.

II. K. Cikkét nem közölhetjük — V. Sándor. Kívánsága szerint cselekszünk. Ime mutatvány a »magános órák szüleményei«-ből:

»Valamint a pléh vas kályha
Jó meleget csak úgy ad,
Szép leányka, drága lányka,
Ha rakod belé a fát.
Az én szívem is csak akkor
Dobog érted melegen
Hogyha meleg érlelmedet
Csókban öntöd ki nekem.«

Hvezda Kálmán N. K. Kérjük, hogy lapunkat terjeszteni sziveskedjék. Üdv! Magán levelet írok. — *Z. Károly*. Mondja el kérem vagy szavalja el lassu, fájdalmas zene kíséretében a hűtlen ablaka alatt. Ott hatást ér el vele! — *T. I. Kolozsvár, Sz. A. Berczel, ifj. M. Gy.* Budapest, Sz. B. Barczika, Sz. J. Budapest. Kérjük és várjuk szíves közreműködésüket. — *Nemo*. Ne méltóztassék nyugtalankodni. Közlönyünknek ez évfolyama is 10 számból fog állani. A szeptemberi szám nem a mi hibánk miatt maradt el. A helyett majd egy karácsonyi számmal örvendeztetjük meg t. olvasóinkat. Csak türelem és elnézés. — *Sz. I.* Versét is, prózáját is megkaptuk, de mille pardon, annyira túl vagyunk halmozva közleményekkel, hogy még az egyik főmunkatársunkat sem mutathatjuk be t. olvasóinknak. — *O. M.* Szívesen látjuk.

TARTALOM: »Zsindely István 1828—1891.« *Ifj. Oláh István*. — »Október 6.« *Ifj. Kiss Rezső*. — »Tóth Kálmán és Petőfi költészetének egymáshoz való viszonya.« — »Október 6.« *Szilva Béla*. — »Amerikai párbaj.« *Ladányi Endre*. — »Széchényi-ünnepély.« s. ö. — »Előfizetési felhívás« — »Egyleti élet« — »Apró hírek.« — »Szerkesztői üzenetek.«

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

— Megjelen minden hónap 15-én. —

Előfizetési díj: egész évre helyben 1 frt 60 kr, vidékre 1 frt 75 kr.

— Kiadja az „Irodalmi önképző-társulat.” —

— Szerkesztőség: Kovács-utca 155. szám. —

Ifjúságunkról — ifjúságunknak.

Két hónapja múlt annak, hogy e tanévet megkezdettük, s e tanévvel az ifjúság tagjainak újult működése vette kezdetét.

Ezen működés elébe az ifjúság nagyrésze reménnyel tekintett, pedig a közelmúlt, s talán a jelen sem nyújt alapos támpontot valami kecsegtető reményre.

Ifjúságunk betegnek, nagyon betegnek bizonyult be; betegsége éppen ott, a hol saját jószántából eredő munkát végez az ifjú, a hol a munka nem lévén semmiféle külső pressio kifolyása az ifjút valódi értékében mutatja fel, t. i. az egyletekben, — valóságos aszkór gyanánt hatott.

Egyleteink sorvadtak a közös betegség hatása alatt, a mely közös betegségnek a neve: indifferentismus.

A közöny uralma eredményezte azt, hogy míg 1881-ben 45, 1882-ben 41, 1883-ban 40, 1885-ben 46, stb. stb. tagja volt a magyar irodalmi önképző-társulatnak, addig az 1890/91-iki tanév elején, — dacára annak, hogy ifjúságunk létszáma lényegesebb változást nem szenvedett, — húsz és egynéhány taggal alakult meg a társulat, és a 30-as számot csak nagy sokára a megalakulás után érhetette el; e tanévben pedig mindeddig kínos vajúdas után, — kétszeres felhívás dacára — csupán 27 tagot lehetett összetoborzani az önképzésnek, főiskolánk falai között 62 éve lobogó zászlója alá.

Közönyösségünk eredményezhette azon idétlen jelenséget is, hogy pályadíjaink szaporodása, — néhol megkétszereződése dacára, a pályamunkák száma éppen úgy, mint azok belső értéke, — nemcsak nem emelkedett, hanem tetemesen megfogyott.

Hát az minek volt a kifolyása, hogy azon egyletünk, — mely rendeltetésénél és céljainál fogva, mozgalmas működésre van teremtve, — az ifjúsági jogász-egylet munkája csendes, üres tengődés volt?

Ez egylet tagjai sem viseltettek élénk érdeklődéssel az egylet ügyei iránt, azok elintézésébe csupán egynéhányan folytak be a tisztségviselőkön kívül, a nagy többség rendesen tudomásul sem vette az elnöknek a gyűlés-terembe hívó szavát.

Az indifferentismus teljes mértékben elhanyagolt, és mi nem csak ilyenmű kötelességeinkről feledkeztünk meg, hanem elhanyagoltuk testünk edzését, elhanyagoltuk azon egyletet is, a mely ezen célnak hatalmas előmozdítója.

A torna-egylet régente hatalmas, híres versenyeket rendezett, most annak egész működése egy gyenge zárünnepélyben nyilvánul. E zárünnepélyt pedig ne hasonlítsuk össze valahogy a gymn. ifjak záró vizsgájával, mert ez összehasonlítás határozottan a mi rovásunkra, a fejlettebbek rovására ütne ki.

A torna-egyletnek 20—30 tagja van, e szám is nagyjából azokból kerültek ki, a kik gymn. tanulmányainkhoz közelebb esnek, holott rendes körülmények között minden akad. ifjúnak saját maga iránt tartozó kötelessége volna az egyletnek tagjává lenni, s annak tevékenységében jelentékeny részt venni.

Volt minékünk más egyletünk is, mely valaha virágzott s ma pang. A tűzoltó-egyletnek például 1881-ben 62 tagja volt s rendezett gyakorlatokkal adott életjelt magáról s ma? tagjainak száma félaunyi, s ha véletlenségből nem volnánk tanui, illetve részesei egy-egy hatalmas futkározásnak, mely az iskola-kertben követtetik el s egy kíséretnek a tornacsarnok kútjával és az egylet szivattyújával, vagyha derűs vasárnaponként nem látnók az egylet tisztségviselőit caesari fejhordozással sétálni arany s ezüst vállvetős egyenruhában, sokszor talán az értesítőtől tudnók meg, hogy tűzoltó-egyletünk is van.

Bizony barátaim, nagy mértékben közönyösek voltunk. Mi ennek az alapoka, másutt is ható vagy speciális okok, nem kutatom, talán nem is tudnám kikutatni, most csupán konstatalem, hogy kötelességeink teljesítésé-

ben nem voltunk sérények, nem voltunk fáradhataatlanok.

Szomorú valóság ez kérem . . . S mégis mi vezethetett bennünket azon gondolatra, hogy az új működés elébe reménynyel nézünk? Lehet merőben optimistikus szempont, de mi azt hittük, közel kell lenni már egy jobb időnek, mert igaz az, hogy minél mélyebben benne vagyunk az éjszakában, annál közelebb van a hajnal.

S csakugyan, mintha nem csalódtunk volna, mintha az a munka, a mit most végezzük, lázasabb és erőteljesebb lenne. Néhol még módozatokról is gondoskodtunk, hogy a meglévő helyzeten segítsünk.

Magam részéről ezt a szebb jövő első jeleinek nézem. *Biztosra veszem, hogy e „nembánom” rendszert, mely annyi rendellenes és majdnem erkölcstelen jelenségnek volt szülőanyja, abba fogjuk hagyni, hiszem, hogy egyleteinket jobban pártoljuk, majd azoknak gyűléseit szívesebben látogatjuk és a sikeres működés útját friss, egészséges munkával hamarabb megtesszük. Csalatkozom-e, az tőlünk függ tökéletesen.*

Ifj. Oláh István.

Vergilius IV-ik Eklogája.

Vergilius műveiben találta meg a középkor a pogány és keresztyén világ összekötő kapcsait. De e fölfedezés a rajongó korszaknak nem volt elég, lázasan kereste a messiatikus helyeket és némi képzelgéssel talált is eleget. Legtöbbit a IV-ik Eklogában, melyet egyenesen *Krisztusra* vonatkozó jóslatnak tekintett. A hozzáírt, merészebbnél-merészebb commentációknak egész raja jött létre, s utóbb, midőn a *Mária-cultus* elterjedt, a szűz jósolójául is Vergiliust apostrofálták (jam redit virgo. IV Ecl. 6.). Főleg ez Ecloga verseiből keresztyénies érzelmű, irányú és tartalmú költeményeket állítottak elő (Vergiliocentanes), s feljebb becsülték az ó-szövetség messiatikus prófétiaínál. Igazi *evangéliumot* láttak benne, a pogány jós-költőnek az egy Istentől vett csudás ihletéseit.¹ Ez Ecloga körül egy egész irodalom támadt, mely kezdődvén a latin műveltségű egyházatyáknál, *Minucius Felix*, *Lactantius Firmianus*, *Hieronimus*, *Augustinus* és *Ambrusius*nál egész korunkig elnyúlik.²)

De hát csakugyan Krisztust profétálja-e ez Eklogában Vergilius? Feltevésnek is sok, s csakis az a mythos jöhetett erre a gondolatra, melyet a középkor fanatizmusa Vergilius körül szőtt. A költő itt az *aranykor* (Saturnia regna) édes ábrándjának ad hangot, melyet a Cumaei Sibylla jóslatai (Cumaei carmen) támasztottak, s melyet a római nép hosszú időn keresztül boldog sejtelemmel és várakozással ápolt kebelében. Ezt írja le ragyogó tollal *Ovidius* is. *Metam.* I. 89—112. E boldog kor újra közeledését remélte Vergilius Kr. e. 39-ben, midőn ezen

Eklogát írta. A római világalom felett vetélkedő három férfiú, *Octavianus*, *Antonius* és *Lepidus* ügylátszott őszintén keresik egymás barátságát, a köztársaság üdvét és nyugalmas békéjét, sőt *Sextus Pompeius*sal is békére léptek *Puteoliban*, s ennek alapján megkötötték vele a *misenumi szerződést*, mely neki is részt juttatott az óriási bírodalomból. Mindebben Vergilius békeszerető, tiszta, szelid lelke a megígért aranykor pirkadását látta, s lelkesedésében megírta a IV-ik Eklogát, a mely voltaképen *Asinius Pollio*, akkori consulnak és Vergilius benső barátjának újszülött fiára írt *genethliacon*. Ennélfogva a *puer* mindenütt erre a csecsemőre vonatkozik és korántsem Krisztusra, a *Virgo* alatt pedig nem szűz Máriát érti a költő, hanem *Astraeát*, az igazság szűzistennőjét, a ki az aranykor végén elhagyta e földet, a hol az istenek az emberekkel együtt vétkeztek. Természetes az új aranykorral ismét visszatér. A nevezetessé vált és idők folytán sokképen interpretált Ekloga fordítása im ez:

*Siculi Múza! magasbb hangon kezd el dalodat most,
Nem minden szívhez szólnak ligetek, tamarinfák,
Erdőket zengjünk, méltót a consuli tiszthez!*
— Már közel a régkor, mit Cumae jóslata hirdet,
Század méhéből születik új rendje világnak.
Visszajön a Szűz is, vele jön a boldog aranykor,
S más ivadék árad földön el a magas égből.
Szeplőtlen Lucina! légy a születő csecsemővel,
A ki megéri, hogy a durvult vaskor lehanyatlik,
Támad aranykorszak, s úr lesz testvéred Apolló.
Consulságod alatt Pollio kezdődik ez a kor,
Lányelmék futnak hírben vetekedve előre.
A kiket te vezetsz, — ha marad nyoma is bűneinknek —
Az örökös remegést e földről mesze elűzik.
Isteni életet él a gyermek, látva körölte
Mind félisteneket valahány őt nézi csudálva,
A ki uralkodik e földön, mint atyja, erélylyel.
Oh gyermek teneked művelés nélkül terem a föld,
Sarjat üt a repkény vegyesen tekergve habérrel,
Nő colocasia és örvendhetsz díszes acínthnak.
Nöstény kecske, ha jön haza, tejjel duzzadva a tölgy.
S kint a nyáj nem fél, ha talán közeleg az oroszlán,
Még maga bölcsőd is gyönyörű módon kivirágzik.
Elvész a kígyó, s mérgével csalfa varázsfű,
Assyr bokra kinő, vele terjed balzsamos illat.
Hősöket olvashatsz, s szintén az apád mi nagyot tett
És meghámulhadd kegyelettel hősi erényét.
Sárga kalászokkal aranyozva ring az avar föld,
Csipkebokorba piros szőlőfürtök mosolyognak,
És az erős tölgyből csepegő méz harmatozik le.
— Ámde nyomot hagy fenn mégis a régi családrdság,
Mely kísérti Thetist evezőkkel, városokat meg
Fallal övezve körül, s a földbe hasítva barázdát.
Más Tiphys születik, sebesen viszi második Argó
A nagy hősöket, és a fegyverek újra zörögnek,
Trója alatt ismét dühösen ví szörnyű Achilles.
— Majd ha időd elfoly, te belőled férfit erősít,
S a tengerre kiszálsz, nem hordják emberi művek
Árúdat, szabadon visz mindeneket anyaföldiink.
A talaját ekevas nem járja, se kés venyigéket,
És jármot sohse tesz földműves ökre nyakára.

¹ Nagy hősséggel értekezett erről az olasz Domenico Comparetti: *Vergilio nel medio evo.* 1873. németre fordította Hars Düttsche: *Virgil im Mittelalter.* Lipse, 1875. VII fejezet.

² Újabban írtak róla Verworst (1844), Freymüller (1852), Piper (1862) és Creuzenach (1864).

*Nem hazudik azután a gyapjú csalsa színével,
Sőt maga a bárány legelészve kifesti pirosra
Bíborral vagy akár sáfrányszínűre ha tetszik,
S a sandyx önként juhaidra sárga ruhát ad.
Jöjj sebesen század! Párcák orsója jövendől
Ilyennek, mikor on cregette az isteni végzést.
Mennyei méltóság, hatalom szeretett iradeka,
Kit Jupiter táplált oh jöjj! közeleg az idő már.
Lásd, hogy az össz minden meginog gomolyagba keverve:
A föld, a tenger, magas égnek kárpita szintén,
Mind az egész ujjong örömebe, hogy érkezik e kor.
Oh ha nekem hosszú élttem terjedne odáig,
S lenne erőm te dicső tettid elzengeni lanton.
Akkoron Orpheus, a thrák jós sem győzne le engem,
Bárha tekintene rá szép Calliopéa szülője,
Sem Linus, ha segít is rajt' az apja Apolló.
Még maga Pán, ha dalol versenyt Arcádia földjén,
Még maga Pán is vesz jogosan Arcádia földjén.
— Kezd ismerni kicsiny gyermek mosolygva anyádat,
A ki viselt érte hosszú tíz hónapi szűgyent:
Ismerd meg te, kinek jöttén szüleid nem örültek.
S isteni kegy asztalt nem nyújtja, sem isteni ágyat.*

S. Szabó József.

A hozomány fejlődése a római jogban.

A hozomány egyike a római jog azon intézményeinek, melyekkel az „meghódítá a világot.” Az u. n. dotalis rendszer örökre példánykép lesz a házassági vagyoni jog terén, úgy az elméletben, a tudományban, mint a gyakorlati életben. Több új törvénykönyv vette át s fogja még ezután is átvenni, mert az alapeszme, melyen az nyugszik, a mai jogfejlődésnek is irányeszméje. Lényegileg befogadta azt, a mi újabb szokásjogunk és bírói gyakorlatunk is s valószínűleg családjogunk codificatiójánál sem fog figyelmen kívül maradni.

Emellett a római dosnak rendkívül érdekes fejlődésmentet van, mely a nő jogállásának alakulását — a filia familias állapotától a férj és feleség egyenjogúsításáig — lépésről-lépésre feltünteti. Hozzávéve még a számos controversiát, mely a látszólag egyszerű kérdéseknél a Digestákban vagy az újabb íróknál előjön, a dos tanulmányozását igazán tanulságosnak mondhatjuk úgy a jogtanítóra, mint a törvényhozóra s nem lehet csodálnunk, hogy e tárggyal, úgy a régi, mint a jelen korban oly sokan foglalkoztak. Eltekintve két régi római írónak Catónak és Sulpiciusnak „de dote” írt munkájától, melyeket ma már csak a régibb írók idézeteiből ismerünk s a remek jogászoknak, részint a Digestákban felsorolt töredékeiktől, részint más műveikben előforduló tárgyalásaitól, az újabb francia s különösen a német jogirodalomban egész sorát találjuk az ide vágó monografiáknak. Sőt hazai irodalmunkban is, mely pedig római jogi monografiákban — kivált a német és francia írók ilyes munkáinak meglepő nagy száma mellett — még bizony szegénynek mondható, egy hecses szakmunkánk van Dr. Vécsei Tamástól (A római családjog), mely kimerítően felvilágosít a hozományi jog minden részletéről.

Nem lehet ezúttal céлом részletes tárgyalásba bocsátkozni, vázlatos értekezésemben csak arra fogok törekedni, hogy a dosnak tanulságos fejlődési menetét nyomról-nyomra kövessem s különösen, hogy feltün-

tessem s a mennyire lehet megvilágosítsam a tárgyalás közben előjövő fontosabb controversiákat.

Mindjárt az első kérdés, melyről szólanom kell, felette bonyolult és vitás. t. i. volt-e a manus melletti házasságban egyáltalán hozomány s ha volt, mit kell annak tekinteni?

A manus melletti házasságban ugyanis a férj az egyedüli vagyónképes alany, a nő minden vagyona magával a házasság tényével az ő tulajdonába megy visszavonhatatlanul. Némelyek szerint, ily házasságban még nem volt ismeretes a hozomány s nem is lehetett, mert a nő itt nem önjogi személy, neki nem is lehet vagyona; a miye mint hajadonnak volt is, azt sem ő adja férjének, mert az ipso jure a férjé; vagy pedig minden az így férji tulajdonná lett női vagyont neveznek hozománynak.

Annyi bizonyos, hogy positiv adataink nincsenek annak bizonyítására, hogy a tiszta manus melletti házasságok korában voltak hozományok, sőt a XII. táblás törvény töredékei nem is tartalmazzak semmit a hozományra, de némely író megjegyzéseiből s a kor fejlődéséből következtetnünk lehet, hogy hozomány, mint a házassággal járó intézmény, mindjárt az első stádiumában létezett a házasságnak.

Ugyanis Gide Pál „A nők joga” című művében idézi Halicarnassusi Dionisiust, ki egy helyt azt mondja: Romulus nem engedett keresetet a nőnek férje ellen, s nem alkotott törvényt a hozomány visszaadásáról. Ha hitelt adhatunk ez idézetnek, ez világosan bizonyítja azt. A hozomány már Róma legelső idejében volt. Valamint Gallius is azt mondja (ugyancsak Gide idézi), hogy Róma 5. századában — tehát addig, míg a manus melletti házasságok fennállottak, nem volt hozományi kereset, de nem azért, mintha nem lett volna hozomány, hanem azért, mert az erkölcsök tisztasága miatt elválások nem fordulván elő, nem kellett a hozomány visszaadásáról gódoskodni. E források nyomán állítanom lehet, hogy a hozomány nem a manus nélküli házasságok korában alakult, hanem volt már a manus melletti házasságoknál is, természetesen még nem oly alakban és kifejelettségben, mint később. Bechman azonban „Das römische Dotalsrecht” című művében azt a tételt állítván fel, hogy a hozomány célja nem a férj háztartási terheinek könnyítése, hanem a házasságkötések szaporítása, ez által úgy látszik a mellett van, hogy hozomány a manus melletti házasságnál nem volt, hanem a manus nélkülieknél keletkezett. Vécsei bár, Bechman felé látszik hajolni, positive nem tagadja a hozomány lételet manus mellett, sőt több helyen (200. l. 230 l.) említi a manus melletti házasságban adott hozományt.

Volt tehát a manus melletti házasságban is hozomány, de nem azt kell itt alatta érteni, a mit sokan, így Bechman is vél, t. i. a nő összes vagyonát, mely ily hozományban a férj tulajdonába megy, mert ez csakugyan nem dos, hanem szükségképeni következménye a manusnak s Cicero sem azt érti alatta, midőn ezt mondja: „quum mulier viro in manum convenit, omnia que mulieris fuerunt, viri siunt dotis nomine,” nem azt akarja az által mondani, hogy a nő összes vagyona, mely a férjé lesz, tekintendő hozománynak, hanem azt, hogy a vagyon épúgy tulajdonába megy át a férjnek, mintha dos volna.

A nőnek a manus korában is akkor volt önálló vagyona, ha már nem állt atyja hatalma alatt, ha sui juris volt, s így ő csakugyan nem adhatott dost, mert vagyona ipso jure férjére szállt; ha ellenben még atyai hatalom alatt állt, midőn férjhez ment, ilyenkor

Olvasott vagy ... A tollad is mi szép!?
Homlokodon muzsa-csók ragyog.
Én meg nem értek semmihez mikép
Hal a dalhoz ... Tudatlan vagyok.

Szellemesség vert tanyát te benned,
Mint a harmat rózsá-kelyhíbe:
Ezt a kedves drága harmat-cseppet
Elűzték én tölem messzire.

Hirnevés vagy, ünnepelt vagy ... Égi
Dicskoszoru földi fejedet:
Enyémet a feledés árnyéki ...
Én, én vagyok csak elfeledett.

Gazdag is vagy édesem. Te beléd
A földi kincs szerelmessé lett;
Mig tölem a kincs elfut szerteszét,
Rám csak rongyot rakott az élet.

Jobban tudsz te, mint én — mindent tenni,
Mindenben felülmulsz engemet ...
Csak egyben nem! Nem tudsz úgy szeretni,
A mint én szeretlek tégedet.

Juhász László.

Te akartad...

Te akartad legyen úgy hát,
Elfeledtem élttem múltját.
Te jobbra mégy, én meg balra,
Te örömré én meg búra.

Szerelmedért már nem eszem,
Eddig is nagy kár volt tennem.
A szívemet összetörted,
Szerelmemet kinevetted.

De lásd, én még sem átkozlak,
Megbocsátok, sőt még szánlak,
Szánlak, hogy úgy meg vagy verve,
Hogy nincsen szív keheledbe.

(Olaszból.)

Összejövünk...

Összejövünk néha-néha,
Te beszélgetsz, én hallgatok,
Szólni vágynék s ajkam néma,
Mégis akkor vagyok boldog.

Hosszan elmerengyek rajtad,
Olyan félőn, mint a gyermek,
Mondanám is, no meg nem is,
Oh, hogy mily nagyon szeretlek!

Összejövünk néha-néha,
Te beszélgetsz, én hallgatok,
Szólni vágynék s ajkam néma,
Mégis akkor vagyok boldog.

Ifj. Kiss Rezső.

Mért keseregsz ...

Mért keseregsz barna kis lány angyalom,
Mondd, mi bántja szegény szíved oly nagyon,
Nem mondom meg, nem mondhatom, még élek
Megtudják, ha temetőbe kísérnek.

Sötét felhő befedte az égboltot,
Befedte, hogy ne láthassak csillagot.
Úgysem ragyog ott fenn csillag énnekem,
Mert ide lenn elhagyott a kedvesem.

Szilva István.

Mocsár Peti.

A vadász-kürtök hívó szavára mindnyájan összegyűlünk s az napra bevégeztük a vadászatot. Bár meglehetősen ránk sötétedett az este, mégse nagyon siettünk hazatérni, mert figyelmünket lekötötte a nádasok közül előhangzó muzsika-szó.

Vajjon ki játszik itt oly szívrehatón, fájdalmasan, ily késő órában?

Egy kis tisztáson, ott a nagy fűzfa alatt, mintha egy alak látszanék, kezében hegedűvel, az őszi széllel játszadozó hajfűrtökkel. ... Igen, ő az, a titokzatos zenész; onnan jött fel az ingovány fenekéről.

Jól ismerem e dalt:

„Lehullott a rezgő-nyárfa arany színű levele.”.

Merengéséből a vezető szavai ébresztenek fel.

— Igen, kérem alássan az ott, az a cigány a „Mocsár Peti” a szeretőjének hegedűl. Nagy annak a bánata, de hát nem is ok nélkül. Hogy verje meg az Isten a csapodár lányokat. ...

* * *

Ott laktak a mocsarak közt. Nem fényes palotában éltek, csak kicsiny sárkunyhóban. Hisz a cigány, az emberiségnek e még most is gyermekkorát élő népfaja, talán nem is tudna élni és boldog lenni másutt, csak a természet ölen? Mit neki a kényelmes hajlék? boldogabb ő, ha puha pázsitra hajtja le fejét; szebb takarója neki az aranyos csillagokkal kihímzett sötét égbolt, mint a selyem-takaró. Édesebb álmot álmodik ő kedvese ölen a sárkunyhóban, mint ti dagadó vánkosok közt kéjelgők!

A Panna, meg a Peti úgy nőttek, mint a sásliliom, mint az erdei vadvirág; a szerelem vadrózsájának nyíló rózsái. Anyjok a világ legszeretőbb anyája, dajkájok a szabad természet; altató dalát a zizegő nádlevelek sütnak fülökbe, álmot az esti szellő csókol éjfekete szemökbe; arcukat a hajnali napsugár festi pirosra, holló fekete hajukat a száguldó vihar göndöríti meg; a dalt, mely ajkukon fakad, a pacsirtától tanulják, a szerelmet a fülombok közt bugó vadgerlétől.

Hiába nem voltak testvérek, minden pillanatban együtt voltak. Együtt kergették az aranyos pillangókat, együtt keresgéltek szép tarka kagylókat; egy volt a kenyér, egy a só, melyet fogyasztottak, s egy fedél alatt hunyták álmokra szemöket.

A Panna volt a fiatalabb. Még ő aranyhalacskák után járt, még hímek lepkét kergetett a Peti már ott ült apja mellett s úgy hallgatá mikor hegedűl, mint mikor álmukban a tündérek dalát hallgatjuk. Aztán ő is kezébe vette. elbújt vele a sás-levelek közé, ott elleste a csalogány dalát s ha Panna elaludt valami fűzlomb alatt, ő volt a zenélő szeraf, kinek dalát álmában Panna hallani vélte,

Egyszerre fakadt szívökben a szerelem is; oly tiszta, oly szűzies, mint egy hajnalon fakadó két rózsabimbó. És ez így megy évek hosszú során. Mintha valami varázstalt innának s részegek volnának a boldogságtól; nem érzik a nyomort, a bajt, kacagják a fergeteg zúgását; a tél hidege csonttá fagyasztja lakhelyüket, a süppedékes mocsarat, de az ő szívök melegét nem hűti le semmi, ajkukon forró a csók.

Szemökből boldogság sugárzik, ajkukon hangzik a dal.

De hajh! a sors, a kegyetlen kényszer széttepi e boldogságot.

* * *

A Darvayak ősi kastélyának vaskosaras ablakai ragyogó fényárban úsznak. A park porondos útjain vendégekkel rakott kocsik robognak fel s alá; a tágas címer teremből vidám zene, pohár csengés hangzik ki az est-homályba s a park másik részében a falucska jámbor lakói vigadnak a sült ökör, a csapra ütött hordók mellett.

— Hadd örüljön ma mindenki — mondja az öreg Darvay — ma nagy ünnep van, fiamnak az utolsó Darvaynak kézfogója! Ma itt az átkos jóslat, mely a Darvay

család kihalását jósolta meg; halotti torát üljük . . ! rajta cigányok, ne kiméljétek a hűrt. . . !

Mocsár Peti húzza, oly szilajul, mintha őrült daemonok vad dala volna a száraz fába rejtve. Szegény *Peti*! talán érzed, hogy ez utolsó jó kedved? csak húzd, ki tudja meddig húzhatod?!

A mocsarak közt is víg élet van. A fiatal *Darvay* meg a *Panna* vígadnak ott. A fényes kivilágítást a miriád csillagok s a kelő hold bűbajos fénye adják; mindmegannyi fényes lampion.

Ott a *Mocsár Peti* húzza, itt a vízi békák brekegése, a nádlevél zizegése, a szellő suttogása s a koronként elcsattanó csókok vegyülnek össze, valami andalító harmóniába. A két szerelmest betakarja a sásliliom, a vízi rózsza; nem látja őket senki, csak a fűzbokorból két vadgalamb, azok is épen nevetgélnek, csókolóznak. . .

— De nagyságos urfi! mit mond majd a *Peti*, ha megtudja? furdalja *Pannát* a lelkiismeret.

— Ne félj én szép vadvirágom, egyetlen hollóhajú galambom! enyém vagy, én vigyázok reád; selyembe, gyócsba járattak, piciny lábacskádat selyem cipő takarja, elviszlek magammal, úri asszonynya teszek!

Az ígéretet tevő ajkat lezárja a *Panna* eper ajka. Oly kéjjel, oly forrón csókol, — talán lelkét akarja belehellni az úrfi szívébe? . . . Lázás remegéssel dől az ifjú karjába. Oly boldog, most hisz' álmodni kezd. Szép fényes kastélyt, selyem ruhát . . .

Most a hold csókolja a lángpírt a leány barna arcáról, halvány, mint egy angyal, a kit szerelem tett betegé . . .

A kastélyban *Mocsár Peti* hegedűjén elpattant egy hur; . . . a mocsarak közt *Panna* kebléből felszakad egy sóhaj . . . a szellő suttog . . . a gerlék búgnak . . .

* * *

Mocsár Peti kezében elhallgatott a hegedű. A gyertyafény kialudt a kastélyban. A vendégek — bár még éjfél sincs — mind hazamennek; aggódnak, tűnődnek, vajjon hol az ifjú *Darvay*, mért nem jött kézfogót tartani? A cselédség, a jobbágyok suttogva járnak-kelnek, mindeniknek valami titok van arcán.

Az éj néma csendjében jön az ifjú, óvatosan, mint a tolvaj. Keze remegve nyitja ki a címerterem nehéz ajtaját.

A teremben az öreg *Darvay* jár föl s alá; szeme haragos villámokat lövel: keze ökölbe szorítva; ajkán bus sóhajjal vegyes szitok kél:

— Nem, nem véremből való az átkozott fattyú! Ilyen szégyent hozni ősz fejemre! . . . Már összegyűlt a vendég, hogy el-lakjuk az eljegyzési lakomát s ő megszökik. Hát csakugyan igaz a mende-monda, hogy egy nemes *Darvay* szeret valami cigányleányt?!

Az ifjú belép a terembe. Megretten a mint atyját meglátja. E váratlan találkozásra nem volt készen.

Az ősz szembeáll a belépővel s halk síri hangon szól hozzá:

— Fiam, a *Darvay* név még eddig fényes volt, mint a nap! családunk egyetlen sarja se szennyezte be azt, még a legkisebb mocsokkal sem. Tőled, az utolsó férfi sarjtól kellett ezt ősz fejemnek megérni? Mondd, hol valál az este? miért nem jövel eljegyzési ünnepélyedre? Igaz, hogy cigányleány homlokára akarod tenni az ősi nemesi koronát? . . .

— Atyám! de én őt, kit nekem szántál, nem szeretem. Nem akartam két életet boldogtalanná tenni, vétkeztem ellened, hogy ezt az utolsó pillanatig nem mondtam meg; de most megvallom, őh bocsáss meg! *Panna*

nélkül nem élhetek; — ott voltam az este is nála a mocsarak közt! . . .

Az aggastyán, mintha villám sújtotta volna le, úgy állt fia előtt. Valami zsibbadásszerű érzés megállította még a vért is ereiben; de ez csak pillanatig tart s azután, mint a vulkán egy pillanat alatt önti magából a forró lávát, úgy önti az öreg a nehéz átkot a fia fejére; a *kék vér* felforrít ereiben. Majd görcsösen remegő kézzel rohan fiára, de már nincs ideje ütni; karja lankadtan hanyatlik le, a halál angyala hamarabb sújtott pallosával, az ősz *Darvay* holtan terül fia lába elé . . .

Az utolsó *Darvay* könyet töröl ki szemeiből, ráborul a mozdulatlan testre, még most is görcsösen összeszorított kezét csókokkal borítva rebegi:

— Hogy engesztelhetlek ki atyám?

* * *

A környéken nagy feltűnést keltett az öreg *Darvay* halála.

— Hogyan? — mondogatták sokan. — Tegnap este még jól mulatott?

Szívszélhűdés érte.

Az ősi sirbolt ki van bontva, a XII-ik hely várja lakóját, a XIII-ik még sem marad az utolsó *Darvay*-nak. A kíváncsiak nagy tömegének ajkán kósza hír kering gyilkosságról, szerelmi drámáról . . . A koporsót fényes pompával helyezték nyugvó helyére, már elhangzott a kórus utolsó akkordja, mikor mintegy varázs ütésre zokog a hegedű, bug a gordon, zeng a cimbalom *Mocsár Peti* siratja áldott nagyságos urát; sír, sír a hegedű oly szomorú, hogy szíve facsarodik még az ezer idegennek is. Talán a bánat angyala zokog most a száraz fában, vagy tán balsejtelked rezgeti ujjaidat szegény *Mocsár Peti* . . . ?!

A nóta elhangzik! A kriptá ajtón befelé fordítják a címet. Az utolsó *Darvay* parancsa ez; ő nem kíván őseihez temetkezni.

A temetés utáni napon egy zárt kocsi a fiatal *Darvayt* szállította ki a vasuti indóházhoz.

Az ősi kastélyban nem maradt más, mint az agg kulcsár, a többi cseléd mind el lett bocsátva és egy levél a rászédett menyasszonyhoz:

— . . . én meghaltam családuknak, önnek és a világnak. Csak egynek élek s vagy ő lesz az enyém, vagy senki! Szerelméért köszönet, bocsásson meg nekem, ki nem tudtam azt viszonzni. Éljen boldogul s felejtse el: *Darvay Jenő*.

Az ifjú ment a rohanó gőzgépen, futott cél nélkül, futott atyja kísértő szelleme elől; de bárhova ment, mindeniknek arcáról ezt olvassa: gyilkos . . . gyilkos . . . te okoztad atyád halálát . . . !

Szörnyű bűnhődés egz könnyelmű pillanatért!!

Bár messze voltak tőle a szép haza kéklő bércei, a szellő tengeren túlra is elhozta a *Mocsár Peti* hegedűje hangját; bár száz meg száz mértföldnyire volt atyja sírjától, álmaiban látta atyja koporsóját. Nem használt semmit, ha az él, ha a kék tengerébe merült, nem ért semmit, ha tanulmányokkal űzte el ijesztő rémeit: az ősz *Darvay* kezében minduntalan látta a tört; a halutatio fülébe zúgta a rémes átkokat . . .

Majd a csaták tüzebe ment, bár idegen nép jogait védni — hogy talán az ágyu dőrej, a sebesültek halálordítása, vagy a győzelem diadal harsogása elnyomják a szívét tépő hangokat? — elszántan dobta magát az ellen karjai közé, esdve kérte Istentől a halált hozó golyót, de az nem jött! sőt az idegen nép bálványozta, szent-

jének, szabadítójának tartotta; az otthon megalázott homlokot itt cser-koszorú borítja; a hír, a szerencse szolgaként követék lépteit; de hajh! mintha most is hallaná: te vagy atyád gyilkosa!!

* * *

A mocsarak közt csak olyan élet van, mint eddig volt. A szellő most is oly szelíden lengeti a zizegő nádleveleket; az aranyhalacska csak oly vidáman úszkálnak az ér vizében, mint eddig; a szerető gerle pár most is ott nevetgél a fűz lombok közt.

Mocsár Peti gyakran ki-ki jön a városból Pannájához. Ő nem mer hinni a kósza hírnek, de hogy is hinne? hisz Panna most is oly forrón ölel, oly édesen csókol; arca most is megszegyeníti a rózsza bimbót, szeme úgy ragyog, mint két csillag, dala oly víg, mint eddig, a hegedűn a boldogság angyalának dala zeng... a sáslilium, a vízi rózsza most is virágzik...

Mocsár Peti hosszú édes csókkal búcsúzik el Pannától; elmondja neki, hogy ő most elmegy nagy városba, hogy ellesse a hegedű király mester fogásait, hogy hírkoszorút, szép igaz gyöngysort hozzon Pannájának. Az ajkak még egyszer, ezerszer egybeforrnak, az ölelés hosszan tart, hisz oly nehéz megválni...

Peti megy. Panna ajkáról egy sikoly hangzik el, az önvád, a hűtlenség angyala sikolt szívében; de szólni nem bír, csak hosszan, epedően néz a távozó után... Peti megy, kezében hegedűjével, szívében a viszontlátás boldogító reményével.

* * *

Az idő sólyom madara sebesen repül. Napok jönnek, napok mennek: egyik hónap születik, a másik ugyanakkor meghal.

A vízi rózsza elhullatta szirmait, a sáslilium kórója búsan inog a víz tükre fölött, a fűzlombokból elköltözött a szerelmes gerle pár. A Panna arcáról is lehulltak a rózsák, izzó két szempárjából kialudt a tűz; hörgő melléből halk sohaj fakad, oly rideg, oly kietlen most neki a mocsár, levegője fojtó; göndör haja vállára omló tekeréseit mind egy-egy csúf vízi kigyónak véli; szép magas homlokáról nagy cseppekben omlik alá a veríték, egy öreg cigány asszony, a szerető édes anyja alig győzi letörölgetni. Most beszél a lázbeteg, lázas álmot álmodik szép selyem ruháról, fényes kastélyról... majd Petit hallja hegedűlni... most anyalkákat lát rózsakoszorút fenni... óh anyám! be jó volna ott fenn az aranyos égben a kis angyalokkal játszani! Szegény Panna, csak maradj te itt a kis sárkunyhóban, játszálsz a te anygalkáddal; hallod mint sikolt? fiacskád van.

Egy szép holdvilágos éjen megjött Peti is. Nem is zörgetett be a kunyó ajtaján. Oda állt a tenyéryi nagyságú ablak mellé s a hegedű szól oly szépen, mintha angyal ujjak pengetnék:

lehullott a rezgő nyárfa aranyszínű levele...

De mi ez? a hegedű zokogó hangjára tán a vízi tündérek felelnek síró szavakban? Nem, ott benn sikoly hallik. Szent Isten, csak nem Panna?: nem bír többet mondani s lázas sietséggel tépi fel a rozzant ajtót.

Most az ágyhoz ér, a halvány mécs világánál megpillantja Pannát a nyomorult fekhelyen. Ráborúl a haladókli angyalra s könyeivel akarja fölmelengetni a hidegűlő ajkat, a jecedő szívet... Panna csak ennyit bír még sutogni: Peti megbocsátasz-e?... S az ajkát oda-tapasztja a fonnyadt ajkához, csókjával kiszívja lelkét.

A kis angyal ott mellette mintha mosolyogna...

Aztán letették oda a földbe, a vén fűz lombjai alá. A halottas éneket Peti hegedűlte a nefelets, a vízirózsza, a sáslilium harmat könnyet sirtak a megtört szívet feddő göröngyökre.

A fűzlombok közt zokog a gerle, az is vesztett párját sírhatja...

Mocsár Peti minden este a holdvilágnál, minden reggel a halnal rózsza pirjánál versenyre hívja a csalogányt: ki tudja szebben elzengeni: az ő dalát, lehullott a rezgő nyárfa arany színű levele?...

— Panna ezt odafenn hallja. Óh hogyne hallaná, hisz Mocsár Peti húzza ha... ha... ha...! Aztán szilajul vágatnak ujjai a húrokon, mintha a haragos ég dörrenésébe vegyülne bele a cikázó villámok csattanása... táncoljatok hát nefeletsek, liliumok, hisz most a magam lakadalmát hegedülöm ha... ha... ha...!

És az így megy évek hosszú során. Szegény Mocsár Peti! bánatodat nem lelked, hegedűd érzi, nem a lelked sír, de a hegedűd!...

* * *

Őszi éj van ismét. Olyan mint ama *kézfogó* éjjelen. A mocsarak közt egy férfi lépeget ingoványról-ingoványra. Bizonytalan léptein meglátszik, hogy régen volt e helyen. Megy, megy egyenesen a fűzbokor felé; vajjon ott találja-e Pannát?.. vajon, várja-e most is forró csókkal, öleléssel?

Igen, várta. Ott van a fűzlombok alatt egy kis halom, zöld pázsittal, virággal benöve; a fűz kérges héján kiforrt már a bevésett betű, a hold világnál tisztán lászik: *Panna*.

A férfi leül a zöld halomra, szeméből könnyet töröl, ajka remegve suttog.

Az átok beteljesült! Hát még ide is elér boszúló karod atyám?

Egy kis gyermek, apró lépésekkel jön a sírdomb felé, okos szemeit csodálkozva veti a fényes, csillogó ruhájú férfira, hiszen az sír? S jó szíve könyezésre hajtja. A síró hang magához téríti a férfit. Egy villogó tárgyat dug vissza zsebébe...

Az ingoványban megzendül a húr: „Lehullott a rezgő nyárfa arany-színű levele.”

Mocsár Peti húzza... apa és fiú zokognak.

Ladányi Endre.

Válasz a Közlapok Lapjának.

A „*Közlapok Lapja*” folyó évi szeptemberi számai egy, szerzője szerint bizonyára szellemes és tanulságos tárcacikkkel kedveskednek olvasóiknak, mely a suplikációval foglalkozván, két ellentétes típust mutat be, úgy mint a patakit és a debrecenit; amaz természetesen a pataki iskolának levén képviselője, durva, trivialis, goromba, ez szintén magától érthetőleg kegyes, jámbor és illedelmes. Nos, hát mi megszoktuk már azt, hogy a Közlapok Lapja nem valami nagy jóindulattal viseltetik Patak iránt mely az ő ábrándos húsos fazekaiért sehogy sem tud és akar lelkesedni. Azt is természetesnek találjuk, hogy miután tanárainkkal nem bír meg, velünk érezteti felséges haragját, gondolván, hogy velünk könnyebben boldogul, mert hiszen közöttünk szerinte csak egy okos ember volt, de már az is elveszett. Épen ezért nem érzékenykedünk, nem is védekezünk, annyival is inkább nem, mert a Közlapok Lapja által gyaláztatni bizonyára felér

a mások dicséretével. Sőt még csak nem is cáfolunk, nem csak azért, mert a Közpapok Lapjával szemben ez felesleges, hanem azért sem, mert a cikk írója egy olyan kényelmet mentő kötényt mögé iparkodik állni, a melylyel szemben céltalan is volna. Ha komolyan vesszük őt s állításaira bizonyítékot kérünk, akkor cikke csupán egy szellemes elmefuttatás, ha ellenben hallgatunk, akkor igen is komoly történet s szégyen reánk, hogy nem védelmezzük magunkat.

Egyszerűen tudomásul vesszük tehát, hogy a közpapok Lapja szíveskedett meg nem feledkezni arról, hogy még élünk s életjelt adni magáról nekünk. Egyszersmind constatáljuk a kettős tanulságot, mely cikkéből levonható. Az egyik az, hogy úgy látszik, kifogyott már a hangzatos frázisokból s kénytelen a mások háza előtt seperi, a másik pedig hogy ezzel arányban erősödik általánosan ismert ír- és harcmódora, a melylyel összeegyeztethető az is, hogy felvéve, miszerint cikke az utolsó szóig megtörtént tény ad elő, nem átalja azt, hogy két ember hibája miatt egy iskola egész ifjúságát piszkos vádakkal illesse és ilyen színben tüntesse fel. Hát kérjük: jogos, méltányos és igazságos volna-e az, ha valaki a magyarországi protestantizmust és annak sajtóját a Közpapok Lapja által képviselt irányzat után ítélné meg?

Ezzel kapcsolatban szíves tudomására hozzuk azt, hogy cikkében megnevezett két kollegánk is letette áldozatul a Szegényfalván kapott illéreket a suplikáció oltárára, hogy a sárospataki hittanhallgatók által ez intézmény feltartására megindított mozgalom sikere érdekében memorandum szerkesztessék, nyomassék ki s küldessék a zsinat tagjaihoz. Ez, úgy hisszük, elég ok leend arra, hogy a mások méltányoló elismerésének megfelelően, a Közpapok Lapja a maga módja szerint gyalázza őket. De ha ez már természete, teljék benne kedve. Különben béke velünk.

Sárospatak. 1891. október 12.

Gaskó Gyula,
th. s. egyleti elnök.

Levél a pataki ifjúsághoz.

Elszakadva az „alma mater”-től, a melynek kebelén annyi édes, annyi feledhetetlen órát töltöttünk, a melyhez annyi kedves emlék csatol mindnyájunkat; elszakadva az édes anyától, a melynek karjai között olyan boldogoknak éreztük magunkat; megválva azoktól, a kikhez bennünket a legmélyebb hála, azoktól, a kikhez benső barátság köt s ide dobatta ebbe a nagy, ebbe a fényes városba, a hol mindenki idegen előttünk, olyan fájó, olyan leverő volt az elhagyatás... Vissza-visszaszálltak lelkeink az elhagyott szerény városkába, az elhagyott kedves barátokhoz s fel-feltámadt a vágy: vajha közöttük lehetnénk. Nem pótolta nekünk az elhagyottakat a nagy világváros, nem pótolták annak szépségei, elragadó műintézetei, nem bámulatra méltó csodái. Legnagyobb örömünk az volt, ha egy-egy pataki jó ismerős-

sel találkozhattunk. Hogy siettünk egymás üdvözlésére, hogy vittük a beszélgetést egyszerre a pataki szép időkre... Eltűntek, elmúltak már azok... Nincs hatalom, a mely visszavarázsolja...

Már-már alávetettük magunkat a kérlelhetetlen sors zsarnok akaratának, a mikor egyszer csak t. barátunk, Mitrovics Gyula, megpendítette az eszmét, hogy alakíthatnánk mi egy pataki kört s így vágyaink — hogy a régi jó ismerősök között, valamint a pataki ifjúsággal folytonos összeköttetést létesítsünk — teljesülhetnének! Hiszen volnánk hozzá elegenden s milyen öröm volna az, ha patakiak összegyűlnénk 25—30-an s testvériesen összetartanánk. Csakhamar ki volt adva a jelszó: *Egyesüljünk patakiak!* Íveket bocsátottunk ki s az aláírók száma rövid idő alatt 24-re szaporodott. Elegenden voltunk tehát arra, hogy kört alakítsunk s ez folyó hó elsején meg is történt.

A Drechsler féle mintavendéglő egyik külön — e célra már jó előre megrendelt — terme volt az összejövetel helye. A megjelentek a „Sárospataki társas kör”-t egyhangúlag nagy lelkesedéssel megalakítottak nyilvánították s kimondották, hogy a pataki főiskola iránt táplált szeretetüket és vonzalmukat az idő csak öregbíteni fogja.

A megalakult kör első és legfőbb teendőjének tartotta a tisztikar megválasztását, s a bizalom a következőkben összpontosult: Elnök lett: *Usontos József* bölcsészethallgató; alelnök-pénztárnok: *Kérészy Gyula* műegyetemi hallgató; jegyző: *Végh Elemér* joghallgató; bizottsági tagok: *Mitrovics Gyula* és *Szathmáry József* bölcsészethallgatók.

A tisztikar megválasztása után az alapszabályok megalkotására már előzőleg kiküldött bizottság elnöke, Mitrovics Gyula terjesztette elő a megalkotott alapszabályokat, a melyeket a kör tárgyalás alapjául általánosságban elfogadott. Áttérvén a részletekre, hosszas — pro et contra — vitatkozás után némi módosítással ezek is helyben hagytak s az így elfogadott alapszabályok főbb pontjai a következők.

A kör célja a társas szellem fejlesztése, ennek érdekében az összejövetelek alkalmával felolvasások és szavalatok rendezése, a sárospatakiakkal, különösen a főiskolai ifjúsággal az összeköttetés fentartása s ily célból a kör a sárospataki időszaki nyomtatványokat járhatja.

A kör tiszteletbeli tagjai lehetnek azok, kiket a közgyűlés egy rendes tag ajánlatára ilyenekül megválaszt.

Rendes tagok lehetnek mindazok, kiket a sárospataki főiskola iránt tanúsított érdeklődésük és vonzalmuk alapján egy rendes tag ajánlatára a kör ilyenekül megválaszt.

A közgyűlés lehet rendes és rendkívüli. Amannak tárgyai: felolvasás, szavalatok, s esetleges indítványok. Tartatik minden hó első vasárnapján. A rendkívüli közgyűlés bármikor összehívható, ha az elnök szükségesnek tartja, vagy a tagok $\frac{1}{5}$ -e kívánja.

A juniusi közgyűlésen eszközölt beszámolás után a tagsági díjakból felmaradt összeg a sárospataki „Erdélyi önképző kör”-nek adatik át s ha az 5 frtnyi, vagy azt

felülhaladja, az ezen közgyűlés által meghatározandó pályakérdés díjazására fordítandó.

Megállapította továbbá a kör az egyes hivatalnokok hatás és ténykedési körét, végül pedig kimondotta, hogy ha a tagok száma tíznél kevesebbre fogy, a kör ideiglenesen feloszlik s ez esetben a kör irományai az „Erdélyi önképző kör“ elnökségének adatnak át megőrzés végett. Véglegesen pedig akkor oszlik fel a kör, ha 5 év alatt újból meg nem alakul.

E hivatalos ügyek elintézése után, kedélyes, vidám vacsora következett, a melyet lelkes és lelkesítő pohárköszöntők gyakran szakítottak félbe. Az első toasztot *Csontos József* szeretett elnökünk mondta a pataki főiskolára, kiemelve annak magasztos missióját s hangsúlyozva, hogy az iránta érzett forró hálánkat és szeretetünket sem az idő, sem a távolság nem kissebbítheti. Az éljenzés lecsillapulta után *Dr Kérészy Zoltán* emelt szót s meghatottságtól remegő hangon emlékeztet meg a főiskolát ért nagy veszteségekről, éltette a főiskolai tanári kart. *Szathmáry József* szellemes, költői képekben gazdag toasztot mondott a pataki hölgyekre. *Mitrovics Gyula* Kérészy István főgimnáziumi igazgatóra, *Kérészy Gyula* pedig Mitrovics Gyula főiskolai lelkészre ültette poharát. *Végh Elemér* a pataki ifjúságot éltette. Volt ezen kívül még több pohárköszöntő s jól esik elmondanunk, hogy az első összejövetelnek nemcsak a jelen voltak, de ezek által az egy vagy más ok miatt meg nem jelent tagokra is oly nagy erkölcsi hatása volt, hogy körünk felvirágzása bizton remélhető.

* * *

Beteljesedtek tehát vágyaink... Nem vagyunk többé idegenek hazánk metropolisában, nem leszünk többé elszakadva ti tőletek sem. Megtörtünk a sors hatalmát, visszavarázsoltuk a pataki szép napokat. Folytonos összeköttetést létesíthetünk veletek s az együletünket érdeklő ügyekben szívesen szolgálunk felvilágosításokkal bármelyiteknek s a legnagyobb örömmel vesszük, ha a fontosabb eseményekről az „Ifjúsági Közlöny“ hasábjain kívül is tudósítjátok együletünket. (Cím: A „sárospataki társas-kör“ elnöksége, Budapest, Központi egyetem.).

És most Isten veletek! Szívélyesen üdvözlnek benneket.

Budapestről, 1891 nov. 5.

A „Sárospataki társas-kör“ tagjai,
s azok nevében

Végh Elemér,

joghallgató, a „Sárospataki társas-kör“ jegyzője.

EGYLETI ÉLET.

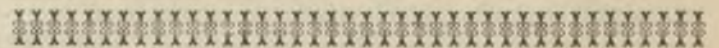
1. Az irodalmi önképző társulat volt tanár-elnökének, nagytitiszteletű Mitrovics Gyula tanár úrnak, eddigi buzgó fáradozásaiért akképen vélt köszönetet mondani, hogy megbízta a társulat alelnökét és jegyzőjét intézzen egy levelet a nagytitiszteletű tanár úrhoz, a melyben körünk érdekében eddig kifejtett sikeres működéséért az egész

társulat osztatlan háláját fejezzék ki, s egyszersmind a jegyzőkönyv egyik pontjában nyilvánítsa ki nagy sajnálatát a tanárelnöki állásról való lemondása felett.

A kör a következő munkásságot fejtett ki ez ideig. Szavaltak: *Bajusz József* és *Sovány Dezső* mind a kettő dicsérettel. A titkári hivataloz 2 mű és 2 bírálat érkezett be. Egy bírálat dicséretet nyert, szerzője *Kiss Rezső* IV. éves joghallgató. A románcra kitűzött pályadíjra 5 munka érkezett be. Az eredmény folyó hó 19-én lesz publikálva.

2. A jogász-egyletben élénk élet van. A munkálkodók száma nagy. E hó 5-én *Deme Kálmán* II. jh. „Andrássy politikája és a keleti kérdéstről, 8-án pedig *D'Elle Vaux Béla* II. jh. „A pragmatica sanctio hatásáról.“ *Kiss Rezső* 13-án „a hűbériség“-ről tartottak felolvasást. *Szilva Béla* IV. jh. *Szeghy Lajos* IV. jh. folyó hó 14-én vitatkoztak e kérdés felett „Helyes-e a nők politikai emancipációja, tekintettel Magyarországra?“ Az érdekes vitatkozáson szép számú közönség jelent meg. A vitatkozókat 5—5 frt jutalomba részesítették.

3. A főiskolai énektar a folyó hó 28-án az 1790, 91. 26. törvénycikk százados évfordulója alkalmából megtartandó templomi ünnepségre készül.

APRÓ HIREK.

— Felkérjük mindazokat, a kik lapunkra előfizetni óhajtanak, hogy előfizetéseiket minél hamarabb beküldeni sziveskedjenek, mert mi is csak így tehetünk cleget kötelességeinknek.

— Ifjúságunk körében nagy és élénk mozgalom indult meg a supplicatio érdekében. A theológiai ifjúság megbízta Ladányi Endre IV-ed éves hittanhallgatót egy memorandum elkészítésével. A memorandumot már letárgyalták s csekély módosítással elfogadták. Mi lesz a memorandum sorsa, az a jövő titka, azonban azt bizonyosan tudjuk, hogy a főiskola tanári karában hathatós pártfogót fog bírni az ifjúság ezen közös ügye, mert e tanári kar már 1885-ben kimondotta, hogy „a supplicatiót mint az összekötő kapcsolatot az ifjúság és a nagy közönség között fentartandónak véli.“

— Rác Kálmán akadémiai segédtanár előfizetési felhívást fog közzétenni „Károlyi Gáspár és Káldy György biblia-fordításai, s a Károlyi-biblia védelme“ című művére. Ára 50 krajcár. A közkedvelt segédtanár iránt érzett rokonszenvünket ezúttal alkalmunk jön kimutatni, s siesünk is minél többen megszerezni e munkát, a melynek áttanulmányozása különben is sok tanulsággal fog mincünk szolgálni.

— Előfizetési felhívás. Boldogult atyám, Emődy Dániel sárospataki jogtanár 28 évi tanári működésének emlékeül „A magyar magánjog tankönyvét“ kívánom közrebocsátani, úgy, amint azt a megboldogult évekkel ezelőtt sajtó alá rendezni kezdte, a minek befejezésére azonban már ideje nem volt. Ezzel eleget akarok tenni

egy nagyon régen hangoztatott óhajnak, ígéretnek és az ezen alapuló kötelezettségnek is. Remélni merem, hogy a jogász közönség, a tanférfiak, a joghallgató ifjúság, különösen pedig az elköltözöttnek volt tanítványai, törekvéseimben támogatni fognak s a mű megjelenését lehetővé teszik. Ezen reményben bocsátom ki a jelen előfizetési felhívást. „A magyar magánjog tankönyve” már sajtó alatt van s két részben fog kiadatni. A bevezetés, általános rész és a vagyoni jog fogják képezni az I. kötetet, míg a II. kötet a kötelmi, családi és örökösödési jogot tartalmazandja. Az első kötet 1891. évi december hó 15-én, a második kötet pedig 1892. év április hó 1-én minden esetre postára adatik. Az egész munka előfizetési ára 5 frt, a melyet posta-utalványon kérek címemre megküldeni. Azon pályatársaimat, akik annak idején a munka kiadására összeállottak, felkérem, hogy a mű megküldhetése céljából, lakásukat velem közölni szíveskedjenek. Sátoralja-Ujhely, 1891. okt. hó.

Emödy Béla, kir. törvényszéki bíró.

— *Előfizetési felhívás.* A sárospataki főiskola theol. tanári kara előtt tett magántanári vizsgámra „Zwingli, mint dogmatikus” című tanulmányt írtam. A konventi szabályzat értelmében kötelességem tanulmányomat nyomtatásban közrebocsátani. Eme kötelességem könnyebb teljesíthetése végett fordulok a nagy közönséghez s midőn felhívom, hogy nevezett munkámra előfizetni kegyeskedjék. Magam erejéből nem bírom tanulmányomat sajtó alá adni, kiadót keresni pedig fiatal s ismeretlen egyénnek hiábavaló fáradság volna. Egyházi s különösen theológiai kérdések iránt érdeklődő olvasóinkhoz fordulok azért e felhívással, hogy 7—9 ívre terjedő s legkésőbb január hó végén megjelenő munkámra, melynek bolti ára 1 frt 20 kr leend, 75 krral előfizetni kegyeskedjenek. A megrendeléseket vagy előfizetési pénzeket kérem legkésőbb december hó 10-ig Legenye-Mihályiba (Zemplénmegye) intézni, illetőleg nevemre küldeni. Külön aláírási ivatek nem bocsátok szét.

Tüdös István,
ev. ref. s.-lelkész.

— *A jogász ifjúság* decemberben egy táncestélyt kíván tartani s ennek érdekében meg is indult már a mozgalom.

— *Zsindely István* tanszékét a matematika és fizikáét Ellend József kolozsvári h. tanárral töltötték be.

— *A vasárnapi munkaszünethez.* Folyó hó 15-én, vasárnapon, épületes látványnak voltunk tanui. Éppen akkor, midőn az isteni tisztelet tartatott, egy pár héber atyánkfia valóságos kiállítást rendezett holmi taluneműekből. Libatoll, kacsatoll, dunna stb. voltak e templomközi tőzsdének a tárgyai. Felhívjuk az ilyenre a városi hatóság figyelmét!

— „*A galamb és az olajfalevél*” cím alatt jelent meg Czinke István erdőbényei lelkésznek alkalmi egyházi beszéde (az 1890/91. XXVI. t.-c. százados évfordulójára) egy kedves előimával 13 lapon (8°), Sárospa-

takon. I. Móz. VIII. 11, 18, 20, 21. képezi textusát s a vizek apadását szemlélő s a kiküldött galamb visszaérkezése után esengő Noé képében tüntetvén fel egyházunknak egy század előtti sorsát s a XXVI. törvénycikket a galamb által hozott olajág gyanánt köszöntvén, a Noé munkájának ismételése szolítja fel a prot. híveket t. i. oltár-építésre, hogy áldozzanak azon I. *hálával a megszabadításért*: II. *szent szándékkal a jövőendő áldásért*. Az első részben elődeink szenvedéseinek fájdalmas emlékeztető képe mellé odarajzolja a szabadító király fenséges szívét és királyi gondolkozását, azokéival együtt, a kik a szabadság hajnalának felderüléséhez közremunkáltak s hálával borúl le a szabadító Isten előtt, mint Noé; a második részben festi a jelent, a melyben még nincs jól minden s főleg nincs meg az ősök lelke, hite, vallásossága, áldozatkészsége; miért aztán int a multak árnyai által, hogy határozzuk el magunkat nagyobb buzgóságra a magunk vallásához és türelemre a másokéhoz. Egy lelkesítő záradék fejezi be a mélységes tárgyszeretettől, bibliaiasságtól s lelkesedéstől sugárzó beszédet. Vajha sokak szívébe utat talál! Ára 20 kr. Megrendelhető a szerzőnél Erdőbényén.

Szerkesztői üzenetek.

R. Gy. úrnak. Debrecen. Becses dolgozatát várjuk.

G. J. úrnak. Budapest. Kérjük szíves közreműködését.

Hubaffy M. úrnak. N.-Kálló. Sándor csak nem akar írni.

M. Bertalan úrnak. Debrecen. Ezer bocsánatot, az első számot Miskolcra küldtük, különben sok szerencsét és kitartást az új élethez.

S. Szabó József úrnak. Naprágy. Nagy örömet okozott mi nekünk azzal, hogy jelen cikkét rendelkezésünkre bocsátotta. Siettünk is minél hamarabb kiszedetni.

Kérchy Péter úrnak. Sárospatak. Igéretünk dacára, a verset e számban nem adhattuk, mivel éppen egy nappal később alita át, t. i. akkor, midőn tárcarovatunk már ki volt szedve. Különben, a mi a vers belső értékét illeti, csupán azon megjegyzésünket kockáztatjuk, hogy élénk reminiscenciákat költ fel bennünk Egyes kifejezéseket, sőt sorokat olvastuk már egyik-másik népdalunkban. A vers java része im a következő:

Csicseregve gyülekeznek a fecskék,
Üzenetem tán szívesen elviúnnék.
Elküldeném, de nem jó rá felelet,
Elfelejtett már a rózsám engemet

Sűrűn száll a fecske-madár messzire,
Még sűrűbben száll a keserv szívemre,
Fájdalommal teljes az én életem,
A mióta ezt a szökét szerettem.

TARTALOM. »Ifjúságunkról ifjúságunknak.« *Ifj. Oláh István.* — »Vergilius IV-ik Eklogája« *S. Szabó József.* — »A hozomány fejlődése a római jogban« *Finkegy Ferenc.* — »Te és én.« *Juhász László.* — »Te akartad.« *Összejövünk.* *Ifj. Kiss Rezső.* — »Mért keseregsz.« *Szilva István.* — »Mocsár Peti.« *Ludányi Endre.* — »Válasz a Közpapok Lapjának« *Gaskó Gyula.* — »Levél a pataki ifjúsághoz.« *Végh Elemér.* — »Egyleti élet.« — »Apró hírek.« — Szerkesztői üzenetek.

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

— Megjelen minden hónap 15-én. —

Előfizetési díj: egész évre helyben 1 frt 60 kr, vidékre 1 frt 75 kr.

— Kiadja az „Irodalmi önképző-társulat.” —

— Szerkesztőség: Kovács-útca 155. szám. —

Ma is jogosult a karácsonyi öröm.

Karácsonyi egyházi beszéd.

Alapige: János 1. 42: „Megtaláltuk a Messiást!”

„Megtaláltuk a Messiást!” így üdvözlí Andrást apostol az ő atyafiát, Pétert, még mielőtt ez tudna valamit a várva-várt Messiás megjelenéséről. Oh mennyi öröm, mennyi remény, mennyi beteljesült vágy ebben a kitörő felkiáltásban! Mint a milyen mohó örömmel tapad a sorsüldözött a legkisebb reménysugárhoz is, mely átszűrődik a sötét homályon, mint a milyen leírhatatlan gyönyörrel szívja magába a világtól régóta elzárt rab Isten szabad levegőjéből az első lélekzést: oly égi gyönyörtől dobban meg Péter szíve erre a hírre, hogy megjelent a Messiás. Oh hiszen ez a név igen sokat, mindent beszélt a zsidónak, ez a név az a központ, a hol úgy az egész nemzetnek, mint egyeseknek legtitkosabb vágyai, legnemesebb eszméi, legrejtélyesebb és féltve őrzött reményei együvé futottak, ez a név csodatevő vala. Egy szó a Messiástól és a felkorbácsolt érzelmeknek egész tengere forrni kezd, egy intés tőle és az önkívületbe ragadt nemzet győzelemmámmorral tör az elnyomó roppant hatalomra, egy buzdító hang az ő ajkairól és rabláncok hullanak, trónokat forgat fel a fanatizált nép. Vad bosszú az elnyomó iránt, vérmes remény a haza jobb jövőjében, kevélység, önzés, harag, szóval az emberi lélek legerősebb szenvedélyei teljes kielégítést találtak akkor ebben az egyetlen szóban: Messiás! Hogyis ne dobbant volna meg hát égi örömtől a várakozásokkal teljes szív arra a hírre, hogy: megtaláltuk a Messiást!

De hát ez a múlt öröme, Keresztyén Hívek! Az a kor régen el van temetve, sírján újabb meg újabb idők, újabb meg újabb gondolkozású korok ültek már halotti tort és merültek bele abba a végetlen oceanba, melynek neve: múlandóság. Ugyan hát célszerű-e még ma is megbolygatni évről-évre ezeket a sírokat, hogy fellevenítsük az oda temetett emlékeket? Vajjon

nem haladásában akadályozzuk-e az emberiséget, midőn megállítjuk útjában és azt mondjuk: Jer! tekints erre a bölcsőre, gondolkozzál a benne mosolygó csecsemő fenséges életéről és tanulj ember lenni! Vajjon sok mindent elseprő korunk nem lehet-e el ezek nélkül a két ezred éves igazságok nélkül, s nem jobb volna-e a régiségek lomtárába egész tisztelettel elhelyezni Jézus eszméit, oda, a hol annyi nagy gondolkozó elavult eszméi pihennek már!

Feleljünk meg a mai nap kíváncsán szerint ezekre az aggódásokra és mutassuk ki, hogy ma is örömmel kiálthatunk fel az evangelistával: Megtaláltuk a Messiást! *ma is jogosult a mi karácsonyi örömünk, mert Jézus vallása ma is*

I. kibékíti elménket,

II. boldogítja szívünket.

I.

„Minden elromlik az ember kezei között,” erre a nagy meggyőződésre jutott egy nagy emberismerő (Rousseau). Nem állítom, Ker. Hívek! hogy ez teljes igazság volna, mert hiszen akkor legbölcsőbb lenne mindent a maga sorsára bízni, minden beavatkozástól óvatosan tartózkodni: nem osztom annak a bölcsnek nézetét, mert hiszen akkor minden javítás, minden újítás határozottan kárhoztatást érdemlő bűn az emberiség jövője iránt. Megfordítom tehát a tételt, és azt mondom: mindennel visszaélhet az ember. Igen! Ker. Hívek! az ég legbecsebb adományai, az ember legfelségebb tehetségei, bámúlatra legméltóbb alkotási képességei is kétélű fegyverré válhatnak a kézben, amelyet bölcs mérséklet nem vezérel. Oh! mennyi nemes eszmét kevert már gyalázatba az arra éretlen emberiség, oh! hány ember, hány nemzet ásta meg a maga sírját éppen azzal az eszközzel, a mely boldogulásának egyedüli fegyvere vala, de a melylyel halálos sebet is ejthetett magán, ha botorúl használta azt!

Ilyen kétélű fegyver az elme, a tudomány is. Csodálatos tünemény! Jézus maga mondja magáról: *En világossággul jöttem e világra, hogy*

senki ne maradjon a sötétségben, a ki én bennem hiszen (Ján. XII. 46.) és mégis... éppen a világosság nevében indít harcot ellene a mai kor... és mégis éppen a műveltség nagyszerű vívmányai nevében emelik fel ellene némelyek szavukat, és nagy buzgalommal törekednek elhíttetni a világgal azt, hogy a művelődésnek útját állja a keresztyénség, hogy a vallás nem a mai kor felvilágosult emberének szívszüksége többé.

Nem hitetem magamat azzal, hogy e rövid órán teljesen kimerítem ezen irány híveinek érveit, de engedjétek meg, ha fővonásaiban rámutatok ezek gondolkodásának eltévelyedett irányára.

Bejártam az egész földet, így kiált fel ez, és sehol se találtam meg azt az Istent, a kit Jézus hirdetett; láttam a föld gyomrába, ott sincs: megmértem a tenger mélységét s az azt mondja: bennem sem lakik; kutattam a csillagok között, a roppant világűrben, de sehol sem akadtam nyomára. Mit beszélsz hát nekem Istenről, a ki sehol sem található fel?... Csillagodjál boldogtalan ember, és gondolkozzál csak. Mikor a földön jártál, nem döbbsz-e meg szíved a természet magasztos rende fölött, nem gyökereztek-e földbe lábad egy égbe nyúló szikla tövében, vagy láthatatlan mély hegyszakadék szélén; nem beszélt-e a puszta csendje neked kibeszélhetetlen hangokon, az éj nem sutogott-e mélységes titkokat füleidbe! A forrongó érczek tüzeiben ott a föld belsejében nem valami fenséges erő jelent-e meg előtted! Hát mikor a tenger mélységét kutattad: vajjon remegést nem ismerő szívvel vetted-e elő mérő eszközeidet, vajjon nem érezted-e valami sejtett hatalom kezének érintését! A csillagok milliárdja, ez a roppant világegyetem nem a végtelenség megsemmisítő gondolatára vezette-e el tudvágyó elmédet, vajjon nem sóhajtottál-e fel a zsoltárral: „Az egek hirdetik Isten dicsőségét s kezének munkáit hirdeti az égbolt!” (Zsolt. XIX. 2.). Óh bizony csak az istenség gondolata a kivezető fonal abból a homályból, a mely a világ roppant kérdései fölé borúl, és mindaz az óriási vívmány, a melylyel jelen korunk dicsekedhetik, egyedül annak a Jézusnak köszönheti lételét, a ki megvetette alapját a szellem szabad vizsgálódásának, és felszabadította az elmét a ránehezülő sötétség nyomása alól.

De hát a társadalom, az emberiség élete — mondják talán mások — oly jeleneteket tüntet fel, a melyek a *szerető Atya* gondolatával merően ellenkeznek. Íme! itt elbukik az igazság és győz az ármány; amott az igazság bajnokainak is vérnyomok jelzik útját, míg a gonoszoké virágokkal ékes. Emez a maga hibája nélkül boldogtalanul lesz, amaz érdemtelenül

a boldogság folyamában fürdik. Hol van itt az igazság, hol mutatta ki a maga szeretetét a Jézus istene? így kiáltanak nagy elkeseredettséggel a társadalom bajait megfigyelő emberek. Óh de hát ti zúgolódók! próbáljatok csak nagyobb türelemmel, nyugodtabb várakozással és kevesebb fennhéjázással széttekinteni, és én tudom: meggyőződtek Isten szerető atyai voltáról, és én tudom: belátjátok ti is, hogy az úgy tetso rossz is javára szolgál úgy egyes embernek, mint az egész emberiségnek, hogy az igazság elvégre is lassan-lassan diadalt ül a gonoszság felett. Ne zúgolódjunk azért az ellen az Isten ellen, a kivel Jézus, mint a mi szerető Atyánkkal ismertetett meg bennünket, hiszen maga Jézus ráutalt ezeknek a kérdéseknek a megoldására. Zúgolódás helyett kutassuk ezeket a kibékítő gondolatokat Jézus vallásában, mely végeredményül a halhatatlanság koronáját teszi a hű munkás fejére.

Nincs a kutató észnek a természetben olyan felfedezése, nem állapíthat meg a társadalomban vizsgálódó elme olyan rideg igazságot, a mely csak kérdésessé is tenné értelmünk előtt a Jézus vallását, és a melyet a legszebb összhangba nem lehetne hozni az ő magasztos elveivel. Csak józan értelem és körültekintő vizsgálódás legyen folytonosan vezér-elvünk. Jézus vallása mindenkor kibékíti elménket, míg másfelől

II. boldogítja szívünket.

Az ember szív legelső és legfőbb vágya a boldogság. Ennek keresése küld verítéket homlokunkra nappal, ennek sóvárgása üzi el álmainkat éjjel. Adjatok boldogságot a szívnek, és nem lesz elégedetlen a világon, nem lesz zúgolódó a világ folyása felett, nem lesz több jajszó, nem lesz több köny e földön.

Igen! boldogságot keres mindenikünk és mit találunk? Találunk nyomort és halált, találunk igenis földresújtó gondolatokat, találunk nyugalmat felzavaró eszméket, ha rideg észszel csak az anyagi világot vizsgáljuk, és nem tekintjük a Jézus vallásának égbe emelő igazságait. Óh! pedig a szívnek nyugalomra van szüksége, nyugalom nélkül lázasan dobog az, és messze fut tőle a boldogság!

Ne fussunk mi ábrándképek után Ker. Hívek! délibáb kergetése helyett tekintsük meg szívünk szükségait és higgyétek el, hogy ha a helyesen megismert szívszükségeket kielégítjük, feltaláljuk törekvésünk végeclját, a boldogságot.

Kérdezzük csak meg szívünket: ugyan kielégíti-e őt az anyag rövid bölcsellete, ugyan elég-e ő önmagának? Szívünk érthető hangon

fog felelni: Nem, nekem engem kiegészítő társra van szükségem, én első sorban szeretni akarok. Igen! a szív ma is és mindaddig szeretetre vágyik, a míg csak emberi kebelben dobog. Óh! hát adjunk neki szeretetet, keressük fel a szeretet legtisztább forrását, az örök szeretet isteni megszemélyesítőjét, Jézust, és tanuljunk tőle. Ő az, ki a mai kor rideg gondolkozója elé is odaírta amaz örök törvényt: *Ha szeretet nincsen én bennem olyanná lettem, mint a zengő érc és a pengő cimbalom* (I. Kor. XIII.). Ne legyen a mi korunk e nélkül a mindeneket átalakító szeretet nélkül, mert ez a ridegség megöl, ez a fagyos anyagiság kiirt a kebelből minden magasabb vágyat és éppen a műveltségével, büszkélkedő XIX. század gyermekét fosztja meg emberi méltóságától. Nekünk, éppen nekünk égető szükségünk van a csecsemő Jézus bölcsőjénél szeretetet tanulni!

„Szeressed Istent!“ csak ez a jézusi parancs adja meg keblünk nyugalma, ha kételkedő szívvel, zugolódo panaszzal kél ajkunk a társadalmi rendellenességek fölött. Higyjed, hogy ő mindent szeretettel vezérel céljai felé és boldogan fogod érezni jóltevő erejét ama jézusi igazságnak: *„Azoknak, kik Istent szeretik, mindenek egyaránt javukra vannak“* (Róm. VIII. 28.).

„Szeressed felebarátodat, mint tenmagadat“ (Máté XXII. 39.), még pedig *„ne csak nyelvvél és beszéddel, hanem cselekedettel és igazán“* (I. Ján. III. 18.). Ebben az elvben tette le Jézus örök időkre a társadalmi boldogság alapjait. Van-e felségesebb eszme ennél, nem minden kornak aranyigazsága-e az, hogy a boldogulásnak egyedüli feltétele az önzetlen kölcsönös szeretet? Bizony nincs olyan társadalom, melyben ez az elv boldogságot nem teremne; legyen bár a legműveltebb, vagy a műveltség hajnalán álló az, minden érintkezés alapja a boldogító eszme.

Jézus vallása az emberi természetbe beoltott változhatlan vonásokban gyökerezik és éppen ez ad annak örökkévalóságot. A viszonyok változhatlan, de a lélek alapvonásai mindig ugyanazok és a mely vallás ezekre a változhatlan tulajdonságra építetik, az maga is örök és változók. Ilyen alapvonása lelkiünknek a szereteten kívül a lélekismeret, melybe be van írva a Jézus törvénye (Róm. II. 13—16.). Ugyan hiszitek-e, hogy az emberi kebelből ki lehet törülni valaha az erkölcsi érzetét; hiszitek-e, hogy a jó elveszti valamikor a maga varázsát, a rossz elveszthetné keserű utóízét? Nem, a jó mindig megmarad jónak, a rossz rossznak, mert ez az Isten akarata. Ezt a világ túlélne nem fogja soha!

Ne mondjátok nekem azt, hogy a világnak nincs szüksége már ezekre az eszmékre, ne ál-

tassátok magatokat azzal a hamis gondolattal, hogy szívetek úgy is megtalálja nyugalma, ha a társadalomban más megerősödött elvekhez ragaszkodtok és a vallásra már szükség sincs. Óh! hát ugyan kérde, elértük-e már mi azt az erkölcsi tökélyt, a melynél magasabbra már nem emelhet Jézus vallása; óh! hát vagyunk-e már olyan jók, a milyenekké a keresztyénség tehet bennünket? Mondjátok meg ti, kik új vallás után sóvárogtok, mondjátok meg szívetekre tett kézzel: be van-e már végezve az evangélium munkája annyira, hogy már nincs mit tennie e földön és nyugodtan mehet pihenni! Tekintsetek szét a világban és ítéljétek meg: mennyi még az aratni való, mennyi gyom, mennyi gaz burjánzik még e földön, a melyeket irogatni minden keresztyénnek legelső kötelessége. Óh! minő messze ragyog fejünk felett az előttünkbe írt magasztos cél: Legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei Atyátok tökéletes!

* * *

Ime! Ker. Hívek! ezekben igyekeztem röviden rámutatni azok tévedésére, a kik a keresztyénséget elavútnak, Krisztus születésének ünnepén örömlüket jogosulatlanoknak állítják. Láttuk, hogy Jézus vallása nem hogy útjában állana haladó korunknak, de éppen megtisztítja a műveltséget, megszenteli, nemesíti haladó embervilágunkat. Mindenki előtt felnyitja a boldogság forrását, hogy merítsen abból szívének sebeire. Csak ünnepeljünk azért újra meg újra nagyobb örömmel és lelkesedéssel, járjunk el minél gyakrabban a világra jött Jézus bölcsőjéhez, hogy az eszmék harcában megzavart elménket kibékítsük, az élet zajában megsebzett szívünket boldogítsuk. Kiáltunk fel egy szívvel-lélekkel: „Uram! kihez mennénk máshoz? Örök életnek beszéde vagyon tenálad!“ (Ján. I. 68.). Igyekezzünk megérteni az ő magasztos eszméit és törekedjünk azokat meg is valósítani az életben, hogy boldogítva másokat, boldogítva magunkat, örömmel kiálthassunk fel, hogy: Megtaláltuk a Messiást! Ámen!

Rácz Kálmán.

A hozomány fejlődése a római jogban.

(Vége.)

Ezekben állt a hozomány nagy jelentősége a classicus korban, mert igaz ugyan, hogy gazdasági szempontból a férj háztartási terheinek könnyítése nagy jelentőségű, de jogi tekintetben a köz- és magánjogi jelentőségek a fontosabbak. (Bechman). S e mellett, ha a hozomány lényege a háztartási terhek fedezése volna csupán, akkor az lenne a természetes következmény, hogy a házasság felbomlása után (akár halál, akár elválás esetén) vissza kellene adni a dost, mert a házasság

sági terhek már megszűntek, holott a hozomány visszakövetelhetése csak lassan fejlődött ki. Sőt maguk a classicus jogászok is egy oly elvet mondanak ki, mely ellenkezni látszik a hozománynak általuk jelzett főcéljával. Paulus ugyanis azt mondja: *dotis causa perpetua est et cum voto ejus, qui dat, ita contrahitur, ut semper apud maritum sit.* (Vécsei: 178. l.) E nyilatkozat kétségtelivé teszi, hogy a hozomány jellegéből magából nem következett a visszaadás a házasság felbomlása után, mélt hiszen a hozomány örökre adatott, s mindvégig a férj tulajdonában marad.

De másrésről az is igaz, hogy e tétel már Paulus idejében, Kr. u. 200 táján nem volt érvényben, vagy legalább is nem ily jelentőségben állott fenn. A *dotis causa perpetua* elv helyes volt s érvényben is állt régen, a manus melletti házasságok idejében, midőn a hozomány által elérni szándékolt cél maga örökös volt. Régen a hozomány pótolta a még fejletlen örökösödési jog hiányát; a hozomány által jutott a gyermek anyja vagyonához s így e cél elérése végett a nő halála vagy elválása után sem lehetett azt visszavenni a férjtől; a hozomány oka, célja tehát csakugyan örökös volt. De már a Kr. u. II. században sok változás történt az örökjogban, a *Senatus consultum Tertullianum* szerint (Hadrián alatt) a nő örökölhetett gyermekei után, a *senate. Orfitianum* által pedig (Marc Aurél alatt, 178.) a gyermekek és unokák is örökösökké lettek anyjuk, illetve nagyanyjuk után. A hozomány perpetuitása tehát a kor haladásával elvesztette eredeti jelentőségét, de azért a jogászok írataiban fennmaradt, a gyakorlatban pedig akként alakult át, hogy csupán azt jelentette, miszerint a hozomány, mely a férjnek átadatott, visszavonhatatlán, teljes tulajdonjoggal illeti meg a férjet a házasság tartama alatt.

Bechman és Vécsey sem akarják tehát megdönteni azon elvet, hogy a hozomány a férj háztartási terheinek könnyítésére van rendelve, csak azt bizonyítják be, hogy ez elv a principatus elején mintegy háttérbe szorúl azon főbb okok miatt, melyek a hozományt oly nagy jelentőségűvé tették; később azonban a classicus kor után, különösen Justinian alatt, a régi elv ismét fellevenedik s előtérbe lép a hozomány visszaadásának, illetve visszakövetelésének kifejlése folytán, melyről most szólnom kell.

A hozomány visszaadásának, *restitutio*jának kifejlődése képezi a hozomány alakulásának legnevezetesebb momentumát. Ez alakulás, melynek eredete szintén a classicus korra esik, nem törvényes intézkedések eredménye, hanem a szokás és gyakorlat szüleménye. Vécsei ugyan Családjogának 193-ik lapján azt mondja, hogy törvény által jött létre e visszaadás, ez azonban alaptalan állítás s hajlandó vagyok elnézésnek vagy sajtóhibának venni, mert épen maga Vécsei bizonyítja másutt (a hozomány történeti fejlődése cím alatt), hogy a törvény általában ritkán avatkozott be a hozomány fejlesztésébe, annak kifejlődését a gyakorlatra és időre bízta. S ennek meg is volt a maga alapja; a *dos* nem pusztán jogi intézmény, melyet merev szabályok által kellett és lehetett volna szabályozni, hanem annak alapját egy erkölcsi érzület, a két félnek kölcsönös természete, vonzalma képezte. Ha két szerető szív egymás iránt lángra lobbant, mi a régi tisztá erkölcsök mellett a házasságnak rendszerinti alapja volt, nem kellett a szerelmes ifjút hozománynyal kecségtetni az összekelésre, vagy legalább is könnyebben lehetett a leány apjának egyezkedni a *dos* iránt a vőlegénynyel,

mert a vérben levő birvágyat s a szigorú szabályokat különben is megtörte volna a szeretet enyhítő varázsa. Sajnos azonban, hogy ily tisztán szerelemből eredt házasságok már a principatus idejében nagyon ritkák lőnek, az elpuhultság, élvágy s ezeknek könnyelmű kielégítése megvesztegették az erkölcsöket, a házasságok könnyelmű felbontása napirenden volt s így szükség lett arra, hogy ne a férj, hanem a nő érdeke biztosíttassék a hozomány által, másfelől biztosítani kellett a nőt hozománya felől az elválás esetére. Ez utóbbi cél elérésére szolgált a hozomány visszaadásának kifejlődése.

A hozomány ugyanis Rómában háromféleképen jutott a férj tulajdonába: hozományadás (*dotis datio*), hozomány bejelentés (*dotis dictio*) és hozományígérés (*dotis promissio*) által, melyek mindenképen már neve mutatja a módot, mely szerint végrehajtott. A hozományígérésnél és bejelentésnél tehát, melyek a házasságot megelőzőleg tétettek, a hozományt adó és az elfogadó vőlegény szerződést, *pactumot* kötöttek, melyben a vőlegény kötelezte magát, hogy a házasság felbomlása esetén vissza fogja adni — úgy, a mint átvette — a hozományt. Eleinte ez csak az oly hozományoknál volt szokásban, melyeket valamely harmadik, idegen személy adott a férjnek a nő nevében, tehát az ú. n. *dos recepticiára* nézve. Később azonban kikötötték ezt a nő vagy az atya által adott *dos profecticiára* is és csak a *dos adventiciát*, melyet az anya nyújtott leányával, nem lett szokás visszakérni.

A hozománynak ilyen kikötött visszaadása tehát a classicus korban még csak rendkívüli esetekben állott be, midőn t. i. ki volt kötve; vagyis ha nem volt *pactum*, a hozomány lényegéből magából nem következett, hogy azt vissza kell adni s e szerint a *restitutio* e korban még anomalia volt. A classicus kor után azonban az ú. n. újabb jogban, e szokás lassankint állandósult, a *pactumok* rendszeren mindig megkötöttek s így a visszaadás idővel törvényhozásilag is elismert visszakövetelési joggá fejtett ki s ez lett a hozomány egyik főismérve annyira, hogy idővel a *pactumban* való kikötés is feleslegessé vált s a visszaadás önként értődött, mihielyt hozományról volt szó.

A visszakövetelés rendszeren a házasság felbontása után volt érvényesíthető keresettel, az *actio rei uxoriae*-val. Ha a nő maga adta a hozományt, maga indította meg a visszakövetelési pert, ha pedig még atyja élt, atyjával együtt kellett megkezdeni a keresetet s egyikök a másik nélkül nem intézkedhetett ez ügyben.

A hozomány jellege tehát különböző lett a classicus kor után, mint volt az alatt. A hozomány itt már csak bizonyos időre adatott, t. i. a házasság tartamára, most már újra az lett a főcél, hogy a férj háztartási terhei könnyíttessenek; míg a classicus korban csak anomalia volt a hozomány visszaadása, itt már megfordítva a hozománynak a férj részéről való megtarthatása lett *pactumban* kikötendő s ez lett anomalia; ez anomalia a classicus korban a nőre nézve volt nyereség, *lucrum dotis*, itt pedig a férj örülhetett ennek.

Justinian, ki oly számos jogintézményt segített befejezésre jutni, s a régi jogban levő oly számos ellentétet egyenlített ki, a hozományi jog bonyolult s kényes kérdését nem oldotta meg. Főteendője lett volna neki, hogy az új szokásnak megfelelőleg a nőt nyilvánítsa a hozomány tulajdonosának, mert hiszen ha a nőnek már joga volt hozományát visszakövetelni, természetes, hogy neki kellett hitelezőnek, tehát tulajdonosnak lenni.

Justinian azonban nem mert szakítani a régi idők hagyományával s a classicus jogászok örökbecsű tételeivel. Legum subtilitásnak, a törvény szörszálhasogatásának nevezi ugyan a régi jog azon tanát, hogy a férj a hozomány tulajdonosa, de positive csak annyit tett, hogy a férjet haszonélvezőnek nyilvánította, a nő visszakövetelési jogát pedig különféle kiváltságokkal, privilegizált zálogjoggal biztosította, de mégsem mondta ki, hogy a nő a hozomány tulajdonosa. Mindhárom rendele, melyeket e tárgyban kiadott, nem egyéb, mint a minek Vécsei találóan nevezi: „toldozás-foldozás,” se el nem törölte a régi, már elavult elvet, se nem mondja ki törvényileg az újat; felvéteti a Digestákba a classicus jogászok azon kori nézeteit minden változtatás nélkül, holott constitutioiban szörszálhasogatásnak nevezi azokat. S ez ingatag eljárás szolgáltatott okot arra, hogy a hozomány felől oly sok controversia keletkezett, különösen azon legfontosabb kérdés felett, hogy ki a hozomány tulajdonosa?

E fontos controvers kérdés felett való vitát kell most már — miután az előadottak nyomán érthető lesz — megvilágítanom.

Kétségtelen az, hogy nemesak a manus melletti házasságok idejében, de még a classicus korban is jó ideig a hozomány feltétlen tulajdonjoggal ment át a férjre. A remek jogászok mind elfogadták a Paulus által kimondott azon elvet: dotis causa perpetua est, mely mint fentebb kifejtém, épen a férjnek tulajdonosi mivoltát bizonyítja. E tételt azonban igen sokan kétségbevonták az újabb időkben. Már a glossatorok más-más véleményben voltak a hozományi tulajdonjog felől, a mennyiben egyik a nő, másik a férj tulajdonosi voltát igyekezett megbizonyítani. Némelyek a férjet csak részben, a hozományi javak bizonyos részére tekintették tulajdonosnak, t. i. vagy a res fungibilisre, vagy a venditionis vagy a taxationis causa adott javakra; mások pedig megosztották a tulajdon jogot a férj és nő között, oly formán, hogy a férj civilis, a nő pedig naturalis possessor vagy tulajdonos, de a nő ebből folyólag csak a házasság felbomlása esetén követelheti tulajdon joga érvényesítését a hozományra nézve. Ez utóbbi elmélet szerint tehát a férjet a házasság egész tartama alatt naturalis obligatio terheli, mely azonban érvényesülésre csak a házasság felbomlása után jut.

Egész a legújabb időkig ez utóbbi nézet volt általánosabban elfogadva az írók által; a legújabb e tárggyal foglalkozó jogi írók azonban, mint Löhr, Bechman, Chylarz, Gide Pál és Vécsey egyhangúlag és határozottan elvetik e complicált és helytelen elvet s a remek jogászok adatai alapján kimutatják, hogy a férj a hozománynak korlátlan tulajdonosa, kivéven a hozományi telket, melyre nézve már Augustus kimondá, hogy az még a nő beleegyezésével sem idegeníthető el a férj által s így ezen ingatlanra tulajdon joggal nem bír. Már maga ezen kivételt megállapító törvény, a lex Julia de adulteriis is bizonyítja, hogy ha a hozományi telken kivételképen nem tulajdonos a férj, a hozomány többi nemeire vonatkozólag tulajdonosnak tekintendő. De bizonyítja a férj tulajdonjogát mindazon tény és következmény, melyeket a férjnek tenni lehet, illetve a melyek őt megilletik, például: a hozományi ingók eladhatása, a gyümölcsöknek pusztá separatio által való megszerzhetése, továbbá az, hogy ellene mindazon keresetek indíthatók, melyek a tulajdonos ellen s viszont ő is mindazokat támaszthatja, melyeket a tulajdonos. E néhány, de legjellemzőbb vonáson kívül, melyet fel- említettem, egész sorát idézik fel az említett írók a

bizonyítékoknak, melyek kétségkívülé teszik a férj tulajdonosi voltát a classicus korban.

Tulajdonosnak kell tehát tekintenünk a férjet feltétlenül a classicus korban, de tényleg csak a classicus korban s az előtt. Midőn ugyanis pactumok kezdettek létre jönni a hozomány visszaadása iránt, az eddig megdöntetlenül állott szabály, ha jogilag nem is, de tényleg kezdett megdőlni. Mert ha pactum köttetett, hogy a férj tartozik visszaadni a hozományt, akkor már nem lehet többé feltétlenül tulajdonosnak tekintenünk őt, mert a hozomány neki csak bizonyos időre adatik s így ő adósa lesz nejeének, neje pedig hitelezője neki; minthogy pedig e szokás állandósult s Justinian alatt már nem kellett pactum se a visszaköveteléshez, nagyon helyes és a szokásnak, a ténynek megfelelő volt, midőn Justinian haszonélvezőnek nevezte a férjet a hozományi javakra. Úgyde ha a nő ekként hitelezője férjének s időhatározás melletti kereseti joga lesz férje ellen, akkor lehet-e őt másnak tekintenünk, mint hozománya tulajdonosának s a dolog tényleg így volt. Minthogy azonban Justinian ezen tényt nem tette joggá, a nőt nem nyilvánította tulajdonosnak, így jogilag maradt a régi elv, t. i. a férj volt a tulajdonos továbbra is, habár tényleg nem volt egyéb, mint haszonélvező, ki mindazon jogokkal bír, mint a tulajdonos, csak hogy a dolog, melyen e jogát gyakorolja, nem az ő tulajdona. (Gide P.: 278. lap).

Finkey Ferencz.

TÁRCZA.

J o l á n.

Részlet egy nagyobb terjedelmű költői beszélyből.

*Szerelmeseknek édes álma
Kicsinyke rózsaszín levélke!
A tért s időt gyorsan bejárva
Boldoggá hány szívet tevé! te!
Pirúlva hány bájos leányka
Örzött téged remélve féltve:
Óh annyi ábránd, édes gyötrelem,
Mind, mind e kis levélkéből terem!*

*Sötét betűk fehér lapot beírva
Hány szép reményt forráztatok le már!
Hány ábrándnak volt már levél a sírja
(A balga hit olyan hamar lejár!)
S a sebre ninesen Gileádnak írja:
Borúlatos, sötét a láthatár ...
Mi más az ily szívet tépő levél:
A tépett szívre gyászos szemfedél.*

*És hány szép asszony irt már lopva titkon;
Meg nem becsülve épen önbecsét.
„Férjem ekkor, meg ekkor ninesen itthonn!”
Levélkéjén hűtlenség a pecsét.
Bár tudja, nem hallja, hogy lelke mit mond,
Csak a világ ne sejtse meg nesztét
Szörnyű az ily levél; — gaz árulás;
Lopott kéjért aljas, szennyes bukás.*

Jolán is irt; habozva, félve;
 Megírta, s — újra összetépte.
 Hajszolta a vad, szertelen
 Viharzó lúzas érzelm. —
 Leírta szíre kínjait.
 A szenvedély jól megtanít
 Esengeni, könyörgeni
 A büntudat nem fáj neki,
 Nem látja, mint jön a veszély
 Miként egy vészes áradat,
 A mely folyton felé halad:
 Nem ő, csupán a vér beszél.
 Attól, kit végkép elgyötört,
 Koldult szerelmet, kéjt, gyönyört.
 Láztól gyötörve, üzve kérte,
 Mindent feledve jöjjön érte;
 Hogy szánja meg, hogy mentse meg,
 Hogy messze, messze menjenek;
 Vagy, hogy szeresse lopva, titkon,
 Maradjanak örökre itthon;
 Imádja-e vagy megveti,
 Nem bánja ő, mindegy neki.
 Szeresse, aztán — vesse meg:
 Neki az is csak egyre megy.

Leírta szörnyű végzetét;
 Önnön kezével tépte szét,
 Mi benne, tiszta, szűz vala;
 Reá horúlt az éjszaka;
 Eltűnt a lélek fénye, lángja,
 Kietlen ür tátong utána:
 Nincs semmi, — semmi nem maradt
 Eltűnt minden egy perc alatt. —

. . . . A hogy lehült az izzó mámor,
 Ballépését megbánta százszor;
 Riadva nézi önmagát,
 Lelkét irtózat hatja át;
 Nincs nyugta nappal, éjjel álma
 Lelkére ült a bűnnek árnya;
 Borzadva látja a jövőt,
 A vést, a mely fejére nőtt.
 Kín, gyötrelmek közt várja félve,
 Mi lesz a válasz a levélre?
 Minden, minden bizonytalan,
 Átláthatlan homályba van;
 Kétsége közt csak az világos,
 Hogy ő akármiként határoz,
 Akármit ír, — már elveszett;
 Menekvés nincs, nincs, — nem lehet! . . .

A míg így egymást üzi, hajtja,
 Agyának zűrös gondolatja;
 Míg várva vár, de nem remél:
 Megjött a félve várt levél:

„Mit írnak önnek a levélre,
 Mit írnak önnek asszonyom?
 Meghaltam én már önnek élve:
 Bús éltem is csak vonszolom;

Szívem lopott gyönyörre, kéjre
 Azért kidobni nem fogom:
 Maradjon az nekem örökre,
 Sötét borútól elfödözve.

Lám könnyedén eldobva engem,
 Kihalt szívemből a tavasz
 Oh tudta ön, mint fáj a lelkem,
 Bár ajkamon nem kelt panasz. —
 A bánatot csak elviseltem
 Lemondva hisz jól tudtam azt:
 Dicsvágya fényt keres csupán;
 Mert fussak álom-kép után?

Szerettem önt. — S miért tagadnám,
 Fogom szeretni szüntelen. —
 S azt vélte, hogy ezt én eladnám,
 Mikor szerelmem mindenem?
 Ez hint ma is derűt, borút rám,
 Ez üdvöm, poklom énnékem,
 Ez súgja, hogy még mindig élek,
 Hogy bennem tiszta még a lélek.

S ma durva kézzel tán kioltom
 Éltem egyetlen sugarát?
 Ha lelkem tiszta fénybe contam:
 Keressem a nagy éjszakát?
 Hogy kéjbe, szennybe fulva, ottan
 Megvesse lelkem önmagát?
 Oh ön nem ismer engemet,
 Ha rólam ilyet feltehet!

Hogy most rideg a fény, a pompa,
 Hogy izzó vére lánggra gyúlt:
 Kész cón lehukni már a porba?
 A fény között utat tanult?
 Hisz asszonyom ez furcsa volna! . . .
 A régi dicsvágy megfakult?
 A büszkeségnek mit sem árt
 Szeretni engem — proletárt?! . . .

Nem folytatom. — En megbocsátom
 Nagy vétkét önnek asszonyom.
 Lelkem borong a pusztaságon,
 És benne fényről álmodom.
 Hogy volt ön is, — az is csak álom,
 De elfeledni nem fogom. —
 És ön ne várjon engemet:
 Feledjen! . . . Ön hamar feled . . .

Ez volt a válasz. — És Jolán
 Úgy érzi, mintha homlokán
 A szégyen izzó lángja égne;
 Most érzi csak, hogy büszkesége
 Megölte lelkét életét;
 Hogy minden oly borús, setét.
 Nincs már sehol sugár, világ,
 Kereng körötte a világ;
 Lelkét irtózat járja át;
 Borzadva nézi önmagát;
 Kisértve a multaknak árnya
 Körötte mintha élne, járna. —

*Csak nézi, nézi azt a választ:
Úgy érzi, az világot áraszt
Sötét lelkének éjjelére . . .
Imé, suhanva, lopva, félve,
Halkan titokba, nesztelen
Kilép a néma, hűvös éjbe:
A fényes házból elmegyén.
Nem tudja, meddig fut, s hova,
Csak fut tovább minduntalan,
Futásának egy célja van:
Nem térni vissza már soha.*

Szilva Béla.

A Salamonék Rebekája.

Gyakorta hallották az Ú . . .-ból Miskolcra szent fuvarozó szekeresek, amint a Bálvány hegy lábai alatt apró lovaikat nógatják az odábbmenetelre, egy síró panaszos hang viszhangját. Félelemmel néz fel ilyenkor az áthaladó a szűk völgyet csaknem boltozatosan bezáró óriás sziklára, melynek lábánál, rohanó hegyi patak fut s igyekszik ki a zöld mezőre, vidámabb tájra; nagyon zord itt ez a vidék. Ú . . .-a s Miskolc közt van e hegy, függőlegesen álló fala repedezett sziklatömb, melynek fehéres szürke színét, csak itt-ott váltja fel egy sinylódó cserje, avagy beteges kis virág. Fenn aztán az óriási magasságban, tölgyek koszorúzzák be a félelmes óriást, mely kényelmesen s lustán áztatja óriás lábát a zugó hegyi patak fehér hullámaiban. Átellenben lejtős a hegy, s százados bükkök rengetege. E két óriás képezi a bejáratot a Bükk hegység vadonjai közé. A hosszú völgyön át, a kigyózó országútsapataknak van csupán helye. Ki tudja hány századja férnek meg itt már bókés egyetértésben; csak a tavaszi hóolvadáskor háborgatja a kis patak, félelmes árjával az utat s nem tűrve inaga felett ennek uralmát, minden hidat s parterődtést elhord magával.

A völgy-bejáratról egy félóránnyira van egy apró falucska, két sor házból áll egész terjedelme, de e két sor ház közül is az egyik a hegyoldalt foglalja el. Templomja, a hegy egy eresztékén, mintegy békés oltalmat nyújtva a helységnek, már messziről feltűnik, bádog tetején törve meg a nap arany sugárait. Lakosai ezen hosszú kis falucsának, szorgalmas munkások; szűk völgyükbe zárva a világtól, annak minden zajától elrejtve, létezésükről még a közvetlen közelben sem igen tudnak az emberek. Szén és mészegetés foglalkozásuk, mit a hegység különböző részeiben végezve; otthon csupán szombaton s vasárnap pihenik ki heti fáradsalmukat. Ezért látszik oly lakatlannak s csendesnek otthonuk, mint a csalitban elrejtett fészek, melybe csak a már megszerzett ételmet viszik kicsinyeiknek, hosszú fáradság után a gondos madarak.

Kétszer egy évben azonban bejárnak a miskolci vásárra, hogy szükségleteiket az egész évre beszerezzék maguknak. Kisebb és nélkülözhetetlenebb árukat hoz magával az öreg Salamon zsidó. kinek bizony mint más helységben a bor s pálinka eladásból, nem lehetne itt megélnie; máskor el van zárva a közlekedés, az őszi esőzésektől a tavaszi hóolvadásig senki ne gondoljon arra, hogy különösen szekérrel ide be, vagy innen kijusson.

Egy család az egész falu, nem házasodnak másúnnal a fiatal emberek, s más helységből ide lánynézőbe ugyan ki jönne?

Ezelőtt három esztendővel esett meg a történet, melynek emléke azonban még élénken él a lakosok közt. Hogyne? Nem történt s nem történik itt semmi nevezetes,

miket a szájhagyomány érdemesnek talált volna az utódok számára fentartani. A ki valakit szeretett, azt megkapta feleségül s megültek valamely vasárnapon a lakzít vígan. Az új pár vagy az öregek házába ment lakni, vagy ott-hont épített magának, hova a nehéz munka után megelégedetten pihenésre tért meg.

Itt született, itt élt boldogan s itt halt meg, nyugodva csendes, örök álmát.

Az, hogy egyik-másik haragos vénasszony megrontotta a szomszéd tehenét, vagy hogy seprőn látták Luczanapkor lapáton nyargalni, abban semmi különös nincs, megtörténik az másutt is. De mikor az öreg Salamon zsidó leánya onnan a Bálványhegyről leugorva összezúzta magát, ez már nagyobb eset volt, mintsem a helység lakosságának örök emlékében nem maradna. S azért a hitvány tanítóért, kit a község úgys elcsapott volna nemsokára, azért a csavargóért, kit senki sem tudott honnan jött, hová való de mondjuk el az esetet eleiről.

Salamon zsidó, az öreg korcsmáros, már sok évtizede gyakorolta a faluban az italmérést s a szükségesebb portékák árulását. A legöregebb emberek emlékeztek még rá: mikor a 10 éves zsidó gyerek a községbe került; mikor az emberek kegyelméből a leveleket hordta a leghidegebb télen Miskolcra és vissza; mikor kicsinyke boltját megnyitotta. A lakosok szeretvén, hogy minden legapróbb szükségletért nem kellett a városba menni, Salamonnak jól kezdett folyni dolga. Pár év múlva már annyira vitte, hogy a gazdákat pár forinttal meg is segíthette, dícséretére legyen mondvá, soha sem fogadva el a törvényesnél nagyobb kamatokat.

Egy napon a lakosok legnagyobb csudálkozásukra a Salamon boltját becsukva találták. Másnap ismét . . . Kezdték találgatni a dolgot s már a bíró rosszat sejtve, a bolt feltörését akarta végeztetni, megjött Salamon, csak-hogy nem egyedül, hozott magával feleséget, egy fekete hajú, bogár szemű leányt, kivel aztán a legnagyobb boldogságban, nem bőségben bár, de nem is szűkölködve élte napjait, mindaddig, míg a legnagyobb remélt vágya, öröme s ohajtása, gyermekének születése, elvette tőle azt, kit e világban legjobban szeretett, — elvette nejét.

A gyermek megmaradt, de meghalt az anya.

E naptól kezdve Salamon nem volt a régi. Mit sem törődött üzletével, gyakran napokig szavát sem hallották, s mogorva arccal csak olyankor kelt fel a Talmud mellől, mikor valamiért jöttek boltjába, koresmájába.

Az emberek sajnálták, szerették, mert senkit meg nem károsított soha, sőt ezentúl még jobban segítette a hozzá kéressel fordulókat; adott hitelbe akármit, nem kérdezte, mikor fizet, s nem nézte, vajjon megkapja-e a pénzt. Kicsiny gyermekét bölcsőjében órák hosszat ringatta. Mormogott neki érthetetlen hangokon. A nép azt mondta: átkozza.

A fiatal, alig 20 éves menyecske Sándor Jánosné a szomszédban lakván, hallotta a kis teremtes hangos sikoltását, mit egész nap az ösztönszerű vágyódás az édes anyatej után tett a gyermek. Nem elégíté ki a cukros víz s a tehéntej, mivel apja táplálta. Ilyenkor Sándorné ott hagyta saját kicsinyét s férje előtt is titkolva a dolgot, átment Salamonhoz s a kis gyermeket megszoptatta. A zsidó azt mondta rá: Áldja meg érte az Isten!

A nép azt mondta rá, hogy Salamon zsidó nincs teljes eszénél, megbolondult. Járt a katolikus misékre s olvasta a Talmudot, az emberekkel jót tett s az emberek ragaszkodtak hozzá.

Lányát megkeresztelni nem engedé, de azért taníta a „Hiszekegy“-re, s a „Miatyánk“ után, a már serdülő

leánykának az egyiptomi hét csapás átkos szavait magyarázá a Talmudból.

Ezalatt Salamon nagyon öregedett, soha ki nem mozdult a faluból, összeforrt a néppel, szerette a szorgalmas, csendes embereket. Leánya már 18 éves volt, elég nagy arra, hogy az árúkat ő vegye meg a városban s szállíttassa haza.

Ilyen alkalmakkor Salamon a boldogságát takaró kis sírt látogatta meg a temetőben. Reá borult s zokogott, ősz szakálán könnyei rezegtek s fájdalmas arcát hő imában emelé az égnek. — Hosszú, mély barázdákat szántott azon az idő, s zemei megadásteljes szomorúságot, fájdalmat fejeztek ki, s száraz kezeit imára kulcsolva várta be itt az alkonyt. Ekkor rendesen haza tért.

A nép azt mondta imádkozott, s tisztelte őt.

* * *

Egy napján az évnek az ő hitének áldozott. A közeli faluba ment leányával, hol hitsorsosainak kised imaházában töltte a napot.

Igy történt egy alkalommal, midőn az erdőn keresztül leánya oldalán kis batyúval kezében a szokásos ájtatosságra mentek, hogy hozzájuk csatlakozott szintén a hosszúnapra siető Áron is, a szomszéd falu korcsmárosanak húsz, huszonkét éves fia. Soha sem ismerték egymást, de a közös cél, s a vallási buzgalom, minek teljesítése volt most szándékuk, csakhamar beszédesekké tette őket.

Rebeka lesütött szemmel ment atyja oldalán, ki csak szakadozva válaszolt az ifjú kérdéseire.

— Hogy megy az üzlet, mérnek-e el sok bort? ez s ilyfajta kérdéseket tett Áron az öreg Salamonhoz. Pedig ha tudta volna mily nagy köztük a különbség. Amaz vagyont szerezni akart, szipolyozta a lakosságot, talán csalta is, míg ez csupán a szükségeseket szerzendő meg magának, a feleslegessel embertársait segíté s jótékonyan szétosztotta filléreit.

Nagy, kifejezésteljes szemeit a lány csak olykor emelé fel Áronra. Atyja a hegymászás nehézségét kipihenni meg-megált s sápadt öreg arcára a fáradság s hőség sem csalta ki a természetes pirt.

Áron szemeit azonban mindig Rebekán felejté, tett neki annak életteljes, szép arca, szabályos orra s piros ajkai közül előcsillámló fehér gyöngyház fogsora. Karcsú termetét egyszerű fekete ruha fedé, s haja két vastag fonatban, végein kék szalaggal volt összekötve, apró lábaival biztosan haladt a köves úton s atyja fáradságát gyöngéden szerető arccal nézte. Igyekezve lassan menni nehogy őt kimerítse.

Igy értek be a faluba.

Áron mindig körültekintett, az egész imádkozás alatt Rebekára bámult s elnyelni látszék őt tekintetével.

Vége volt a szent napnak, a rabbi egy imádsággal üdvözölte a feljött csillagot, mire az egész tömeg mellet ülte s szent szókat mormogva széledt szét.

Salamon az egész napi bőjt, s fáradságtól kimerülve, leánya karjába ölté kezét. Sietniük kelle, hogy a teljes elsötétedésig falujukig az egy órai hegyi utat megtegyék.

Meg is indultak tehát.

A hold már uralmát kezdé gyakorolni a lenyugvó nap fölött, melynek helyét, két hegyorom közt biborveres árnyalat még mutató. Csendes derült est volt, a csillagok ezrei mindfényesebben kezdetek ragyogni, s a néma ünnepélyes hangulatot a természet fenséges templomában az erdőben a legkisebb nesz sem zavarta meg.

Egymás mellett haladt Salamon s Rebeka, amaz ősz szakálával fájdalomtól dúlt arcával hajlott háta s nehéz-

kes lábaival a múltat; emez, életvidor arcán az ártatlan úde ifjúsággal a jelent s a jövőt látszék jelképezni. Így kezdi meg az ember az életet kedvvel, reménnyel, s úgy végezi fájdalommal, csüggedt lemondással.

Nem szóltak egymáshoz egy szót sem, mindkettő saját gondolataival volt elfoglalva.

Nesz zavarta meg csendes málázásukat, egy keresztútnál Áron állott előttük. Nagy semmitmondó szemével, nem is köszönve Rebekát nézte, kinek körvonalaait a már teljes pompájában ragyogó hold az erdő sötét háttérében megvilágította.

Ügyetlenül állott melléjük s néhány szót mondva, ment velük falujuk felé.

Nem is vette észre, hogy már az utat is elhagyák, melyen neki mennie kellene, most már kissé élenkebben beszélgetett Rebekával, kitől családjuk s lakásuk felől kérdezősködött.

A leány minden kérdésnél reánézett s ártatlanul, természetadta kedvességével válaszolt minden kérdésére.

Az öreg, mintha semmi sem érdekelné, saját gondolatainak adva át magát ballagott, nem ügyelve rájuk.

Végre látszott a holdsütötte templomtorony, mind kivehetőbbek lettek a házikók s a hegy tetejéről leereszkedve honn valának. Áron mintha álomból ébredt volna fel, látá tévedését, s midőn a lány figyelmezteté, hogy most már nagy kerülővel juthat csak haza, oly gyorsasággal, hogy a leánynak ideje sem volt védekezni, megragadta annak hófehér kezét s csókot nyomva rá elrohant.

Az öreg Salamon semmit sem vőn észre, a házajtó kinyitásával volt elfoglalva.

Alig jött magához Rebeka meglepetéséből, nem tudta magának megmagyarázni az Áron különös viseletét.

Párnái közt is azon töprengett; nem érthet a fiút, ki előtte egész ismeretlen, nem tudta megmagyarázni magának az Áron tettének indokát. Elhatározta hogy másnap megkérdi atyját, ki neki mindent oly szépen meg tudott magyarázni. Édes álom lepte meg pilláit, s álmodott angyalokkal, szerelemmel, s egy kis sírral, mely anyját rejté, s melyre oly sokszor szokott mezei virágokból font koszorút vinni.

Reggel az öreg Salamon igen gyengének érezte magát a kiállt fáradságok után. Rebeka tehát kérdésével nem akarta zavarni atyját.

* * *

Áron útja a Bálványhegy tetején vezetett keresztül, látta az óriás mélységet, mely alatta elterül, az út az iszonyú szikla szélén vezetett keresztül, megállt s nézte lenn a völgyben rohanó patak ezüst habjait. Nem sietett, szíve úgy vonzotta hátra, lelkében csak egy kép volt, a Rebeka képe, gondolata is csak egy, viszontlátni őt.

Haza ért, lefeküdt, de szemeit kerülte az álom, mást látott ő, nem környezetét, másról gondolkozott. Nem az üzleti spekulációk, a bor, pálinka ára, nem, egészen más tölté be egész lényét. Valami lágy, édes érzés, boldog s mégis nyugtalan, izgató valami. Képek, miket nem látott eddig, alakok, miknek létezéséről fogalma sem volt soha. Vágyott valami után, mit kérni nem tudott volna, örült, s nem tudta minek. Némelyek azt mondják, hogy ez a szerelem.

Áron azzal a tudattal aludt el, hogy viszont kell látnia Rebekát, bármi áron, vesszen az üzlet, melynél jelen kell lennie, legyen bár becsukva a korcsma s szokjanak a fogyasztók vetélytársához a Hóttigbeteg zsidóhoz, neki mennie kell.

Ment is reggel, nem szólva senkinek, az ismert úton át. A Bálványhegyhez ért. Tegnap mintha szebb lett

volna e hely, mintha boldogabb lett volna ő. Valami végzetlen, kimondhatatlan szorongás vett rajta erőt. Mit fog mondani, mit akar? Miért jött?

Azon vevé magát észre, hogy a Rebeka szép szemei tekintenek rá. Zavarodottan, félénken állt a leány előtt, néhány érthetetlen szót rebegve borról, pálinkáról. Csakhamar azonban magához jött s elmondá, hogy ő bort akar venni meg pálinkát az öreg Salamontól, de előbb haza megy vissza, s szekeret hoz, a min elviszi a hordókat. Be sem varva Rebeka válaszat, a ki fel akarta őt világosítani, hogy atyjának semmiben sincs oly készlete, miből nagyobb mennyiséget eladhatna, megfordult s gyors léptekkel elment.

Mellőzzünk el pár hónapot. Az ősz már kezdé csalogatni le a fák díszait, koszorújától fosztani a sárguló erdőket. . . A madárdal elnémult, a nap nem tűzé már oly szúrón sugarait a földre s a reggelenkinti dör ellankasztá a mezők virágait.

Az öreg Salamon napról-napra hanyatlík, kopasz feje, redős homloka, mély üregükben forgó halvány szemei s fehér, hosszú szakála szájalomra méltó kifejezést adnak arcának. Rendes szokása szerint a Talmud előtt ül, de most nem cikornyás betűit olvassa, nem fátyolozott értelmű mondatait fejtegeti, hanem merőn nézve maga elébe, csontos ujjaiával játszik.

Az oldalajtón Rebeka lép be, szebb mint elhagytuk, ajkai körül valami kimondhatatlan kifejezés, a boldogság és félelem, öröm és bánat kifejezése.

Gyöngéden lép atyjához s megcsókolja annak fénylő homlokát, aztán leül mellé s papírt von elő zsebéből.

— Atyám, — szól, minden készletünk kifogyván a városba kell mennem, mondd meg tehát mit és mennyit hozzak, úgy is heti vásár van ma ott, s Kerekes András készül be, tegnap beszéltem vele.

Az öreg e szókra felemelé nehéz pillait, látszik, hogy ez is megerőltetésébe kerül, igen megviselte az idő, de még jobban a fájdalom.

— Ma nem megy a városba Rebeka, holnap se, azután se.

A leány kérdőleg tekint atyjára, ki folytatja.

— Öreg vagyok leányom, az aggkor talán korábban élt, mint más hasonló korú embert; jobban össze vagyok törve mint más, ki nálam hosszabb életű. Soká nem élek s a tavaszt megérni nem engedi az Isten, minek kinlódjam tehát tovább kis korcsmámmal, ha sok nem is, de annyi megtakarított kis pénzem van, a mennyi ez ideig, tavaszig elég. Neked is jut belőle egy kis összegecske halálom után. Fontos dolgot akarok közleni veled, hallgasd meg ősz apád kívánságát s engedelmeskedjél nekem. Kit annyira üldözesz, ki pedig oly jó, gyengéd irántad, Áron (E szavaknál Rebeka arca fehérebb lett kötétyénél, melyet viselt, belső izgatottság látszott rajta, de atyját hagyta folytatni) itt volt tegnap s kezdetet kérte tőlem, mondta, hogy jobban szeret életénél, s hogy boldoggá tesz téged. Megmondta ezt neked is, de te semmibe sem vetted szavait. — Leányom az én óráim ma is üthet, bármely percben behunyhatom szemeimet, biztosítva akarom látni jövődet.

Áron derék, törekvő fiú, nem szép, de szép vagy te; szeret, mint nem érdemled, módja is van s tisztességesen eltart. Kívánom tehát, hogy ha ide ma délután eljövend s előttem még egyszer ismétli kérését és fogadását, fogadd el, pár hét múlva neje lehetsz. Reám, mint mondtam, nem számíthatsz, nyugodtan akarom bevárni a Jehova szólítását.

Itt szünetet tartott az öreg, látszott nehéz lélekzetén s sápadtságán, hogy a beszéd fárasztja. Később folytatá:

Ha mint Áronnak mondtad, ajánlatát nem fogadnád el Itt felállott az öreg s szemeit borzasztó tágra nyitva dühösen mutatott fel száraz kezével. Arcán s halántékán kidagadtak az erek.

De egyszerre meglágyult tekintete, a mint leányának könnyes szemeit meglátta s megfogva annak kezét, szelíd hangon szólt hozzá:

Rebeka! te nem tagadhatod meg ősz atyád kérését, én neveltelek, atyád, anyád voltam, imádtalak, érted dolgoztam s csupán érted akartam végig élni e reám oly borzasztó életet. Mondd, úgy-e felesége leszel Áronnak?

A leány hangosan zokogva, atyja keblére borult s fuldokló hangon, a görcsös sírástól nem tudva szólni, dadogá:

Atyám, kedves atyám, de ha nem szeretem Áront!

Az öreg durván lökte el magától leányát s egész termetében kiegyenesedett. Szemeiben szokatlan vad tűz lobogott.

Kérni nem, csak parancsolni szoktam. Te Áronnak neje léssz. Menj szobádba s várd be az estét, mikor Áron jön!

* * *

A Bálvány-hegy sziklás tetején tört meg a leáldozó nap utolsó sugára, a földet a lehullott levelek halmaza borítja, minden csendes, csak két szív dobog oly végzetlen szerelemmel egymáson, mit kioltani csak a halállal lehet.

Rebeka hosszú fehér ruhában, vállaira omló koromfekete hajával állt egy törzshöz támaszkodva, arcán kétségbeesett kifejezéssel s hosszú pillái alól mint igazgyöngyök, hullottak könnyei, derekát széles öv szorítja s egyik kezét feje fölött a fához támasztva, keservesen zokogott.

Lábai előtt ifjú férfi térdelt, szemeit esdően emelve a leányra.

Tehát nem szeretsz Rebeka? Esküvő szód, mit annyiszor tevék nekem, pusztá szó, szerelmed, erényed, becsületed, miket nekem feláldozál, játékszerek voltak? Megcsaltál engem, atyádat s a jó Áront? Hiszen tudhatad Rebeka, hogy arcod, szived, szerelmed nem olyanok, miket játszva másnak is odavethetsz. Szívemet én tépjem ki? Megtenném érted, annyira szeretlek, megtenném életünkért, de dobog, folyton dobog s azt súgja, enyém léssz örökre. Hagyd el atyádat, hagyd e világot s elme-gyűnk oda, hol enyém lehetsz háborítlanul.

Kit szerelmem annyi bizonyítékával győztem meg igaz voltárod, mint téged Zoltán! kiért mindent, mint magad mondtad, szemérmemet, erényem s becsületedet feláldozom, te vádolsz hűtlenséggel? Látnád az ősz atyát, ki kezeit kulcsolva mindenre kér, mit szentnek ösmerek s kíván, végre követeli, parancsolja, hogy ahhoz menjek nőül, kit utálok; átkoz az egyiptomi hét csapás minden iszonyú átkát rám kívánva, mit tehetek, mondd?

Ha szeretsz, Rebeka, úgy velem jössz, én is itt hagyom állásomat, mindent; én imádlak s a te boldogságod az enyém leend.

A leány a Zoltán nyaka köré fonta karjait, nem szende ártatlanság borítja arcát, hanem vad szenvedély hevítette örület, görcsösen szorítja karjaival az ifjú nyakát, hollófekete hajával a feltámadt esti szél, mint lobogóval játszott, majd elkapva, majd visszacsapva fehér, redőkben leomló ruhájára. Az örületes kéj, melylyel szerelmesét csókolá, vakká tette, nem gondolkozott, csak érzett, fékevesztett szenvedélylyel mondvá:

Megcsalom őt, Áront, látszólag neje leszek, egyedül téged imádván, s ha atyám behúnyja agg, fáradt szemét, megölöm Áront, hogy nőd lehessék. Mindent áldozok tehát s neked mindez kevés?

Átölelve egymást, a Bálvány-hegy párkányzata felé lépdelték.

Egész sötét volt már köröttük, a csillagok miriárdjai kigyúltak s a túlhan levő hegy sötét orma mögött felhőkkel küzdött a hold, majd elbújt, majd mosolygott. Hűvös esti szél süvöltött át a százados fák sudarai között, felhozva az iszonyú mélységből a zúgó patak hangos moráját, a mint körül-köre zuhogva örök munkáját végezi. — Rebeka összeborzadva, véghetetlen, önmagát emésztő szerelemmel simúlt kedvese keblére.

Pár lépés választá el őket a szakadástól,

Zoltán kérde Rebekát, csókot lehelve annak homlokára:

Meg tudnál-e halni értem Rebeka?

A leány nyakába borúl kedvesének, szólni most nem tud, csókjával felel.

De megmozdul a közeli bokor, a szerelmesek megrettenve karolják egymást még szorosabban át, a zaj mindig közelit s a tisztáson megáll Áron. Látva Rebekát, örülten kap fejéhez, a hold kibúvik s teljes erejéből világítja meg a jelenetet.

Rebeka megragadja kedvese karját s a mélység felé rohanva sikoltja:

Jőjj tehát!

Hosszú fekete haja utánna száll s fehér köntöse csakhamar eltűnt az ésbontó mélységben, kedvesét takarva.

* * *

Áronnal azóta nem beszélt senki. Értelme elhomályosult s énekelve, jajgatva, majd zokogva, majd kacagva járja a hegyeket. S ha valaki néha megkönyörül rajta, akkor kenyeret is eszik, a Bálvány-hegy tetején épült rőzse-kunyhójában húzza meg magát az idő viszontagságai elől. Gyökereket és gombákat keres s naponta ezerszer megy ki a Bálvány-hegy szédítő párkányára, rémesen üvöltve várja fel kedvesét.

Szeremley Gyula.

S z ö k e

Szöke Bodroy partján

Elmélázok némán,

Gondolatim elrepülnek

Képzeletem szárnyán.

Elrepülnek messze

A kis Nyírségbe,

Ott lakik az én galambom,

Szívem drága kincse!

Vajon gondol-e rám

Az a szöke kis lány,

Akinek egy nézéseért

Életemet adnám? . . .

A hab susogása,

Csillag ragyogása

Mind azt mondja nem hazug szó

Az ő fogadása! —

Ifj. Kiss Rezső.

B á l e l ő t t .

Késő őszi idő van.

A nedves lég könye kövér cseppekben gyöngyözik a leveleitől megfosztott fák árva gallyain. Ott rezgedeznek egyideig, míg a csintalan verebek bohó játékkal megrázzák a gallyakat s aztán gyöngyszemekként peregve

hullanak a földre. Lassanként alkonyodni kezd, leszáll az éj, melynek barna fátyola összeolvadva a sűrű köddel, átláthatatlan lepelt terít a városra. S bár már alig dereng át az ólmos felhő szürkésege a sötétségen, én egyre bámulok ki az előttem levő ablakon, nézem, a mint egyenkint kigyúlnak az útcai lámpák gyér világosságot hintve a sűrű sötétségbe s hallgatom az alatt járókelők lépteinek kopogását, mely most a silány, sárral bevont kövezeten bizonyos egyhangú cammogássá olvad, és gondolkozom, fog-e sikerülni bálunk? eljönnek-e ők? csak fűzöm s fűzöm tovább gondolataimat, míg bizonyos lankasztó kellemes zsibbadság vesz rajtam erőt. . .

Fényesen kivilágított teremben vagyok. A csillárok csiszolt kristályai összetörve, pazarul szórják a gyertya-erdő lángsugarait. Mint egy-egy fias tyúk ragyogva bámulja magát mindenik a fényhullámokat vető vikszos parketben. Az ablakok nehéz függönyei lomhán omlanak alá. Az aranyozott keretek metszett tűkreiben itt-ott egy-egy rendező nézegeti kifogástalan szabású frakkját, igazítja helyre elcsúszott nyakkendőjét, vagy tűzőgeti rendezői jelvényét míg az emelvényen teljes díszben a banda vár parancs-szóra.

Ime az utcáról kocsik robogása hallik. S a rendezők egyszerre ruganyos léptekkel tárlják fel az ajtót, vonják félre függönyeit s sietnek a vendégek fogadására.

Hintó, hintó után gördül. S a rendezők titkos vetélkedéssel büszkén, finom eleganciával vezetik karjukon hölgyeiket a terembe, fel a lépcsők dagadó szőnyegén, melyet kétoldalt buja virágok borítanak. A terem mindinkább megnépesül, a hűr megzendül, a szív felrepes.

S a kápráztató fényárban mosolygó arccal szebbnél szebb toilettékben mint angyalok vállukon puha, bolyhos fehér boikkal, mint apró szárnyakkal uszálnak sétálva a hölgyek, kellemes érzéssel hallgatva a zene édes akkordjait. S míg pici rózsás cipőkbe bujtatott lábak a zenétől felfingereltetvén, láztól reszketve nehezen vár a táncra, ajkuk csevegő hangja kedvesen előmlik a zenébe.

En hallgatom, s fürkészve nézem végig mindeniket, melyiknek cseng oly édesen a hangja, melyiknek oly kedves a mosolya s ragyog oly bűvösen a szeme, mint az Övé? Aztán csalatkozva, csüggedten vonulok félre, magamban tépelődve: Hát nincs más szép rajta kívül? Vagy lehet mást is szépnak tartani, mint az Ő angyalarcát? azzal az édes beszédével ajakán, minő édesen még nem énekelte senki, azzal a bűbájosan reszkető szemsugarával, azzal a dús szöke hajával, ellenállhatatlan kedvességével s hódító bájával. . . . Lehet mást is szépnak tartani? szegény emberek, kik ott sorban bókoltok, udvaroltok, még azt sem tudjátok mi a szépség, mi a kedvesség, mi a legszebb zene; de nem is tudjátok mi az a szerelem, mi az a rajongás. . . . Nincs, nincs más szép a földön csak Ő; a zokogó zene is ezt susogja. . . . És bevaltja-e ígését, eljön-e Ő? Nem, nem jön, hisz én szeretném, én boldog lennék ha eljönne, már csak azért sem jöhet.

S ha új hintó robogását hallom, izgatottan rettenek fel elmerengésemből, epedő vágygyl lázasan sietek le a lépcsőkön az érkezők elé. Hátha most jönnek?

Újabb csalódás! Mindenki, csak nem Ők. S én halokló reménnyel, lehangolt kedélyvel térek vissza a tánc-terembe. A vendégek kik jönni akartak már itt vannak. Kezdődik az első csárdás.

Tüzes magyar dalt sít a hegedű s mindannyi hűr, mint az örült zokog s nevet egyszerre. A szárnyacsokák lerepülnek a hölgyek vállairól. A puha gömbölyű kar a férfi vállán pihen. Édes élvezettel rezeg a láb, mint a nyárfá levél. Kéjtől dagad a szív; láztól pirúl az arc s

a bársonyos kebel piheve hány hullámokat. Repül a frakk szárnya. Suhogva csapódik a hölgyek könnyen omló ruhája, míg bohón ugrál rajta a selyem virágdísz. Zajongó örvény a táncolók tömege, mely ide-oda kavarogva hány gyors hullámokat.

S én bolyongok ide-oda borult lélekkel s mégis derült arccal s míg szemem felváltva a mozgó tömegen s az ajtón révedez, elgondolom: mégis én vagyok itt a legszegegyebb s ők a boldogok, kik vígan mulatnak bárkivel, míg én jól elmulatni csak egygyel tudok. S míg így gondolkozom, végződik a csárdás, I. négyes, járja a tour. Táncolok udvariasságból s unalomból sorban mindenkivel, leszek „igen kedves” rendező, míg én szeretnék innen távol lenni.

Ime ajtó nyílik, elkésett vendégek érkeznek. Egykedvűen tekintek oda, hiszen nekem már ügyis mindegy akárki jó, én nem mulatok az éjjel. De ah... Lábam pillanatra gyökeret ver s érzem mint sápadok el, mint fut át rajtam villámként, valami elbűvölő varázsfolyam, mely megreszketteti egész valómat, s mint veszi el minden erőmet, hogy majd összeomlom a gyöngeségtől s a másik pillanatban érzem, hogy minden vérem arcomba szökik s én kimondhatatlan édes meglepetéssel ismerem fel s sietek üdvözölni az érkezőkben Katinkát s anyját.

Mit mondjak boldogságomról? Hogy minő örömmel szoritám meg az angyal puha, pici kezét, hogy üdvözöltem boldogságtól rezgő hangon, minő gyönyört éreztem, midőn megcsendült ajka, azt leírni nem lehet. Elég, ha azt mondom, együtt táncoltuk a II. négyest... Ő folyton mosolygott, én kifogyhatatlan voltam a beszédből, majd ő csevegett s én hallgattam mosolyogva. Így lett vége a négyesnek. Utána csárdást táncoltunk.

— Oh Katinka, ha nem tarthat örökké e tánc, csak meghalhatnék most benne, hogy örökké ily igazán boldog lennék, sóhajtok fel egy boldogságát féltő ifjú legmélyebb sentimentalismusával, miközben boldogan ölelém át karcsú derekát s ő vidáman ömölt, karomból karomba.

Szavamra szép arca hirtelen elborult s elhalványodott.

— Lásza én most olyan jó kedvemben vagyok, mért akarja ezt elrontani? monda neheztelőleg nézvé reám, míg pici szíve megremegve szinte hallhatólag dobogott hó keble alatt.

E közben véget ért a csárdás, szünet következett. S mi a legtávolabbi tágas terembe sétáltunk, mely virágokkal egész parkká volt átalakítva. Itt magas csoportokba voltak rakva a nyíló virágok, ott egész lugast képeztek a dús kövérlevelű délszaki növények s az egész terem apró színes lampionokkal volt elragadóbbá varázsolva. Itt folytattuk tovább karonfogva sétánkat, míg a közönség csaknem teljesen az éttermekbe vonult.

Nem Katinka, azt nem akarom, felelém hosszas hallgatás után megtörve a csendet, mialatt kezemben tartám remegő kezét, de most oly véghetetlen boldog vagyok, a minőnek szeretnék lenni mindég, és félek nem lelem fel többé ezt a tiszta boldogságot, félek, hogy eltűnik mint a káprázatra épített csaloika délibáb, csak a rideg, kínos valót hagyva számunkra, s nem lesz egyéb e boldogság hímes ábrándnál, melynek minden percére visszagondolni csak fájdalom, gyötrelmem... .

Itt önkénytelen megálltam s Ő hosszan mélyen nézett szemembe merengő angyalként, mintha szívembe akarna tekinteni, s aztán a mint így álltunk szótlanul egymás szemébe nézve, mint a nap hevétől lankasztott virág, hozzám hajolt s hosszan édesen csókolta meg ajkamon felettül... .

Hirtelen felrettentem szendergésemből s székemről majd leesve idegesen kapaszkodtam kicsiny író asztalomba,

hogy majd feldűtöttem. Szobámban setét vala. Álmodozva gyertyát gyújtottam. Még érezni véltem, mintha láztól égő ajka ajkamhoz volna tapadva s a mint átjárja minden tagomat valami leírhatatlan bűvös delej kéjes érzéssel, s a mint arcomat érinti forró lehelete; még küzdöttem magammal, ébren vagyok-e, avagy mégis álmodom, midőn erős kopogtatás hallatszik ajtómon, s nyomban reá nagy táskával lép be a levélhordó s elibem téve egy levelet, köszöntve távozik, mielőtt teljesen felocsúdtam volna zsibbadtságomból.

— Ah, épen Ő tőle jó, susogtam megismerve keze írását, aztán lázasan bontám fel a levelet s mohón olvasni kezdettem:

— Édes Béla! Bocsásson meg, hogy ígéretem szerint nem táncolhatom vele a II. négyest, bocsásson meg, nem vehetek részt táncestélyükön, bár... .

— Mért van az, hogy mindég ellekezője teljesedik legkedvesebb óhajaimnak, sóhajték fel, s aztán lehorgaszott fővel búsan olvasom az illatos levelkét tovább... .

Kérchy Péter.

M i é r t ?

*Miért nem jöttem én e rút világra
Csak egy néhány tavasszal elebb?*

*Vagy mért nem süttött a napnak sugára,
Néhány évvel későbbben feléd?*

*Ha vénebb volnék, óh hogy élnénk együtt
Örök derűn s mindig boldogan:*

*De így ifjú könnyünk hiába öntjük
Egybekelésiünknek gátja van.*

Juhász László.

Jogász táncestély.

Régen folytak már a készülődések: a joghallgató ifjúság rendezte dec. 12 én első táncmulatságát.

A félelem és aggodalom érzetével gondoltunk ez estélyre; féltünk, mert mennyi is lesz megint az az átkos deficit? s aggódtunk, hogy ismét négy nővel kell majd nekünk táncestélyünket végig mulatnunk.

S fogadoztunk erősen, hogy ez lesz a mi utolsó mulatságunk, dehogy csinálunk még egyet! Semmi esetre sem!

Ebből a mi erős fogadalmunkból származhatott estélyünk nagy sikere. Mert bizonyára úgy volt, hogy a tánc nemtője megtudta azt, hogy rabszolgái közül sokan el akarnak egy időre pártolni s e miatt roppant gondolkozóba esett. Sokféle módot hányt, vetett meg fejében, míg egy jó megállapodásra jutott.

„Elküldök udvaromból egy pár nőt, a szebbek, tüze-szebbek, a jobb táncúak közül s ők vissza lesznek hódítva.” Csakugyan! szellemalakot öltve magára (nagyon profán most a világ) bejárt sok helyet, meglátogatott nagyon sok nőt. Igen, hölgyeim, önöknél mindenütt járt. Hol a mama szívét puhította meg, hol a papáknak adott be egy kis szelidítőt, aztán meg magokba oltotta be a vágyódást.

Útja valóságos diadalút lehetett, mert nagyon sokan hajtottak sugalmazására. A négyes beszédes hangjaira 22 leány és asszony ringott a mi karjainkon, a souper-csárdás lelkesítő nótáit ugyanannyi érezte át, sőt még a pitymalati óra is együtt találta őket mind.

S mennyi csinosság, mennyi kellemmel bírtak a táncosnők!

Jókai holtuszívű mohamedánja okvetlenül csakis mohamedán lehetett (a mohamedán nő takarja el csak arcát, báját az irigy kendővel), már minálunk engedne holtuszívűségéből egy fikarcnyit.

Magam is roppant furcsán jártam. A mint írom e tudósítás elejét, minden *o* és *u* betűből egy-egy tintamalac lesz, sőt kérem — szabadíts meg uram a gonosztól! — néha e malacka nem is fekete, hanem égszínkék! El-éltöprengtem e felett, s csak most jöttem reá, hogy — bocsánat az én rossz ízlésemért, — e malackák...

No, de sokkal érdekesebbet fogok önöknek mondani. A múltkor kezembe vettem egy nagyobb lapot, hát ott kérem le volt írva, hogy néztek ki a nők, kik voltak a legszebbek?

A mi lapunk is nagy, nekünk is muszáj erről referálni. És én szavamra meg is mondom!

De... de... itt megírni talán nagyon indiskrét dolog volna, meg még gondolják meg, hogy én esetleg minden chanceomat is elveszthetném sok bogár és kékszemű kis lány előtt! Nem, így nem mondom el.

Mit csináljak hát?... Szavamat adtam és be nem válthatom. Megtaláltam ennek is a nyitját. Ifjúsági közlönyünk úgy sem közölt eddig talányokat, most az is lesz e lapszámban. Ime itt jön a névsor, találják ki, ki volt a legszebb, tudatni fogjuk mindenkivel, vajjon megfejtette-e a talányt. A megfejtők között pedig egy ingyen példány Ifjúsági Közlönyt fogunk kisorsolni. (Mintha bizony nem ingyen-példány volna a legtöbb példány! fogja rá mondani Béla barátom.)

Jelen voltak a következő leányok: Abaházy Erzsike, Abaházy nővérek (Liszka), Árvay Ilona, Hammersberg Elza (Liszka), Incédy Etelka, Katona Mariska, Kérészy Emma, Koch Olga (Gálszécs), Kovács Mariska (Gálszécs), Lácza nővérek, Mayer Babet, Meczner Anna (Rad), Münkl Anna, Sárkány nővérek (Gálszécs), Szinyei Mariska, Szirmay Irén (Gálszécs).

Asszonyok: Abaházy Józsefné, Hammersberg Jenőné, Katona Zsigmondné, Kérészy Istvánné, dr. Kondor Miksáné, Koch Gáborné, Kovács Sámuelné, Lácza Lászlóné, Meczner Béláné, Münkel Ferenczné, Sárkány Imréné, Szirmay Béláné.

* * *

Még csak egy pár szót. Hölgyeim! szépen sikerült multságunkért bármikor készek vagyunk revanchot szolgáltatni. Meglátják, hogy igazat mondok.

Pista.

A Sárospataki társas kör szabályai.

A „sárospataki társas kör“ folyó hó 6-ikán tartotta második rendes közgyűlését. E gyűlésen hitelesítettek az alapszabályok, a melyek teljes egészökben im a következők.

I. CIKK.

A kör neve.

1. §. „Sárospataki társas kör“.

II. CIKK.

A kör célja.

1. §. A kör célja a társas szellem fejlesztése; ennek érdekében az összejövetelek alkalmával felolva-

sások és szavatok rendezése; a sárospatakiakkal, különösen a főiskolai ifjúsággal való összeköttetés fenntartása s ily célból a sárospataki időszakos nyomtatványokat járhatja.

III. CIKK.

A kör tagjai.

1. §. A kör tagjai tiszteletbeliek és rendesek.
2. §. Tiszteletbeli tag az, kit a közgyűlés egy rendes tag ajánlatára ilyenül megválaszt.
3. Rendes tagok lehetnek mindazok, kiket a sárospataki főiskola iránt tanúsított érdeklődésük s vonzalmuk alapján a kör egy rendes tag ajánlatára ilyenül megválaszt.

IV. CIKK.

A tagok jogai és kötelességei.

1. §. A rendes tagok a kör ülésein tartoznak megjelenni; szólási és szavazási joguk van; választók és választhatók; tagsági díjaikat, mely évi egy forint, rúg, egyenlő havi részletekben tartoznak megfizetni.
2. §. A tiszteletbeli tagok a kör ülésein szintén megjelenhetnek s azon szólási joguk van.

V. CIKK.

Közgyűlés.

1. §. A közgyűlés lehet rendes, vagy rendkívüli.
2. §. A rendes közgyűlések tárgyai: a múlt ülés jegyzőkönyvének hitelesítése; olvasás és szavatok; esetleges indítványok.
3. §. A rendes közgyűlés ideje minden hó első hete azon napjának esti 7 órája, melyet évről-évre előre megállapítottak lehetőleg úgy, hogy a megjelenésben egy tag se akadályoztassék. A szeptemberi azonban 20-án tartandó.
4. §. Julius és augusztus hónapokban közgyűlés nem tartható.
5. §. A rendes közgyűlésre a tagok egy héttel előbb fölszólítandók, az egyetemeken s a tudományos és műegyetemi olvasó-körben a vidéki körök tábláján. A rendkívüli közgyűlésre a megtartás idejénél három nappal előbb függesztendő ki a meghívó, azonban kivételesen, elnök belátása szerint, kevesebb idővel is.
6. §. A rendkívüli gyűlés bármikor összehívható, ha az elnök szükségesnek tartja, vagy ha a tagok $\frac{1}{2}$ -de kívánja.
7. §. Hogy a közgyűlés határozatképes legyen szükséges, hogy a tagoknak legalább $\frac{1}{2}$ -de jelen legyen, úgy a rendes, mint a rendkívülinél. Azonban ha ily számú tag nincs jelen, s újból összehívatik a közgyűlés, az a jelenlevők számára való tekintet nélkül határozatképes.
8. §. A júniusi közgyűlésen eszközölt beszámolás után a tagsági díjakból s egyéb jövedelmekből fölmardt összeg a sárospataki „Erdélyi önképző körnek“ adatik s ha ez 5 (öt) forintnyi, vagy azt fölülmhaladja, az az ezen közgyűlés által meghatározandó pályakérdés díjazására fordítandó.

VI. CIKK.

A bizottság.

1. §. A bizottság tagjai a következők: a körnek a szeptemberi közgyűlésen erre megválasztott két tagja s a tisztviselők.

2. §. Bizottsági ülés mindenkor tartandó, ha valami ügy szükségessé teszi; ily okból az elnök, vagy két bizottsági tag kívánja. Azonban rendes közgyűlések előtt 8 nappal, rendkívüliek előtt 4, esetleg kevesebb nappal, okvetlen kell tartani bizottsági gyűlést.

3. §. Rendes tárgyai: a múlt bizottsági ülés jegyzőkönyvének hitelesítése; a közgyűlés tárgyának előkészítése; hirtelen fölmerült s azonnali intézkedésre váró dolgok elvégzése.

4. §. Határozatait a közgyűlésnek bejelentendők.

VII. CIKK.

Tisztviselők.

1. §. A kör tisztviselői: az elnök, alelnök és a jegyző.

2. §. Az elnök a köz- és bizottsági gyűlést összehívja, az irományokat kezeli, az alelnököt a pénzkezelésben ellenőrzi; a kört kifelé képviseli.

3. §. Az alelnök végzi elnök akadályoztatása esetén az elnöki teendőket; rendes ügyköre: a tagsági díjak beszédése és a pénz kezelése; gondoskodás a gyűlések helyiségéről.

4. §. Az elnököt s alelnököt a juniusi közgyűlés választja s a régi elnök s alelnök az egyesület irományaival és pénzével egy évévből kiküldött bizottságnak beszámol, mely erről a juniusi közgyűlésnek jelentést tesz.

5. §. A jegyző a bizottsági és közgyűlések jegyzőkönyvét vezeti, a „Sárospataki Ifj. Közlönyt.“ a kör életében végbemenő nevezetesebb eseményekről időről-időre értesíti; általában az irodalmi munkát végzi; föl-olvasásokról és szavazatokról gondoskodik.

VIII. CIKK.

A kör föloszlása.

1. §. Ha a tagok száma tíznél kevesebbre fogy, a kör ideiglenesen föloszlik s ekkor az irományokat a legutolsó elnök az „Erdélyi önképző kör“ elnökségének adja át megőrzés végett, míg a kör újból meg nem alakul.

2. §. A kör véglegesen akkor oszlik fel, ha öt év alatt újból meg nem alakult.

Ez alapszabályok szentesítése után közgyűlés a sárospataki összes tanárokat nagy lelkesedéssel tiszteletbeli tagokká választotta, miről a megválasztott tiszteletbeli tagok jegyzőkönyvi kivonatan értesítnék.

Majd a közgyűlés egy másik tárgya került napirendre: a föl-olvasások megtartása. Először Zempléni Árpád olvasott fel egy elragadóan szép költeményt, hogy végszavainak elhangzása után igazán s méltán zúgott föl a frenetikus tapsvihár. Utánna Szathmáry

József olvasott föl egy humoreszket, a melyet igen gyakran szakított félbe a föl-fölharsanó hahota s az egész munka kielégítette az ő kitünő tollához fűzött várakozásunkat. Programmonkivül még, az általános óhajnak engedve, Végh Elemér szavalt s szavazata köz-elismerében és köztetszésben részesült.

Felköszöntőkben sem volt hiány. A kitünő felköszöntők közül is kimagaslik azonban a Szikszay Andrásé, melyet körünk felvirágzására mondott. Esmékben gazdag s formailag is teljesen tökéletes volt a gyönyörű beszéd. Méltó helyet foglal el mellette a Gulyás Istváné, a ki Beöthy Zsoltra, mint a patakiak lelkes protektorára, üritette poharát. A társaság vidám poharazás közt az éjféli órákig maradt együtt.

Budapest, 1891. december 7.

Végh Elemér
jegyző.

EGYLETI ÉLET.

1. Az irodalmi önképző kör nagy érdeklődés mellett tartja gyűléseit és méltán, mert a programmindig szép és élvezetes. A november 18-án tartott ülésen Szilva Béla bírálatot olvasott Kiss Rezső IV. jh. költeményeire s Eperjessy Lajos II. jh. szépen előadott szavazattal gyönyörködtette a hallgatóságot. Az utolsó gyűlésen felolvasott Szilva Béla IV. jh. a lyrai költészetéről; bírálat olvastatott Kivilla György I. th.-tól, mely megdicsértetett. A románc pályázatra 7 mű érkezett be. Pályanyertes lett Szilva Béla IV. jh. „Hivatlan vendég“ című románc. A szokásos verseny-szavazat 1892. január 12-én tartatik meg. Vig irányú verseny-szavazatul „Egy baleset“ című dialog, komoly irányú szavazatul pedig Petőfi „Salgó“-jának egy részlete tüzetett ki. Az irodalmi önképzőkör idej pályakérdései a következők:

Műfordítás. Heineből egy dal. Jutalma 12 frt. Beadandó a 2-ik félév első órája.

Tompa regéköltsészetének jellemzése. Jutalma 1 arany. Beadandó a 2-ik félév 3-ik ülésére.

Beszély. Jutalma a Profet-alapból 12 frt 60 kr. Beadandó március 31-én.

Reviczky és Rudnyánszky költészete. Jutalma 20 frt. Beadandó a husvét előtti utolsó órában.

Br. Kemény Zsigmond regényei. Jutalma 20 frt. Beadandó a husvét utáni első órában.

Népdal. Jutalma (Kiss Áron úr ajándékából) 5 frt. Úgy a komoly, mint a vig verseny-szavazati díj 8 forint.

2. A jogász-egyesületben is nagy a buzgalom és a munkálkodás. Felolvasások gyakran tartatnak. Az utóbbi gyűléseken felolvastak: Nemes Sándor III. jh. „A törvényes osztályrész jogi természetéről“, Kocsis Endre III. jh. „A hitbizomány“-ról, Hosszúfalussy Lajos „A földművelés fontosságáról a nemzetgazdaságra való tekintettel.“ Vitatkozásra elő vannak jegyezve Kiss Rezső IV. jh. és Kocsis Endre III. jh., továbbá Hosszúfalussy Lajos II. jh. és Wintner Sámuel II. jh. A jövő gyűlésen Kiss Rezső IV. jh. szónokolni fog a zsidók emancipálásáról.

3. A gyorsíró-egyesület e hó 8-án tartotta meg a rendes havi versenyét. Díjat nyert Füsti Molnár Antal I. jh., a ki percenként 154 szót írt.

APRÓ HIREK.

— Az 1790/1. XXVI. törvényeikk százados évfordulójának az emlékére a sárospataki ev. ref. egyház és főiskola nov. 29-én a helybeli templomban ünnepélyt rendezett. Az ünnepélyen a város színe-java ott volt. A közönség énekét a *Hodossy Béla* tanító-képezdei tanár vezetése alatt álló vegyes kar által előadott Mozart „Szárnyain az áhitatnak” kezdetű szerzeménye követé, mely kellő precizitással volt előadva. Ezek után *Bálint Dezső* lelkész mondta el kitűnő egyházi beszédjét. A két részre osztott beszéd első részének végén ismét a vegyes kar szerepelt, Orlandó „himnusz”-át adván elő. Ennek elhangzása után *Pásztor Sámuel* főiskolai ének- és zene-tanár vezénylete mellett a *főiskolai énekkar* gyönyörködött a hallgatóságot Kuhn C. egyik kitűnő darabjának művészi előadásával. Az összhang oly kitűnő s az előadás oly szabatos volt, mint a minőt országos dalárdáktól is ritkán hallani. Kiválólag excellált a *Nagy László* III. jh. kitűnő basszus barytonja. Az ünnepély programjának utolsó pontja volt *Warga Lajos* teológiai tanárnak „Emlékezés az 1790/1 évi országgyűlés XXVII. t.-c. keletkezésére és ennek előzményeire a nevezett törvény százéves ünnepe alkalmából” című értekezésének *Molnár Lajos* főiskolai tanár által való felolvasása. A közönség s a nagyszámú tanuló ifjúság a buzgóság szép érzéseivel eltelve távoztak el az ünnepélyről.

— *Előfizetési felhívás.* Ismeretlen névvel, mint kezdő ifjú forduló a nagyérdemű közönséghez, különösen a prot. lelkész urakhoz és segédlelkész társaimhoz. Ismeretlen névvel irodalmi vállalatához fogni talán merészségnek látszik, talán csak az akarat, a cél az egyedüli, mely értéket ad szerény művemnek, tehát ezt a célt és irányt vázoló néhány szóval. Kinyomatandó művem címe: „A Károlyi Gáspár és Káldi György biblia fordításai és a Károlyi biblia védelme” és célja: 1. tehetségem szerint igazságot szolgáltatni az elfogultság ellen, szemben Károlyi Gáspárnak és a műveiből befolyó esetleges tiszta jövedelemmel a *Károlyi alap* oltárán kötelességemet leróni. Céлом első része tőlem függ s azt úgy igyekeztem elérni, hogy mindenütt a tiszta igazságot tartom szem előtt, abban a meggyőződésben, hogy a részrehajló bírálatot csakis igazságszerető és megvesztegethetlen kritika semmisítheti meg, egyik túlság a másikkal csak ellen-súlyozható, de tiszta igazságra nem vezet. Ezt az elvet követtem művemben tehetségem szerint mindenütt. Másik célomra az előfizetők nagybecsű pártfogása segíthet. Tisztelettel kérem ezért e becses lapok olvasó közönséget, hogy eme törekvésemben támogatni méltóztassék. Művemre nézve még azt jegyzem meg, hogy azzal még theologus koromban pályadíjat nyertem s azt újabban átdolgozva bocsátom a nyilvánosság elé; továbbá hogy részben a „Sárospataki Lapok” is közölte. Terjedelme 4—5 ív lesz sűrű nyomással. Előfizetési ára 50 kr. Az előfizetéseket vagy megrendeléseket kérem december 20-ig *Sárospatakra* saját nevemre küldeni. Tanulmányom még ez évben elhagyja a sajtót. Sárospatak, 1891. nov. 30.

RÁCZ KÁLMÁN,
theol. segédtanár.

— *Beküldetett.* E lapok múlt havi számának vezércikkében súlyos vád éri az ifjúságot; az egyesület pártfogolatlansága miatt „betegnek, nagyon betegnek” van az deklarálva. Legelsőben az irodalmi önképzőtársulat múltjából vett számadatokkal bizonyítatik az, hogy ennek a szép múltú egyesületnek évekkel ezelőtt mily sok

tagja volt és ez évben mily kevés tagot számlál. Hát ez igaz. Nem úgy azonban az az állítás, hogy „ifjúságunk létszáma lényegesebb változást nem szenvedett.” Mert ha 1880/1-ben 45, 1881/2-ben 52, 1882/3-ban 47 s 1883/4-ben 31, 1884/5-ben 23 stb. taggal, tehát a jelen évi 27—30 tagnál sokkal (?) többel alakult meg a társulat, az igazság érdekében tartozunk kimutatni azt is, hogy amaz években 170, 153, 165, 140 stb. tagja volt akademiánknak. S így a nagyobb általános létszámból bizonyára többen lehettek tagjai az említett egyesületnek. Ez az eset áll fenn természetesen a többi, ama cikkben említett és oly elhanyagoltaknak nyilvánított egyesületekkel szemben is. És ha nem így állana is a dolog, úgy gondoljuk, hogy valamely egyesület virágzása nem a tagok számától, hanem azoknak szorgalmától, lelkesedésétől s attól függ, hogy komoly törekvéssel igyekeznek-e az őseiktől átvett örökséget tovább fejlesztve, elődeikhez illően hagyni az utódokra. A torna-egylet „hatalmas, híres” versenyei, amelyekben — fájdalom! — oly sok derék pályatársunk lett abban a nagyon dicsért múltban áldozatává, orvosilag tiltattak be. A tűzoltó-egylet jól teszi, ha nem „rendezett gyakorlatokkal,” nem, mint hajdan, katonásdi játékokkal ad életjelt magáról. Szerencsétlenség alkalmával legyen részen s punctum. Így fog megfelelni hivatásának. Mint a múltban, úgy ma is megboszúlná magát az a régi katonai fegyelem, napról-napra tartó exercirozás; mint a múltban, úgy most is azt eredményezné, hogy az egyesület történetében oly igen emlékezetes év után következő évben nem alakúlna meg. Ezeket jegyeztük meg, hogy bebizonyítsuk azt, miszerint ifjúságunk *egészséges*, s ha itt-ott uralkodik is egyeseknél a közönyösség, az nem oly jelenség, mintha csak ez évben volna észlelhető, meg volt az a távol és közelmúltban is.*

— A sárospataki ev. ref. egyház presbitériuma, a presbiternékel és a főiskolai ifjúság választottaival, 1892. január 9-én, Sárospatakon, a városháza termeiben, az idő által tetemesen megrongált ev. ref. templom kijavítására s illetőleg templom-javítási alap létesítése végett, táncvígalmossal összekötött közvacsorát rendez. Beléptidíj személyjegy 1 frt, családjegy 2 frt. — Az ifjúság köréből a ma tartott közgyűlésen a következők választottak meg rendezőkül: Oláh István IV. jh., Gaskó Gyula IV. th., Peterdy Károly III. jh., Urbán Dezső III. th., Mikecz István II. jh., Szentmártoni Dániel II. th., Kérchy Péter I. jh., Kálniczky József I. th. Németh Kálmán VIII., Bajusz Andor 7-ed osztályú tanulók.

— *Felülfizetések a jogász táncestélyre.* Mélt. b. Vay Miklós 10 f. Meczner Béláné (Rad) 7 frt 50 kr. Dr. Kun Zoltán 5 frt. Dr. Bartha Béla 4 frt. Zsindely István 5 frt. Dr. Lácay László 7 frt 50 kr. Urbán Mihály (Záhony) 2 frt 50 kr. Nemes Lajos (S.-a.-Ujhely) 1 frt. Kérészy István 2 frt 50 kr. Buza János 1 frt. Hodinka Ágoston 1 frt. Özv. Kun Pál 2 frt. Bálint Dezső 2 frt. Kun Béla 1 frt. Nemes Ferenc 2 frt. Csernyiczki János (S.-a.-Ujhely) 1 frt. Semczér Károly (Budapest) 1 frt. Herepey Károly 1 frt. Evva Ödön (S.-a.-Ujhely) 1 frt. Kapitány János 1 frt. Széll Mihály (Kis-Várda) 2 frt. N. N. 50 kr. N. N. 50 kr. N. N. 50 kr. N. N. 50 kr. N. N. 50 kr. N. N. 50 kr. N. N. 50 kr.

* Ezen cikkekre még visszatérünk.

Szerk.

TARTALOM: »Ma is jogosult a karácsonyi öröm« RÁCZ KÁLMÁN. — »A hozomány fejlődése a római jogban.« (Vége) FÍNKEY FERENC. — »Jólan.« SZILVA BÉLA. — »A Salamoné Rebekája.« SZEREMLEY GYULA. — »Szöke...« IFJ. KISS REZSŐ. — »Bál előtt.« KÉRCHY PÉTER. — »Miért?« JUHÁSZ LÁSZLÓ. — »Jogász táncestély.« PISTA. — »A sárospataki társaskör szabályai.« VÉGH E. — »Egyleti élet.« — »Apró hírek.«

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

— Megjelen minden hónap 15-én. —

Előfizetési díj: egész évre helyben 1 frt 60 kr, vidékre 1 frt 75 kr.

— Kiadja az „Irodalmi önképző-társulat.” —

— Szerkesztőség: Kovács-utca 155. szám. —

Nehány szó egy még nem létező egyesület érdekében.

Nem szándékom port verni jelen rövid cikkemmel, mert hiszen a felvert porfelhő még jobban elhomályosíthatná az eszmét, mely mellett kardot kötöttem; csupán hozzátok van egy pár, igénytelen bár, de őszinte szavam, hozzátok kartársak, egy egyletileg félbe-szerbe szabályozott theológia akadémia ifjúságához. Igénytelen, röpké szavak lesznek, de én legalább hiszem, hogy érdemesek a megfontolásra!!

Egy rendezetlen facultás vagyunk mi, mert sajnos csupán egy szűk körben mozgó banknak letéteményesei évi járulékot fizető s tagadhatlanul sok tekintetben jótékonyosságát élvező tagjai s ez a theológiai segély-egyesület! De nem vagyunk az eddigi mozgalom dacára sem egy szerves egész, nem vagyunk testület, mert nincs egyesületi életünk, s a mi annak alapja, nincs önképző-körünk.

Régen érezzük mi, a theologia akadémia ifjúsága, a theológiai egyesület s önképző hiányát, mert hiszen nemcsak mi, jelenlegi theológusok érezzük, hanem érezték már a közelmúltban is akkori kartársaink s felállítása érdekében tettek is lépéseket, de az eszme még eddig nem ölthetett testet... vajjon miért??

Talán azért, mert a theológiai egyesület s önképző-körre nincs szükség, mert az célszerűtlen lenne?? Hát akkor minek nevezzük azt az indító okot, mely elődeinket hasonló lépésre sarkalta akkor, amidőn ez eszmét megpendítették? avagy hol fejt ki a mi theológiai akadémiánk ifjúsága évről-évre a maga működését?.. Sajnos, ha csak azt az egy-két akadémiai pályatétel megfejtését nem nevezzük egy theol. akadémiai ifjúság egész évi működésének, a mely a közelmúltban is s épen a theol. önképzés hiánya miatt megfejtetlen maradt — sehol!

Vagy talán a szegények iskolájának még szegényebb theol. ifjúsága nem bírná fenntartani önképzőköreit?

Igaz, hogy pénzünk nincsen ahhoz elég, hogy mi kartársaink testületét, elismerésre méltó működését ilyen módon gazdagon megjutalmazzuk, de talán arra is jutna egy-két fillérünk?! De ha nem jutna is!? Hát vajjon adhatnánk-e valakinek szebb babért a megérdemlett elismerésnél?? Nem, az anyagiak miatt nem kell aggódunk!

Avagy kihalt belőlünk a munkakedv? vagy a megvénhedt alma-máter már csak erőtelen fiakat nevel?! Sem egyik, sem a másik! Nem ez volt, s nem ez a baj!! Nem volt ez eszme eddig megérve, vagy ha meg volt is érve, mint minden új eszme és intézmény, mely használ a jövőnek, de áldozatot kér a jelentől, sok akadályba ütközött... Nem akarunk a multnak szemrehányást tenni, de kénytelenek vagyunk kijelenteni, hogy azon akadályok, a melyeket ők — hiszszük, hogy nem önhibájuk miatt nem bírtak leküzdeni, — ma is fennállanak teljes épükben, de mi nem tartunk azok közül egyet sem ledönthetetlennek.

Hogy szükséges lenne a theol. egyesület s önképző: mindnyájan érezzük; hogy nem lenne célszerűtlen: közmeggyőződésünk, hogy pénzünk nincs: az nem baj; önmagunkat csak nem pénzért akarnók művelni? erőink nincsenek? Ezt állítsák bár mások, nekünk még akkor sem szabad elhinnünk!

Nincs hát semmi akadály a annak, hogy mi a testvér jogakadémia példáját követve, szakmunkásságunknak mezőt keressünk, hogy felállítsuk a theológiai egyesülettel egybekötve a theol. önképző-kört, ha csak az ügy iránti lelkesedés ki nem halt belőlünk, . mi hisszük, hogy tudunk, tudnánk lelkesedni önművelődésünk érdekében.

A mi részünkről tehát nincs semmi akadály, másrésről pedig nem jöhet reánk e tekintetben semmi veszély, mert szeretjük hinni, hogy a tanári kar velünk érezve, ügyünket csak pártolni fogja s nem gátolni.

Ilyen körülmények között bizalommal bontjuk ki a zászlót. Előre kartársak, sorakozzunk

e zászló alá, létesítsük a theológiai egyletet s önképzőt.

Csak előre bátran, míg időnk van, mert csak az végez hamar, a ki korán kezd!

Többekkel egyetértve.

..... a n.

Néhány szó a torna-egyletről.

Az „Ifj. Közl.” 2-ik számában kemény vád illeti ifjúságunkat, a mely nem jó színben tünneti fel a mai nemzedéket. Sajnos! hogy ezen vádnak van alapja, mert egy-két egylet kivételével minden egyletet érint. S ez a vád az indifferentismus vádja.

E vádat két szempontból, anyagi és szellemi szempontból lehetne szemére vetni az ifjúságnak. Az elsőre nézve azonban, — a viszonyokhoz mérten, — elég tekintélyesnek tartom azt a számot, a melylyek az ifjúság képviselve van az egyes egyletekben, s így ezen oldalról nem érheti a közöny vádja.

Nem így a másik szempontból! Újabb időben ugyanis azt tartja az ifjúság egy része, hogy elég az, ha belépése által szaporítja azon egylet tagjainak számát s ha egyéni érdekeit ki-elégíti: de nem veszi figyelembe azt, hogy belépése által kötelességeket vesz fel azon egylettel szemben. Mert nem elég az, hogy valaki anyagiilag támogatja az egyletet; hanem szükséges, hogy azon ügyet, melyre az egylet hívva van, tőle telhetőleg előmozdítsa. Csakhogy a mostani fiatalság egy része nem ezért áll be, hanem hogy ott kénye-kedve szerint elégítse ki saját szeszélyeit s érdekeit, nem tekintve az egylet iránti tiszteletet s kötelességet!

Igy vagyunk körülbelül a torna-egylettel, a mely pedig jelentőségre nézve egyleteink között a második helyen áll. Az egylet az év elején a tagok szép számával alakult meg s remény teljes tekintettel nézett a jövő elé. Azonban a közöny itt is felütötte tanyáját s ez, ha idejekorán nem segítünk rajta, ha nem is vesztére, de kimondhatatlan kárára lesz az egyletnek. Mi lesz akkor a torna-egylet, ha ez fog uralkodni benne? Jelentéktelen, félig elfeledett egylet, mely alig tudna magáról életjelt adni s azt a kis melegséget is, mely még életre mutatna, talán a régi dicsőségtől kölcsönözne! S vajjon az-e az egylet hívása, hogy megelégedve a régiek által kivívott dicsőséggel, most is annak melegénél sütkérezzék?! Azt hiszem, hogy nem!

Az egyleti óráknak egy bizonyos ideje legyen a szabad tornáé, de a másik része a komoly, rendszeres tornászaté! Természetesen, ez utób-

bihoz okvetlenül szükséges a fegyelem, még pedig a lehetőleg szigorú, a katonai fegyelem. Hogy pedig a fegyelem meg legyen, erre a vezénylő akaratán kívül a tagok lelkiismeretes-sége okvetlenül szükséges. Ha nincs meg a jó-akarat az egyesekben, úgy minden komolyabb törekvés hajótörést szenved s az egylet nem emelkedhetik fel azon magaslatra, a melyen állnia kellene. A tagok összhangzó akarata nélkül nincs meg az egyöntetűség a gyakorlatok végzésében, nincs rend, nincs pontosság, hogy így mondjam, nincs egyleti élet.

S ha ezek nincsenek meg, megfelelt-e az egylet feladatának, a hozzá fűzött várakozásnak? megállhat-e a nagy közönség, mint ítélő bíró előtt? Viheti-e az ifjúság között azon szerepet, a melyet vinnie kell? Semmi esetre sem! Sőt jelentőségéből folytonosan vesztené s utóljára tudomást is alig vennének létezéséről. S ezt, azt hiszem, senki sem kívánja, sőt tudja mindenki, hogy ezt megakadályozni kötelessége!

Mi az oka annak, hogy a zárversenyek folyton gyengülnek? Az, hogy talán magának az egyletnek sem volt bizalma, hogy nevéhez méltóan lépjen a síkra! Mi az oka, hogy az egylet iránt való érdeklődés csökkent? Az, hogy az egylet nem tudott érdekeltséget kelteni! Ezt felkelteni, az egyletet régi magaslatára emelni, a tagok feladata! . . .

A bajon lehet segíteni s a segély igen olcsó?!

Csak hordozza minden tag szívében az egylet komoly ügyét, legyen lelkiismeretes az egylettel szemben vállalt kötelességei teljesítésében, viseltessék egy kis jóindulattal az egylet felvirágzása érdekében s a kívánt eredmény nem fog elmaradni.

Bertók Béla.

A Magyar Tudományos Akadémia megalapítása.*

1825—30.

Az erdélyi mozgalmaktól kezdve, egész az Akadémia megalapításáig, hatalmas, közvetlenül az Akadémia eszméjét elősegítő szózat nem emelkedik. Csak közvetve.

Már annyira meg volt vitatva a kérdés, hogy nagyobb jelentőségű eszmét nem lehetett hozzáfűzni s a figyelmet is más dolog tartotta lekötve, a megyék harca.

A bécsi kabinet élén a szent szövetség ódon bárkájának kormányosa, Metternich állott. A béke olajágának nevében kormányzott, zsarnoki kényuralommal. Hazánkban országgyűlés — hogy kormányzása ellen egyetemesebb tiltakozás ne jöhesse létre — 1812-től nem tartatott; hiába jött felirat felirat után, legfeljebb dorgálás lehetett annak eredménye. A megyék követelése mindinkább hangosabb és hangosabb, mindinkább közelebb lón, a kormányra nézve aggasztó jelenségek me-

* Részlet szerzőnek ily című pályanyertes művéből.

rültek fel. Ha legfelsőbb rendreutasítás jött, akkor is újra kérvényeztek a törvényhatóságok, ha kir. biztost küldöttek a nyakukra, utasítást adtak ki, hogy a gyűlés terem ajtai zárva maradjanak.

A vérnélküli harcban helyet foglalt a nyelv ügye is. A nyelvújítók munkája hatásának tulajdonítom orosz-lánrészben ezt: ők tartották ébren a nyelv iránt az érdeklődést, a buzgó figyelmet. A nyelv egyik hatalmas terjesztője, istápolója, a sajtó érdekében éles felszólalások történtek; a sajtószabadságért Bars vármegye vezetése alatt több vármegye állt síkra. A censura beszüntetésén kívül a régibb bizottsági megállapodások tárgyalása, az országgyűlés egybehívása volt kívánságuk, de dacára annak, hogy e kívánságok teljesen jogosak, a bécsi kormány egyet sem teljesített. sőt még törvény ellenes módon újoncot szedett s hadi adót vetett ki. Ekkor a legfelsőbb izgultságba jutott a nemzet: uralkodója parancsának is ellentmond, vagy ha engedelmeskedik is, csak kikötéssel teszi azt.

Különös korszak ez. A közélet számtalan jelensége, alkotmányunkon ejtett folytonos csorbitások, kétségbejítő helyzetet mondanak, az írók nagy száma, irodalmunk kiválóbb állapota, a törvényhatóságok nemzeties szellemű harca, jobb időnek közeli jövőjével biztatott kecsegtetőleg.

S csakugyan. Ferenc királyunk és Metternich végre is belátják actiójuk sikertelenségét, legalább a kívánságok egy részének eleget tesznek, s jött a királyi kézirat, a mely 1825-re összehívja az országgyűlést. Szeptember 11-én megnyílik oly küldöttekkel, kik a nemzeti aspirációk, nemzeti kívánságok hű kifejezői, azok teljesedésének bátor követelői voltak. Az országgyűlés munkarendje szerint rögtön a sérelmek tárgyalásába kezdettek. Gravaminális politikusaink rendbe szedik sérelmeiket: a nemzeti nevelés és a magyar nyelv ügye a másodrendű sérelmek közé soroltatott, s így csak november hóban, 2—3-án került reá a sor a kerületi gyűlésen.

Minden eddigi országgyűlésnél melegebben karolták fel ez ügyeket, az előzmények a megtámadott alkotmány szükséges védelmének közös hatása, a nemzetiségű eszme hatása látóbbá tevék a szemet, lelkebbé az érzelmet.

Első nap a tárgyalás a nevelésről szólt, új rendszer felállítását követelték és tanulmányi szabadságot a külföldre vonatkozólag. Természetes, hogy a nevelés kérdésétől a nyelv ügyet szigorúan elválasztani csak képtelen pedanteria lehetett volna, s ezért még ezen napon indítványozza Kolozsvári Miklós győri követ, a Magyar Tudós Társaság felállítását. Ugyanezen irányban szólalnak fel másodnap Takács Gáspár és Komáromy György, míg a többi szónokok a nyelv ügyét másféle módon is előmozdítani akarják. Azt kívánják, hogy hozassék be a magyar nyelv a törvényhozásba, közigazgatásba, magyarosíttassék meg a Ludoviceum, függetleníttessék a pesti egyetem a bécsitől sat.

Másodnap tette meg Nagy Pál is nevezetes felszólalását. E két ülésen már többször felszólalt, de egyszer sem oly hatással, mint most, legfeljebb azon kifakadásokról emlékezhetünk meg, a melyekkel a magyar nyelv terjedésének akadályozóit illette.

Negyedik felszólalásában kizárólag az Akadémia felállításának kérdésével foglalkozott, de nemcsak törvényt kívánt, a mely becikkelyezze a felállítást, hanem rögtön áldozatot azoktól, kik erre nagy vagyonuknál, tehetségüknél fogva első sorban kötelezettek.

A főuraknak kezében az eszközök, az övék a földbirtok, a pénz, s a magyar föld jövedelméből ne telnék

a magyar irodalom elősegítésére? Áldozzanak ők a magyar Akadémiára, mely ösztönözzön, fejlesszen írókat, adjon ki szükségünket pótló munkákat stb.

Legjobb eszköz a magyar nyelv művelésére és annak becsméről elleni védelmére, egy magyar tudós társaság állítása. De ez csak önerőnkől, adakozásokból állhat fenn, itt járjanak elől főrangú, gazdag uraink nemes áldozatokkal; mert mint az egykori hadvezér szerint a háborúra, erre is csak három dolog kell, először is pénz, másodszor is pénz, harmadszor is pénz.

Tetszés-zaj követte közben e szókat, a végén pedig siri csönd. De e csönd a lelkesedés mámorába fulva, örömrivalgássá változott át akkor, a midőn az a férfiú szólt, kinek nevével össze van kapcsolva az Akadémia megalapítása.

Gróf Széchényi István alakja csak ekkor, illetőleg ez időben tűnt fel a politikai élet küzdterén, a midőn — még a novemberi ülések előtt — a főrendek házában először hallatta a zengzetes magyar nyelvet.

Pár szó volt az, a mit a kerületi gyűlésben elmondott, e pár szóról sem lehetünk teljesen tisztában,* csak a tett áll előttünk: Széchényi az Akadémia megalapítására egy esztendei jövedelmét ajánlotta fel.

A mit hiába kísérelt meg jeles férfiak buzgó munkássága egy félszázadon át, azt létrehozta ezen ajánlás, hamar megvalósította a lángész egy égi sugallata. Széchényi 1825-ik év október 12-én polgárjogot adott a magyar nyelvnek a főrendek büszke falai között, egy hónap leforgása alatt pedig templomot épített neki!

Belátta, hogy a szavakkal való bábjáték, ezen kedves magyar foglalkozás idejének okvetlenül le kell már járnia magát, ha nem akar a nemzet saját romlásán munkálkodni, és tett férfias komoly elhatározás alnján.

Ez idő ő reá nézve is nagy jelentőséggel bír, lelkének forrongása ekkor végződött be. Most egyenesen megjelölte magának az utat, a melyen haladva, nemzetének, hazájának javára szolgálhat. A gondolat — nagyszerű áldozatot hozni hazájának — régen érlelődött benne, már 1821-ben le akarja kötni egy évi jövedelmét Pest és Buda között építendő hídra.**

Nem — mint sokan tévesen hiszik — Nagy Pál beszéde pattantotta ki lelkéből az elhatározást, legfeljebb megerősítette azt, s alkalmat nyújtott kinyilvánítására.

Kortársai közül is — kiknek helyes ítéletét megzavarja az, hogy a lángész mellett az embert is látják minden hibáival, minden gyöngeségével, s ennél fogva közönséges emberi mértéket használnak — többen a pillanatnyi fellobanásnak tulajdonítják Széchényi tettét, egy ötletnek a jellegével ruhazzák fel. Így vélekedett Nagy Pál is, de véleménye helyességét megcáfolja a leghitelesebb magyarázó, maga Széchényi. Eltökélt szándékom volt — írja Nagy Pálnak — minek előtte az országgyűlésre mennék, egy magyar tudós társaságot projectumba hozni s ahhoz tetemesen áldozni. S azt kedves barátom, akár az országgyűlésen lettél volna, akár nem, mindenesete mozgásba indítottam volna.

Ennyit tartottam szükségesnek foglalkozni Széchényi tettének, elhatározásának indokaival, lássuk most annak következményeit:

A nemes példán felbuzdúlva két követ, Vay Ábrahám és Andrassy György teszik le áldozatukat, amaz 800, ez 1000 frtot.

A hallgatóság közül azon csoportból, a melyben állt Széchényi is, előlép egy fiatal főúr, Károlyi György,

* Szász Károly és Grünvald Béla egy versiót sem fogadnak el, ezek nyomán írom ezt ily határozottan.

** Ma Brudernnél azt mondtam, hogy egy évi jövedelmemet kötöm le, ha Buda és Pest között híd jön létre. Grünvald Béla id m. 2161.

ő lesz a negyedik alapító jóságai fele jövedelmével, 40,000 frttal. Adakozásaikat követte sok más, még ezen országgyűlés alatt 250,200 frtra emelkedik az alap-tőke összege.

Az alapítók ajánlataikat írásban is beterjesztik nov 8-án, kérelmet terjesztve abban elő: vállalja el a nádor a pártfogóságot, alakuljon meg az igazgatóság, küldessék ki az alapszabályokat megkésztő bizottság.

A kerületi gyűlés az alapítás tényét a jegyző-könyvbe felvéve, lelkes szavakkal örökíti meg Széchényi emlékét, az alsóház teljes ülése pedig a főrendekhez küldött ikenetben hosszasan tárgyalja. A főrendeknél azonban az alapítók terve ellenzésre talál; Szepessy Ignác püspök vezetése alatt a főurak jelentékeny része csak nyelvtanterjesztő társaságot akar felállítani, a mely azután nyelvtanokat, tankönyveket, de főleg felekezeti, hittani könyveket szerkesztene, s terjesztené el a nép között.

E differentiákat akképpen simította el a két tábla, hogy egy elegyes bizottságot küldött ki, a mely hivatva lett a két javaslatot, t. i. *nyelvművelő* vagy *nyelvtanterjesztő* társaságot alakítsanak-e, megvizsgálni s azok célszerűségéről véleményt nyilvánítani. Az elegyes bizottság el is készült véleményével 1827. március 15-ikén, de csodálatosképpen mind a két tervezetet keresztülviendőnek tartja. Csupán egy fontosabb észrevétele van, az alapítók tervezetében foglalt 4 osztályt nevezetesen a nyelv-, bölcsészet, mennyiségtan és természettudományi osztályokat, a történelmi és jogival kiegészíteni javasolja.

A rendek sérelmi leiratára is leérkezik ápril 11-én a válasz, ő felsége megengedi az Akadémia felállítását szerkesszen tehát az országgyűlés törvényeiket Mihármár elkészül ez is, és 1827. augusztus 28-án szentesítve van már a törvénycikkely „a honi nyelv kimivelésére felállítandó tudós társaságról.” Két paragrafusból áll, az első kimondja, hogy „tudós társaság” állíttassék fel minél előbb, a második utasítja a társaságot a „planumot” és „statutumokat” elkészíteni, mihelyest „a társaság összeáll.”

Valóban ahhoz, hogy a társaságra vonatkozó minden munkalat készen, és az első ülés megtartható legyen csupán a szervezés hiányzott még, az alaprajz s a rendszabályok megalapítása. Egy bizottságra bízta ezt ekkor, a melyben a négy első alapítón kívül, a nádor által kinevezett 22 író és tudós foglalt helyet, s a mely munkálatait 1828-ik évben¹ bevégezte, s a nádor útján két hónap alatt felterjesztette Ferenc királyhoz, ki azokat a nélkül, hogy bármilyen változtatást² tett volna, ellátta szentesítésével. Ezzel Akadémiánk megalapításának története utolsó mozzanatához értünk, a hosszas buzgó fáradozásoknak meg van már a gyümölcse, az 25 tagú igazgatóság által a rendes tagságra kiszemelt írók megtartják 1831-ik év február 14-én az első ülést, a hol megválasztva a tiszteletbeli és levelező tagokat, egyszer-smind rendes működéseket is megkezdették.

* * *

Mindezek után csak azon kérdést vetem föl: minő volt az Akadémia szervezete? Feleletül ide rovom e pár sort. Az alaprajzkészítő-bizottság, az elegyes bizottság kívánságához képest 6 osztályt állapít meg, nyelv, philosophiai, történelmi, mathesis, törvény, természettudományi osztályokat. Minden osztálynak 7 rendes tagja van, helybeli és vidéki tagok; az igazgatóság 25 tagból áll (köztük a négy első alapító) a tiszteletbeli tagok

¹ 1828 Ápril 17-ikén.

² Először tervben volt egy kis változtatás, az évi jelentést minden törvényhatósággal közölni akarták (Szász Károlytól).

száma 24, a levelező tagoké meghatározatlan. Körvonalozza az Akadémia célját, a célja elérésére szükséges teendőket, nevezetesen munkákat kiadni s megbírálni, a használható régi magyar kifejezéseket, szólásmódokat felkutatni, megtisztítani a nyelvet az idegenszerűségektől. nyelvtant és szótárt készíteni, munkákat jutalmazni.¹ Ezen szervezet azonban csak a jövőben volt, megvalósítható, s ezért bár az alaprajz és rendszabályzat így intézkedik, az alaprajzkészítő-bizottság harmadik munkálata „a Magyar Tudós Társaságnak 1828-beli jövedelméhez képest való javasolt megindítása” a rendes tagok számát 27-re s ezek között a fizetéseket csak 12 teszi. jutalmakra pedig a társulat csak 1800 frtot, a társaságbeli tagok szellemi productumainak kinyomtatására 2000 frtot ad stb. Ilyen szegényesen indult missiójának nagy vándorútjára!

Első időben főleg nyelvművelő társaság gyanánt szolgált. hisz célját is így határozza rendszabályzata: a Magyar Tudós Társaság a tudományok és szép művészségek minden nemeiben a nemzeti nyelv kiművelésén igyekszik egyedül. Nem is lehetett ez másképen, előbb a magyar nyelvet kell kiművelni,² hogy azután az Akadémia igaz, egyedüli célja felé: a tudományoknak magyar nyelven való magasabb művelése felé törhessen. Változott idők, változott viszonyok kellettek ehhez. Ez idők megjöttek, s az Akadémia megváltoztatva kétszer szervezetét, már csakugyan megfelel nevének, csakugyan a tudományok magyar Akadémiája. Hatását is nagyban érezzük; míg abban a korban nemzetünk hátramaradottságát sok elme megbotránkozással s szomorúsággal szemlélte, ma nemzeti műveltségünk színvonala egyre emelkedik, minden tudományszakban bírnak egy-egy európai hírű férfiút, a tudományos képzettség egyre terjed. A magyar szellem megmutatta erejét, s a mit legjobban megtagadtak tőle, sokoldalúságát, s ma már sok téren megmérkőzhetünk a művelt államokkal.

Mindebben nagy része van Akadémiánknak. Menynyire igaz ez, hogy csak az anyagiakban, mennyit segít ez intézet tudományunkon, arra szolgáljon például a néprajzi társaság tudós elhunyt elnökének nyilatkozata: „a mi sokat vagy keveset írtam, mind az Akadémia költségén jelent meg.”

Ifj. Oláh István.

TÁRCZA.

Sirámok.

I.

*Kimondtad hát mitől úgy féltem
Ajakad nem is reszketett,
Midőn tudtomra adtad nekem,
Hogy szíved engem nem szeret!*

*Kívánom, hogy késő megbánás
Ne marja majd a lelkedet,
Ne hogy majd egyszer visszasírsz,
Mit eldobtál — szerelmemet! . . .*

¹ M. T. K. évkönyvei I-ső kötet 100—123. l.

² Íróink is, majdnem kivétel nélkül a nyelv és szépirodalom terén működtek, az Akadémia többi osztályaiba is ezek közül kellett választani.

*Elfeledlek, de még se', még se' . . .
Téged feledni nem lehet,
Ha rám tekintesz, rám mosolygasz
Szívem mint régen úgy szeret! . . .*

II

*Ne félj, panaszra többé nem nyíl
Ajakam, bár a szívemet
Könyelműn törted szerte-szélylyel,
Mint rózsabimbót fergeteg.*

*Ne félj, ne távozz messze tőlem,
Szemedre többé nem vetem,
Hogy te miattad milyen sivár,
Mily nyomorú az életem! . . .*

*Maradj közelben, néha, néha
Hadd lássalak, hadd halljalak,
Hadd nézzek néha szép szemedbe
— S lelkemből megsíruressalak! . . .*

Ifj. Kiss Rezső.

A közvacsoráról.

— Karcolat. —

— Szervusz Béla! Ah, neked még most sem viradt meg? Már pedig, hallod-e, tízet üt az óra.

Amint ezen dörgedelmes szavakra felrettenve, üdítő álomtól nehéz szempilláimat felnyitottam, s csakugyan hallám az iskolai óra lassú verését, melynek minden ütése mélán megreszketve enyészett el. Kálmán pajtásom ült ágyam elé, mosolygó arccal, kedélyesen eregetve cigarettájából szőke füstfelhőket.

— Kelj fel már s beszélj el, hogy mulattál, vagyis inkább mint folyt le a közvacsora, úgy látom, álmodban még most is folytatod tovább.

Hosszú, mély ásítás, sohajjal bevégezve, volt részemről a felelet.

— Hallod e, kérlek, mondd már, hogy folyt le?

— Lefolyt.

— Ennyit én is tudok, de mégis miként?

— Nem érzem a lábomat.

— Nem a lábodról kérdezősködöm én, — mond némi hoszúsággal, — de a bálról. Szavamra, te még mindig vagy alszol, vagy nem vagy honn.

— Lehet. Csak sohse volna bál.

— Miért?

— Mert elmúlik.

— Hiszen örökké csak nem is tarthat, — mondá nevetve Kálmán.

— Örökké, azt én sem mondom, hanem valóban nincs háládatlanabb valami, mint a bál, készülünk hozzá, várva-várjuk heteken, napokon át, s mikor eljött, — még alig esteledett, már hasad a hajnal, eltűnik hirtelen, mint . . .

— Mint az én cigarettám és füstje, — egészíté ki évelődve Kálmán, én is jobb szeretném, ha legalább egy hétig tartana.

— No igen.

— De már megint eltértünk a kérdéseimtől. Vagy beszélsz, vagy itt hagylak!

— Hm, de határozott vagy, látszik, hogy nem táncoltál; de már csak maradj, meghozom inkább az áldozatot. Elbeszélem, már csak azért is, hogy boszankodjál, s hogy megkínozzalak, a miért nem voltál ott.

— Köszönöm, csak beszélj!

— De bocsásd meg pajtás, hogy rövid leszek, de rögtön itt lesz egy ellenmondást nem tűrő, veszekedő úri ember, ugyanennek az elbeszélését követelve tőlem, azért sietek. Hol is kezdjem csak? Igen. Szokatlan pontossággal, — még alig libegett vállainkon fehér s halványkék szalagunk s még alig váltottunk pár szót a szép elárúsító lányokkal, már 8 óra előtt érkezett a közönség, gyönyörű számmal. Aztán ruhasuhogás, ajksuttogás, zenezengetés mellett csakhamar megtelt a terem. S kezdődött szép hazánk szép tánca, a csárdás. Mosolygott az arc, ragyogott a szem, kigyózott a tánc, homladozott a négyes. S az éttermekben ömölt a vendég, ömölt a bor.

— És hogy szolgáltak ki a lányok az éttermekben?

— Hja barátom, ezt látni kellett, ezt elbeszélni nem lehet. Tudod volt nekik szép kis pici fehér kötényük, s az olyan kedvesen állott nekik . . . Repestek, mint megannyi ragyogó szárnyú pillék, suttogva, csevegve lágyan, pajkosan: „Mi tetszik?” „Mit parancsol?” S aztán szálltak ide-oda, vive gyorsan ezt-azt repesve, pajzánkodva, miként pillangók, fáradhatlan szorgalmatossággal mégis, mint méhikék. Nem csoda aztán, ha e kedves zümmögés és szorgalmas kis kezek között mézzé vált az étel és bor, fogyott a roskadozó asztal terhe s csengve ürült a pohár.

Aztán megeredt a tósztok csendes árja, mint a csörgedező patak, futva „repedések” között, majd „ládát” sodorva magával, s midőn kanyarodásában ki akart csapni szelíd medréből tövises mezőre, két szikladarab elzárta útját s őrt állt medre felett.

Majd ismét felzengett a zene tüzes akkordja, s vidáman folyt tovább a tánc reggeli 6 óráig, míg általános vig kedv uralgott az összes termekben. Hogy kik voltak jelen, azt majd máskor számolom el neked, mert most agyamban sokkal inkább működik a hallucinatio, mint sem erre képes lennék, legyen elég, hogy igen szép közönségben gyönyörködtünk.

— De azt mond meg legalább, ki volt a legszebb?

— Ki? . . . Akkor hajolj jól hozzám, megsúgom, de hogy valaki meg ne hallja. Így Értetted?

— Igen! Valóban ő volt?

— Igen. Most pedig még azt mondom meg neked, hogy nemcsak a tiszta jövedelem haladja meg a 700 frtot, de általában (ezt is úgy súgva mondom, mint a hogy nekem mondták) minden lány felette sajnálta, hogy midőn virradni kezdett, miért nem alkonyodott. Tudod, vasárnap egész nap az idő is azt siratta, hogy elmúlt.

— Mondj még valamit, kérlek, a morzsabálról is!

— Beh telhetetlen vagy. No hát legyen. Amint egész nap áztunk-fáztunk (tudod hol?), igen jól esett este megmelegedni a táncban. Volt ismét jó kedv...

Kopogtatás.

— Szabad. Látnod mondtam, hogy alig fogok érkezni neked mindent röviden is elbeszélni. Ime itt van.

— Isten hozott! (magamban: az ördög vigyen el!)

— szólék a belépővel kezét fogva, majd Kálmánhoz fordulva, mondtam:

— Most már bocsásd meg, hogy ne folytassam tovább, csak hadd fejezem be röviden azzal, hogy lásd ma már, midőn a morzsa-bál is elmúlt, az idő is anynyira bánkodik rajta, hogy fájdalmában könye hópehelyjé dermedt...

Retép y—.

Daru János.

(Elbeszélés).

A Huszti János bírósága idejében történt a Szamos-háton, Répáson, hogy melyik esztendőben, nem tudnám megmondani, mert én is csak mástól hallottam, Tarka Andrásné szomszédasszonytól.

Tarka Andrásné a hosszú téli esteken át-át jött hozzánk tanyáztatni, ilyenkor aztán beszélt, mesélt a régi jó időkből, hol vigat, hol szomorút. A Daru János történetét is ilyen beszélgetés közben mondta el. Én is elmondom hát nektek, úgy a hogy hallottam, sem el nem veszek belőle, sem hozzá nem teszek.

Hogy is volt csak?

Azt sem tudom hol kezdjem. Daru János, de meg is vert téged az Úr-Isten a sziveddel.

Már az egész falu tudta azt, hogy Barna Sándor meg Csinos Borcsa jegyesek, mindenki helyén valónak is tartotta azt, de hogyne, mikor még a bíró uram is azt mondta, hogy lesz belőlök olyan takaros pár, mint a milyen nincs több a rézig, csak Daru János nem volt evvel kibékülve

Sándort, mint afféle árván maradt gyermeket a keresztapja nevelte, Daru János. Ő akarta megházasítani is. Nézett is ki már a számára módos, gazdag leányt, de ez a bolond nem hajtott az okos szóra, elindult a szíve után, beleszeretett egy szegény leányba — Csinos Borcsába.

— Nem jól van ez így Sándor fiam, — szokta mondani Daru — neked sincs a rajtad levő gunyádnál egyebed, meg annak a leánynak se. Így hát szegények lesztek, mint a templom egere. De meg hát a familiáját sem ismered, mert hiszen csak mostanában vagy velők beszédes.

— Rendben van a dolog egészen, János bátyám. Szegényhez szegény illik, így legalább nincs egymásnak mit felhányni. A familiáját az igaz, hogy töviről-hegyire nem ismerem, hanem azt tudom, hogy becsületes.

Daru egyet pederített a bajuszán s aztán a kalapját lehúzta a szemére, a mi azt jelentette, hogy ez a beszéd sehogy sincsen inyére.

— Jól van, nem szólok ezután bele. Csináld, a hogy akarod, csak azután meg ne bánd!

Daru sokszor elmondta már azt, hogy ezután nem szól a Sándor dolgába soha, hanem azért minden nap megkísérli lebeszélni a szándékáról. De hasztalan. Nem csak a kérés, de még a fenyegetés is hiába való. Pedig már azzal is fenyegette, hogy a két pej lovát, meg a cifra szűrét nem testálja neki, ha elveszi azt a leányt.

Falra hányta a borsót. Oda se hederített Sándor.

Daru sokért nem adta volna, ha Sándort lebeszélhette volna szíve szándékáról.

Mosolygóné meg Puttonosné ugyan váltig beszéltek Darunak, hogy az Isten is egymásnak teremtette a két fiatait, hogy így jól lesz, úgy jó lesz, de azért Daru csak nem volt kiegyesülve evvel a historiával. Sokszor gondolkozott ő már azon, hogyan lehetne ezt a házasságot meghiúsítani, de soha sem találta módját míg végre elhatározta magát.

— Ezt nem engedem! Elmegyek Csinosnéhoz, aztán elmondok neki mindent úgy a hogy van. Megmondom neki azt is, hogy nem vagyok én szegény, mint a faluban hiszik. Nem! Hiszen az a félvéka ezüst pénz a pincében mind az enyém...

Ez utóbbi szavaknál megrezzenve nézett körül, hogy nem hallotta-e valaki, aztán felöltözködött, úgy a mint ünnepnap szokott és elment Csinosnéhoz.

A két fiatait ott találta ülelésben, édes csókban, öröm ragyogott minden arcon, meglegedés minden szívben, csak ő nem tudott örülni, csak ő volt levert. Valami rágódott a szívében.

Csinosnét beszólólította a nagy házba egy kis négy-szemközti beszédre. Sokáig beszélgettek s már a vacsora csillag is feljött mikor Daru nagy szomorúan haza ment.

Végig vetette magát a nagy karos lócán aztán egész este ott tüprenkedett.

— Nem lehet... nem lehet! És miért? Hát nem doboghat az én szívem olyan hevesen, mint a másé?! Hát azért, hogy a hajam deres, azért, hogy öreg vagyok, a szívem nem lehet fiatal? Lehet! Hiszen szeretem... nagyon szeretem! Már nagyon régen. Még gyermek volt, az iskolába járt, mikor magamnak szántam és most más rabolja el tőlem. Nem, ezt nem engedem! Oda állok ő elébe s neki mondom el azt, a mit az anyjának mondtam. Térden állva fogom kérni, hogy szeressen. hogy ne tegyen egy öreg embert boldogtalanná... ne taszítson el... szeressen! És talán még remélhetek! Hiszen mindig olyan szívesen beszélt velem, meg olyan kedvesen mosolygott reám. De nem! Hátha kikacagna. oh akkor... Te bolondos szív. ne dobogj oly hevesen, mert megörjitesz.

Sokáig füzte így gondolatait Daru, míg vegre egész határozottan mondá: végét kell e kinlódásnak szakítanom, vagy én. vagy ő, vagy nagyon boldog, vagy nagyon boldogtalan leszek...

A jegyváltást egy pár nap múlva Csinosnénál megtartották. Az egész falu részt vett benne, csak Daru nem. Ő otthon búsult, tüprenkedett magában. Az öröm nagy, a bor meg sok volt, így hát semmi sem hiányzott ahhoz, hogy ki-ki jól mulasson. A vidám estebéd után a barna gyerekek nótája mellett a fiatalság tánca kerekedett és járták szilajon, olyan jó kedvvel, hogy majd kirúgták a ház oldalát.

De egyszer csak a tánc abba maradt, a nóta elhallgatott, mintha csak ketté vágták volna. Csendörök léptek be. A jámbor falusiak igen megijedtek.

— Melyik az a Barna Sándor? — kérde a csendör-örmeister harsány hangon.

— Becsületes nevemen engem hívnak úgy! — mondá Sándor a tömegből kilépve.

— Láncot reá! — kiáltá a csendör.

— Miért őrmester úr? Hát mit vétettem én?

— Azt magad tudod legjobban, szép öcsém!

Sándort megláncolták.

— De most már egy tapodtat sem megyek innen addig, míg meg nem tudom, hogy miért teszik rajtam ezt a csúfot!

— Hamar elfelejtetted, a mit tettél. Pedig nem kis dolog. Veresrák koresmárost te ölted meg, minden jel arra mutat.

Mindenki elhúzódott a Sándor közeléből. Nagy álmélkodás lett. Borecsa átölelte a megláncolt legényt s aztán fuldokolva kiáltá: hazugság! nem igaz! ő ártatlan...

* * *

Veresrák koresmárost egy reggelre virradóra kirabolták, őt magát pedig megölték. Sokaig kutatta a hatóság a tettest, de nem találtak semmi nyomra. Így múlt el egy pár hét, midőn egy nap a bíróság egy névtelen levelet kapott, melyben az volt, hogy a Daru János istállójában egy véres balta meg egy véres ing van eldugva a szalma közé. Úgy mellékesen az is meg volt jegyezve, hogy ezeket Sándor dugta oda, mint a ki Veresrákot megölte. A Sándor istállójában a bűnjелеket csakugyan megtalálták, a gyanú tehát rajta volt, hogy ő a gyilkos, ezért fogatta őt el a bíróság.

Míg Sándor a vizsgálati fogságban volt, Daru átment Csinosnéhoz, aztán óráhosszáig elvigasztalta Borecsát, de az bizony csak nem akart felvidülni. Úgy neki adta magát a búslakodásnak, hogy ha egyszer megeredt a könye, akkor se vigasztaló szó, se kendő föl nem szárazította azt. Borecsa nem hitte ugyan, hogy Sándor gyilkos lenne, de mégis úgy félt, hogy mivel minden ellene vall, eltalálják ítélni hosszú rabságra.

Alig telt bele egy hét, Sándor előkerült. A tanúk beigazolták, hogy azon a héten, a midőn Veresrákot megölték, Sándor a faluban sem volt, így hát a bíróság minden vád alól feloldotta és mint ártatlant szabadon bocsátotta. A gyanú most már más felé fordult.

Daru ettől a naptól kezdve egészen megtört. Behúzódott viskójába s napokig ott volt egyedül, étlen, szomjan. Az embereket kerülte. Félt mindenkitől.

Egy este magára vetette a nagy szűrt, egy kis motyót a hóna alá vett s elindult a falu végére. Ott belopódzott a csinosné veteményes kis kertjébe. Remegve ment az akácok alá. Ha a szél a gallyat merrázta, összerezsent, azt hitte, hogy valaki kíséri.

Mikor az akácok alá ért, kivette a hóna alól a motyót s aztán messze eldobta magától. — El tölem, te átkozott véres pénz! De nem, nem hagylak a föld felszínén, mert megrontanád a levegőt! Földbe veled!

Egy kis gödröt ásott, aztán a pénzzel telt fazekat abba helyezte.

— Így, így! — folytatta Daru — ez jól van. Így legalább ártatlan nem kerül miatta gyanúba. Engemet sem fog így elárulni. A nyugalمامat már is elrabolta. Úgy félek. A becsületes embereket kerülöm, mert félek, hogy a kézzsoritásom, a nézéseim elárulja, hogy én vagyok a gyilkos... Hah, mit mondtam?! Valaki meghallhatta... Isten, de megvertél a szívemmel! Szerettem azt a leányt nagyon. Bár ne szerettem volna! Ez vitt rá a bűnre. Azt hittem, hogy ha gazdag leszek, szeretni fog, akkor hozzám jön.

A gödörre még egy pár kapa földet hányt, aztán indult kifelé.

— Majd, ha tavasszal gyomlálgatás közben ráakadnak erre a pénzre, azt fogják hinni, hogy az Úr-Isten nekik rendelte. Nem fogják tudni, hogy miféle pénz, nem fognak legalább érette átkozni. Ők boldogulni is fognak ezzel a pénzzel... ők ártatlanok!...

* * *

Csinoséknál javában állott a lakadalom. Ott volt már mindenki a ki csak meg volt híva, csak Daru hiányzott. Keresték mindenütt, de nem lelték se a lakásán, se a koresmában. Folytatták hát tovább a mulatást. Egyszer csak a vidám zene hangjai közé két hatalmas lövés hangja vegyült. A tornácra hangzott a lövés. Mindenki rohant kifelé.

Daru lőtte a két lövést a mellébe. Ott feküdt a földön vérben fürödve. Szemeit Sándorra veté s halálán hörgé: Sándor bocsáss meg, én hoztalak gyanúba... Szerettem Borecsát nagyon... Ez vitt a gyilkosságra is... A csendörök elől menekülök a halálba.

Egy-két kínos hörgést hallatott, aztán megszakadt a szíve.

— Az Isten irgalmazzon bűnös lelkének, ha lehet mondá Sándor.

A Borecsa szeme könybe lábbadt.

A csendörök kis idő múlva megérkeztek.

— Daru János a Veresrák gyilkosa ide menekült, felszólítom hát kendteket, hogy adják ki, vagy mondják meg, hogy hol van, mondá az örmester.

— Az Isten ítélő széke előtt, válaszolá Sándor.

Ifj. Kiss Rezső.

~~~~~

Magamról!

(Csevegés)

A „Fővárosi Lapok“ verseimről még dicsérő énekeket nem írt, mivel még nem vagyok felfedezett poéta. Az Almanachban sem írtak ugyan még rólam, sem a „Hét“ nem hozta még arcképemet, a tehetséges fiatal drámaíró-k legiojába sem tartozom, tehát szerénytelenség lesz talán tőlen, ha magamról írok — de én még is megteszem, mert az vigasztal, hogy még én is lehetek „fiatal tehetséges drámaíró“. „felfedezett poéta“ stb., de főképen azért teszem, mert tetszik tudni szerfelett fecsegő vagyok. Igen! s nem volna nyugtom ha nem tudatnám, hogy mi történt velem a minap.

El is mondom, pedig az eset engem blamiroz, de már mindegy, hozzá kezdtem, azaz nagy feneket kerítettem neki tehát abba nem hagyhatom.

Hogy is volt csak? Igen már emlékszem!

A minap midőn vacatió voltam otthon, azt kezdtem tapasztalni, hogy hiszen nem is olyan unalmas az a mi kis városkánk, mint a minőnek én eddig tartottam. meg aztán nem is olyan csúnya. Igen megszerettem azt az általam addig olyan sokszor ócsárolt helyet. Hogy miért azt bizony egy ideig én sem tudtam, pedig gondolkodtam felette sokszor. Mi változott itt meg? Semmi. Sár most is csak úgy van mint ezelőtt, a város is csak olyan, mint volt (kivéve azt a kis változást, hogy a városházának a tetejét a szél elvitte). Így töprengtem magamban, míg végre rá jöttem, hogy nem az én városkám van a változás, hanem bennem.

Mit gondolnak micsoda változás történt bennem? Talán a nagy város zaját untam meg? Nem! Vagy a melancholicus csönd kötötte le figyelmemet s lelke-met? Ah dehogy!

Már tovább nem bírom, ki kell mondanom. Tudják meg hát, szerelmes lettem. Azt mondják abban semmi különös nincs, ha egy jogász szerelmes? Igazuk van! Tehát kiigazítom a mondatot: szerelmes lettem, de komolyan. De nem is csoda, mert hiszen már negyed-éves vagyok, tehát már nem csak a „szeretlek“ szót tudom rebegni, hanem kellő jártasságom van a „Te-lekkönyvi rendtartás“-ban is.

Szerettem azt a barna kis leányt a kis aranyos... Jaj, majd kimondtam a nevét!... Pedig azt tennem

nem szabad. Önök találják ki, hogy ki volt az a barna kis aranyos.

S hogy legyen kik közül választani, illetve találgatni, ide írom az én városkám kis angyalkái legaranyosabbjainak a nevét. Tessék közülök választani: (csak az enyémet ne!) Ott van az ellenállhatatlan *Csilácsa*, a bájos s jótáncos *Ilonka*, *Jolánka* s a szeretetre méltó *Margitka* stb. mind, csupa angyal — szárny nélkül.

Ezek között van „Ő”.

Én tehát szerelmes lettem „Ő” belé. De hogyné, mikor olyan ellenállhatatlan bájos kis teremtes. No fiú — gondolám magamban — ezt tudára is kell ám neki adni! De hogyan? Ez volt a nagy kérdés! Kis deák nem vagyok, hogy a legelső négy szemközti alkalomkor térdre essem előtte s elrebejem, hogy: szeretlek! Csak poéta volnék, de átkom, hogy a versírás nem kenyerem. Egy árva rimecskét össze nem tudnék ütni hetekig, pedig próbálkoztam evvel is. Nem ment sehogy sem. Hiszen ha csak négy verssort össze tudnék fircelni s kiadnám a lapokba... akkor... akkor olvasná és... és megtudná... Itt megállott gondolatom. Mit tudna meg? Semmit, vagy legfeljebb azt hinné, hogy megbolondultam. Bizton azt hinné, azt pedig kikérem magamnak. Pedig ha azt gondolná, igaza volna, én az ismeretes prózai ember és a versírás... br... Inkább ne tudjon meg semmit, minthogy így meggyalázzam magamat.

Szerencsétlennek éreztem magamat. Jártam keltem, sétáltam, de a helyem sehol sem leltem. (Ne legyetek szerelmesek soha kedves Abszi kollegák!)

Eh, de végre is, hát mi van abban, ha én legközelebbi vizitem alkalmával, egy kedvező pillanathan feltárok előtte mindent. Hiszen az egész dolog könyűség. Még gimnázista koromból emlékszem az ilyen fajta „vallomás”-okra. Mi is kell csak hozzá? Tudom már: *Hamleti pozíció, ábrándos nézés*, (pardon még valamit kifelejtettem: *tiszta kráglí*), *szeretem!... imádom!... csillag... virág... bájos angyal... ah... és... óh...* Aztán egy sikkes letérdeplés és kész az egész. Igen a térdeplés sikkes legyen az az ne olyan, mint a minőt a deákok alkalmazznak s akkor ezt a „műtét”-et megteheti a jogász is.

Ebben tehát már meg is állapotodtam, de alig hogy kigondoltam a tervet, a másik percben egy gátló akadály merült fel lelki szemeim előtt. Hiszen ehez az expeditiohoz még kell is ám valami, a mit kifelejtettem a számításból! Mit gondolnak mi az a mi *kell*? Azt mondják rá: bátorság. Nem! az-az hogy igen, de hát ez bennem meg van. Olyan bátor vagyok, mint *Horatius Cocles*. A minap is majd kihívtam egy urat párbajra.

De mi kell hátehez az expeditiohoz? kérdik önök.

— *Nadrág!* felelem én.

No ne csudálkozzanak nadrág, igen is egy jó erős nadrág, a mely a térdreesés alkalmával megóv a kiszakadás veszélyétől.

No még csak az kellene! (Jártam már így is azóta viseltetem bizalmatlansággal a nadrágok iránt.) Ezt a módját tehát a „tudára adás”-nak, vagy modernebbül fejezve ki magamat a vallomásnak el kellett hagynom. Úgy is tettem. Le lettem verve, de kétségbe nem estem. Kutattam a szerelmesek levelezőjében meg a „Szerelem Szótárá”-ban de hasztalan azokat az utasításokat én nem használhattam.

Egy éjjel, midőn gondjaim kizavartak Morfeusz öléből, zene hangok üték meg füleimet. (Igen füleimet, mert tetszik tudni akkor épen egyik fülem sem volt bevattázva) Zene! Zene! Éjjeli zene! Megvan! Én is

zenét adatok. éjjeli zenét! Ez aztán többet ér minden vallomásnál... Ebből megérthet mindent. Úgy lesz! Úgy lesz. Melyik is csak a nótája? Igen!

„S megretirál a jogász,
Ez budapesti szokás.”

A gondolatot tett követte. Másnap este megtörtént illetve megszólalt a zene. *Sete* cigány húzta-húzta vígan, keservesen, felváltva, én meg szívrepesve vártam, mi fog történni. A zene elhallgatott. Én hallgatózom. Semmi nesz, minden csöndes. Semmi fény a szobában. tehát alszik, gondolám magamban. De nem! Az ablak redőnye mellé húzódva hallgatta a zenét, biztosan engem látott. Másnap elmentem Ő hozzá, hogy meg tudjam a hatást. Boldogan léptem be, mint valami győztes hadvezér. No most már Ő is tudja, mit én oly régen tudok — gondolám.

Belépek a salonba. Senki. Megyek tovább más szobába. Senki. Végre előterem a komorna.

Jelentsen be Ő nagyságának Clementin!

— Ő nagysága és a mamája tegnap délután Budapestre utaztak.

— Igen... a világ megfordult velem,

Az éjjeli zenét tehát nem hallotta s így még máig sem tudtam értésére adni, hogy szeretem.

De én azért csak szeretem „Ő”-t tovább bár ő ezt nem tudja. Mit csináljak mást? **Ifj. Kacsiány Rezső.**

„Elveszlek.”

(Karcolat)

Ne ijedjenek meg hölgyeim, még nincsenek egészen elveszve.

A dolog nem komoly, még csak komolyodik, de igazán komolyodik. Egy tekintélyes testület belenyúlt az önök cukros dobozába és a legédesebb cukrokat akarja kiszedni.

Mit? A nők jogait fenyegeti veszély? — duzzognak most kedves olvasónőink, mert önök kétségtelenül kedvesek, ha duzzognak és kivált ha lapunkat olvasva duzzognak.

Csitt! Épen megfordítva áll a dolog, épen a férfiak jogai, a férfiak szólásszabadsága ellen van irányozva a háború.

— Hála Istennek! — kiáltanak fel idáig jutva. De ismét kénytelen vagyok közbekiáltani: csitt! csitt! Ne örüljenek olyan korán! Igaz, hogy a férfiak szólásszabadságát akarják kormányozni, de ez önöket igen sok gyönyörűségtől fosztja meg. Hiába rázzák fejcskékiket. Így van ez, ha mondom.

Mert tessék jól megérteni, nem a férjek szólásszabadságáról van szó (ezeket csakugyan meg kellene fosztani minden szólási jogtól), hanem a nőtlen férfiak ellen megy a játék.

Az erkölcsös prókátoroktól indult meg a kolossalis mozgalom.

Ha nem hypokrizis, hát szép dolog tőlük. De mind egy. A történelem így fogja följegyezni, kutatva a mélybe vágó mozgalom eredetét:

Anno 1891. Hodossy Imre elnöklete alatt tanácskozott az ügyvédi kamara, a hol ülének az ügyvédek

legjobbjai s okoskodának rajta érettségtől nehéz elmékel, hogy miként lehetne a bölcsesség kapcsával összeshébb tartani az emberi nem erkölceit.

S lön, hogy felkiáltott egy Markus Dezső nevezetű ügyvéd s így szólott:

— Indítványozom, hogy a nőknek házassági ígérettel történő csábítása és elszédítése büntetendő cselekmény legyen ezentúl.

Megforgatván fejeikben a nagy jogászok e szavakat, szavaztak rájuk és elfogadták, aztán pedig re bene geste eloszlanak — mert az államban, melynek jogi életét szívükön viselik, minden egyéb már tökéletesen rendben volt, csak még az *udvarlás* szabályozása volt hátra.

Most már meg van ez is s ha törvénybe megy a böles férfiak határozata, önök hölgyeim nem fogják többé soha hallani ezen szavakat:

Elveszlek galambom, mihelyt tehetem. Elveszlek mihelyt leteszem az *államvizsgát*. Elveszlek, ha a szü-leim beleegyeznek. Elveszlek, ha ez lesz, ha az lesz...

Egy szóval az „*elveszlek*“, kimarad a szerelem szótárából, mert az elveszlek büntetendő cselekmény. Az már csak a házassági szótárban lesz benne. A pajzán édes „*elveszlek*“ eltűnik örökre, marad csak a komoly becsületes szándékú „*elveszlek*“. Az pedig ritka holló.

Ah ti vén prókátorok, nem értitek ti azt, hogy mit csináltok! A ti eszetek lent jár nagyon. Mintha a pápaszemes garde des dames töltötte volna meg.

Azt hiszik, hogy jót tettek azokkal a szegény leányokkal, a kiket Amor megnyilazott? A kik vágytól remegő ajakkal adták vissza a csókot a csókra arra a biztatásra, hogy „*elveszlek*“. Hogy megnyugtatta ez a lázas, dobogó szíveiket. Hogy megédesítette ez a szó a mézet.

S ti most kegyetlenül elveszitek ezt a szót. Mars ki a szalonokból gonosztevő!

És azt hiszitek, ezzel most már megszűnnek a szívek dobogni, pihegni... s hogy Amor ezután leteszi nyilait a tarisznájába a budapesti ügyvédi kamara indítványa folytán.

Csak úgy lesz minden, mint eddig volt. A szép asszonyok csak úgy elszédülnek az ifjak szavaitól, mint eddig, csak hogy az „*elveszlek*“ ígéret nélkül. Most nem a fülek voltak szomjasok az „*elveszlek*“-re, hanem az ajkak a csókra.

A füleknek marad elég sok kellemesen csengő szó.

Azért hát ne ijedjenek meg hölgyeim; nem lesz ebből semmi, de ha lenne is, nem történnék nagyobb baj. Szeretni még mindig szabad volna. S egy szép virág bokréta is beszédes. Azok a kis apró nefejejtsek, rózsák is elsusoghatnak, hogy: „*elveszlek*!“

Nagyon...

Nagyon elég volt már a mit szenvedtem.
A testem, lelkem fáradt már belé,
Hit és remény régen nincsen szívemben,
Lelkem nyugalma sehol sem lelél!

A boldogságot mindhiába űztem.
Osztályrészemül nem jutott soha,
Hittem s csalódtam mindig és mindenben.
Sorsom könnyörtelen és mostoha —

Mindaz mi eddig szent volt én előttem,
Házugság csak most és csalóka fény...
Úgy fáj, hogy hasztalan, hiába éltem
S hogy új életre nincsen már remény.

Tudom.

*Tudom én már régen
Táraszt, hogy nem érem,
Nem is fáj, hogy ilyen ifjan
Kell a sírba térnem...*

*Nincs amiért éljek.
Nincs, amit reméljek,
Halálommal nem veszek el
Hirt vagy dicsőséget!...*

*Az rendít meg engem,
Az aggasztja lelkem,
Nem tudom lenni föllelem-e,
Ami itt kerestem.*

Betegségemben.

*A láz gyötör, a fejem szédül,
Vonaglom és a lelkem haldokol,
Szemem bágyadtan hordom körül,
Mellettem senki, méla csönd honol.*

*Az emberektől elfeledve
Éhezve, fázva fekszem s szenvedek
Vigasztaló szó nincs részemre,
Óh mert engemet senki sem szeret.*

*De még sem ez, mi úgy fáj nékem,
Nem ez, hanem óh az a gondolat,
Hogy elfeledve, könnyezetlen
Fogok nyugodni kis fejfám alatt...*

Kállai.

GONDOLATOK.

A nők mindenre képesek még a — jóra is.

Egy modern nő mindent megtesz, még azt is, hogy a férjét szereti.

A nő gyakran könnyebben eltűri a kisebb hűtlenséget, mint a nagy hűséget.

Az olasz nő csak akkor hisz szerelmedben, ha minden bűnre-, az angol nő, ha minden ostobaságra-, a francia nő, ha minden bolondságra, s a magyar nő, ha minden bűnre, ostobaságra és bolondságra kész vagy érette.

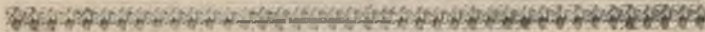

EGYLETI ÉLET.

Most levén a colloquiumok ideje, főiskolánkban az egyletek — kivéve a jogász-egyletet — mind szünetelnek.

1. A jogász-egylet második félévi első gyűlését e hó 25-én fogja tartani, melynek tárgya *Kiss Rezső* IV. jh. és *Kocsis Endre* III. jh. vitatkozása lesz, ezen kérdés felett: „Helyes-e az országbírói értekezletnek azon intézkedése, mely szerint az ági örökösödést fentartotta?”

2. Az irodalmi-társaság február első napjaiban fogja megkezdeni második félévi működését. Tárgya lesz: elnöki megnyitó beszéd, bírálati előterjesztés *Kiss Rezső* költeményeire s *Szilva Béla* „Lyrái költészetről” című aesthetikai értékezésére.

APRÓ HIREK.

— Akadémiánk egyik kitűnő jogtanárától Dr. Bartha Bélától ily című munka jelent meg: „*Pár szó a jogi szakoktatás reformjához.*” Szerző külön füzetben másodszor szól hozzá a jogi szakoktatás égető kérdéséhez, mely a jogtudomány virágzásának, a jó igazságszolgáltatásnak és közigazgatásnak is kérdése. Előbbi műveiben a „Toldozás vagy Reform”-ban az volt a törekvése, hogy a jelenlegi rendszer hibái mellett a javítás vezér elveit is kijelölje, jelen művében pedig napi dologhoz szól hozzá nagy szakavatottsággal. A mű kapható Révai Leónál Ára 25 kr. Ajánljuk joghallgató collegáink figyelmébe, annnyival is inkább, mivel az első kiadásból már csak egynéhány példány van. (— s. — ő.)

— A „*Magyar Irodalmi Önképző-Társulat*” által kitűzött ily című pályatételre: a Magyar Tudományos Akadémia megalapítása két mű érkezett be. Pályanyertes lett „a tudomány hatalom” jeligéjű, mint a mely magasan túlszárnyalta társát s felette valóban eszmei magaslaton áll. Szerzője: *Ifj. Oláh István* IV. é. jh. (A pályadíj 18 frt volt).

A főiskolai irodalmi önképző társulat folyó év január hó 31-én délután 1/2 3 órakor nyílt ülést tart a IV-ik számú tanteremben, tárgyát komoly és virágirányú verseny-szavaltatok fogják képezni, melyre az érdeklődő közönséget tisztelettel meghívja a társulat.

— *Molnár Béla* kormányparti képviselőjelölt január 3-án tartotta program-beszédjét Olasz-Liszkán, melyet szép számú közönség hallgatott.

— *Kun Béla* képviselőjelölt e hó 10-én azaz vasárnap tartotta független szellemű programbeszédét Olasz-

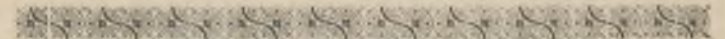
Liszkán. A szakadó eső dacára 7—800 főre menő hallgatóság jelent meg. Együttal ott történt a pártelnök megválasztása is. Pártelnök: Vass Imre. Társelnökök: dr. Lácay László és Szücs Gyula. A lelkesítő program-beszéd után Bajusz József lépett a szószerkre s Kiss Rezső IV. jh.-nak, ez alkalomra írott „Függetlenség” című költeményét szavalta el nagy lelkesedés közepette. Aztán a hallgatóság szép rendben szétoszlott.

Rácz Kálmán főiskolai teológiai segédtanár „A Károlyi Gáspár és Káldi György bibliafordításai és a Károlyi biblia védelme” című munkája már megjelent. Ajánljuk e derék s valóban komoly tanulmányt az érdeklődők figyelmébe. Tartalma igen szép tanulmány és szakavatottságról tesz bizonyosságot. Kiallítása is igen csinos. Ára 50 kr.

— Akadémiánkban az első félévi colloquiumok e hó 15-én vették kezdetüket s tartanak február 1-ig.

— A közvacsorán felülfizetők névsora, tér szűke miatt a jövő számban jön.

— Vörös s tragikus kimenetelű verekezés történt e hó 15-én Kispatakon. Egy deákok s polgárokból álló csapatot, mely Kispatakon énekelve s Kossuth Lajost s Kun Béla képviselő-jelöltet éltetve ment keresztül; egy pár kispataki suhanc-legény vasvillákkal felfegyverkezve megtámadott. A megtámadottak nem lévén náluk semmi féle védő eszköz, a futásban kerestek menedéket. Az orvttámadók erre jobban felbátorodva, magukhoz csődítvén még a fél falut, tovább kergették őket. A szaladók közül három polgárt leütöttek, kik közül kettő rögtön, egy pedig másnap halt meg. Két deák is súlyos sebet kapott. Az egyik a kórházban fekszik élet és halál között lebegve. Az esetet az idézte elő, hogy egy pár kortes felizgatta a népet a deákok ellen. A tettesek s az izgatók ellen vizsgálat indíttatott.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

H. I. úrnk. Virágháti Klárka nem létezik. Az „Üstökös”-ben megjelent levelet egy Virágháti Klárka neve mögé bűjt szerencsétlen holdvilágnál ábrándozó szerelmes ifjú ember írta. Az „En akartam” című vers is az ő szüleménye.* Hogy azon rossz viccet és durvaságot miért tette, mi tudjuk, azonban még most nem tesszük közzé, hanem felszólítjuk az „igen tisztelt ur”-at, hogy ha lapunk és főmunkatársa ifj. Kiss Rezső úr ellen elkövetett gorombaságát illetve sértését jóvá nem teszi, akkor nevét kénytelenek leszünk kitenni. Ha csak egy fikarcányi lovagiasága van, akkor hisszük, hogy megteszi. Egyébként pedig mély sajnálatunk dacára bár, de a tavalyi akhoz hasonló calamitás fogja élni. Ezt lapunk s ifj. Kiss Rezső reputációjára így kívánja. — „Szabolcsi Szabadsajtó” szerkesztőségének. Köszönjük a cserét. — Gáspár J. Budapest. Becses levelét várom. — D. L. urnak. Bécs. Úgy lesz.

* Meglátászik rajta.

Szerdö.

Tartalom: „Néhány szó egy még nem létező egylet érdekében.” a. n — „Néhány szó a torna-egyletről.” Bertók Béla. — „A Magyar Tudományos Akadémia megalapítása.” Ifj. Oláh István. — „Sírások” Ifj. Kiss Rezső. — A közvacsoráról. Retéy y. — „Daru János.” Ifj. Kiss Rezső. — „Magamról!” Ifj. Kacsiányi Rezső. — „Elveszlek.” — — — „Nagyon.” — „Tudom.” — „Betegségemben.” Kállai — — — „Gondolatok.” — „Egyleti élet.” — „Apró hírek.” — „Szerkesztői üzenetek.”

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

— Megjelen minden hónap 15-én. —

Előfizetési díj: egész évre helyben 1 frt 60 kr., vidékre 1 frt 75 kr.

— Kiadja az „Irodalmi önképző-társulat.” —

— Szerkesztőség: Kovács-útea 159. szám. —

Szerkesztői előszó.

Nem a conventionalis szólamok cultusát fogjuk gyakorolni, midőn jelen alkalommal, az „Ifjúsági Közlöny” szerkesztését elvállalva, illetőleg megkezdve, felsoroljuk programmunk főbb pontjait, nem is a régebbi évfolyamok e nemű cikkeiből fogunk egy némely frazist excerptálni, mert közlönyünknek e számtól kezdve új viszonya, új helyzete, szokatlan állapotja van. Ugy látszik, mintha talán nem is volna észszerű új helyzetünkről a nyilvánosság előtt conferálni, úgy látszik, mintha talán újabb állapotunknak szellőztetése lapunkra, vagy a szerkesztőségre sérelmes lenne. Minthogy azonban úgy vagyunk meggyőződve, hogy ez, ha komolyan fontolóra vesszük a dolgot, nemhogy sérelmes, sőt ellenkezőleg igen üdvös dolog végeredményében, egy perczig sem késlekedünk nyugodtan, higgadtan feltárni ügyünket a nyilvánosság előtt.

A dolog lényege ez. Az önképző-társulat legközelebbi ülése egyhangúlag kimondá, hogy a lap alapszabályaiba a tanári kar kívánalmának megfelelőleg, fölveszi, hogy a tanárelnök minden példányt mielőtt a nyomda alá, vagy az alól kikerülne, átnézhessen. Mi, eleintén ezt valószínűtlennek cenzurának néztük s mint ilyen ellen harczoltunk, azonban azon megnyugtatót nyerén, hogy ennek célja csupán az, hogy a lapot az iskolai és köztörvények szempontjából ellenőrizze, egyébként a szerkesztés továbbra is a szerkesztőség feladata leendő s a felelősség is őt fogja terhelni a közlemények irodalmi értékeért, változatosságáért stb. s látva legutóbb is, hogy e feladat megoldása körül súlyos balfogások történhetnek: jobban informáltatván, nemcsak megnyugodtunk az új helyzetben, sőt azt üdvösnek tartjuk a lapra, hiszen e korláton belől, mely okvetlenül szükséges, nem köti meg a szerkesztőt a cikkek megválogatásában s csak az oly dolgozatoktól, vagy kifejezésektől tagadja meg a közlést, melyek a közpolgári vagy iskolai törvények, vagy a jóízű ellen véténének s épen azért reméljük, hogy ritkán, vagy sohasem

lesz alkalom e jog, vagy inkább tanári kötelesség gyakorlására. Az ily censura nem hogy sérelmes, sőt igen is nagy hálával fogadandó intézmény lesz, mert előbbi esetben megóvjá a szerkesztőt a különben mindenesetre bekövetkezendő büntetés súlyától, utóbbi esetben pedig megmenti a lap jó hírnevét a közönség előtt, a mi mindenesetre üdvös és hasznos dolog leendő. Ugy hisszük, nem esalatkozunk, ha így vagyunk bátrak vélekedni, arról a censuráról, melyet irodalmi önképző-társulatunk alapszabályai közé felvett. Feljogosít e hiedelmünkre e tárgy felett a társulatban lefolyt vita, a tanárelnök úr igérete, s az a szíves jó viszony, mely a tanárelnök úr és irodalmi önképző-társulatunk között létezik.

Így a szerkesztés e tekintetben feltételekhez van ugyan kötve, de a jónak dícsérete, a rosznak roszalása, az ifjúság közvéleményének megnyilatkozása így is tárgya lehet a lapnak, melynek szerkesztése elé igen sokan aggodalommal néznek. Lapunk berendezése különben is a régi marad, adunk a főiskolai ifjúság életére vonatkozó vezércikkeket, tanulmányokat, művelni fogjuk lapunkban a költészetet és szép prózát, esetről-esetre megírjuk az ifjúsági egyletek havi históriáját, tudomásul vesszük az ifjúságot érdeklő apró híreket, igérvén ezt azon édes reményben, hogy minket a munkatársak egész serege fog támogatni nagy munkánkban, mely ígéretünk megvalósítására egyik biztosíték a tanárelnök személye, vigyázása is, szívvel-lélekkel fogunk igyekezni, hogy az akadályokat, a kezdet nehézségeit legyőzve, lapunkat ha nem fejleszteni is, de legalább azon a niveaun, melyen a régebbi évfolyamokban állott, megtartani tudjuk, igyekezni fogunk, hogy a szerkesztőségbeli személyváltozás ne legyen a lapra deprimáló hatással, hogy az irodalmi önképző-társulat, mely minket e megtisztelő állásra emelt, ne szégyenüljön meg miattunk.

Ezen törekvéssel, ezen intentioval kezdjük meg a lap szerkesztését, ezen gondolatok között fordulunk a helybeli és vidéki t. olvasó közönség-

hez, hogy szerény vállalatunkat, mely oly sokszor kénytelen igénybe venni a kiadó-társulat pénztárát, melynek ezen iskolai évi számai már eddigelé is sokkal többbe kerültek, mint a meny-nyit jövedelmezett, lehetőleg pártfogolja, s tömegesen fizessen elő lapunkra. Az előfizetési díj a lap homlokán olvasható. Azon biztos reményben, hogy ígéretünket úgy a szellemi, mint, az anyagi oldalt tekintve be fogjuk válthatni, lapunkat és magunkat a n. é. olvasó közönség szíves jó indulatába ajánljuk.

JUHÁSZ LÁSZLÓ,

felelős szerkesztő.

KALASSAY SÁNDOR, SZEREMLEY GYULA,

főmunkatársak.

Az „Ifjúsági Közlöny“ t. olvasóihoz!

Nagyon kedves nekünk a mi Közlönyünk, mert sokunkban költi fel a szunnyadozó munkakedvet, nem hagyja az ifjakat a munkátlan-ság álmába merülni, s hozzászoktatja őket a nyilvánosság-hoz. Olyan mint az anya madár, gyenge szárnyú fiait repülni tanítgatja. S ha némelyiknél haszon nélkül való is a tanítás, hiszem, hogy megnő egy-két madárfiók s repülni fog!

De nem ez a legigazibb célja Közlönyünknek. Az a célja, azon munkál, azon fáradozik, a mi végett mi az „alma máter“ jóságát oly sok évig, tanáraink idejét oly sokszor vesszük igénybe, hogy műveltségünk háza felépíttessék.

Közlönyünknek specialis jellege éppen ezen céljának kifolyása. Egyformán helyet foglal benne a szépirodalmi tárgy mellett a komoly szak tanulmány, a testvér akadémiák munkája, mert az a célja, hogy művelődésünk minden irányban izmosodjék öregbüljön.

Ezért kedves, nagyon kedves nekünk a mi Közlönyünk, ezért viseltetünk iránta oly igaz szeretettel.

Nagyon nehezen tudtam magam is elhatározásomat megérlelni, hogy Közlönyünk szerkesztőségétől visszavonuljak, de ezt szükségesnek láttam, úgy a saját, mint az Ifjúsági Közlöny érdekében.

Nekünk, a kik már nagyon közel vagyunk azon időponthoz, a melyben az ifjú az életbe lép, fokozott szorgalommal kell munkálkodnunk, hogy a majd kijelölendő helyet s munkakört legalább lehetőleg betölthessük.

Két úrnak pedig egyszerre s jól szolgálni nem lehet.

Azért tehát most mint szerkesztő, húcsút veszek e lap t. olvasóitól, s csupán arra kérem

őket, legyenek oly elnézők a mi kísérleteinkkel szemben, a minők eddig voltak, támogassák az utánam következő szerkesztőket épen úgy, mint az előttem valókat és engemet, hogy kiseded lapunk még soká virágozhassék.

Sárospatak, február 15.

Kitűnő tisztelettel,

OLÁH ISTVÁN,

IV. éves joghallgató.

„Számolás.“

„Egy szó nyilallott a hazán keresztül,

S e röpke szóban annyi fájdalom“ az idézett sorokat nem akarom profanizálni akkor, a midőn azokat ez alkalommal ide alkalmazom; nem travestatioja akar az lenni az ismeretes komoly tárgyú költeménynek, hanem — rövid bár, de — értelmes kifejezője, sokat mondó bevezetése akar lenni az alább elmondandóknak. A röpke szó akkor is mély sebeket ütött a honfi szíven, most is mély sebeket üt . . . a diák szíveken . . .

Eröpke szó, mint már a cím is sejteni enged, a „számolás“. Mi, sárospataki tanulók, igen jól értjük e szónak nagyfentosságú jelentőségét, mert nekünk a tapasztalat igen kézzelfogható magyarázatot nyújt.

Nem lenne érdekes azonban e czikk összes olvasóinkra, ha a benne foglalt eszmét meg nem ösmertetném lapunk barátaival is s éppen azért nem lesz felesleges, egy kis előrebocsátott magyarázat.

A számolás azon jótéteménynek kifolyása, a mely jótéteménynyel az „alma mater“ gondos vezérei az úgynevezett szegény sorsú tanulók helyzetén akarnak könnyíteni t. i. a legationak. Szinte érzem, hogy e magyarázat nagyon is hiányos a laikus olvasóra nézve: vizsgáljuk hát kissé bővebben.

Nilvánvaló mindenki előtt, hogy a tanulónak az iskolai év folyamán, de különösen annak elején, közepén és végén, igen sok féle kikerülhetlen kiadása van. Így különösen a szegény sorsúaknál a félévi convictusi díj, a beíratási költségek, könyvek a különböző egyletek stb. Hogy tehát ezt a sok kiadást könnyebben tudja teljesíteni, az intéző körök jóakarata életbe léptetett egy módot, a mely elméletben igen czélszerűnek látszik, azt t. i. hogy számítván a legatio jövedelmére, a költségek egy részének kiegyenlítésére a határidőt, a legatióból való bejövetel utánra engedélyezi.

Míg ez a várva várt idő elérkezik, addig csupa jóindulathból, hogy így nevezzem hitel van adva a tanulónak.

Most lássuk egyenként és összesen, hogy mi mindent kap a tanuló hitelbe. Akadály nélkül beállhat első sorban is az egyletekbe; — nem

képez itt t. i. akadályt a pénzhány, mert a tagsági díjat fizetheti ünnep után — így pl. beállhat a kórusba, zene-, torna-, tűzoltó-, sakk-, — ha van — vívó-egyletekbe; tagja lehet a Magyar Irod. Önképző-Társulatnak, az Erdélyi-körnek, a gyorsíró-egyletnek, kötelezőleg be kell lépnie a könyvtár, kaszinó, olvasó-egylet, beteg-segélyező-egyletekbe, úgyszintén a hittanhallgatók segélyegyletébe, a jogász-egyletbe. Ime tehát tizenöt egylet, a mely egyletek a tagsági díjért szívesen elvárják ünnep utánig.

Az egyleteken kívül aztán egyebet is kapunk hitelbe. Nevezetesen a Biblia-Társulat kiadványait, tan- és praedikációs könyveket, ifjú költők első zsebkönyveit, emlékkönyveket, fényképeket, ha bált rendezünk bál jegyeket leszállított áron, ha valami jótékony célra ajánl az ifjúság pénzösszeget, kiki a reá eső részt, az esetleg előforduló temetési és más alkalmasszerű ünnepélyek rendezési költségeit, mindezeket nem kell rögtön fizetni. Az itt elmondott dolgok száma ismét vagy tíz, összesen tehát vagy 25 féle költség vár reánk ünnep utánra.

Azonban jó lélekkel mondom, nem szemrehányás képen soroltam itt fel az elmondottakat, mintha azok közül csak egyet is helytelennek találnék, hanem csak azért, hogy arányba állítsam a kiadásokat a bevétellel. A kiadások tehát, miután azokra annyi mód van nyújtva, sokszor a legnagyobb vigyázat mellett is úgy felszaporodnak, hogy az ünnepi jövedelmet vagy meghaladják, vagy egészen felemésztik.

Itt nem szabad figyelmen kívül hagynunk azt sem, hogy az ünnepi jövedelemből egyebeket is fizetni kell, hogy miket, azt talán felesleges is elmondanom! Tudja azt mindenki, a ki csak diák volt.

S ha már most valaki itt is amott is fizetni akar, de pénze nincs elég, mi ebből a consequentia? az, hogy egyik helyen adós marad. S mivel a lakbér, a fa, a szabó, a háziasszony kevésbé várhatnak, mint az iskola: természetesen, hogy ez az utóbbi.

De hogy ne illessem a törvény nem tiszteles és az alma mater iránti hálátlanság vádjával, kötelességem megindokolni, hogy miért az iskolát tesszük a fizetést illetőleg az utóbbi helyre. Bár a törvények értelmében a bejövetel után számított 3 nap alatt be kell számolni, mégis a legtöbb esetben a törvény által is engedélyezett, igazgató által adható egy heti halasztást is nyerhet a számolni nem tudó. Sőt, ha még ez sem elég, a köziskolai szék engedélyezhet hosszabb terminust is, és még ezentúl is áll egy eset; ugyanis, ha az illető tanulóért jótáll atyja, vagy gyámja, avagy tanárja: húzhatja, halaszt-

hatja a fizetési határidőt, míg csak pénzhez nem jut.

Nincs okunk panaszkodni a miatt, hogy e tekintetben úgy a multban, mint a jelenben nem találtunk kellő jóindulatra, azonban végre is bizonyára önhibánk miatt a jóindulat hosszú fonala elszakadt s a törvény éles pallosa le-sújtott.

A pallos csapás nem volt ugyan halálos, de minden esetre fájdalmas. E fájdalom érzetének kívánok én szerény soraim által nyilvánulást adni akkor, a mikor-e tárggyal foglalkozom.

Láthatjuk tehát, hogy elméletileg könnyű volna minden fizetési kötelezettségnek eleget tenni: de az is bizonyos, hogy a praxis megdönti az elméletet, bizonyoság erre a statisztika a számolók névsoráról; bizonyoság az elmélet felállítók méltatlankodása, türelmök fonálának elszakadása.

Én nem feledkezem meg valamiről — a miről a jótétemény-adók megfeledkeztek — t. i. az emberi gyarlóságról. Ez igen fontos tényező e tekintetben. Mert hiszen ki ne ragadná meg közülünk a kedvező alkalmat bármiféle tekintetben is? gondol-e valaki arra, hogy az a jövőben önmagát bosszúlja meg...? Bizonyára nem. Mikor a keleti nagy úr oly édes élvezettel szívja a mákonyt, gondol-e arra, hogy az méreg? Így vagyunk mi is a fentebb elsorolt kiadásokkal. Igaz, hogy a cél jól értelmezésével, igen üdvös volna az ilyen alakjában, de a gyarlóság ördöge itt is megcsinálja a bajt.

Kíváncsi volna már ez állapotokon segíteni: és pedig talán nem a kényszer eszközével, hanem a módosítás megváltoztatásával.

A módosítást, bár olyannak látszik mint a Kolombus tojása, könnyű kitalálni.

Nézetem szerint a rejtély kulesa ez az ismeretes közmondás: „nem kell a fazekat kilyukasztani, nem ömlik ki a víz...“ Vagyis lehetőleg ne nyissunk hitelt az ifjúságnak s történetük a legtöbb iskolai tartozás befizetése a félélévek elején.*

Ladányi Endre.

Pál apostol megtérése.

Jézust nem értették meg tanítványai... Míg közöttük élt; míg példái s cselekedetei a közvetlenség erejével hatottak rájuk, addig — szerep hiányában —

* Nem értünk ugyan egészen egyet e cikk írójával, mert mi a „post festa“ fizetést a „szegények iskolájában“ teljesen helyénvalónak, célszerűnek ismerjük el és nagy jótéteménynek tartjuk; nem értünk egyet eo ipso, mivel a cikk írója a negativizmus talaján áll cikkével, a helyett, hogy pozitív reformról gondoskodnék, gondolkodnék, minthogy azonban a cikk egynehány nem számoló atyánkfíát ért s napirenden levő súlyos büntetés miatt — aktualis értékű s minthogy az alapeszme főiskolai ifjúságunk egy igen tekintélyes részének nézeteivel megegyezik, — kiadjuk Szerk.

hű tanítványok, buzgó hívői s követői valának mestereknek. De midőn általa elhagyattak, elveszítvén fejüket. árván maradtak s a világ csábításainak kitéve, nem tudtak tovább haladni azon az ösvényen, melyet mesterük kimutatott számukra, mint isten országa megalapításának egyedül biztos alapját*. A szeretet, vonzódás és lelkesedés nem hiányzottak ugyan most sem: szer-tejártak s hirdették, hogy ama názáreti Jézus, a ki megfeszítettet, meghalt ugyan, de harmadnapra dicső-ségesen feltámadott: felment a mennyekbe az Atyához, a ki őt elküldötte s onnan ismét vissza fog térni az ítéletnek ama napján. De ezen szeretet, ezen buzgó lelkesedés s fáradhatlan apostoli munkásság mind csak eszközök lévén egy rosszúl felfogott cél, egy félre-értett eszme érdekében, nem termettek a buzgóságnak megfelelő áldásos gyümölcsöt s a helyett, hogy elébb vitték volna Krisztus ügyét, visszasüllyesztették azt abba a mederbe, a melyből oly nehezen emelkedett ki — a zsidóságha.

De hát csodálkozhatunk-e azon, ha azok a nagyon is egyszerű halász s vámszedő emberek nem tudtak behatolni Jézusnak, egy korát évezredekkel meghaladó tüneményserű jelenségnek mély szellemvilágába; ha nem tudták megérteni azon magasztos eszméket, örök-érvényű igazságokat, a melyek a világot voltak átala-kitandók s egy új, boldogabb jövődönék vetették meg alapját? * Nagyobb volt a keresztyén vallás ezen első bajnokaiban a kegyesség, mint az értelem; sőt lehet mondani, hogy éppen ez a rajongásig menő kegyesség volt képes általuk csodával határos dolgokat műveltetni. De mert ezen kegyesség rossz irányban működött, nem vezetett sikerre, nem szolgálta jól Krisztus ügyét.

A tanítványok, mint eredetileg a törvény szigorú emberei, mesterük halála után — elveszítvén világító fáklyájukat — sötétben maradtak, melyben tapogatózva s a helyes irányt fel nem ismerve, visszatértek az eredeti alaphoz, a törvényhez s utánuk az első keresztyén egyház is ezt tekintette az üdv eszközének. Jézusnak ezen mondását „Nem azért jöttem, hogy a törvényt eltöröljem, hanem hogy azt betöltssem“ szószerint vették s felelték, vagyis inkább nem tudták megérteni azt, hogy ő a törvényt, annak kötelező erejét éppen az által törölte el, mert azt betöltötte. A mózesi rendeleteket, tisztasági szabályokat, a különféle ételtörvényeket épp úgy megtartották, a szombatot épp úgy megülték, mint azelőtt s legkevésbé sem gondoltak arra, hogy a zsidóságtól elszakadjanak; — azon zsidóságtól, a melynek hitrendszerével szemben pedig Jézus oly merően ellenkezőt állított fel.

Igy maradt meg az első keresztyén egyház teljesen a mózesi alapon, rendületlen híve lévén a mózesi törvényvallásnak. Úgy, hogy a megalakult keresztyén-ség eredetileg a zsidóságnak úgyszólván csak egy szabadabb irányú felekezetét képezte s tényleg a világ előtt is ezen minőségben szerepelt. Alapelve volt, hogy isten országába csak zsidók léphetnek be; míg a pogányok, mint tisztátalanok, nem tekintetnek abban méltó örökösöknek, hanem ha elébb körülmetélkednek s mint zsidók lesznek keresztyénekké. Különség közte és a zsidóság között csak az volt, hogy míg szerinte már

eljött a megígért Messiás s ez a názáreti Jézus, addig a zsidóság még mindig várta annak eljövételét s benne nem lelki szabadítót, hanem egy hatalmas földi királyt remélt.

Ez a visszaesés nagy csapás volt a Krisztus ügyére, a mit még nagyobbá tett az a körülmény, hogy a pharizeusok közül is többen tértek át a keresztyén val-lásra, a kik ellen irányult pedig Jézusnak egész tani-tása, prófétai működése. A phariseusokkal tehát Jézus-nak éppen leghevesebb ellenségei léptek be az ő egy-házába, egyszerűen azért, mert hittek Messiásságában, hitték a feltámadást stb., a nélkül azonban, hogy szel-lemüket levetkezték, hagyományaikkal, nemzeti remé-nyeikkel leszámoltak volna. Ezek aztán sok ferdeség-nek, külsőségnek hintették el a magvait, a melyek még később is gátolták az egyházat nemes törekvéseiben; sok vitára, szenvedélyes pártküzdelemre szolgáltattak alkalmat.

Igy vajudott a Krisztus szelleme a zsidóság szűk korlátai között s ki tudja meddig kellett volna vajud-nia!... De hála a gondviselésnek, hogy támasztott fér-fiakat, a kik Krisztusnak szellemi követői igyekeztek lenni s a Messiás ideális célját törekedtek megvalósi-tani! Örök hála a keresztyénség amaz első vértanúinak, a kik bátran szembeszálltak hatalmas elleneikkel s ké-szek voltak életüket is feláldozni Krisztus szent ügyéért!

A törvény szigorú hívei mellett ugyanis akadtak egyesek — az ú. n. hellenisták¹ — a kik már inkább felfogták s megértették a keresztyénség eszményi hiva-tását. Ezek voltak a tiszta keresztyénségnek, a valódi krisztusi tannak első hirdetői. Elvesztek ugyan; sirba szállottak a nemes küzdelemben... de a szellem hal-hatatlan; az nem fér meg egy sírgödör falai között; kitör és életet kíván magának. Meghaltak ugyan ama dicső bajnokok a Krisztus keresztyének, de sirjukon virág fakadt; szellemük feltámadt, hogy koszorút fűz-zön az elhunytak homlokára; hogy új, még dicsőbb életet kezdjen egy merész, mély gondolkodó, lánglelkű apostolnak személyében, a ki feledve multját, levet-kezve előitéleteit, nem csak halni, hanem élni is tud egy eszméért s kedvezőtlen körülmények között is ki tudja vívni, hogy feje lesz ama dicső vértanuk ham-vain épült s keblében még tisztábbá forrott *szabad ke-resztyénségnek*, mely hosszú küzdelem után bár, kivívtá magának az elsőséget s egy független, szabad egyhá-zat, egy új istenországot létesített.

E férfiú Pál, kit sokan — talán nem is egészen jogtalanul — a keresztyénség második alapítójának tartanak.

Ekként méltányolván Pált az utókor, méltán támad bennünk a kérdés: ki az a férfiú, a kinek ily nagy szerep jutott a keresztyénség történetébe? Hogy ju-tott érülködésbe a keresztyénséggel s általában hogy lett azzá, a mi ma is reánk, keresztyénekre nézve? Ki-sértsük meg e kérdésekre megfelelni s néhány vonás-sal megvilágítani ezen nagy férfiú multját.

Pálnak előéletéről nagyon keveset tudunk s az sem bizonyos. A gyér adatok alapján életrajza röviden összeállítva a következő:

Pál, zsidós nevében Saul, Benjamin törzszű zsidó szü-léktől² származott Tarsusban³, Cilicia fővárosában. Jé-zusnak körülbelül 5—6 évvel idősebb kortársa volt. Saját nyilatkozatából tudjuk, hogy született római pol-gár volt. Hogy miképpen nyerték elődei e jogot, nem

* Jézus maga — tudjuk — nem hagyott hátra semmit, a miből közelebbről megismerkedhetek volna prófétai működésével s messiási hivatásával; a szavak pedig elrepültek.

* Avagy ma, az apostoli kortól oly távol, az eszméknek tisztább világában megértjük-e mindnyájan Krisztust? — Bizony ha megértünk, nem hirdetnők annyiféleképen a hányan vagyunk s nem folynának azon elvi harczok, a melyek az idők folyamán még az áldozatokból is kivet-ték részüket s oly véres nyomokat hagytak az egyház történelmének apjain.

¹ Egy speciális zsidó világnézetnek képviselői, a kik művészileg igyekeztek összeegyeztetni a mózesi törvény-vallást a görög philosophiával.

² Róm. XI. 1.

³ Csel. IX. 11.

bizonyos. Szigorú farisaeusi nevelésben részesült s ezen osztálynak is egyik rajongó, szélső felekezetéhez, a zeloták osztályához tartozott, a mire hivatkozott is és pedig büszkén a galatákhöz írott levelében. — Társus az Augustus idejében virágzó város volt, a tudományosság egyik főszékhelye, úgy hogy Athenével s Alexandriával is bátran versenyezhetett¹ s így nem szükséges elfogadnunk a Csel. könyvének azon adatát² hogy Pál Jeruzsálemben, Gamáliel lábainál nevedezett volna, sőt éppen Gamálielnek ugyancsak a Csel. könyvéből ismert fenkölt gondolkozásától s ama nevezetes nyilatkozalából³ egyenesen következtetnünk kell, hogy Pál nem lehetett Gamáliel tanítványa. Különben is Pál megtérése előtti cselekedeteiben éppen nem vall állítólagos mesterére, annak emancipált gondolkozására.⁴ S tudnunk kell még azt is, hogy Gamáliel tanítójának Hillélnek éppen az volt a jelmondata, a mi később Jézusnak, t. i. „Szeresed Istent, szeressed felebarátodat.”⁵ Gamáliel tehát nem volt tanítója, hanem ellenkezőleg Pál a Sammai iskolájának tanítványa, híve s itt is a túlbuzgókhoz, a zelotákhoz tartozott s ezen felfogásnak teljesen megfelel Pál előélete, rajongása. Pál maga több helyen világosan mondja, hogy ő soha sem látta test szerint Jézust. De meg képzelnünk sem lehet, hogy oly rajongó szellem, a minőnek Pált ismerjük, jeruzsálemi tartózkodása alkalmával Jézussal összeütközésbe ne jött volna. Pál tehát Jézus életében nem volt Jeruzsálemben s csak az Istvánféle esetről találjuk ott először.

A mi külsejét illeti, a mint azt saját leveleiből⁷ s egy apokrifus írástól⁸ tudjuk, az eléggé igénytelen s nem sokat mondó volt. E mellett bizonyos gyakran jelentkező idegbaja is volt, a mire homályosan szintén hivatkozik s „kinzó tövis”-nek nevezi⁹, melynek eltávolításáért többször kérte az Urat, de ő azt felelte neki: „elég neked az én kegyelmem”. Szóval külsejében nem volt semmi megnyerő, rokonszenvet keltő (tipikus zsidó). De ha lelkesültségbe jött, mindjárt bizonyos fényt és magasztosságot öltött magára¹⁰ s különben is lelkének nemessége, szívének jósága kedvessé tették s rokonszenvet ébresztettek iránta. Éppen ezen kiváló szellemi tulajdonsága: fenkölt gondolkozása, éles elméje, törhetlen akaratereje, mely a nehézségeket számításba nem véve, rendíthetetlenül tör egy cél felé: „megnyerni a világot nem magának, hanem a Krisztusnak”¹¹ ezek edzették meg különben gyenge testét: ezek kölcsönöztek neki erőt a küzdelmekben s képesítették szembeszállani még a halállal is, mindvégig csak a Krisztusnak szolgálván.

A mi képzettségét illeti, az csaknem kizárólag zsidós volt; nyelve vegyítve van syriai sajátságokkal s e miatt több helyen nehezen érthető. De hogy semmi görög műveltséggei nem bírt volna, a mint azt Renán állítja, az nem fogadható el. Nem volt ugyan valami mély alapos görög műveltsége, de a philosophiában bizonyos mértékig jártas volt s annak hatása meg is látszik levelein, a melyeken a rabbis mesterkéeltség is érezhető, sőt szá-

batos, tiszta görögséggel sem írt, a mint azt ő maga is beismeri.¹

Gondolkodásmódjáról s egész egyéniségéről tiszta képet alkothatunk magunknak leveleiből. Láthatjuk ezektől, hogy Pál a meggyőzésnek minden eszközével rendelkezett. Ha kellett, szigorú, erélyes bíró tudott lenni; míg más alkalommal nyájas, leereszkedő, csupa szeretet. Leveleinek hangját a körülményekhez mérte. Ha fáradozásainak nehezen szerzett gyümölcsét veszendőbe menni látta, nem átalította a fenyegetés kemény szavait sem használni; míg más alkalommal megint „oly gyöngéden, engesztelőleg beszélt, mint a fegyelmet is szeretettel gyakorló anya gyermekeihez.”²

Megismerkedvén már a keresztyénségnek Pál felépése előtti állapotával s magának Pálnak egyéniségével, lássuk, miképen jön ő összeköttetésbe a keresztyénséggel s ennek folytán hogy lesz ő a farisaeusi tannak legbuzgóbb védőjéből a keresztyénség első apostolává.

Számos adatot találtunk kánonunkban ide vonatkozólag. De talán épen az adatok bősége vezette a tudósokat oly különböző, nagyon is ellenkező eredményre?! Általános kiinduló pont volt s részben ma is az e tárgyban a Csel. könyvének előadása, melynek alapján megelégedtek egy csodával, szent titokkal és sokáig nem is gondoltak arra, hogy azt valamiképen megoldják s a józan kritika előtt is érthetővé tegyék. Épen ennek megoldása lesz jelen értekezésnek tárgya. A következetesség szempontjából azonban egy kis kitérőre van szükségünk a Csel. könyvének némi megvilágítására. Ezt lássuk előbb egy pár jellemző vonásban.

Az Ap. Csel. könyve tendentiosus mű. Az író bizonyos előre kitűzött cél s érdekek vezették, melyektől nem tudott megszabadulni. Az újabbkori kritikának sikerült ezt felderíteni s a hagyományos nézettel szemben kimutatni, hogy bizony az apostoli kor nem az az „arany-kor”, a melyet a Csel. könyve rajzol s a melynek azt hinni szerették, hanem nagyon is küzdelmes, forrongó idő volt az, pártviszályokkal teljes, melyben az elvi küzdelmek épen olyan hevesek, sőt lehet mondani, hogy szenvedélyesebbek voltak, mint ma, mert nagyobb volt a lelkesültség a vezérférfiakban, közelebb állottak az események idejéhez és színteréhez. Ezen küzdelmekről (bizonyos irányeszmék körül) az Ap. Csel. könyvében, a mely pedig az apostoli kort s e kor vezérférfiainak egymáshoz való viszonyát rajzolja, szó sincsen, mivel az író irenikus szempontból, egy későbbi kor igényei szerint írta meg művét, azon célzattal, hogy az apostoli kor küzdelmeit elfeledtesse s ama kor vezérférfiait úgy tüntesse fel, mint a kik egy cél érdekében, ugyanazon eszközökkel működtek. Ilyen célzatosság mellett természetesen csodálkoznunk sem lehet, ha az író az apostolokat jellemőknek meg nem felelő szerepkörbe helyezi, ha Pált a legjobb zsidónak, Pétert pogánynak tünteti fel, a ki maga veszi fel az első pogányt a keresztyén egyházba. Ellenkezőleg azt a következtetést kell levonnunk, hogy az igazi Pált keresnünk sem lehet a Cselekedetek könyvében. Továbbá meg kell jegyeznünk s szem elől nem szabad tévesztelnünk azt sem, hogy az író rendkívüli előszere-
tettel viseltetik a csodás, természetfeletti iránt, hogy ezen mű csak annyiban történet, a meonyiben vannak benne történeti adatok is, de minden chronologia nélkül felhasználva. Nem lehet tehát a Csel. könyvének minden egyes adatát kész pénz gyanánt vennünk, hanem egybe kell vetnünk kánonunkban levő egyéb íra-

¹ Renán: Az apostolok. 226. l.

² Csel. XXII. 3.; XXVI. 4.

³ Csel. V. 38, 39.

⁴ Renán: Az apostolok. 233. l.

⁵ Nagy Gusztáv: Isagogika kézirat.

⁶ 2 Kor. X. 10; 2 Kor. XI. 30.; XII. 9, 10.

⁸ Acta Pauli; a mennyiben ennek ide vonatkozó adatai meg-
egyeznek Pálnak saját nyilatkozataival s legkevésbé sem hízolgók, hi-
teleseknek vehetjük.

⁹ 2 Kor. XII. 7—10.

¹⁰ Renán: Az apostolok.

¹¹ Dr. Masznyik Endre: Prot. Szemle I. évfolyam I—II füzet.

¹ 2. Kor. XI. 6.

² Waga Lajos: Egyh. Tört. 49. l.

tokkal s a Pál apostolra vonatkozó adatait épen Pál apostolnak saját leveleivel¹, mint a melyekben itt-ott elszórva akadunk egészen üzenetlen, minden számítás s különösebb célzat nélküli nyilatkozatokra, melyeknek íróját semmi érdek, semmi különös cél nem vezette azoknak írására, hanem alkalmyszerűleg, egészen objective, minden mellékes gondolat nélkül jegyezteték fel, a melyek tehát a történeti valóságnak nagy valószínűséggel megfelelnek s félreértések nem vezetnek. Ezen az alapon tehát a Csel. könyvének előadását csak annyiban és ott fogadjuk el hitelesnek, a mennyiben és a hol az megyezik az apostol írataival.

(Folyt. köv.)

Kiss Zsigmond.

TÁRCZA.

D a l o k.

I.

*Virágzik a kakukkfű a temetőn,
Nem jó kapni akármilyen szeretőn,
Mert a legtöbb, ha mondja is, hogy szeret,
Csalfa szíve, tudom könnyen
Igen könnyen elfeled.*

*Búza helyett néha konkoly, gaz terem . . .
Lám, engem is mire vitt a szerelem?!
Hogy fogadta: örökre hű maradok,
És most mégis hűség helyett
Hűtlenséget aratok.*

*Báránnyelű veszi körül az eget.
Fájó bánat emésztí a szívemet.
Ha megtelik, — a felleg majd leszakad,
Fájdalmában a szívem is
Előbb-utóbb meghasad.*

II.

*Kis kertembe rózsabokrot ültettem,
Eletemben mindig barnát szerettem.
Az árnyadban, hűs árnyadban
Nyugvó barna leánynak,
Sugd meg bokor, rózsabokor
Válasszon ki magának.*

*Badacsonyon hull a rózsaszín levele.
Barna kis lány, mond meg már, hogy szeretsz-e?
Hogy ha szeretsz él a rózsaszín
A szívemben ezentúl . . .
Jöhet az ősz, de levele
Soha többé le nem hull.*

Réthy Andor.

A berettyói nádas.

Éppen virágfakadás ideje volt. Lágyan csókolt a tavaszi szellő a fejlődő rügyeket s a teljes pompájában ragyogó nap ébresztő sugaraival játszadozott. Mosolygott

¹ Közelebről a galatákhoz, rómaiakhoz és korinthusiakhoz írott levelekkel, mint a melyeknek Pálóli eredetében a tudósok csekély kivétellel megegyeznek.

az egész természet, mint a gyermek mosolyogva ébred picziny bölcsőjében, midőn anyja csókja zavarja fel csendes álmából. A végtelen rónán végig tekint a teremtető isteni szemével s gyönyörködik alkotásában, melyben önmagát múlta felül. Sietve kél ki a kicsiny fűszál az ébresztő szóra, odahagyva a biztos menhelyet, mely egész télen megővta őt. Zöldelni kezd a bokor, virítani a virág, a madárdal újra hangzik: minden örül a létnek.

Lassan száll le a nap, neki is nehezére esik itt hagyni e fenséges képet s a mérhetetlen síkság széléről visszatekint. Mintha minden szépségét e perczre tartotta volna meg, sugarát szétlövell, biborlángba gyújtja az eget. Megkondul az esti harangszó. Temessünk el ismét egy napot.

Az öreg béres ájtatosan kapja le kalapját, megállítja ökreit, munkától kérges kezei önkéntelen egymásba csúskodnak, az égre tekint, miközben hű imát rebegnek ajkai.

Vidám dal zavarja fel buzgólkodásából, karikását kieresztve, pattantására lomhán indulnak meg a hatalmas állatok. Vidám cselédnép közeledik dalolgatva, nevetve. A végzett munka után pihenésre vágyanak, szerény estebédjüket megfűszerezi a csendes meglepődésnek semmivel fel nem cserélhető érzete.

Minden nyugszik a faluban, egy pár komondor szemléli az eget s a holdvilág iránti megfelfejthetetlen ellen-szenvének ad ékes vonításban kifejezést, nagyokat vakkant rá, ha felhői mögé búvik s hosszan húzza hangját, ha ismét kijő, ő tudja, hogy miért?

A Bokros Jánosék házánál, ott künn a falu végen még világosság van. Módos ember az öreg.

Vigan mulatoznak odabenn a házban, nagy nap is van ott ma. Éppen 25 esztendeje, hogy Bokros János akkor még fél telkes gazda, Kardos Juliánának esküdött örök hűséget. Akkor tartotta a fiatal tiszteletes az első esketést a faluban, mert csak egy héttel azelőtt választotta meg a község az eklézsiába. Hej! de szépet is, eleget is beszélt az első stólájaért, az egy aranyért, a mit az öreg Kardos Bálint olyan régen tartogatott a tulipánosban. Hogy rítt a sok asszony nép, hogyne sírt volna, mikor olyan szépen kérte az Istentől az áldást az új párra. No de volt is foganatja.

Éppen a pecsenyét tette fel az asztalra Ágnes, mikor a tiszteletes (mert ilyen tisztas vendége is volt a háznak) felemelkedett s éppen mint csak az esketésen, oly szépen kérte az Úr áldását az öregekre, megköszönte eddigi sok jótéteményeit s könyörgött, hogy gyermekeiben lássa ifjúságát, gyönyörűségét az a házaspár, a melyiket a vallásosság, szeretet és becsületesség útjáról le nem térített semmi soha. Bizony-bizony elővette Bokros uram a keszkenőjét erre a szép pohárköszöntőre s szemeiből nem egy könnyecpet törölt. Átölelve feleségét szépen megcsókolt. Jöttek a fiúk, takarosán kezét csókolt mindenik, Ágnes is előkerült a konyhából, hol az ajtó mellett hallgatta a szép beszédet s gyönyörű szőke fejét atyja homlokára hajtva, megcsókolt az öreget.

Gyere lányom, Ágnesem! Nézze tiszteletes úr, szakasztott az anyja ez a lány; ezzel feleségéhez fordult: bizony asszony, ha még egyszer megkellene házasodnom is, csak téged vennék. Boldogan mosolygott e szókra Julis néni, még mindig alig tudva szólani az iménti meghatottságtól.

Következett még a rektor uram, a ki is ékes versetben beszélt sok szépet az ünnepeltekről, minden stróphánál kiürítve egy-egy poharat, hogy annál nagyobb hite legyen szavainak.

Alig végezte be mondókáját a rektor, a pitvarban rázendített Vincze egy talp alá valót. Az első gazdaembernek az ilyen ünnepeit még ő is számba tartja. Eljött ő is köszönteni. A fiatalok gyorsan félreraktak minden útbá-

valót, aztán rajta, kinek kopogósabb a csizmája. Volt is ott dinom-dánom, de még a nagy bőgő is bort ivott.

* * *

Az elsőt kukorikolta a kakas. A Bokrosék házánál még nagyban járja a vígság.

Az ég bárány felhői közül elő-elő kandikált a hold s a csillagok az azúr foltokból mint mécsék csillogtak elő. A végtelen rónán lobogós ingújjban vágat egy legény, árvalányhajás kalapját mélyen szemére vágva, holló-fekete lovát halkán biztatja a futásra. Nem is kormányozza, meg sem is fogja a kantárszárat, jól látszik tudni az utat a mén. De egyszerre megáll a nemes állat, füleit hallgatásra szegezve. Gazdája szintén figyelmes lesz, de csakhamar megnyugszik, s lépésben mennek a temető felé. Itt megáll, lovát egy fához köti, maga megindul a Bokrosék csűrös kertje felé. Az éj hűvös s szellője ösz-szebb húzatja a legénynyel gubáját. Nem siet: lassan, óvatosan lépked s a sövényhez érve, széttérint. Semmi zaj más, mint a cigány zene hangja s a kurjantó legények széles jó kedve.

Nyílt az ajtó s a mulatók hangjai messze hangzottak ki a néma éjszakába.

Csakhamar látható lett az Ágnes sugár alakja, a mint majd az eget, majd a szérüs kert sövényét nézték szemei. Egész testében összerezzen, a hűvös szellő nyitott nyakát és keblét folyta körül. Egy szisszentésre gyorsan a sövény felé tartott. Két kar várta ott s mint a galamb, reszkette bújó kedvese karjai közé. Hosszan tartó csókkal üdvözlék egymást a szerelmesek. Úgy sem lett volna szó, mely annyit kifejezzen, a mennyit megértettek ők ebből. Jelentette a végtelen szerelmet, biztosítás volt ez kölcsönösen az oly hosszú időn át megőrzött hűségről. Jutalma a multnak, élvezete a jelennek, záloga a jövőnek... hosszú édes csók.

Sok mondani valójuk volt. Két egész hete nem látták egymást, se vége, se hossza a kérdéseknek, válasznak.

— Hogy reszketsz Ágnes, félsz?

— Oldalad mellett semmitől!

— Apád, az öreg Bokros még mindig Fehér Istvánhoz akar adni?

— Hozzá, s én nem ellenkezem.

— Nem ellenkezel? Hát szavad, ígéreted, mit nekem lekötöttél?

— Sándor! te úgy is tudod, hogy rajtad kívül ez életben nem leszek senkié. A percztől, mikor megláttalak, ez volt elhatározásom, bár nyíltan ezt nem tehettem, mert te a világ elébe nappal nem jöhetsz, hazád a pusztas az éj. Emlékszel-e mikor még becsületés ember voltál s nyíltan, felemelt fővel jártunk? De mióta miattam Kardos Istvánt agyonütötted, azóta kell így bujnunk. Minek is tetted ezt, minek is ismertük meg egymást, most te becsületés ember volnál.

— A napraforgó is a a napba néz, pedig előbb-utóbb ez égeti el.

Soká suttoztak így együtt, a gönczöl szekér rúdja már igen hajlott kelet felé.

Végre búcsúztak. A mily édes volt a viszontlátás, oly nehéz az „isten veled.”

A közeli mocsárból a békák egyhangú brekegése hallatszott, s a lódobogás zaját csakhamar elvitte az esti szellő. Ágnes fájo szívvel intett búcsúcsókot száguldó kedvese felé.

* * *

Elmúlt az aratás, be lett takarítva az élet. A Bokros uram csűrjei, pajtai telve voltak az isten áldásával.

A falubeli nép az új bor áldozati Vasárnapon a templom előtti téren gyülekezett össze, hogy meglássa azt a nagy lakodalmi menetet, melyen a Bokros uram lányát, a híres szép Ágneszt vezeti a paphoz a szomszéd falu tehetős bírájának fia, Fehér István. Hosszan váraкоztak már. Végre szól a négylovas szekér ostorhegyes deresének a csengettyűje s dölczegen, mint kik felfogják ez ünnepély nagy jelentőségét, tánczolva repült a négy állat a bámuló tömeg között, a legboldogabb vőlegényt s a legboldogtalanabb menyasszonyt vive az Úr elé. A csodálkozás hangja hallatszott a nép között, a mint lesegíték a leendő új párt a kocsiról.

— Milyen szép pár, hogy illenek egymáshoz!

De szeretik is ám azok egymást úgy galambom, szól egy öreg anyóka, hogy hétországgra szól a boldogságuk.

Volt nagy vígasság estére a Bokrosék házánál. Az asztalfőn a menyasszony ült, hullámos szép szőke hajához oly jól illett a fehér fátyol, mosolyogva néz mellette ülő férjére, de e mosolyból hiányzott a szerelem gyöngéd odaadó kifejezése, gyakran összeránczóldtak szemöldökei, ilyenkor mondani látszik: meghaltunk mi egymásnak Fehér István. A vőlegény arcza a boldogságtól sűgárgzott. A pap előtt, nyilván az egész gyülekezet hallatára mondá ki Ágnes a „holtomiglant”, tehát bizton szereti; mily gyönyör az, szeretve lenni egy ily teremtetstől.

A tiszteletes a mai estére ismét egy szép pohárköszöntőt tartott az új párra. Sírt ott mindenki, nem maradt száraz szem, csak az Ágnes lelkében nem volt meghatottság, boldogan mosolygott. Hogyne?...

A másodikat kukorikolta a kakas, mire a vacsorának vége lett, tánczra perdült apraja-nagyja, a Vincze hegedűje mellett.

Az ajtónyitáskor kihallatszott a mulatók zaja a sűrű sötét éjbe. A szél dühösen tépte az eperfa sárguló lombjait, nehéz komor fellegek úsztak a menybolton. Csakhamar látható lett az Ágnes sugár fehér alakja, szét sem tekint, jelt sem vár, hanem fut a szérüs kert sövénye felé; felnyergelt lovon Sándor ült ott, alig volt ideje kedvesét ölébe ragadni, mert nyílt az ajtó s rajta az Ágnes hívó hangja hallatszott az ifjú férjnek.

Hatalmas erő, szerelem, csábító édes érzés, szívünkbe oltva elválaszthatatlanul, keblünkön melengetünk, hogy család játékoddal meglopj benünket. Te mindeneket átható titkos sejtalem, befészkeled magad a sziklaktól elzárt rejtett otthonába az embereknek, uralkodol a mérhetetlen pusztas délibábos tájain, bejárod a világot s útat diadalmenet. Elveszed az észet, uralod az akaratot s legyőzől minden akadályt, mely útdobban áll. Te isteni szikra, mely nem ismersz gátat, előtted nincs becsület, törpévé változtatod a szülői szeretetet, lefűvöd a szemérem bájos himporát s megtagadtatod az Istent s az esküt megszeged-teted. Hajalmas erő vagy szerelem.

Száguld a mén az éj sötét leple alatt, kettős terhe nem lassítja futását. A két szív dobogása eggyé forr a boldogság emésztő tüzeiben, az Ágnes fehér menyasszonyi ruhájával az éjjeli vihar lobogóként játszott. Túl a veszélyen, az üldöztetés félelme elmúlt, meglassítá lova repülését a betyár; eddig kedvesére nem is ügyelt, most fordítja felé szőke szép fejét s a Berki Sándor arczába boldogan mosolygott.

Csendesült a szélvész s a néma éjszakába csak a megcsalatottak hangos zokogása s fejvesztett jajgatása sírt belé.

* * *

Óriási kiterjedésű nádas terül el a helység határától kezdve le egész a b . . . i révig; szélit, hosszát alig ismeri az odaváló ember is. Ide hozta el Sándor Ágnest. Vagyonuk a szabaság; boldogságuk a szerelem; otthónuk azon kis nádkunyhó, melyben Sándor már évek óta rejtőzött s melynek létezését ő tudta csak egyedül.

Elmúlt egy év, keserves kínos év, ha nem teszi édessé az a mindenek feletteboldogító érzés, mely el tudta feledtetni Ágnessel becsület s, tisztességes atyai házát s melyért a jóléteből a földönfutás és nyomor keserves sorára határozta el magát.

Kis gyermekét a nádbücsőben lágy dallal ringatá, mosolygott s büszke volt kicsinyére.

A nap már kezdett lesülyedni a nád tenger szélborított hullámai alá. Ágnes kiült a kunyhó eleibe, várva haza szerelmetes urát, s minthogy az soká nem jött, az ismert ösvényen andalogva, dúdolgatva ment eleibe.

Zaj üté meg fülét, valami mozgott a nádasban. Halad tovább, mikor egy fordulónál szemben áll Fehér István . . . rongyos kopott ruhában, az egykori délczeg férfinak árnyéka csak. Ágnes éles sikolyt hallatott s mielőtt megakadályozhatta volna, Fehér István karjai közé kapá. Örülten csókolta hullámos haját.

— Egy éve kereslek mindenségem, feleségem, s most imé újra feltalállak.

— Hogy ismét elveszítsed . . . ordít Berki Sándor a feleségét még mindig karjai között tartó Istvánra rohanva s hegyes kését kéjjel mártja meg az ifjú szívébe.

Vadászaton voltam ezen a vidéken, vízi szárnyasokra indultunk s egy öreg révész kormányzá a csolnakot a nádas szélein. Kedvem lett volna beljebb hatolni a rengetegbe, de az öreg óva intett:

Hej veszedelmes helyek ezek uram! sok ember veszett már ez ingoványba: ki belefűlt, kit az éhség ölt meg benne, kit pedig a kígyó mart meg. Tavaly őszön veszett belé Fehér István a b . . . i bíró fia, ki elrabolt feleségét keresé ott; később Bokros Ferencz fiatal gazdaember, kinek testvére volt a Fehér István felesége, magyaráza fontoskodva az öreg, ez is ott kereste testvérét, pedig hát oda élő ember be nem hatolhat. Ha az uraknak tetszik, este a tűznél elmondom a történetet, ritkán ejti sorját a világ az ilyen csapásoknak.

És elmondá.

Szeremley Gyula.

Miért daloljak?

*Habár a dal sebemre balzsam,
Habár a dal kínomra ír:
Régóta nem kelt ajkamon dal,
Csak néma voltam, mint a sir.*

*Miért daloljak? Hogy dalomból
Kicsengjen a mély fájdalom?!
Hisz ennek így kell lenni, óh mert
Tépett szívemből jön dalom.*

Kalassay Sándor.

A szállító-levél.

(Vig monolog).

(Jellemkép. A hős: Sanyaró Vendel. Színhely: Budapestnek egy ötödik emeleti silányan butorozott hónapos szobája. Idő: jelenkor.)

Még itt van belőle egy darab! A szelvény. Ez van reá írva: Birja békével! Óh kedves jó szelvény, szállító-levelem szelvénye, jer a keblemre, ide-ide éhező keblemre!

Valahára rám pillantott már Fortuna mosolygó istenaszszonya, megszánta nyomorúságomat, megkönyörült a sivár üresség miatt fekete fájdalomtól dúlt bensőmön, részvétet dobott a Zsuzska néni 56 esztendő szívecskéjébe s a kegyelmes könyörület füstös eredménye ez a szállító-levél, melynek már csak a szelvénye van a keblemen. A poesis mily nagy métrumokban volt ezen az elküldött szállító-levelen képviselve! A feladó neve és lakása: (hálasan) Mujkos Demeter Görömböly. A címzett: (*kevélyen hangsúlyozva*) Tekintetes Sanyaró Vendel díjnok úr Budapest. Tartalma: (*ellágyúlva*) füstölt sódar és kolbász. Neme csomag. Értéke: 5 ft.

(*Meghökkenne*) Öt-öt forint?! Innen egy nulla hiányzik. Bizonyosan 50 azaz 50 olvasd 50, mond ötven osztr. értékű ft. Igenis 50 ft!

(*Philosophicusan*.) Pedig a szállító-levelen 5 ft volt felírva úgy emlékszem. (*melegen*) Óh nem! Örömkönynyeket pergető ábrándos szemeim azt a bizonyos nullát bizonyosan nem vették észre. Persze, hogy 50 ft. Mily sérelem, 5 frtra becsülni egy sódart, egy sódart (*lelkesülve*) mely nekem életem üdvét adja vissza; egy sódart, mely kiragad engem a fekete kétségbeesés örjítő zuhogású habjaiból; egy sódart, mely megunt életemet ismét kedvessé teszi előttem; (*nagy páthosszal*) egy sódar, mely vidám dalra hangolja borongós nótákat zajongó hárlámnak elkopott húrjait; egy sódart (*fokozódó pathosszal*) melynek birhatása, oly sok nappali idegtépő gondolatokba, oly számtalan éjszakai könyhullatásokba került, egy sódart, (*viharosan*) melyen nekem ózondúsabb a pesti adófelügyelői iroda, illatosabb a színes virág porzós kelyhe; vidámabb csicsérgésűek az ég felé szálló pacsirták; ábrándosabb morajlásuak a szőke Duna hömpölygő habjai. Egy ily kincset, egy ily üdvöthozó vagyont 5 mondd öt forintba becsülni, ez lehetetlen, ez csalás, ez hazugság. A sódar 50 ft volt.

(*Sentimentalisan*.) A boldogság milyen mosolygó tengerében fogok ma éledegni; mily gyönyört fog ma délután élvezni sokat éhező teremtem? Óh a boldogság napja fog sütni ma délután fejemre. Irodába nem megyek. (*elhatározással*) Persze, hogy nem megyek (*mély keserűséggel*). Nekem is lehet már valaha boldog napom. Itt maradok szobácskámban, (*kéjesen*) enni fogok egész nap és egész éjjel. Bezárkózom, azaz hogy bezárkózunk a sódar és én.

De hogyan is fogom fogadni azt a kínaimtól megváltozott sódart? Nem is tudom. Hiszen ez valóságnak igen is sok, még álomnak is fényes volna egy sódar birhatása. Annyi bizonyos, hogy irodába nem megyek. A boldogságot teljes mértékben akarom élvezni.

A házmesterné látta örömet leírhatatlan érzelmeim hangosan mosolygó nyilvánulását, ő is óhajtott volna roppant nagy örööm okának legalább részese lenni s maga ajánlkozott a sódarnak haza expedálására (*scepticusan*). De gondolkozzunk csak, mit akar ezzel elérni a házmesterné. (*Újját homlokára helyezve*) Bizonyosan, bizonyosan részt akar ő is venni a sódARBól. (*irigykedve*) Abból bizony nem eszel jó madár, orrod tőle fokhagymás leend.

A sódar, a kedves, illatos füstös sódar Istenre és Mujkos Demeterre esküszöm: az enyém, egyedül kizárólagosan az enyém.

Mily kedveskedve, hízelegve mondotta az önző hárpia: (*utánozva*). Igen kedves Vendel úr, ha meg nem sérteném, én szívesen kihozom öröme okozóját a sódart a postáról. (*Elérzékenyülve*). Kedves házmesterné, meg foglak jutalmazni, fejedelmileg díjazandom szívességedet, füstös sódaram felét (*leereszkedőleg*) kegyelmesen neked fogom ajándékozni, hiszen nekem a fele is elég lesz, no

meg a kolbász. A kolbászból földi teremtmények közül kivülem senki nem eszik, még csak a házmesternének sem adok. Hogy is ne, a vén gazembernek, ki engem normális körülmények között még csak meg sem uraz, egyszerűen Sanyarónak szólít, dehogy adok. (Jóakarólag) De mégis! Nini, hiszen ma reggel is adott egy kis czibere levest, nem lehetek olyan önző, mint a többi közönséges halandó, (*határozottan*) én halás szoktam lenni. (*önhittén*) Királyilag foglak megjutalmazni kedves jó házmesterné (*Élszántással*) Kolbászom fele tied legyen. Hiszen én a felével is beérem. Hogy ne érném! Egy fél sódar és egy fél kolbász! Oh ábrándaim fényes főszereplője, rémes álmaim glóriával bevont alakja, hol késel a nappali fény-nél? Istenem mi történne velem, ha a házmesterné megcsalna engemet, ha az én tulajdon sódaromat hitetlenül elkezelné. Megölöm a vén banyát, meg én. Életem üdvét venné el tőlem, éhező kebelem forró óhajlásának non plus ultráját ragadná el erősen önző hatalmával! De ez nem lehet! (*Megijedve*) Azaz, hogy miért ne lehetne? Már br. (?) Eötvös Károly (?) is megmondotta, hogy „önös a világ!” egy hitvány házmesterné mért ne tartozhatnék épen a legönzőbbek közé?! (*Könyörögve*) Istenem, Atya Ur-Istenem! ne büntess engem megdöbbenő haraggal! (*Kétségbeeséssel*) Már biztosan életveszélyben van a sódaram! Ily sokáig nem jön! Ez lehangoló, ez megőrjítő! Nem, a betyárnak nem adok semmit. Hogyisne! A multkor is erővel kérte a félhavi kvártély pénzt, mert, ha nem, úgymond: butoraimmal együtt kilök. (Csipős sarcasmussal). Haha, butoraimmal?? Mikor csak egy esernyő és egy szakácskönyv a butorom. Igenis, a szakácskönyv! Ez az én legélvezetesebb olvasmányom. Képzetben elkészíteni, enni azokat a kedves sulcirozott halakat, rántott csirkeket és (sóváran) vereshagymás röstélyosokat, lehet-e ennél nagyobb kéjelgés? Nagyobb, legfeljebb a tényleges evés lehet.

Tényleges evés?! Oh van-e ennél kedvesebb jelzős főnév?! Füstölt sódar! Oh lehet-e ennél poetikusabb kifejezés a magyar nemzet imádott nyelvében?!

Nincs!

És most ez a megtestesült poesis tulajdonommal leend.

Oh mint fogom élvezni a találkozás gyönyörét. Egyesülni, egy testté fogok vele olvadni. De a házmesternének nem fogom nyilvánítani szertelen örömet. A legresignáltabb phlegmával fogom neki mondani: tegye az asztalra! Még így is sejthet valamit, pedig nem jó, ha az ember gyengéit ismerik, mert az (*önhittén*) tekintélyének rovására megy fel. Nem akarom. Így ezt fogom a házmesternének mondani: (*félvállról*) lökje le valahová!

Igen így lesz jó! S a házmesterné távozása, az ajtó bereteszése után felragadom a méltatlan helyről izmos karjaimmal s a legkéjesebb érzésnek fogom magam átadni.

(*Kevélyen*) Ugyan van-e jelen pillanatban boldogabb ember Pesten?! Nem hiszem, nem tudom elhinni...

Veklim van. Épen akkor vettem, midőn az irodából jöttem haza ebédelni. Szinte borzadok, ha elgondolom, mily sovány, hitvány ebédem lett volna a megváltó sódar nélküli, de így sódaram is van és ebédem fejedelmi leend.

Vajjon melyikből egyem először?! A sódARBól, vagy a kolbászból?

„Melyiket szeretem, melyiket szeretem?”

Mindkettőt! Ha a sódARBól eszem először, a kolbász nemcsak hogy meg fog apprehendálni, hanem akkor talán annyit ennék a sódARBól, hogy a kolbászból már nem tudnék enni.

Pedig a legmagasabb fokú élvezetben akarván kéjelegni, szükséges, hogy mindkettőből egyem. Ha a kol-

bászt kezdeném meg, úgy a sódART blamiroznám, ezt pedig — igen szolid ember lévén — nem akarom. (*kétségbeesve*) Mit csináljak? mit csináljak? (*Mély páthosszal*) Úr, ki fent uralkodol; lélek, ki dobbszod szívemet; lelkiismeret, ki bennem lakozol, oh verd el tőlem idegtépő, megborzasztó gondolataimat, ragadj ki a Scillák és Charýbdisek közül, adj jó értelmet, hogy differenciát tudjak cselekedni a jó és rossz, a nemes és aljas dolog, a sódar és kolbász között. De hiszen a sódar is jó, a kolbász is jó, így differenciát nem lehet közöttük tenni s ha nem lehet, miért enném egyiket előbb, a másikat később? (*Mély meggyőződéssel*) Egyszerre fogom enni őket.

(*Kényesen*) Vendel! hisz te roppant okos ember vagy. Ime e rettentő bajból kijutni ez egyetlen expedienst letezt, és te megtaláltad azt az egyetlen expedienst, mert így élvezted is kettős és teljes lesz és nem blamirozod egyiket sem, sem a sódART, sem a kolbászt. Istenem! ezeknek az üdvhozó, megváltó kedvenczeknek megsértése mily óriási hálátlanság lenne részemről.

Apropos! Hálátlanság! (*Megdöbbenve*) Úr-Isten, mivel háláljam meg e leírhatatlan hatású és jótékonyosságú pakkot a kedves, a bájos, az egyetlen Demi bácsinak? (*Kis szünet. Mély gondolatokba merülve*) Heuréka! Kiáltok fel egy régi felcserrel. Tudom már. Jóllakott verseimből fogok neki küldeni egy kötetet. Igen ma verselni fogok. Verskötetemben jóllakott állapotomban szerzett vers nincs ugyan, mert jóllakott állapotom emlékezet, évek leforgása óta nem volt vagy ha volt is, akkor nem verseltem. De ma jóllakott állapotomban fogok verselni meglepem vele az éhes verseimet, éhesen váró világot és Demi bácsit. Azaz, hogy miért ép úgy!?! Ki tudja, jóllakva tudnék-e költeni, meg aztán mi haszna lenne abból Demi bácsinak, ki (*virigyen*) mindig jól van lakva. Egyszerűen éhes verseim rémesebbjeiből fogok neki küldeni így talán megint megesik a szíve rajtam és megint fog küldeni (*ellágyulva*) sódART és kolbászt. (*A lépcsőn kopognak*).

Ah, a lépcsőn kopogás hallatszik. „A nagy sódar jön hozsánna, hozsánna, zengem e mondástelőtte, utánna.” Maga az házmesterné!?

(*Az ajtóhoz ugorva*). Oh kedves, aranyos házmesterném nekem, legyen be homályos szobámba; megfűstölt sódar, jöjj. oh jöjj a kebelemre!

(*A házmesterné az ajtón bedobja a sódART*) Így kell-e téged látnom porba hullva oh hatalmas sódar!?! (*Villám gyorsan ragadja fel.*) Jer, oh jer ide a szívemre, kedves, aranyos sódaram nekem, irtóztató éhségem elűzője te!

(*Hirtelen borzasztó szag csapja meg az orrát*). Mi ez? Talán a karbolos grossette-k kétségbeesetten fekete szája nyílt ki? Talán a borzasztó csalódás ringat elrettentő ölen?

(Kibontva a sódART, kétségbeesve, mély lemondással). Meg van romolva. Két hétig hevert a görömbölyi postán s erjedésbe ment, elveszett, gonoszúl veszett el életem reménye; az idő, a nyomorított postahivatal elsodorta ábrándos reményeim piros szírom virágait. (Idegtépő resignációval töredezeve) Hatalmas sódar, illatos kolbász! Isten, Isten ve-le-tek!! (elájul s hanyatt esik a padlón).

Juhász László.

EGYLETI ÉLET.

Ifjúsági egyleteink életéről jelen számunkban tartalmás és érdekes referátát nem nagyon adhatunk, a meny-nyiben a januári colloquiumok ideje alatt, ha nem is szüneteltek teljesen az egyleti órák, de a legtöbb körnél a minimumra redukáltattak:

1. A „magyar irodalmi önképző társulat“ mint jelezve volt, múlt hó 31-én egy díszülést tartott, melyen nem nagy számú, de szívesen érdeklődő városi közönség jelenlétében, kiknek ezen tényükért e helyen is hálás köszönetünket nyilvánítjuk, tartattak illetőleg bíráltattak meg a versenyszavazatok, melyeknek eredménye a következő volt: komoly tárgyúl: *Petőfi „Salgója“-nak* egy részlete volt kitűzve. Három versenyző közül *ifj. Bajusz József* III. éves és *Eperjesy Lajos* II. éves joghallgatók lettek a favoritok, kik között a 8 frtnyi díj megfizetett. Vig irányban *Gabányi „Egy baleset“* című monológja volt kitűzve, két versenyző közül *Sovány Dezső* IV. éves joghallgató nyerte el a teljes 8 frt díjat. A pályakérdések megfejtése körül is igyekezetet tanúsít a társulat. Folyó hóban immár 3 pályakérdés terminusa járt le. I. *Műfordítás*; díja 12 frt, érkezett egy pályamű. II. *Dal*; díja 5 frt, érkezett 12 pályamű. III. *Aesthetikai tanulmány*: *Tompá Mihály* monda és rege költészetének jellemzése. Díja 3 darab arany, érkezett 1 pályamű. Mindhárom pályázat most van bírálat alatt. A társulat tisztikara a félév elején, minthogy *ifj. Oláh István* IV. éves joghallgató társulatunk volt alelnöke illetőleg az „Ifjúsági Közlöny“ felelős szerkesztője, *Szilva Béla* IV. éves joghallgató, a társulat főjegyzője, *Kiss Rezső* IV. éves joghallgató, az „Ifj. Közlöny“ egyik főmunkatársa hivataláról a társulat szíves marasztalása dacára is lemondott, restaurációnak volt álvetve. Az új választások, így ejtettek meg: alelnöknek: *Mauritz Árpád* IV. éves theológus választatott meg elnöki döntéssel. Főjegyzőnek *Kalassay Sándor* II. éves theológus; az ő megürült aljegyzői hivatalába *Kérchy Péter* I. éves joghallgató, illetőleg utóbbi a következő órán lemondván, *Kérészy Árpád* I. éves joghallgató lettek megválasztva szótöbbséggel. Az „Ifjúsági Közlöny“ felelős szerkesztőjének *Juhász László* III. éves theológus; az Ifj. Közlöny megürült főmunkatársi hivatalára *Kalassay Sándor* II. éves theológus s a *Kiss Rezső* IV. éves joghallgató leköszönésével megüresedett másik főmunkatársi állásra *Szeremley Gyula* II. éves joghallgató választatott meg, mindannyian szótöbbséggel. Az önképző-kör titkára folyó hó 13-án a társulat I-ső félévi működéséről részletes jelentést olvasott fel, melyet azonban jelen alkalommal minthogy lapunk a juniusi évi jelentést egész terjedelmében fogja hozni, nem tartunk szükségesnek kivonatolni. A társulat és az „Ifjúsági Közlöny“ pénztárának első félévi állapota megvizsgáltatván, kitűnt, hogy a társulat bevétele 252·01, kiadása 217 frt, maradvány 35·67 s a Közlöny félévi bevétele 49·60 frt, a mely pénztárakat a vizsgáló-bizottmány rendben találván, pénztárnokoknak a felmentvényt megadta.

2. Az „Erdélyi önképző-kör“ folyó évi január 24-én tartotta meg szokásos verseny-szavaztatát szép számú közönség előtt. Az ünnepély lefolyása a következő volt: *Bíró Lajos* társulati alelnök, az ülést az egybegyűltek üdvözlésével megnyitván, felolvasta *Erdélyi Jánosról*, a kör nagy nevű megalapítójáról szóló művét, a melyben megemlékezett Erdélyinek életéről, rajzolta mint költőnek, aesthetikusnak és bölcsésznek áldásos munkásságát. Ez

után következett a szavazás. Komoly szavazati tárgyúl *Kiss József „Simon Judith“* című balladája tűzetett ki. Vig darabúl pedig a „*Légy*“ című monolog volt kitűzve. Amannál győztesek lettek *Bajusz Andor* VII. gimnáziumi tanuló (4 frt) és *Bíró Lajos* VIII. gimnáziumi tanuló (2 frt); emennél a 4 frt verseny-díj egyenlően osztatott meg a két versenyző: *Vaizer Béla* és *Isépy Zoltán* VIII. gimnáziumi tanulók között. A szorgalomszak első ülésén, január 9-én járt le a beszély pályakérdés határideje s beérkezett 7 pályamű. A január 30-iki ülésen előterjesztett bírálat szerint a hét közül a díj (6 frt) nyertese a 2-ik számú, „*Bűn és büntetés*“ című történeti beszély lett, a melynek szerzője: *Nagy Károly* VII. gimnáziumi tanuló. E művön kívül megdícsértettek még az 5-ik számú „*Gyász napok*“ című és a 7-ik számú „*A nyíl*“ című; amannak szerzője: *Németh Kálmán*, ennek: *Bíró Lajos* VIII. gimnáziumi tanulók. Február 13-án járt le a másik. az elemzés pályá kérdés. (Az elemzés tárgya: „*Pókainé*“ *Gyulai Páltól*). Erre szintén hét pályamű érkezett, a melyek most vannak bírálat alatt. Az egylet vagyoni állapota első félévben a következő volt: bevétel 213 frt 58 kr, kiadás 167 frt 57 kr; pénztári maradvány 46 frt 01 kr.

3. A főiskolai akadémiai ifjúság könyvtárának pénztárát az állandó bizottmány élén *Radácsi György* elnök úrral átvizsgálván, kitűnt, hogy a pénztár I-ső félévi bevétele volt 143·42, kiadása 120·28; pénztári maradványa 22·84. Ugyanez a bizottság kebeléből egy szűkebb körű választmányt küldött ki azon czélból, hogy a meghozatandó műveket összeírván, azokról jelentést tegyen.

4. Az ifjúsági énekkarnak jelenleg nem sok alkalma van szerepelni, így csak csendesesen munkálkodik, szorgalommal nagy ambícióval készül március 15-ére. Ez egyletnek pénztári állása a következő: bevétel 62·86 frt, kiadás 37·98 maradvány 24·88. Összes vagyon 1086·24 + 24·88 = 1111·42 frt.

5. A főiskolai beteg-segélyező egylet és kórház bizottsága is élén fáradhatatlan elnökével dr. *Kun Zoltán* úrral, átvizsgálta pénztárát, mely vizsgálatnak eredménye im ez: bevétel 1286·54 kiadás 1134·07, tényleges vagyon circa 8000 frt. Kívánjuk, hogy virágozzék és gyarapodjék ifjúságunk ezen egyik leghumánusabb egylete!

6. A hittanhallgatók segély-egyletének februári közgyűlésében *Gaskó Gyula* elnök felolvasta jelentését az egylet félévi működéséről, melyből tudomást szerezhettünk arról, hogy az egylet vagyona 1541·20 s eddig 44 hittanhallgató, 370 frt erejéig vette igénybe az egylet jótékonyágát; továbbá arról, hogy az egylet alapszabályai revideáltatván megerősítés végett az akadémiai szék elé terjesztendőnek határozatott. A revideált tételek közül új az, hogy a segélyegylet a hittanhallgatók egyetemét érdeklő napikérdések tárgyalását felvette programjába, így nevét is megváltoztatta, amennyiben az az elkeresztelés alkalmával „*A sárospataki ev. ref. hittanhallgatók egylete*“ nevet kapott.

7. A jogász-egylet működése is szünetelt a múlt hónapban, működése csak a pénztár átvizsgálására szorítkozott,

a mely vizsgálat eredménye a következő: bevétel 759'41 kiadás 748'38 frt, pénztári maradvány 11'03 frt. A jogászegylet tagjai 151 frt kölcsön erejéig élvezték egyletük beneficiumát.

8. Az akadémiái torna-egyletnek pénztári állása a vizsgáló választmány jelentése nyomán ez: bevétele volt az egyletnek az első félévben 26 frt 60 kr, kiadása 8 frt 20 kr. Így az egyletnek vagyona az első félév végén 323 frt 66 kr. Minthogy pedig a múlt év végén 301 frt 26 kr vagyona volt, így a félévi tiszta profit 22'40 frt.

APRÓ HIREK.

— *Kérelem.* Fölkérjük a „Sárospataki Ifjúsági Közlöny“ nagy érdemű olvasóit, hogy előfizetéseiket a szerkesztőség címére annyival inkább küldjék be, mert a lapunkat kiadó önképző-társulat már-már alaptökéjéhez kénytelen nyulni, hogy Közlönyét feltarthassa s ha a deficit emelkedő fokozata ezután is megmarad, kényszerítve lesz az utolsó remediumhoz nyulni, t. i. lapját beszüntetni, mely esetben jövőre mi sem tehetünk eleget a t. olvasó közönséggel szemben elvállalt kötelezettségünknek.

— *Rik Géza* I. gimnáziumi szorgalmas, jógyekezettű tanulót e hó 7-én a halál gyászos anyja ragadta ki közülünk, rabolta el szerető édes anyja és testvérei karjaiból. A főiskola udvarán elhelyezett koporsónál, melyet nagy számú közönség állott körül, melyet egészen befedett az édes anya és rokonok és a kis tanuló társak koszorúja, Mitrovics Gyula, főiskolai lelkész mondott remek, megható imádságot. A megboldogulthoz fűzött, pompás, édes remény-virágok hervadását feledtesse el az édes anyával a gondviselés, a megnyugvás és a közrészvétel.

— A „Sárospataki Ifjúsági Közlöny“ tisztelt olvasóival tudatom, miszerint főmunkatársi állásomtól, nagy elfoglaltságaim miatt visszaléptem. Sárospatak, 1892. február 15. IFJ. KISS REZSŐ, IV. éves joghallgató.

— A „Debreczeni Protestáns Lap“ 1892. évi 6-ik számában „A sárospataki alkotmányos verekedés“ miatt lamentál és kötségeskedik „Egy lelkész.“ Jóllehet e nem épen jóakarátú cikkekre felelni Lapunknak késése miatt szinte idejét multa, jóllehet a felelet nem lehet egyéb, mint ismétlése a fővárosi hírlapok e nemű helyreigazító commentárjainak, jóllehet a „Sárospataki Lapok,“ mint a legcompetensebb és legauthenticusabb lap, már megadta a kérdésre az igaz, helyes és őszinte feleletet, mindazáltal nehogy a qui tacet, consentire videtur elve alkalmaztassék mi reánk, mint a kiket leginkább érdekel, illetőleg vádol a „Debreczeni Protestáns Lap“ Egy lelkészének aggodalmaskodása — bátrak és kénytelenek vagyunk kijelenteni, hogy a tisztelendő lelkész úr közleménye egészen helytelen és téves alapokon nyugszik és ennek ellenében ragaszkodunk a „Sárospataki Lapok“ 132. és 133. hasábján megadott felelethez, mint a mely az igazságot teljes valóságában tárja fel. Kelt Sárospatak, 1892. febr. 15. SÜTŐ ÁRON szénior, mint az ifjúság elnöke, GASKÓ GYULA III. é. hh., a sárospataki ev. ref. hittanhallgatók egyletének elnöke, PETERDY KÁROLY III. é. jh. a jogász-egylet elnöke, BIRÓ LAJOS VIII. gimn. tanuló, az Erdélyi önképző-kör elnöke.

— *Vezércikkünkkel kapcsolatban* nem tartjuk érdektelennek megemlíteni, hogy főiskolai ifjúságunk körülbelül 2000 frttal számolt karácsony után a széniori hivatalban. A legmagasabb tétel volt 42 frt, 35 frtos számolás volt egy, 31 frtos kettő, 29 frtos tétel egy, a legkisebb 3'28 A legtöbb tétel 18—26 frt közt ingadozott.

— A *félévi colloquiumok eredményét* szorgalmasabb tagtársaink buzgalmának elismeréseül ideigtatjuk: Jelesen colloquáltak: Gaskó Gyula, Kenyeressy Árpád, Kiss Miklós, Kiss Zsigmond, Mauritz Árpád, Sütő Kálmán, Tóth Menyhért IV. éves hittanhallgatók. Szeghy Lajos IV. éves joghallgató. Erdélyi András, Fűry Lajos, Keresztúri József III. éves hittanhallgatók. Demeter Dezső, Sikó Endre, III. é. joghallgató. Kalassay Sándor, Szentmártony Dániel II. éves hittanhallgató. d'Elle Vaux Béla, Eperjessy Lajos, Janka Kálmán, Ponorán Döme II. éves joghallgató. Bertók Béla, Czecz András, Pál Gyula, Vas János I. éves hittanhallgató. Füsthy M. Antal, Kérészy Árpád, Kovács László, Szalontay György I. éves joghallgatók. Excelsior!

— *Theológiai alapvizsga tartatott* folyó hó 15-én nagytiszteletű Fejes István s.-a.-ujhelyi lelkész úr elnökelete alatt. Egy teológus a legközelebbi vizsga eredménytelenségét javította ki, kettő pedig betegeskedése miatt állotta csak most ki a vizsgálatot, még pedig Szilva István III. hh. jeles, Juhász László III. hh. pedig jó eredménnyel.

— A *márcziusi készülétek* főiskolai ifjúságunk körében immár kezdeteket vették. A minap tartott ifjúsági közgyűlés a tanár urak közül *Kun Béla* urat határozta felkérendőnek a márczius 15-iki ünnepi beszéd megtartására, s ugyanez a gyűlés egy császári és királyi aranyat tűzött ki egy a márcziusi eseményeket dicsőítő ódára pályadíjúl, elhatároztatott továbbá, hogy a hagyományos jó szokást megtartva, részvényes ifjúsági bál tartatik s az ünnepélyt rendező bizottság is megválasztott. *Sütő Kálmán* IV. hh. *Oláh István* IV. jh. *Juhász László* III. hh. *Peterdy Károly* III. jh. *Kalassay Sándor* II. hh. *Mikecz István* II. jh. *Kálniczky János* I. hh. *Kérchy Péter* I. jh. *Németh Kálmán* VIII. gimn. és *Sárákány Bertalan* VII. gimn. tanuló személyében.

— *Előfizetések.* Az „Ifjúsági Közlönyre“ a második félévben érkezett előfizetéseket jelen számunktól kezdve lapunkban nyugtázzuk. Ezen évfolyamra előfizettek a II. félévben *Szabó József* szalonnai, *Tóth Lajos* hidvégi lelkész, *Bodor István* tanár, a rimaszombati főgimnázium igazgatója, mind 1 frt 75 krral.

Laptöltelék.

Mottó: Nagy fenekkerítés,
Hosszu nyelben kis kés,
Dongeaux.

Lángbaborúlt arczczal rohan be hozzám tegnapelőtt az Ifj. Közl. új szerkesztője.

— Méltóztassék helyet foglalni nálunk — mondám elképedve szokatlan állapotján.

— Knöm, knöm, kdves brtom! — vágat a szavakon végig Szana Tamásként, de- e...

— Talán egy pohár friss víz, kérdém még inkább elképedve.

— Knöm, knöm kedves brtom jó lesz.

— Méltóztassék.

Nálam teljes fazékban áll az ivóvíz — bocsánat a discretióért, úgy vélem, 10—15 év múlva kristály palackra is fog telni. Na ja, az mindegy! Denique itt ott maradt a fazékban. — A hidegvíz kura egy kissé lehűtötte a tiszteletes szerkesztő uram hevesen forrongó véré, leült s valamicskével nyugodtabban kezdett beszélni.

— Brtom! — szólt és nagyott bökött mutató ujjával a levegőbe.

— Méltóztassék parancsolni.

— Egy hasáb üres! — mondja ő Hamlet modorában.
 — Brtom, egy hsb ürs — mondja ő mint Leár király szokott.

— Hol, mit? — kérdem én meglepődve.

— A lapban egy hsb ürs — ordítja, mint a rohanó vihar.

— Pardon! nem értem.

— Asptaki Ifj. Klönybn egy hbs ürs — dörög reám a szerkesztő uram Bánkos rautinnal.

— Na, hát be kell tölteni — mondom én megdühödve és erélyesen, „miként egy antik római.”

— De kdves brtom — folytatja a szerkesztő, ámde már sírándozva — én, ki vagyok merülve. Elnökség, alelnökség, colloquium, bizttság, váasztmány, szkesztőség, rendzőség-nd a nykmon. A főmunkatársak már írtak, többt nem krnak írni.

— Bocsánat! Kaczvinszky úrnak mindig vannak készletben népsziművei, drámái, tragoediái, afrikai útleírásai, elkésett saison czikkei.

— Ugyen kérem, ne dráljon itt ndent szevissza, hlglasson ki — nvall rám erélyesen.

Kérem, rivallom én erélyesebben.

— Na de kedves Dongeaux úr, aranyos Dongeaux úr, drága Dongeaux úr, hallgasson ki engem — szól ismét sírándozva a redaktor. Önnek eleven tolla van.

— Kérem, — mondom én földig hajolva.

— Mint külmunkatárs egyről másról csevegjen egy hasábon át, hogy a rémitő úr beteljen lapunkban.

— Áh — mondom derülten — értem!

— Ugy- i- megteszi?!

— De hát mi legyen abban az egyről másrólban?

— Kérem, nekem nincs egy fikarcnyi gondolatom.

Két nap óta szellemi gyengélkedésben szenvedek. De hogyne! Elnökség, alelnökség, colloquium, váasztmány, bizottság, rendezőség, szerkesztőség stb. stb. Borzasztó; Tegye meg kérem! Ugy-e megteszi? Önnek eleven tolla van.

— Kérem!

— Tegye meg kérem, de hogyne tenné.

— Másfél óra múlva elküldöm a szedőgyereket!

Alászolgája! Jó gondolatokat...

Na, köszönöm én az ilyen mulatságot. Hát Sipulusz vagyok én? Vagy Mark-Twain vagyok én? Nem vagyok én szellemes, mint Puskin Sándor, dühös vagyok, mint a „vén sün” és álmos, mint Krajcsik Ferencz. És én írjak egyről-másról???

*

Nem is irok. De ha már mégis *valamit kell* írni, próbálom csevegni magamról, nem is magamról, hanem a kebelemről, nemis a kebelemről, hanem a szívemről, nem is a szívemről, hanem arról, a ki benne uralkodik, azaz hogy kifejezésem ne legyen elasticus, *uralkodott*.

Immár másfél hónapja udvarlok egy csinos kis leánykának, az én kis Alizettemnek. Közte és a kártya, meg a biliárd közt osztom meg időmet. Hony soi qui maly penze! S a másfél hónap után, minthogy szóval nem mertem, papíroson vallottam be neki szikrázó, égető, szerelmemet, megírván hozzá e verset:

Hogy önt megismertem, sohase sajnálom,

A kis girigáré legyen bizonyágom.

Négy ászot fogtam önben s lelkem megesküvék,

Hogy sohse felejtsem, látván telekkönyvét.

Oh mert az én aranyos Alizettem szép, mint a milói Vénus; jó, mint egy darab vajjas kenyér; (óh azok a vajjas kenyerek!) szellemes, mint egy franczia grisette. De a *mamája!* Oh azok a mamák! A mamája oly rémletes naturájú, hogy igazán borzasztó. Oly sötét lelkületű, miként a fekete éjszaka.

Az odiosus circumstantiák boszszantó impressiója alatt voltam kénytelen az én kedves, gyönyörű, édes, aranyos Alizettemnek búcsút mondani örökre, örökre...

Búcsúdalomat is megírtam. De nem hozzá, hanem ahoz, a ki esetleg anyósom is lehetett volna. Ilyenformán:

Borzasztó lelkeket

Rettenetes álmom

Korán megismertem...

Tett beteggé engem.

Szemem, ha rád tévedt,

Nyugtom nem találom

Néztelek leverteu.

S bús dalaim zengem.

Nem vagyok nyugodtan...

(Sz lenne szörnyűbb ennél)

Ha te, mint álmodtam

Az anyósom lennél.

Szegény szívem! Szegény Alizette! Oh átok, örök átok az anyósokra!

* * *

— Na, már ez lesz talán egy hasáb; nem is irok többet! — Alig hogy megteszem e nagy horderejű, tapéntatosságomról és eréllemről tanúskodó kijelentésemet, betoppan a szerkesztő.

— Kész?

— Igen is, nem is!

— Mutassa!

Mutatom neki firraktiómat. Elolvassa, aztán így szól: Uram, ön oly óriási feneket tud keríteni egy semmiségnek, hogy önhöz képest Fábius Cunctator lámpabél, Zsokké Móritz schwindler. Ön a stylizálás és fenekkerítés nagymestere. Ezt a haszontalanságot ugyan sehol, de sehol nem közölnék, ámde borzasztón meg vagyok szorúlva. Kénytelen vagyok vele, ön megmentett engem. De nem mentem én meg a publicumot öntől. Minek fizetnek elő? A'Dieau! Elváróm öntől, hogy a jövő számban szellemesebben fog csevegni.

— Szerkesztő úr, a lobogó poklokra ígérem!

— Tehát au revoir!

Dr. Diridongeaux.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

Az ifjúsági egyletek t. elnökeit tisztelettel felkérjük, hogy az egyletükben történt fontosabb és megörökítésre érdemes momentumokról lapunk felelős szerkesztőjét eo ipso értesítsék, mert közlőnknek egyik legéletrevalóbb czélja az, hogy az ifjúság életének, törekvéseinek, mozgalmainak helyben és vidéken hű reprezentálójá legyen. Kérjük azért e tudósításokat minden hó 10-éig eljuttatni mi hozzánk, hogy az egyletekről írott referádánk minden számban teljes legyen.

T. S. Nem akarjuk nevét compromittálni, így csak e helyen sugjuk meg önnek, hogy ne is próbálja pengetni a lantot, mert e foglalkozása csak keserű gyümölcsöket fog teremni. Megköszönné-e ön, ha nevét ilyen négy sor után nyomtatnók ki:

»Meg-megmozdult a csendes tó.

Lombok közt bujdosó

Szellő, búsan suttagó,

Zene hangzott andalító.»

Ügy-e nem? Nem is tesszük.

Laptársaink t. szerkesztőit tisztelettel kérjük, hogy cserepéldányait pontosan küldjék, hogy lapjuk tartalmáról esetről-esetre referálhassunk.

Többeknek. Hogy a megígért Karácsonyi szám miért maradt el? Tessenek e hibát pénzhiánynak betudni. De az évi 10 szám minden-esetre meg lesz. ha másként nem, úgy, hogy a mellékleteket a minimumra redukáljuk, s hűsvétra egy terjedelmes számmal lepjük meg t. olvasóinkat. Igérjük s megtartjuk.

R. A. Nagy-Enyed. Nyílt levelét megkaptuk, de minthogy az ügyet a társulat már tárgyalta és bevégezte s azt az ominosus üzenetet elítélte, levelét levettük a napirendről. A dalok igen szépek, mint láthatja, színre hoztuk.

Kérdőzőnek. A Rác Kálmán úr könyvéről röviden már közlőnk is megemlékezett a részletesebb ismertetés helyszíke miatt jövő számunkra maradt.

Tartalom. Szerkesztői előszó. Oláh István, Az Ifjúsági Közlöny t. olvasóihoz. Ladányi Endre Számolás. Kiss Zsigmond Pál apostol megtérése. Réthy Andor. Dalok (I—II) Szeremley Gyula A berettyói nádas. Kalassay Sándor Miért daloljak? Juhász László A szállító levél. Egyleti élet. Apró Hírek. Dr. Diridongeaux. Laptöltelék. Szerkesztői üzenetek.

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

— Megjelen minden hónap 15-én. —

Előfizetési díj: egész évre helyben 1 frt 60 kr., vidékre 1 frt 75 kr.

— Kiadja az „Irodalmi Önképző-társulat.” —

— Szerkesztőség: Kovács-utca 159. szám. —

Márczius 15 és ifjúságunk.

Rákóczyak iskolájának lelkes ifjúsága, hozzád szólok!!

Főiskolánk országszerte ismeretes szabad szelleméről. Egyike a legnagyobb magyaroknak így jellemezte azt: „Patak maga a lelkesedés, ő szülte 48-at s Kossuth Lajost!” Igen! Főiskolánk lelkesedett mindig a szabadság, testvériség, egyenlőség eszméiért, s mindazon eszmékért, a melyek a nemzet jogainak épségben tartását, szabadságát, függetlenségét hangoztatják; lelkesedett azon törekvésekért, a melyek a nemzet boldogságának, jólétének, felvirágzásának érdekében történtek; nevelt a hazának lelkes, hű fiaikat, s lerótta mindig tartozását, ha a szükség úgy kívánta, anyagilag épen úgy, mint erkölcsileg... Megmutatta mindig, hogy a maga egyetemében épenúgy, mint tagjaiban, szívvel-lélekkel magyar, s legfőbb kötelességének tartja: szeretni a hazát!

Ennek az iskolának ifjúsága vagyunk mi, melyben — szeretjük hinni és hirdetni — ma is a Rákóczyak szabad szelleme leng; mely osztozott a nemzet bújában, örömeiben egyaránt; mely, ha a nemzetnek búsulni volt oka, ha vérzett annak teste, mindig együtt sírt a jobbakkal, s ha öröme volt: abból nem követelt magának csak egy parányi részt, de ezt a keveset élvezte tisztán, zavartalanul. Együtt sírt a nemzet zömével csak a közelmúltban lezajlott szabadságharc bukása felett is; s midőn a nemzet romlásán a „népek millióinak szemében gyász köny ült:“ a kesergők között méltó honfiúi bánattal állott a sír felett; s midőn márczius idusa felhozta a szabadulás napját, s annak melege felszárította a nemzet könyeit: a nemzettel együtt ünnepelt...

Együtt ünnepelt, s hisszük, a szabadság hajnalának évfordulóját, 1892. márczius 15-ét is a nemzet egyetemében igaz honfiúi lelkesedéssel fogja megünnepelni.

Hogy ez így legyen, s hogy az ünnep méltó

legyen 1848 márczius 15-hez: tőlünk függ, tőlünk ifjúságtól...

Mi döntjük el: ünnepel-e a szabadság hajnalának évfordulóján e megvénhedt iskola; s ha ünnepel: méltó lesz-e az ünnep hozzánk, a sárospataki főiskola ifjúságához?!

Az az ifjúság, mely oly sok éven át megünnepelte kegyelettel, s lelkesedéssel márczius idusát: nem tagadhatja meg önmagát; nem tagadhatja meg, hogy a Rákóczyak iskolájának ifjúsága...

Ma, 1892. márczius 15-én, a szabadság nagy napjának 44. évfordulóján is ünnepel, mint mindig szokott... Ünnepel örömben, lelkesedve, egy főiskola nemes ifjúságához méltóan...

Ünnepelj te lelkes kis csapat, hadd lássák meg az ősök szellemei, hogy nem halt ki belőled a magyar vér; tekints a múlt időkre vissza, azokra a borús napokra, a midőn e nemzet, mert karddal akarta sírját megásni az álnok testvérbarát, önvédelmi harcra kelt, s kezében fegyverrel mutatta meg a világnak, hogy élni fog, mert élni akar. S tanulj lelkesedni azoktól, a kik mindent odahagytak, hogy a nemzet jogaiért csatába menjenek; de vigyázz, hogy a tűz hamar el ne égjen, önmagát emésztve fel, mert a láthatár borús megint hazád egén, s csak egy röpke pillanat kell hozzá, hogy lángba borúljon észak tüzes ágyúitól. Ünnepelj ma; vedd ki részed az örömből, a mely egy nemzet öröme, s hogy ma ünnepelsz, legyen ez zálog a jövőre; legyen záloga annak, hogy ha jöni fog még valaha ellen e nemzetre: összeszeded a kardokat, melyek a 48/49-iki hősök kezéből kihullottak, s kezédbe véve egyet-egyet, megmutatod újra a világnak, hogy a magyar szabadságra termett, s élni fog, míg minden magyar kard ketté nem törik; hogy elveheti ugyan az ellenség e nemzettől, a magyartól, mi legdrágább, — szabadságát, de csak holt testeden keresztül juthat ahhoz!!

Ha így fogsz ünnepelni, úgy méltó lesz az ünnep a Rákóczyak iskolájának ifjúságához.

Szilva István.

Pál apostol megtérése.

(Folytatás).

Kezünkben lévén tehát már a kules, próbáljunk megfelelni azon nagy kérdésre, hogyan lett Saul, e buzgó farisaeus Pál, a keresztyénség legnagyobb el-
lensége annak legbuzgóbb apostolává, a ki méltán mondhatta magáról: „többet munkálkodtam, mint ők mindnyájan.“¹ (értvén ezt a többi apostolokra.)

Nézzük meg elsőben is a Csel. könyvének előadását. — A mint tudjuk, az Ap. Csel. könyvében három tudósítás van Pál apostol megtérésére vonatkozólag, u. m. IX. 3 s köv.; XXII. 6 s köv.; XXVI. 13 s köv. verseiben, melyek közül kettő Pál előadásaként szerepel. Ezeket olvasván, mindjárt első áttekintésre észrevesszük azt a különbséget, a mely a három előadás közt található. Az első előadás szerint ugyanis Pál, a keresztyéneket üldözve, Damaskus felé közeledvén, „nagy hirtelenséggel fény villámlá őt körül az égből,“ melynek következtében földre esik és szózatot hall: „Saul, Saul, mit kergetsz engemet? Én vagyok a Jézus, a kit te kergetsz.“ Kiséréte is hallja, de nem lát semmit. A második előadás szerint kiséréte lát, de nem hall. Végre a harmadik szerint valamennyien földre esnek s a körülfogó égi fény magának Pálnak jelenti meg azon dolgokat, a miket az előbbi előadás szerint csak Damaskushan közölnek vele. Abban mind a három tudósítás megegyezik, hogy Pál megtérése egyszerű természeti, külső tény eredményeként van feltüntetve, teljesen érzéki oldalról felfogva minden magasabb szellemi közvetítés nélkül. Az természetesen egészen más kérdés, hogy megegyezik-e ez Pál szellemével, mely minden érzékiséget feláldoz a hitnek, mely szerint minden csak a belső, a külső semmi?!

Összevetvén ezen előadásokat Pálnak saját előadásával. (Gal I. 11—16), láthatjuk, hogy ott ezen csodás eseményekről szó sincsen s azokról Pál maga semmit sem tud. Hivatkozik ugyan ő is víziókra, a melyekben neki is megjelent a Krisztus, de ez nem természetfeletti dolog nála, hanem a benső lélekállapotnak külső bizonyítéka. A maga megtérését ő is Krisztus csodás megjelenésére vezeti vissza I. Kor. XV. 8-ban, de ezen külső tény épen a bensejében történt átalakulásban nyer bizonyítékot, a mint ezt egy más helyen² világosan ki is fejezi, midőn ezeket mondja: „Mikor tetszett Istennek, ki az én anyám méhétől elválasztott engem és az ő kegyelméből elhívott, hogy kijelentén bennem az ő fiát, hogy hirdetem őt a pogányok között: azonban nem tanácskoztam testtel és vérral stb.“ Világos, hogy az apostol itt egyszerű isteni kijelentésre vezeti vissza ama nevezetes eseményt, mely az ő belsejében történt átalakulásnak külső, érzékelhetőbb kifejezése s mint ilyen a bensőnek szükségszerű külső következménye. De hogy is fejezhette volna ki másképen, mely található lehetett volna?! Csak ő érezte azt, a mi bensejében végbement, senki más. Még csak beleképzel-nünk is nehéz — minthogy nehéznek, úgyszólván lehetetlennek látszott e legújabb korig a theologus elnök előtt — magunkat ama lelki állapotba, melyben az apostol volt. Próbáljuk meg azonban eme látszó nehézség mellett is bepillantani az apostol belsejébe a damaskusi út előtt s az alatt.

Pál, még mint Saul épen akkor (36) ment fel Jeruzsálembe — hová, mint a cultus központjára bizonyosan buzgó vallásossága vonzotta — a mikor épen

keletkezében volt a keresztyén secta. Ennek híveitől pedig nap-nap mellett hallotta Pál azokat a tanokat, a miket úton-útfélen hirdettek. Hallotta, hogy megérkezett immár a próféták által megjövendölt Messiás, a ki a názáreti Jézus, a ki megfeszítettetett, de feltámadott s felment a mennyekbe; a ki megszüntette Mózes törvényeit s azoknak romjain egy hatalmas mennyei birodalmat fog alapítani visszajövele által.

Gondolhatjuk, minő érzelmekkel telhetett el egy buzgó farisaeus, a ki épen most is a Jehovát szolgálni van Jeruzsálemben, midőn azt kell hallania, hogy Jézus megsemmisítette a zsidó Messiás-eszmét, mert megvalósította azt, hogy ő az, a kiből a próféták által megígért s a zsidó nép által századok óta epedve várt istenországa beteljesedett. Egy egyszerű kézműves, kinek család! viszonyát is ismerték; tudták, hogy életét barátai adományaiból tartotta fel; egy gyalázatos kereszt halált szenvedett galilaei, kinek szülőhelye a kis Názáret városka (s mindezt hallotta Pál); — ez a Messiás?! Képzeltük, mily meggyalázó lehetett ez egy zsidó előtt, a ki szinte követelte a Jehovától, hogy az ő Messiását Dávid fényes királyi székében láthassa³ s trónjának számolyánál földig boruljon minden nép. — Pálnak, mint farizeusnak szintén nem leketett más fogalma a messiásról, mint a mi az ő sectájának; ő is particularista volt. A keresztyének ilyen előítélet mellett mint Jehova ellenségei tűntek fel Pál szemében s a gyűlölség magva ezzel el lett vetve szívében irántuk. Ez azonban még nem lett volna elegendő ok arra, hogy üldözze őket. Sokkal nagyobb oka volt erre Pálnak. Már ekkor ugyanis a keresztyénség kebelében két pár alakult, u. m. a *mérsekelt* és *nyíltan támadó párt*. Amaz megalkudott a körülmenyekkel s a zsidóságot összeegyeztethetőnek gondolta a keresztyénséggel; míg emez, Jézusnak következetes szellemi utóda lévén, átlátta a két vallás közötti merev különbséget s mulhatlanul szükségesnek ismerte a zsidósággal való szakítást. Ezen párt egy egészen külön sectát képezett a keresztyénségben; tagjai a már fent jellemezett hellenisták, a kiktől már mondván volt, hogy Jézus ideális célját⁴ törekedtek megvalósítani. Ezek már nem elégedtek meg azzal, hogy védelmezzék magukat a zsidóság támadásai ellen, hanem ők maguk is heves szellemi harczt kezdtek annak azon sectája ellen, mely ellen Jézus is tanított s melynek Pál is éppen egyik buzgó tagja volt, a *farisaeus secta* ellen. Ennek hívei természetesen hasonló fegyverrel harcoltak. Maga Pál is — épen a hellenisták támadása által felhíva — bizonyára előbb csak szellemileg igyekezett meggyőzni s leverni ellenfeleit. Hanem az eredmény éppen ellenkezőleg történt. A hellenisták a helyett, hogy legyőzettek volna, mindinkább meggyőzték Pált, a ki midőn e harcban kifáradt; midőn már szellemi fegyverekkel nem bírta, — talán szígyenérzetében is — lépett más küzdőterre s fogott az üldözéshez. Így tehát Pálnak üldözése tulajdonképen önvédelmi harc volt saját sectája mellett.

Ime így érthető a Csel. könyvének előadása, mely szerint Pál boszút lihegve a keresztyének ellen, üldözi őket, (tulajdonképen azoknak csak egy osztályát) s összefogdosván, rablánczra fűzve viszi a synedrium elé.² S ezen előadással összhangzik Pálnak saját nyilatkozata, midőn azt mondja: „Hallottátok, miként forogódtam én hajdan, mikor zsidó voltam, hogy felettem üldöztem az isten egyházát és pusztítottam azt stb.“³ Állapodjunk itt meg!

¹ I. Kor. XV. 10.

² Gal I. 15 . . .

³ Lang Henrik: Pál a pogányok apostola.

⁴ Csel. VIII. 3. IX. 1—2.

⁵ Gal. I. 13.

Pál tehát üldözi a keresztyéneket s fogva hurczolja őket Jeruzsálembe. — És ez így megy nap-nap mellett S mi történik?! Az általa rablánczra fűzött keresztyének ajkáról hall egyes adatokat Jézus életéből; hallja mint nyilvánítják őt Messiásnak, mint állítják eskü szóval is, hogy halottaiból feltámadt s egyiknek-másiknak megjelent. Jóllehet Pál mindezt egyelőre csak szándékos csalásnak tekintette, mindazáltal a kétely magva már ezzel elvetetett szívébe. A halottak feltámadásán s megjelenésén Pál, mint orthodox zsidó nem kételkedett, csupán a felől kellett neki bizonyosságot szereznie, hogy csakugyan a megfeszített Jézus támadt-e fel s jelent-e meg ismét. Ugyde erről nyilvános tanubizonyosságot tettek a rablánczra fűzött férfiak és asszonyok egyaránt. És ezúttal már két Messiásképp lebegett lelki szemei előtt (az egyik bár még csak homályosan): egy *dicsőséges* és egy *meggyalózott* Messiás. — Látja továbbá, azt az önzetlen szeretetet, a melylyel ezek Jézushoz ragaszkodnak; azt a lelkesedést, a melylyel feltámadását hirdették; a türelmet s állhatatosságot, melylyel minden jogtalanságot, még a halált is szenvedték: — mindezek élénk benyomást tehettek egy igazság után sóvárgó kedélyre s lehetetlen, hogy meg ne háborították volna Pál elméjét! S különösen, ha még hozzávesszük, hogy hallania kellett Pálnak azt is, hogy azon marttyrok Krisztusban való hitüket az ó-szövetségi kijelentésből, a próféták ígéreteiből, szóval az Íráshól igazolják, a mely pedig előtte annyira ismerős, annyira szent volt, — lehetetlen el nem képzelniük, mennyire megzavarhatták lelkének egyensúlyát mindezen körülmények. — És ő mégis tovább folytatja az üldözést; Damaskusba indul, hogy szenvedélyét csillapítsa s fogva vigye a keresztyéneket Jeruzsálembe. Tehát ismét csak üldözni! . . .

(Vége köv.).

Kiss Zsigmond.

TÁRCSA.

MÁRCIUS 15.*

Fölkelt a nap, ébredj magyar nemzet
 Elég volt már a renyhe tespedés.
 Ébredj, ébredj . . . eltiűnt az éjszaka
 S eltiűnt vele annyi sok szenvedés.
 A vér meghiűlt lankadt ereidben?
 Csontjaidban velőd megaludott . . . ?
 Hogy megtűröd a lánczot kezeden
 Féled talán a gyáva zsarnokot . . . ?!
 Le a lánczezal! Kösd fel rozsdás kardod,
 Győzni fog az akármerre hordod!

* *

Szölt a Nemtő az alvó nemzethez;
 Hadur küldte, hogy csatára hívja.
 Szánja népét, melynek drága vérét,
 A zsarnokság éh-vampirja szívja.

* Pályadij-nyertes óda. Mellette megdicsértetett még a Szilva Istváné.

Im . . . . fölébred egy az alvók közül,
 Hajh! de kezén a rabláncz meg zördül.
 Most elbukik . . . . de nem . . . úgra fölkél . . .
 Föl magyarok az igazság nem fél!
 S ébred a nép . . . föl áll harci sorba;
 Zúg az orkán: zsarnok, le a porba!

* *

Zendül a lant . . . Dala csatára hív.
 Húrját talán istenkéz pengeti . . . ?!
 „Talpra magyar“! zengi lelkesülten,
 Égből jön tán . . . ? mert ez nem emberi!
 Mint mennydörej haragos zúgása
 Hangzik szelylel az egész hazába.
 A vér lüktet a honfi ereken,
 Kard villan meg a lánczolt kezekben.
 S mint a puszták sebzett oroszlánja,
 Tör a magyar gögös zsarnokára.

* *

Talán rege e csodás történet,
 A képzelet csalfa ábrándképe . . . ?
 Olvassátok! föl van ez jegyezve
 Lány betűkkel Clío érczkönyvébe.
 Ott az eskü, mit a dalnok zengett,
 Melytől akkor a trón is megrengett.
 Föl van írva, mit kíván a magyar?
 Reszpublikát, szabadságot akar!
 Kérdezzük meg ifjak apáinkat,
 Hisz ők akkor csak nem mind ott voltak.

* *

Elég, elég! Miért mondjam tovább,
 Hogy mi történt: győzött e az igaz?
 Fölrta a Muzsa lángbetűkkel,
 Elbuktak „ők“ diadalt űlt a „gaz“.
 Áll Világos s Arad a Golgotha,
 Hol a zsarnok magát kitombolta . . .
 Csillog a köny apáink szemében,
 Bútól fakad, nem fakasztja szégyen.
 Mi ne sírjunk, hisz az egész világ
 Nekünk üdvöt, rájok átkot kiált.

* *

És ma megint harsog a trombita;
 Hadur küldte el hozzánk angyalát,
 Hogy ébreszsze, ismét harcra hívja
 A békeben pihenő Hunniát.
 Az ég borúl szabad hazánk egén,
 Ne pihenjünk a nyugalom ölen!
 Elő! elő hát a rozsdás kardot,
 A mely hajdan száz csatában forgott.
 Jelszónk legyen ismét a szabadság;
 Győzni fogunk, mert győz az igazság!

* *

*Esti szellő! szállj túl a tengeren,
Suttogj dalt az öreg Hontalannak . . .
Mondd el neki, hogy Magyarországon
Lelkesülő, hű fiai vannak.
Mondd el neki, mit láttál ma köztünk,
Hogy nevére szentül megesküdtünk;
Szent jelszavát nem feledjük soha
„Legyen testvér pór, nemes és szolgál”!
És te Isten! halld meg hő imánkat:
Védd meg, áldd meg szép Magyarhazánkat!*

Ladányi Endre.

A kosár.

— Lobedancz novellája. —

Az „Északi-tenger“-ben, Schleswig nyugati partjainál tudvalevőleg számtalan sziget és „hallig“ fekszik. Szigetek a nagyobb, a száraztól különálló s mindenfelől tengertől környezett földterületek, miket mesterséges töltésekkel védenek meg a zajgó, mindent elnyeléssel fenyegető hullámoktól; „halligok“ azok a kisebb szigetek, a melyeket ily gátak nem körítenek s ezeket aztán, ha erős nyugati szél fú, egész a „werftekig“, vagyis azon földhányásokig, melyekre a lakosok házaik építvék, elborítja a tenger sós vize. Husz vagy harmincz évvel ezelőtt e halligok egyikén egy szegény hajós lakott, ki mint révész működött szülő-halligja, Hooge s a szemben, mintegy mértföldnyi távolban fekvő Pellworm szigete közt.

Ha valaki Hoogéból Pellwormba akarta magát szállíttatni, egyszerűen szalmacsutakot kötött egy karóra, ezt fölállítá a töltésen és ez az alnémet nyelven „de Schaunak“ latónak nevezett táviró teljesen elég volt a mi révésziink Broder Broderson figyelmeztetésére, mert mihelyt ezt a jelt meglátta, rögtön megindult csónakával. A ki Brodert ismerte, mindenki becsülte talpig derék, becsületes jelleme miatt. Egész kincseket rá lehetett volna bízni, hogy a szigetről a halligra szállítsa, bizonyára egy fillért sem idegenített volna el belőle, sőt viharban inkább életét áldozta volna föl, semmint valamit kivessen hajójából a rábizott dolgok közül s ha netán a tenger vize kárt tett szállítmányaiban, vigasztalhatatlan volt, álmatlan éjeket töltött, sőt éppen búskomorságba esett. Egyébiránt erre mindig hajlandó volt s e hajlam — ha úgy akarjuk nevezni — csak fokozódott, midőn nejét rövid, végül örületbe átesapó betegség után elragadta a halál s egyedül hagyta gyermekével, az akkor tíz éves Lenyvel. Mindig azon tűnődött, vajjon mit véthetett, mert a jó Isten ok nélkül nem mért volna rá ily kemény csapást. Most tehát még csak fokozta lelkiismeretességét s nem volt egy nyugodt órája, ha azt vélte, hogy valamit megtévesztett s még az emberek barátságos biztatása sem vigasztalta meg, pedig őt mindenki szerette.

A mint maga mondá, leánykája Leny volt minden öröme e földön, mióta felesége a föld alatt nyugodott.

Leny bájos kis gyermek volt, finom vonásokkal, világoskék nefelejts szemekkel, sötétszőke hajjal; teste rendkívül könnyed, hajlékony; keze, lába fölötte csinos. De szerencsére maga mindezt nem tudta, mert a hiúság egyetlen szikrája sem talált utat ártatlan lelkébe. Így észre sem vette, hogy lassanként elismert kegyencze lön mindazoknak, kiknek alkalmuk volt vele érintkezni. Gyakran ült a kormányon, ha atyjával a szigetről a halligra, vagy innen oda vitorlázott, s oly bizton és

bátran tudta kormányozni nehéz hajóját, akár egy régi kiszolgált tengerész.

Bárminő vig kedélyű volt is különben, ily alkalommal rendesen komoly és meggondolt maradt. Nem egy útas nézett ilyenkor kék szemeibe s igyekezett figyelmét magára vonni, de hiába; neki is, épen mint atyjának, mindennél több volt a kötelesség. Minthogy csónakukban művelt emberekkel is érintkeztek, ennek tulajdonítható, hogy a különben is tanulékony és tehetséges leánya jobb modort sajátított el s választékosabb kifejezésekkel beszélt.

Ha ezt aztán tapasztalták az útasok s pedig nem kis bámulatra, gyakran sugta egyik a másik fülébe:

— Ez a Leny sajátságos gyermek, vidám és komoly, a mint épen lennie kell, okos, megfontolt s mégis láthatólag igénytelen, ártatlan; kár, hogy csak egy szegény, komor kedélyű révész leánya s valószínűleg soha sem hagyja el ezt a félreeső tanyát.

Az asszonyok és hölgyek azonban nem ritkán kedvezőtlenebbnél nyilatkoztak róla s úgy találták, hogy leánynak tulságosan is fiús, a mellett ily korú és állású gyermekhez nem illik az a bizonyos tekintetben önérzetes, sőt büszke modor. Egyszer meg is hallott egy ily nyilatkozatot s könyek lopóztak szemeibe. Azon hölgynek férje, ki őt így megsérté engesztelésül pénzt akart kezébe nyomni, de ő büszkén visszautasítá s így szólt:

— Adja inkább nejének, ki nagyon szegény lehet, ha még egy szegény leányról is így beszél. Ezt a történetet természetesen mindenütt elbeszélgették, sőt azt is tudni akarták, hogy e miatt férj és nő között minő heves jelenet folyt le, sőt végre válasra került a dolog. Sokan roszalták Leny nyilatkozatát, minek folytán szegény Broderson még nagyobb búskomorságba esett.

A szegény gyermek leghevesebb ellenei közé tartozott különösen a halligi pap neje is, különben ez a hölgy és férje sajátságos egyének voltak. A helyett, hogy a sziget egyszerű lakói mint művelt emberekre, mint felettök állókra tekinthettek volna rájuk, megfordítva állt a dolog. A pap, mielőtt mostani hivatalát elfoglalta volna, felsőbb magántanintézet-félével bírt Bredstetben, Schleswig egyik mezővárosában. Ebből tartotta fel magát valami keservesen. Megházasodott s csakhamar egy ház gyermek lett. Az asszony rosz háziaszszony és anya volt, minek folytán a magántanító úr gyermekei mindig a legpiszkosabbak és legrongyosabbak voltak a honoratiorok gyermekei között. A városiak szívesen tudtak volna rájtok, mert intézők akadályozta, hogy valami fiatalabb jelölt nyithasson hasonló iskolát; ekkor ürült meg a hoogei lelkészi állás s a városi polgármester mindent elkövetett, hogy a tanítónak, kitől már mindenki szabadulni óhajtott, ez állást megszerezze. A jelölt tekintélyes kora, a sok gyermek megható dísz gyanánt szerepelt a miniszterhez küldött ajánlásban s bölcsen elhallgatták, hogy a tanító úr már minden theológiát, még azt is, a mi hozzá tartozik, rég kiizzadott magából s a piszkos, rendetlen gyermekek nem nagyon lesznek alkalmasak követendő például a halligi gyermekek előtt.

Leny pedig folyton igen tisztán öltözött s nemcsak gondosan kijavígtatá szegényes ruhácskáját, hanem veszületett jó izlésével úgy választotta ki s úgy alkalmazta s állította össze, hogy előnyösen tüntették föl hajlékony természetét s kedves arcját. Isten tudja, ki segített neki, míg gyermek volt, később pedig maga lett szabónévá. Voltak saját „eszméi“, melyet valószínűleg

a csolnak útasainak városias ruházata szült, vagy legalább ébresztett föl benne. De ha valaki ezek folytán kacérsággal vádolná a fiatal leányt, nagyon méltatlannul cselekednék, mindez inkább merőben ártatlan, öntudatlan szép érzék volt, valami asszonyi tapintat, vagy bármint nevezzük, mi többek közt azt is bizonyítja, hogy a fürge hajós élet nem változtatta meg benne nemének tulajdonságait.

Leny egy évre confirmációja után rettentő csapás érte. Egy nyugat felől jött iszonyatos vihar víz alá temette az egész halligot a werftek kivételével, Broder-son hajóját elszakította a czölöptől, melyhez ki volt kötve s úgy csapta a távol parthoz, hogy ezer meg ezer darabra roppant. Broder-son vigasztalhatatlan volt; annyival sem rendelkezett, hogy a legszükségesebbet megszerezze s a hallig természeti fekvése lehetetlenné tette, hogy más életmód után láthasson. A mennyire telt, segítettek rajta, nevezetesen a jó módú Pellworm szigetén gyűjtést rendeztek, mely addig elég volt mindkettőjüknek, míg majd a postai hatóság támogatásával új hajót vehetnek.

A lelkész neje, kinek éppen gyermekdajkára volt szüksége, rögtön ajánlkozott, hogy Leny, mint ilyet magához veszi s észrevette, hogy ez a jótétemény a legnagyobb pénzhelyi segéllyel is többet ér. Leny, bár rosz előérzettel volt eltelve, nem volt képes „nem“-et mondani s a paplakba költözött. A főposta-igazgatóság nemsokára egy, az iskolamester által szerkesztett kimerítő értesítést kapott azon szerencsétlenség felől, mely Broder-son révészre érte, ki hajóját önhibáján kívül, az elemek dühe folytán elvesztvén, kenyér nélkül maradt. E miatt a postajárás is szenved s a hallig Pellworm szigete és a szárazföldi közlekedés csupán törékeny csolnakokra s esetleg ott elhajózó gőzösökre van utalva. Nemsokára megjött a válasz, mely szerint a hatóság a révhajó vételére hajlandónak nyilatkozik bizonyos mérsékelt összeget átadni: Broder-son révész számítsa föl, hogy mennyi szükséges ennek a beszerzéséhez. Ah, ez volt életének utolsó boldog, reménytel telt pillanata. Azt hitte, hogy nemcsak régi tevékenységét kezdheti újra, hanem forrón szeretett leányát is vissza veheti magához, mert Leny panaszkodott, hogy a papnénál nem tarthatja soká, míg asszonya vádolta őt minden képzelhető rosszal. Most tehát Broder-son a legnagyobb lelkiismeretességgel s a királyi hatóság iránt érzett legmélyebb alázattal számítja ki, hogy mennyi pénzre van szüksége az új hajó beszerzése végett s ezt az előterjesztést a fővárosba küldte. Mivel azonban az ily adatok rendszerint kissé magasra számítvák, mivel az emberek úgy vélekednek, hogy egy tallér ideoda nem sok, ha a közös kassza fizeti, tehát a hatóságoknál már szokásba jött az ilyen összegeket lejjebb szállítani legalább is egy negyedrésszel, s így Broder-sonnak sem adták meg az egészet. Midőn ezt megtudta oly igen szívére vette ezt a gondolatot, hogy ez összegből lehetetlen hajót venni, mikép nagymérvű buskomorsága egyik szomorú pillanatában, mivel hozzá még a lelkészné is határtalan panaszkodott Leny megrogzott rosz magaviselete miatt, öngyilkossá lőn. A postaigazgatóságban levő urak álmukban sem látták, hogy az a néhány tallér, melyet az államnak meg akartak takarítani ily szomorú következményű lesz.

(Folyt. köv.)

Fordította: **Veterán.**

Eüripides „Hippolytos“ című tragoediájából.

(Theseüs neje, Pheadra beleszeret mostoha fiába, Hippolytosba; de el nem csábíthatván, megöli magát, s bosszút gyanánt egy levelet szorít kezébe, melyből Theseüs azt olvassa ki, hogy Hippolytos meggyalázta nejét, mire iszonyú haraggal tör ki).

I.

Theseüs átka.

Theseüs. Hippolytos merész volt nőm érinteni
Erővel, meggyalázva Zeüs képét magát,
De óh atyám Poseidon! ígérél nekem
Hajdanta három átkot, most az egyiket
Bocsásd fiamra, — ne kerülje a napot
Átkom foganva majd a melyen látom őt!

Kar. Király! ne kérd többször ezekre Istened,
Ne vétkezz újra annyiszor, engedj nekem;

Theseüs. Nem! — sőt kiűzöm őt honom határiból.
Két balvégzet közül az egyik sujsza le!
Vagy küldje Hádesbe bosszús Poseidon
Meghallva átkomat, s halálnak adva őt,
Vagy futva mindig, úgy bolyongjon szerteszét,
S nyomorba más földön végezze életét!

II.

Hippolytos halála.

(Hippolytos Theseüs által száműzetve, lovain elrohan. A tengerparton Poseidon szörnyeket küld elébe, lovai megvadulnak, s őt halálra hurrcozzák. Haldokolva viszik Theseüshöz, kit Artemis felvilágosít fia ártatlanságáról. Fájdalmasan borúl a haldoklóra:

Theseüs. Fiam! boldogtalan apáddal mit tevé?

Hippolytos. Elvesztem! látom már az alvilágot is.

Theseüs. Vesztet okozta úgy-e én bolond eszem?

Hippolytos. Óh nem! a gyilkos önvádtól felmentelek.

Theseüs. Mit szölsz? hogy véred átka nem szárad reám?

Hippolytos. Tanum a szűz Istennő, nyilas Artemis.

Theseüs. Ah kedves! Mily nemesnek tűnsz atyád előtt.

Hippolytos. Imádkozz hát, hogy ily nemes sarjad legyen.

Theseüs. Mi jószívű, s minő kegyes vagy óh fiam!

Hippolytos. Isten veled, szegény atyám, Isten veled!

Theseüs. Ne hagyj el engem gyermekem, maradj velem!

Hippolytos. Maradni nem lehet, mert végem van atyám,
Takard el arczomat lepellet hirtelen! (Megteszi.)

Theseüs. Óh Pallas Athéne kegyetlen végzte,
Mily férjtől fosztál meg, óh én nyomorult!
Mi bús emléket hágy Kypris gonosz heve!

(Lerogy.)

S. Szabó József.

Könyvismertetés.

A Károlyi Gáspár és Káldi György bibliafordításai és a Károlyi biblia védelme. Irta Rácz Kálmán, sárospataki theol. segéd-tanár. Ára 50 kr. A tiszta jövedelem a »Károlyi alap«-ot illeti. Kis 8° 70 l.

Teljesen őszinte és igaz a mi örömünk, ha látjuk, hogy áldva tisztelt főiskolánk neveltjei anyagilag és szellemileg emelkednek, haladnak azon cél felé, melyet annak idejében tanáraink biztos kezekkel megmutattak; az akadályokat, a gátló körülményeket valóban tiszteletreméltó kitartással legyőzve, felülemelkednek korunk materialismusának hívein, amaz embercsoporton, mely az önzés sugallatából a létért, a tekintélyért, a vagyonért, egymással csatára kelve, bőszt tusában gomolyogva tör egymás ellen s felemelkedik a tudományosság, a poesis tiszta régiójába, hol felhőtlenebb a látkör, zavartalanabb a hangulat, élesebb a látás. Ilyen igaz és őszinte öröme hangolt minket Rácz Kálmán theologiai segéd-tanár úr, fent idézett című művének megjelenése s valóban csak ked-

ves kötelességünket teljesítjük, midőn azt lapunk hasábjain röviden ismertetjük. Nem kritika lesz tehát ezen cikkünk, annnyival inkább nem, mert a kritika gyakorlására egy ilyen komoly, ilyen a szó legszorosabb értelmében tudományos műnél, még akkor sem volnánk kompetensek, ha a tiszteletes segédtanár úr nem a mi segédtanárunk volna. Ha mégis itt-ott egy-egy kritikai megjegyzést leszünk bátrak megkoczkáztatni, annak legyszerűbb oka az lesz, hogy a kedvező bírálatok közül kezünkben van szerencsénk tartani a Radácsi Györgyét, mely a sárospataki ev. ref. főiskola 1889/90-ik évi Értesítőjének 75—80. lapjain jelent meg; továbbá nem számítva a protestáns lapok legtöbbjének szűkszavú, de igazán méltányló elismerését a Dunántúli Protestáns Lap 90—93. hasábjain, a Németh István tollából kikerült terjedelmes és alapos bírálatot s a leírások közül az egyetlen, t. i. az 1892-ik évi Magyar Sion „irodalom és művészet” rovatában a 130—137. lapon megjelent ismertetést, melyet főtitiztelendő dr. Kereszty Viktor volt oly szerencsés és bátor megírni.

Az érdekes mű tiszteletreméltó szerzője azon kérdésre felel meg műve folyamán, hogy miért nincs igazuk a Károlyi ellenfeleinek, Ballagi Mórnak, de különösen Káldinak és Pázmánynak a Károlyi Gáspár bibliája ellen intézett támadásaikban? S hogy e fontos kérdésre megfelelhessen, mindjárt művének „Bevezetés”-ében azon körülményeket világosítja meg, a melyek létrehozták a Károlyi és Káldi biblia fordítását. Szerinte és szerintünk is az volt a bibliának Károlyi által magyarra való fordításának oka, „hogy a teljes biblia-olvasásával járó vallás-erkölcsi haszon” izgasson, ihlessen és munkáljon a protestáns szívekben, hogy legyen bibliánk, „mely a léleknek orvossága”; — a Káldi féle fordítás létrejöttének oka pedig a „biblia hatásától való félelem, a felekezeti irigység és versengés.”

A tárgyalásnál, első helyen a tárgy természetéből kifolyólag, igen okosan, a „Károlyi és Káldi bibliafordításainak forrásműveivel és azoknak bírálatával foglalkozik szerző s kimutatja röviden, hogy Károlyi sokkal lekiismeretesebb, épen azért fárasztóbb, terhesebb munkát végzett, mint Káldi, mert a mint mondja: Károlyi az eredeti héber és görög szövegre volt figyelemmel, de e mellett megtekintette a LXX-át, továbbá Vatablus, Munsterus, Pagninus és Tremellius latin fordítását, melyek közül legtöbbet vett át a Tremelliuséból, „mint a ki természet szerint való zsidó fiú volt és csak most fordította meg a bibliát” és ezen kívül sok exegeta művére is fordított kisebb-nagyobb figyelmet, használta a Luther fordítását is. „Káldi már sokkal inkább megkorlátozza magát.” „Ő egyedül a Vulgatából fordít, bár be lehet bizonyítani, hogy az annyira meggyűlöl, elátkozott Károlyi bibliát is meghasználta.”

„Itt rejlik alapja Káldi összes hibáinak, ebben van letéve a Károlyi összes érdemeinek alapja és eszköze is.”

S miután nagyon helyesen kimondja, hogy a forrásművekre vonatkozólag a „Károlyi álláspontját kell helyeselnünk,” művének második részében áttér a fordítások összehasonlítására hűség, megbízhatóság szempontjából, s úgy a történeti és költői, valamint a prófétai művekből kiszakít egy-egy érdekes részletet az összehasonlítás alapjául, a történeti könyvek közül a II. kir. II. részét; a költészeti művek közül a XC. zsoltárt; s a prófétai művek közül a Hózeás profécziájának V. részét; az újszövetségből pedig I. Kor. XIII. részét, ezt az örökre gyönyörű, csodaszép részletet s ezek alapján kritizálja meg a két fordító fordítását.

Összehasonlításának minden pontjánál kitűnik a helyes fordítói érzék, megfigyelő képességének élessége s

az a bámulandó szorgalom és tapintat, melyet a források felkutatásánál tanusít. Ez egész összehasonlítás komoly és objectív tanulmány eredménye, mert nem dicséri sehol sem Károlyit, a hol az ő fordítása nem dicséretre méltó s viszont szívesen adózik elismerésével Káldinak is, ha fordításának helyessége kivívja azt. Szigorúan. részrehajlatlanul megmondja egyiknek is, másiknak is hibáit, botlásait, el nem titkolható örömmel konstatálja úgy egyiknek, mint a másiknak jóságát, helyességét, ha van reá alkalma. A részrehajlatlanságra való ezen igyekekezés alapja talán annak, — mint a Dunántúli Protestáns Lap mondja — hogy Hos. V. 15. versének bírálatánál oly hibát követ el a szerző, melyet hallgatással mellőzni nem lehet. A 25. lapon nevezetesen azt mondja szerzőnk: „Károlyi az **כִּשְׁרָא** szót rendkívül körülírja („megesmerik magukat, hogy vétkeztenek”) pedig a megtér szó egymaga elég lett volna s már a 32—33. lapon ezen kijelentésével teljesen ellenkező alapokra helyezkedve így ír: „Igazságtalan volnék azonban, ha e példák ellensúlyozására nem hoznék fel egy néhány oly példát, melyekben a pótlásra az érthetőség, a világosság szempontjából szükség volt s a melyek okvetlenül szükségesek a félreértés kikerülésére. Ilyen p. o. a Hózeás V. 15-ben az **כִּשְׁרָא** szónak ez az értelmezése: „megesmerik magukat, hogy vétkeztenek, mely fogalmat az első jelentéssel, a „visszatér” szóval nem lehetett volna helyesen kifejezni.” „Ez míg egy részről óriási ellentmondás, más részről grammatikailag sem helyes,” mondja a D. P. L. (91. l.), a mely kijelentést minthogy a teljes igazságnak objektív megnyilatkozása, mi is szívesen aláírjuk, ellenben azon véleményével, melyet a XC. zsoltár 7-ik versében előforduló **וְכִשְׁרָא** kifejezés fordításáról mond, még inkább a mit a 13. vers **וְכִשְׁרָא**-a miatt proponál, nem minden tekintetben érthetünk egyet. Amde azt megint szívesen és kész örömmel fogadjuk el és mi is hiszszük és valljuk, hogy ez az egész összehasonlítás s az abból lehúzott consequentia „egy komoly, tárgyilagos, tudományos vizsgálódásnak az eredménye” s az „igazság után szomjúhozó lélek szárnyainak lebbenése.”

(Vége következik.)

Lacilius.

Márczius 15-ike Sárospatakon.

Colon!! . . . ezer bocsánat, csak most jut eszembe, hogy én már nem rendező, hanem reporter vagyok. Nem csuda, ha önkéntelenül is ez a szó jött tollamra, mert lelkem telve van még az édes dallal, melyet az „öreg Tóni” csalt ki a száraz fából; fejem zúg, szememre az álom ónsúlylyal kezd nehezedeni, és én mégis írok, mert reporter vagyok. Tollamra van bízva, hogy én örökítem meg e napot, illetőleg éjszakát szerény lapunk hasábjain. — Fárasztó, de kedves kötelesség! Mert önök, igen tisztelt hölgyeim, nem is tudják, hogy míg angyalokként lebegnek tánczosuk karjain: addig egy valaki mennyit fárad, hogy bizonyos titkok fülébe jussanak. s hogy koszorút kössön a márczius 15-ikét ünneplő virágokból.

Azonban hogy teljesen hű képét adjam annak, hogy miként ünnepli meg Sárospatak márczius idusát, legyen szabad visszatérnem a tánczteremből főiskolánk templomába . . .

A nap szürke felhők mögé rejtette el arcát, sűrű könyeket hullatott a földre. Ki tudná, örömek vagy bánatoknak könyei-e azok? De bár az idő bús, bár az új-helyi hegyek ködlepelt öltöttek is magukra bánatukban: szívünket öröm gyúlasztja lángra, hiszen ma van márczius 15. — Borús volt akkor is az ég, nem mosolygott a kék égről tavaszi nap a gúnyosan „paraplás”-nak ne-

vezett forradalomra s mégis a szabadság hajnalát rejte magában az a nap. Ezt a hajnalt érezzük mi derengeni szívünkben ma is s ezt érezik velünk sokan, kik daczára a szakadó esőnek, megtöltötték főiskolánk templomát úgy, hogy már $\frac{1}{4}$ órakor a rendezőség homlokán verítékcseppek gyöngyöztek, mert nem volt hely. Végre megmenté őket a kínos helyzetből a háromszínű zászló feltűnése, mely az énekkar jövetelét jelentette. Riadó „éljen” fogadta az egy századnál idősebb egyesületet, majd néma csend lőn s mint tomboló vihar zúgása csendült fel a „Hazádnak rendületlenül...”

Leírom-e a hatást, melyet az énekkar, az ifj. zenekar válogatott darabjai nyújtottak? Leírom-e, hogy köny rezgett a szemekben, midőn a „Szózat” végső hangjai is elhangzottak; vagy hogy ott lebegett mindenki ajkán a zene hangjaira: „Mindnyájunknak el kell menni!”

Vagy leírom az egyes szereplők érdemeit? A szeretve tisztelt tanár Kun Béla gyűjtő s sok helyt könyeket fakasztó beszédét? Vagy dicsőítsem a szavalót, ki nagy technikai ügyességgel, megható előadással szavalta „A honvéd özvegyé”-t? Vagy a másikat, ki felemelő lelkesültséggel adta elő Fejes István „Márczius 15-én” című költeményét?

Nem! ezt nem tehetem s azt hiszem, nem is szükséges az, mert tudomásom szerint mindenki megelégedett az egyszerű, pompától ment; de lélekemelő s a szív igazi, legszentebb érzelmeiből fakadó ünnepléssel, a helyett ideiglatom a márczius 15-iki ünnepély *műsorozatát*.

1. *Nagy szózat*. Mester Károlytól. Előadta: a főiskolai énekkar. — 2. *Emlékbeszéd*. Kun Béla jogtanártól. — 3. *A honvéd özvegye*. Arany Jánostól. Szavalta: Eperjessy Lajos. — 4. *Kossuth-dalok*. Előadta: a főiskolai zenekar. — 5. *1848. márczius 15.* Pályanyertes óda. Írta: Ladányi Endre. Felolvasta: Sütő Kálmán. — 6. *Fohász*. Oláh K.-tól. Előadta: a főiskolai énekkar. — 7. *Márczius 15.* Fejes Istvántól. Szavalta: Juhász László. — 8. *Induló*. Előadta: a főiskolai zenekar. — És azt írom óhajtagyanánt s köszönetül a díszes közönségnek: „*Viszontlátásra!*”

* * *

És ime, mintha a szerencse gyermeke volnék, óhajtagasom mily hamar és mily fényesen teljesült. — Kínos szorongással s nem minden aggodalom nélkül vártuk, hogy a rossz időben fog-e sikerülni a tervezett táncmulatság. Aggodalmunk azonban csak rövid ideig tartó volt, mert alig ütötte el a magasba nyúló toronyóra a 9-et, midőn a néptelennek ígérkező táncsterem megtelt bájos, mosolygó tavaszi virágokkal, a „szabadság, egyenlőség, testvériség” eszméiért és a — tánczért is lelkesülő földi angyalokkal.

A nemzeti színű és karkötős rendezőség ajkain a jó kedv mosolya játszadozott s a szabadabb eszméktől telített fesztelen jó kedv az egész éjen át uralkodott, míg a borús égen a hajnal derengeni nem kezdett. Világos virradtig tartott a táncz s még azután is fel-felsírt a hegedű, mintha annak az egyszerű muzsikusnak is fájna abba hagyni a jókedvű mulatást.

De hát ember tervez s a — mamák végeznek! S midőn a reggel beköszöntött, sötét, néma volt a fényes, hangos táncsterem, oly sötét, mint a minő kezd lenni az én szemem, mely erővel le akar zárulni, — de hát nem azért vagyok reporter, hogy a szemeimnek parancsolni ne tudjak, míg a koszorút meg nem kötöm bájos tavaszi virágokból. De hát hol is kezdjem? ... Múltóztassék elhinni hölgyeim, nehéz helyzetem van, s így az „abc”-t veszem elő s a szerint sorakoztatom virágaimat. E bájos virágok, kiknek nevét arannyal szeretném ideírni: Abaházy Erzsike, Abaházy Irma és Margit (O.-Liszka), Bazsó

Jolán (B.-Olaszi), Both Zsuzsika, Cseörghe Erzsike (Tarczal), Debreczeni Jolán, Farkas Vilma (E.-Horváti), Fendrich Ilona (S.-a.-Ujhely), Győri Vilma (L.-Mihályi), Kálniczky Margit (L. Mihályi), Katona Mariska, Karácsonyi Gizella, Kerekes Vilma (Liszka), Kuharik Zsófia (S.-a.-Ujhely), Nagy Etelka (Tusa-Ujfalu), Nagy Jolán (Szomotor), Pozsgay Aranka (Liszka), Pavletits Vilma és Gizella, Rácz Jolán (Bogát), Szakácsi Jolán, Steinfeld Irén, Szinyei Mariska, Szívós Irén, Szunyogh Vilma, Terhes Margit, Urbán Lenke (Záhony).

Asszonyok: Abaházy Józsefné (Liszka), Bálint Dezsőné, Both Józsefné, Buza Jánosné, Demeter Jánosné, Debreczeni Bertalanné, Dezső Lajosné, Elek Sándorné, Fendrich Miksáné (Tusa-Ujfalu), Katona Zsigmondné, dr. Kondor Miksáné, Karácsonyi Jakabné, Maklári Pap Miklósné, Mészáros Károlyné, Nagy Károlyné (Szomotor), Pavletits Gyuláné, Pozsgay Miklósné (Liszka), Rácz Béláné (Bezéd), Steinfeld Béláné, Steinfeld Jenőné, Szánthó Istvánné (Olaszi), Sztankay Béláné (Olaszi), Szívós Mihályné, Tarnóczy Tivadarné, Terhes Barnáné, Turján Gáborné (Petráho), Urbán Mihályné (Záhony), Vaizer Károlyné (L.-Mihályi).

Most pedig, miután kertészkedésemet elvégeztem, a fényes toilettekről kellene szólanom, de hát ki tudná azt leírni? Gyengének érzem tollamat erre az óriási feladatra. Azért hát bocsánatot és viszontlátást kér s jó éjszakát kíván a

Reporter.

EGYLETI ÉLET.

1. „A magyar irodalmi önképző társulat” életében a következő kiemelkedőbb események történtek. Már mult számunkban jeleztük, hogy a „műfordítási” pályakérdésre egy munka érkezett. Ez azonban nem felelve meg a követelményeknek, nem díjaztatott s új tárgy kitűzésére egy bizottság nevezetett ki. A „dal” című pályakérdésre beérkezett 12 munka közül, a II-ik számú munka, melynek szerzője mint a felbontott jelíges levélkéből kitűnt: *Szilva Béla* IV. jh. nem csak a kitűzött díjra tartatott érdemesnek, hanem a társulat emlékkönyvében való megörökítésre is. — A VI. számú pályamunkának egy dala s a X-ik számú munka megdicsértettek. Amannak szerzője *Szilva István* III. é. hh., ennek *Kocsis Endre* III. jh. — Az aesthetikai tanulmányra beérkezett pályamunka még bírálat alatt van. — A „Költői beszély” című pályakérdésre két mű érkezett, de a bíráló-bizottság egyiket sem találta díjazhatónak, így a díjat az alaptőkéhez csatolandónak véleményezte a társulat. — Az „Ifjúsági Közlöny” életében megint fordulat állott be, a mennyiben *Szeremley Gyula* II. jh. a főmunkatársi állásáról lemondván, helyére szótöbbséggel *Szilva István* III. é. theologus választotta meg. Míg az előbbinek szívélyesen untunk búcsút, az utóbbinak örömmel kívánunk szerencsét és kitartást. — Az elfogyott és régi alapszabályok revideálására egy bizottság küldetett ki, melynek tagjai a tanárelnök vezetése alatt az önképzőkör *tisztikara*.

2. Az „Erdélyi önképző-kör” élénken folytatja munkásságát. A február 27-iki ülésen olvastatott fel az „Elemzés” pályakérdésre beérkező művekről a bírálati előterjesztés, mely szerint a kitűzött 6 frnyi díj 8 frtra emelvetett s az V. és VI. számú munkák között egyenlően felosztatott. Amannak szerzője *Finkei Pál* VII. o. t., ennek *Csuka Andor* VIII. o. t. — Az I-ső és IV-ik sz. munkákat megdicsérték. Az elsőnek szerzője: *Németh Kálmán*, a másikkak *Bíró Lajos* VIII. o. tanulók. A

márczius 5-iki ülésén járt le a történelmi pályakérdés, melynek tárgya: *A mohácsi vész*. Erre a kérdésre hét munka érkezett, a melyek bírálata alatt vannak.

APRÓ HIREK.

— *Gyászhirek.* Rimaszombathy Kálmán I. é. jh. mult hó 28-án Gyulaházán élete 21. évében elhunyt s folyó hó 1-én temettetett el. — Olchváry Andor IV. gimn. o. tanuló f. hó 12-én elhunyt s 14-én a tanári kar és tanuló ifjúság őszinte részvéte mellett temettetett el.

— *A sárospataki főiskola ifjúsága* az árveregyei inségesek javára 100 frtot szavazott meg. Ehhez nem kell kommentár!

— *Egy pár szó a „számolás”-hoz.* Nem akarom a t. olvasó közönséget olyan forma meglepetésekben részesíteni, mint ezt Ladányi úr teszi, ki a legkedvezőbb auspiciumok közt indítja meg kellemesnek ígérkező cikkét, hogy csakhamar az elégedetlenség, a lelki nyugtalanság jeleinek adjon helyet: csupán pár szóval fogom céljainak kivihetlenségét bebizonyítani. Mily fölséges sorrendben tudja L. úr elősorolni, mind azon eseteket, a melyekben a szegényebb tanuló az alma mater jószívűségét igénybe venni kénytelen, hogy miért, azt L. úr hangsúlyozza legjobban, s még is minő téves consequentiára jut a kilyukasztott fazekakban, a melyekből a víz csak úgy ömlik. Hiszen én Istenem! mi következik abból, ha a tanuló szegény, s atyja nem képes érte a félév elején fizetendő díjakat fizetni, (s más részt meg van adva a lehetőség az ünnep utáni fizetésre) nemde az, hogy ezen most említett intézmény fentartandó, sőt bátran kimondom: *szigorítandó*. Fentartandó ezen „számolás-nak” nevezett intézmény már azért is, mert — s ezt úgy hiszem L. úr sem fogja kétségbe vonni — az egyletek nem volnának képesek tagot fogni. Az egyleti élet tönkre menne (kivévé természetesen a kötelező egyleteket!) De van még egy igen lényeges oka annak, hogy ezen intézmény fentartandó, nevezetesen L. úr is jól tudja, hogy vannak olyan természetű kiadásai az ifjúságnak, melyeket előre látni per absolutum lehetetlen pl. temetés, jótékony célra történendő adakozások stb. Mi lenne tehát azok fizetési módjával, ha L. úr nézetének adnánk helyet, az úgy hiszem csak növelné a zavart, s felesleges kellemetlenségeknek tenné ki a széniori hivatalt, ha minden egyes esetben ki kellene az egyesnek a reá eső összeget fizetni. *Gyakorlatiatlan* tehát mindenkéül föltött L. úr indítványa, holott jól tudja mindenki, hogy minden elmélet csak annyiban áll meg, a mennyiben a gyakorlati életben előnyösnek bizonyul. A pallos-csapás pedig, mely úgy látszik megadta az iniciatívát L. úrnak a cikk megírására, szerintem nem csak hogy halálos nem volt, de fájdalmasan sem érintett. Mert miről volt szó amaz esetben, midőn L. úr szerint a pallos lecsapott, nem egyébről, mint hogy néhány akadémiai polgár az igazgatóságra nem is hederítve, a törvényes, valamint az adható halasztási időt igen is elmulasztva, számolni még mindig nem óhajtott. Már pedig hova vezetne az, ha mindenki ily könnyen venné az ügyet, bizonyára a teljes rendetlenségre; s ezért nekem föltétlen meggyőződésem, hogy az igazgatóság és az akadémiai szék teljesen correctül járt el azon akadémiai hallgatókkal szemben, sőt ezután még nagyobb szigort óhajtanék, hogy az illetők ne vegyenek fel derűre-borúra kölcsönöket pl. a jogász-egyletből, s hogy végre vége szakadna már azon állapotoknak, hogy egyesek a számolást évről-évre egész a IV-ed évig elhalaszthatják. W. S.

— *Az „Egyetemi Lapok”* jelen évi 10 (márcz 10-ik) száma szerény lapunkról nem éppen a legkedvezőbben nyilatkozik. Egy felvont szemöldökű bíráló „M-cs Gy-a” („így nevezi magát ama kritikus”) lamentál lapunknak súlyyedéséről, minden újabb számunknak a hanyatlásról való tanuskodásáról, kifogásolja a vezércikknek hosszú lére való eresztését, kárhoztatja „a víg monolognak” nevezett furcsaság” ama törekvését, mely szerint „az ízlés korlátjait igyekszik túllépni”, elítéli a maga a szerkesztőség által „feldicsért dalok”-at, a „sikerültnek épen nem nevezhető laptöltelék”, rosálja azt, hogy a szerkesztőség ebben a szűk világban is egy drága félív mellékletet ad, s meg van győződve arról, hogy az „lfj. Közlöny”-nek mint a sárospataki főiskolai ifjúság szellemi életét visszasugárzó tükörnek, óriási fogyatkozásai vannak. E vádakát olyan természetűeknek tartom, hogy azokra legfőlebb egy hosszú magán levélben lehetne kimerítően válaszolni s még is oly súlyosnak, hogy szükségesnek tartottam azokról az Irodalmi Önképző-Társulatnak jelentést tenni, mert ha így vélekedne azon társulat is, melytől én a szerkesztésre vonatkozólag a mandátumomat bírom, nagyon természetesen, mint a megtisztelő állásra teljesen érdemtelen, kénytelen lettem volna azt odahagyni. Örömmel jelezhetem azonban M—cs Gy—a úrnak (ha ugyan szerény apologiám kezébe kerül), hogy az Irodalmi Önképző-Társulat, mint a lap kiadója, mint a mely legcompetensebb bírálója lehetne lapjának, szintén túlszigorúnak, méltánytalannak találta a M—cs Gy—a úr kritikáját s kimondta, hogy a lapnak ama lebirált számáról nincs egy véleményben az „Egyetemi Lapok” t. kritikával. — Ezekhez én a magam részéről sine ira et studio még azt csatolom, hogy míg egyfelől gratulálok az „Egyetemi Lapok” t. szerkesztőjének azért, hogy lapjának jelen évfolyama oly kedvező fellendülést nyert, másfelől pedig sajnálom, hogy M—cs Gy—a úrnak annyira felült, hogy teljesen igazságtalan kritikáját beengedte lapjának tiszteletre méltó hasábjába; M—cs Gy—a úrnak pedig annyit vagyok bátor kijelenteni, hogy a mily zokon esett említett lebirálása akkor, midőn mint a lapnak új felelős szerkesztője a kezdet nehézségeivel küzdve megszerkesztettem az első számot, s mindjárt első lépésemnél méltánylás és buzdítás helyett meg kellett botlanom az ő kárhoztatásának botránykövébe; oly hidegen fordítok hátat további esetleges kötelőzködéseinek s kijelentem, hogy további véleménynyilvánításait, mindaddig, míg azokban a subjectivitás legkisebb árnyalata is kísérteni fog, *tudomásúl nem veszem*. Egyébként „béke velünk!”

Juhász László, felelős szerkesztő.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

Haragszik az ur (beszélyke) magára, mert ilyen primitív dologgal akarja bosszantani így is eléggé türelmes olvasóközönségünket — *Szerellem és becsület.* S. Conventiális, mondva csinált, üres és elcsépett. Mondjunk-e még többet? — *N. I. lelkész. Ungvár.* Méltóztassék megengedni, hogy becses kérdésére csak most és ezen a helyen válaszolok, de oly sokan fordultak hozzám ilyen kérdéssel, hogy nem esoda, ha erről megfelelkeztem. Utolsó küldeménye 1890. október 21, kelt és 10-ik szám alatt van bejegyezve 3 frt 50 kr VI. és VII. évfolyam. Így hátrálékról csak ezen évfolyamról lehet szó. Szives üdvözlét! — *S. Sz. J. N.* Köszönjük. Jön! Egy Comeniusi óda 28-iki számunkra nem pendülne-e meg azon a régen hallgató lanton? — *D. I. K.* Ijesztő némaság borul a pusztaságra . . . . .

TARTALOM: »Márczius 15. és ifjúságunk.« Szilva István. — »Pál apostol megtérése.« Kiss Zsigmond. — »Márczius 15.« Ladányi Endre. — »A kosár.« Veterán. — »Euripides« »Hypolytos« című tragoédiájából. S. Szabó József. — »Könyvbírálat« Lacilius — »Márczius 15-ike Sárospatakon.« Reporter. — »Egyleti élet.« — »Apró hírek.« — »Szerkesztői üzenetek«

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

— Megjelen minden hónap 15-én. —

Előfizetési díj: egész évre helyben 1 frt 60 kr, vidékre 1 frt 75 kr.

— Kiadja az „Irodalmi Önképző-társulat.” —

— Szerkesztőség: Kovács-útea 159. szám. —

COMENIUS EMLÉKEZETE.

Idéznék szellem! Óh jelenj meg!
S dicséretedre nyisd ki szánk!
S ha ajkaink félön rebegnek,
Ihlető lelked önts ki ránk!!
Kelj fel sírod sötét üreből,
Szüntesd sirató könyveink!
— Hisz a derű leszáll az égből,
Ha fényt lövellő lelked int.

Dicsőitnénk dalló ajakkal,
Ha óriási lelket
Magasztalhatná szárnyaló dal,
A mely ahoz méltó lehet.
Vulkánként forrongó agyadnak
Dicsérnök alkotásait,
Csakhogy roppant szellem-napodnak
Sugározása elvakít.

Hiszen te benned egyesülve
Volt a hit és a bölcsелем;
Agyadba forrt teremő zürbe
Magasság, mélység, szüntelen.
Világító fény volt vak éjben
Roppant erőd, a tudomány...
— Nagy ember-ár tolongva mégyen,
Sok századig lábad nyomán.

Mert a „Világ”-nak ő napot gyűjt,
Fénylőt, Nyugattól Keletig,
Hogy a homályba elveszett út,
Kitárja „labyrinthjeit”...
— S hogy a dicső szellem-palaestrán
Az ész ne légyen oly botor,
Tudós „Játék”-it színre hozván,
Szavakkal vívni gyakorol.

S az ifjakat hogy jól neveljék,
„Didacticá”-ját írja meg
S „A Látható Világ”-nak rendjét,
Órjási számát könyvinek.
„Praecepta” és „Lux in tenebris”...
És így tovább végetlenül.
Tanítás lelke bennök a disz,
Önzés, homály bennök nem ül.

Sőt a miként a nap sugára
Nem marad anyja kebelén
S bevillan a sötét homályba,
Rést ütve az éj fellegén:
Te is tudósoknak vezére
Szétszórtad lelked kincseit...
Önzetlenül s nem vágyva bérre,
Világolál nagy szellem itt.

Mit mondok én? Hisz mindenünnet
Rivalg a szó: „Miénk vala!”
Hisz mindenütt zsibong ma ünnep
Azért, ki oly rég elhala.
Hisz itt is, ott is ontja fényét
S egy félvilágra, mint a nap.
Agyában a lángzó nagy eszmék
Százazrekért lobogtanak.

Ki őt szülé nekünk világra,
A morva Nivnitz ám ragyog,
S örömríadva fent kiáltja:
Szülője néki én vagyok.
Kiküldtem őt köd-ülte éjbe,
A mázsaák csarnokaiba,
Hogy a lenyüggő setétbe,
Legyen kinek ragyognia.

Nagy Iskolánk! roppant örömbe
Hirdesd, hogy ám te is tudod,
Ki volt, mi volt a néma ködbbe
Comenius, — ki úgy futott
A földi lét göröngyös útján,
Hogy egy világ bámulta meg...
— Temérdek könyvét átlapozván,
Mélységitől lelkünk remeg.

Te ház! Tudományoknak háza!
A fényt, mit rád szórt pazaran,
A fényt, a mit le nem igáza
Az éj, a melynek árnya van,
S a régi, undok tespedésnek
Lidércnyomásos ördöge;
Visszasugárzani ne késsed
Reá, ki hozzád eljőve.

Pótold ki, mit a mult — hallgatva
Mélyen ő róla — elfeledt,
S romok között szelek fuvalma,
Zokogta csak a nagy nevet,
Azét, ki minden zugba ott van
Ez iskolába szerteszét;
Ki most is izgat a nagyokban,
Kitárva könyve szellemét.

Nagy éjeket riaszt szavával,
Ki a titok mélyébe lát.
Idő időnek adja által
A haladást, a tudományt...
Örök, halhatlan így az emlék,
A mit magának ész emel:
Tehát a míg lesz végtelenség,
Comenius nem veszhét el.

JUHÁSZ LÁSZLÓ.

Hogyan ünnepeljük Comenius emlékét?!

Márczius 28-án ünnepet ül egész nyugat tudományos világa, egy oly férfiúnak emlék-ünnepét, kinek egyéni érdemeit, messze beható újításait nem mosta el az idők vihar, hanem nagyobb, fényesebbé tette azokat. Országunk sem marad el e világhírű ember emlékének megünneplésétől, hanem szerte e hazában fellobog az emlékezet oltárán a hála és kegyelet tüze, hogy megszentelje emlékét annak a férfiúnak, kinek egyedüli célja volt boldoggá tenni az emberiséget, ki e cél megvalósulása érdekében folytatott küzdelmet az elébe gördülő számtalan akadályokkal szemben. Közelebről a sárospataki főiskolában is fellobog a kegyelet lángja, a tanári kar és ifjúság egyszerűen, de nemesen, a nagy férfiú emlékéhez méltóan, ünnepel.

Vajjon maradhatnánk-e mi némák akkor, midőn mindenütt hála-ének zeng? Feledkezhetnénk-e meg mi arról a férfiúról három százados születésének évfordulóján, kit büszkén vallunk magunkénak, ki új életet lehelt a sárospataki főiskolába, kinek lánglelke, alkotó szelleme oly alapokra fektetett „alma materünket“, hogy a felette elzúgó viharok nem voltak képesek azt megingatni, mert sziklán épült ház vala az!”

Nem, mi nem maradhatunk csak egyszerű szemlélői a hála-áldozatok égbe szálló füstjének, hanem szívünkben mi is oltárt emelünk ezen férfiúnak, kit magáénak mondhat az egész világ, — de a ki a miénk is vala.

Azonban, ha közelebről tekintjük a dolgot, lehetetlen őszintén és nyíltan ki nem mondanunk, hogy ifjúságunk nem ünnepli meg oly mértékben márczius 28-át, mint az hozzá méltó volna. Nem, mert micsoda szerepe van az ifjúságnak ez ünnepélyen? Csak a hallgatóé!

Már pedig — azt hiszem, — hogy ebben az egész tudományos világra szóló ünnepélyben a sárospataki ifjúságnak nem csak a hallgatóságot kell képviselnie, hanem tényleg is be kell folynia arra, hogy ünneplése magához méltó s a nagy férfiú emlékéhez illő legyen.

Ismerjük be, hogy mulasztást követtünk el, midőn, nem törekedtünk arra, hogy a sárospataki főiskola Comenius ünnepélyében mi is kikapjuk a minket megillető részt; ismerjük be, hogy hiba volt mulasztásunk s igyekeztünk hibánkat jóvá tenni, a mulasztást helyre pótolni.

Hogyan volna ez elérhető? — fogják kérdezni sokan.

Érzem, hogy nehéz ezen kérdésre feleletet adnom: különösen azért, mert az alkalmas idő már elmúlik s a tulajdonképeni ünnepélyben a legjobb esetben, a legnagyobb buzgalommal sem vehetne részt az ifjúság. Azonban áll előttünk egy út, melyen nem csak mulasztásunkat pótolhatjuk helyre, hanem midőn emlékoszlopot emelünk Comenius Ámos emlékének, emlékoszlopot állítunk egyszersmind magunknak is, oly emlékoszlopot, mely a közelmúltban történt eseményekkel szemben is nagy mértékben fogja emelni ifjúságunk hírnevét s eloszlatja a felőlünk netán alkotott rossz véleményeket. Ez az út, a melyen a mulasztás vádját elhárítjuk magunkról az, *hogy fordítsuk le s adjuk ki Comenius Ámos Jánosnak reánk maradt ifjúsági színműveit.*

Sokan vannak, kik ezt az utat tövisekkel megrakottaknak, az akadályok ezer meg ezer nemével megterheltek látják, de hát lehet-e nekünk, ifjúságnak, az akadályoktól visszariadnunk? Nem akkor kell-e szembeszállanunk a nehézségekkel, midőn nagy mértékben túlúnak azok elénk?! Én azt hiszem, hogy azon akadályok, melyeket némelyek talán igen nagyoknak látnak, könnyen legyőzhetők; azt hiszem, hogy nincs semmi okunk arra, hogy meg ne küzdjünk azokkal. Sőt inkább az a meggyőződése, hogy épen azért kell ezt az utat mulasztásunk helyre pótlásául elfogadnunk, mert az nem könnyű, mert ifjúságunk szellemi erejét s összetartását a legnagyobb mértékben próbára teszi.

A lapunkban közölt színmű élénk világot vet a Comenius Ámos-féle színművekre. Megismerhetjük azokból a kort, a kor nevelési rendszerét; a fejlődési fokozatot, melyen az azon korbeli ifjúság állott; megismerhetjük magát a háromszáz év előtti ifjúságot, annak életét és különféle viszonyait.

Oly művek ezek, a melyeknek magyar nyelvre való áttétele megbecsülhetetlen lenne, a melyeknek a sárospataki ifjúság által való kiadása a legméltóbb emlék volna az ünnepezt férfiúhoz s a legszebb ünneplése Comenius emlékének.

És hogyan volna ez elérhető? Úgy, hogy az ifjúságban ma is találkoznak olyanok, kik sikeresen megküzdhetnének a fordítással, ezek fordítanak le a még le nem fordított színműveket, az ifjúság pedig vállalná el a kiadó szerepét...

Igaz, hogy ez sok költséggel járna; de a *szegények iskolájának* ifjúsága soha sem volt szűkebb. Aldozatkészségének a legközelebb is fényes tanújelét adta, mikor a felvidéki inségek számára 100 forintot adományozott. Az az

ifjúság, melynek keblében a részvét lángja oly szépen lobog, nem fogja megtagadni önmagát sem, mert ha ezt tenné, nem csak hogy elkövetett mulasztását öregbítene, hanem önmaga igazolná azt, hogy nem méltó arra a jó hírnévre, melyet a közelmúltban megszerzett s mely elődeitől csorbíthatatlanul fentartandó örökség gyanánt maradt reá.

És ha már sikerülne — mi csak tőlünk ifjúságtól függ — ezen színműveknek lefordítása és kiadása, *nem volna-e célszerű azokból egyet év végén a közönség előtt is bemutatnunk?*

A legbensőbb meggyőződése az, hogy ez nem csak hogy célszerű volna, hanem szükséges is. Nem a mai kor szerinti műkedvelői előadást értek én egy ilyen színjátszás alatt, hanem oly előadást, mely hű tükre volna a háromszáz év előtti ifjúsági életnek, a melyből a legvilágosabban kitűnnék azon kor oktatásának, nevelési rendszerének s egész műveltségének képe. . .

Igaz, hogy ez is sok nehézségbe ütközik, de együttes erővel, a tanári kar szíves pártfogása, nagybecsű útmutatása mellett úgy az egyik, mint a másik indítvány könnyen megvalósítható.

Gondolkozzék tehát mindenki e dologról s adandó alkalommal kezét szívére téve nyilatkozzék. Én nem kétkedem egy percig sem, hogy szavaim jó talajra hullottak. Hiszem, hogy ifjúságunk meg tesz minden lehető mulasztásának helyreépítésére s nem riad vissza még az áldozatoktól sem, hogy oly módon ünnepelje meg a nagy férfiú emlékét, mely ahoz a legméltóbb, s az ifjúsághoz is a legillőbb, a mely által szolgálatot tennének a magyar irodalomnak, a mely által a mint emlékoszlopot állítunk Comenius Ámosnak, úgy öregbítjük ifjúságunk jó hírnevét is, már pedig ezt mindenkinek legszentebb kötelessége nem csak megtartani, hanem növelni is! . .

Kalassay Sándor.

Comenius J. Ámos eszméi az Istenről, teremtésről, angyalokról és ördögökről.

A mi a háromság tanát illeti, Comeniusnak ebben semmi önállósága nincs, ezen a ponton egyszerűen igazhívónek tűnik fel. Mysticismusa azonban mégis jelentkezik néhány pantheistikus színezetű tételben. Az, a mit a teremtésről és a világegyetemről mond, azon benne nyilatkozó felfogás által érdemel figyelmet, mely őt a természetbölcseletről: Sabundai Raymund, Telesius, Patricius és Comparella közé sorolja. Isten az egyetlen Isten, a mint „egy a nap, s minden állatnak csak egy feje van, úgy egy az Isten“ és ő a háromegy Isten, a mint az apostoli hitvallás tanítja; e tannak előképei már az ó szövetségben is megvannak, ilyenek az Isten háromságának, a népnek háromszori ünnepjárása. A sátoros ünnep egy je-

lentésű a teremtéssel, a páskaünnep a megváltással, a pünköst az üdvözüléssel. Ide vágó analógiák az emberi lélek három tehetsége: a felfogás, emlékező és akaró képesség; a nap, a melyben világosság, fény és melegség van; minden teremtetett lény, a mennyiben létele, alakja és ereje van. A háromegy Istennek benső lényege Isten titka marad, mindazáltal ez a keresztyén hit legfelségebb szentsége, minden bölcsesség kezdete. Azért a keresztyén mindent a háromegy Isten nevében tesz. Comenius ezen tannal nem mond újat, úgy tanít, a mint az egyház és a leghatározottabban megvet mindenkit, a ki másképp tanít. Pl. a „Néma ördög kiűzéséről“ szóló predikációjában ezt mondja: „Nem hinni vagy csak kétkedni is a felett, hogy egy az Isten vagy, hogy ő három személyben van, vagy hogy ő a világ teremtője, vagy hogy mindennek egyedüli teremtője és igazgatója stb. ez mind a tévelygés szellemétől, azaz az ördögtől származik. Ennélfogva igazán a tévelygés szelleme lakozik az atheistákban, a kik Istent tagadják, a zsidókban, törökökben és ariánusokban, a kik a szentháromságot tagadják, az Aristoteles követőiben, a kik olyan örökkévalósággal bíró világot eszeltek ki maguknak, a minővel Isten bír „és a manicheusokban, a kik minden dolognak forrásául kettőt, a világosságot és sötétséget, vesznek fel.“

Az ilyen tételeken kívül, a melyek az egyházhoz híven Istennek önmagából kilépését fejezik ki, oly pantheistikus színezetű tanai is vannak, a melyekben a mystikus nyilatkozik. Így Istenről azt mondja, hogy ő „az örök boldogságnak és nyugalomnak központja; egy örökkévaló kör, melynek mindenütt van központja, de körzete sehohol sincs, mindent magába zárva tart, semmit se enged magából kiesni vagy kimenekülni.“ Ez a nézet képezi alapját „Hlubina bezpečnosti“ (örökkévalóság központja) cz. művének; ebből vezeti le a következőt: Isten, a ki egymaga az igazán létező lény s igazán való valóság, a ki egymaga van magától, maga által és magáért örökön örökké, megmérhetlen, végetlen, változhatlan, mozdíthatatlan és elérhetlen: mikor valami önmagához hasonlót s mégis láthatót akart, mint rajta kívül létezőt előállítani, a mi az ő képmása legyen és teremtménynek hívattassék; önmagát helyezte annak alapjává úgy, hogy az általa teremtetett világ minden benne levővel Istenben függ és nyugszik, a mint az Irás mondja: Ő benne, ő tőle és ő általa van minden dolog (Róm. XI. 36.) és Isten által teremtetett és az ő akarata által lett a világ (Jelenések IV. 11.). Ő mindig ugyanaz és megmaradna ugyanannak a világ nélkül is, de azért teremtetett világot, hogy az a maga sokféleségével képmása legyen az ő eredeti szépségének. Így hát mindennek a központja ő, a kiből minden kiindul, mint a kerék küllői az agyból; innen minden teremtménynek valódisága, békéje, tartósága és boldogsága attól függ, hogy a maga központjában maradjon, mert csak a kerékagy létezhetik önmagában, de a küllők nem. Az általa teremtetett világot a tömegre, számra és súlyra figyelemmel rendezte be, „Isten mindent súly, szám és mérték szerint rendezett el.“ Ő „a világ építőmestere,“ a világ mindenható építője, a mint a szabadkőművesek szokták ma nevezni, a kik Comeniusban mindig rokon szellemet ismertek fel. Ő a dolgok művésze, ki a dolgokat a maga eszméi szerint hozza létre mindenikre rányomta a saját bölcsességének bélyegét is. Minden harmonia, „nemcsak egymással, hanem Istennel is összhangzanak a dolgok mind.“ Comenius szerint az ember egész világnézetének főmozzanata abban rejlik, hogy ebben a világban minden bölcsen van berendezve és ennélfogva az emberi nemnek nem lehet magasztosabbat cselekednie, mint a teremtő gondolatai fölött, a mennyire csak képes, elmélkedni. Ezért ő a vi-

lágot, bármily sokféle is, mindenkor egységes egésznek tekinti. Igen elmésen fejtegeti ezt Hlubina cz. művében¹ nevezetesen: A mint a fa gyökeréből előbb a törzs nő ki, a törzsből ágak, majd az ágak gallyakká ágaznak szét, ebből pedig levelek, virágok és gyümölcsök jönnek ki, úgy származik ki Istenből, ebből az örökkévaló gyökerből minden valóság, bizonyos határozott fokozatban, nem közvetlenül. Minden dolognak pedig három gyökere van, u. m. Isten hatalma, bölcsesége és jósága. Ugyanis az ő hatalma által áll elő minden, a mit ha el akarna venni Isten, a világ semmivé süllyedne vissza, a mint az előtt is semmi volt. Azért minden növény, minden kövecske, minden porszem, a mi előttünk van, Isten láthatatlan s mindenütt jelenvaló erejének látható jele, a ki maga tartja meg azt léteében. Továbbá Isten jósága önmagával táplálja a teremtményeket az által, hogy mindeniknek megadja azt, a mi fentartásához s növekedéséhez szükséges. Végre Isten bölcsesége, a mely mindenfelé ki van árasztva, azt eszközli, hogy minden teremtmény az legyen, a minek lennie kell s ismételtlen magához hasonló szüljön a természet összehavarása és összevegyítése nélkül; az egyéni létezés annak fajokra való kiterjeszkedését tehát úgy fogja fel, mint az isteni bölcsesség munkáját.

Annak a nagy láncznak, mely a teremtményekből alakítatik, alkotó részei ily sorrendben rendezkednek be: Közvetlenül Isten alatt állanak az angyalok; ezeket mind egyszerre teremtette Isten, míg az embereknek a maga dicsőségét, a nem elkülönítés és a házaselet behozatala által akarta különböző módon kijelenteni. Az angyalok csupa szellemek, tett nélkül, arra sincs szükségük, hogy nyelv segítségével közöljék egymással az ismereteket, hanem egyik szellem a másikat meg tudja érteni, „a míg lelkeink — úgymond — testbe vannak zárva, nem tudnak közvetlenül érintkezni egymással, sem gondolataikat közvetlenül megismertetni, a mire pedig az angyalok, hitünk szerint, képesek.” Az angyalok is tanulnak, „az angyalok ismerete tanulmányozás által bővül,” a mint Eféz. III. 10 szerint „most legyen ismeretessé a mennyi országok és hatalmak előtt a gyülekezet által Istennek sokféle bölcsesége.” Ők Isten műveit figyelemmel kísérik. Arra vannak teremtve, hogy velünk együtt a közös teremtnéi szolgáljanak, minket mint gyengébbeket védelmezzenek s a hol kell, szolgáljanak is nekünk. Így ők egyfelől fölötté állanak az embernek, a mennyiben az eleséstől megőrizve maradtak és a végtelen örökkévalóságban se fognak soha elesni; másfelől alattunk, a mennyiben szolgálnak nekünk: „Isten, jobban szeret minket, mint az angyalokat, mert fiát adta az emberekért,”² Szolgálatot teljesítenek az egész láthatatlan egyházban épp úgy, a mint egyes istenfélőknek is. Isten a kegyesek szolgálatára küldte őket s bár nincs testiségük, mint nekünk, mégis megjelenésük valóságos; „test terhe által nem gátoltatva teljesítik, ha elküldetnek, megbízatásukat és megbízatásuk bevégzése után szerényen visszatérnek a dicsőség trónját körül állani, megjelennek az embereknek, hogy a csapásokat elhárítsák tőlük, védelmezzék a pokol támadásai ellen és végtére égbe vigyék azok lelkeit; az bizonyos, hogy olykor előtűnnek és nem kell azt hinni, hogy ez csak a szem káprázata, de valóságosak ezek a megjelenések.”³ Sajátságosan mondja a „Harmonia 387 lapján: Krisztus feltámadásának, a mely nekünk bűnbocsánatot szerzett, az angyalok voltak tanúi, a kik örömmel jelentek meg és csatlakoztak az emberekhez a feltámadásnál, ők üzték ki minket a paradicsomból is a bűn miatt. És hogy jelennek meg ott a

feltámadásnál? Tündöklő fehér ruhában, a minőt azelőtt seholse olvasunk róluk. Ez bizonyosan nem hiába van így, hanem a mi megtisztulásunk jeléül, holott azelőtt, a mint a próféta mondja vérese voltak bűneink, mint a bibor és a skárlát és a mint magunk is vérrel elborítva láttuk Krisztust a megkorbácsolásnál.

Majd az angyalok közül néhány lebukott Istentől. Ellenszegültek a magasságos Istennek, azt a követet, a a ki őket engedelmességre akarta felhívni, visszautasították és a pokolba taszították le. Elhagyták a minden lét központját, ennél fogva kibuktak saját létüknek központjából is (a mely Isten kegyelmes arcának fénye) és így lakhelyük központjából, az égből is (ugyanis minden lénynek azon mindenekkel közös központon kívül, a mely Istenben van még két Istentől kimutatott központja van, t. i. egyik a saját léte és a másik lakhelye). Magától az Istentől lebukva az embereknek is bukásukra törnek, a kik fölött már azáltal is jelentékeny előnyük van, hogy nekik mint testesült lényeknek testfentartásra nincs gondjuk, ezért összes erejüket és idejüket az emberék megrontására fordíthatják.¹ Az első embert csel által csábította el az ördög az Isten iránt való engedelmességtől, midőn a kíváncsiságot költötte fel benne. Idegen magot szórt az ember szívébe. Minden bűnt ő rá kell visszavinni, Judást ő hajtotta arra, hogy Urát és Mesterét elárulja és itt a Sátán működésére nézve három dolog magaslík ki: 1. a magas állásúakat óhajtja veszedelembe ejteni, mint itt egy apostolt, 2. a hol balga szándéknak vagy vágynak csak egy szikráját is megsejdi, azt felfújni, tűzzé terjeszteni törekszik és ha egyszer megragad valakit, nem bocsátja el, 3. csalétkül leginkább gazdagságot és élvezetet ad és így ejti tőrbe az embereket.² Senki egyetlen napra sincs tőle biztonságban, üldöz, a míg csak élünk.³ Ő okozta az emberi nem eredeti állapotának megromlását, a nyelvek összehavarodása is az ő műve, abban telik az öröme, hogy a különböző népek oly nehezen értethetik meg magukat egymással, mert ez akadály a istenország eljövételének. Comeniust nagyon jellemzi és különben is nagyon figyelemre méltó, a mit az Opera Didactica (II. 280.)-ban mond: Engem egészen felizgatott és egész bensőm megrendült, mikor ezeket olvastam nem rég az amerikaiakról író Laet Jánosnál: „Azon vidékeken semmi sem tűnt fel csodálatra méltóbbnak előttem, mint a legkülönbébb nyelveknek az a roppant sokasága; mert annyi a nyelv, a mennyi a nép, azaz megszámlálhatatlan. És eszembe jutott, hogy az emberi nem ellensége, a ki azon népek fölött rendkívül hatalmaskodik, akarta ezt a nehézséget dobni az európaiak és keresztyének elé, hogy meg ne nyerhessék az üdvnek azokat a szerencsétleneket.” Ő az úr a világban, a világ az ő háza, a melyben korlátlanul uralkodik. Megtéréséhez semmi remény; téved Origenes, ha azt hiszi, hogy az ördögök is meg fognak szabadíttatni, mert ha elküldte is Isten a maga Fiát a világba, hogy senki se vesszen el, a ki hiszen benne, de ezt a kijelentést nem lehet az ördögökre vonatkoztatni, mert az ördögök nem a világ; ez a sajátos következtetés, mely csak az által kap értelmet, ha itt a világot az embervilág értelmében veszi, az angyalokat is kizárja a világ fogalmából. Az, hogy az ördögök az embereket megrontani igyekeznek, gyűlöletből történik, mert bár az Írás nem mondja nyomatékkal, mégis valószínű, hogy a mint régtől fogva közhit az egyházban, az emberi nem a bukott angyalok helyébe teremtetett. De a mint az angyalok sem segíthetnek rajtunk Isten nélkül, úgy az

¹ Hlubina bezpečnosti II. l.

² L. Umění Kazatelske v. Praze. 52 l.

³ Opera didactica III. 714.

¹ Harmonia. 106.

² Harmonia. 124.

³ Hlubina 49.

ördögök sem árthatnak Isten nélkül; a Sátán csak azt teheti, a mit Isten megenged, Isten megengedi neki, hogy hozzánk szabadon jöhessen, hogy kísérhessen, hogy mindenféle alakban hozzánk lopózkodjék, fenyegetsen és csábítgasson minket, de védelmez is az ördögtől; az ördög úgy fult bele Krisztus vérébe, mint Faraó a Verestengerbe.

Az angyalokra az égbolt feletti uralom bízott (a mint Esdrás VIII. 22. mondja és a platonikusok, sőt maga Aristoteles is gondolják.) Az a szerep, melyet Comenius ez égboltnak tulajdonít, igen nagy; ide sorozza korának astronomiai, helyesebben astrologiai nézeteit: az égbolt helyzete igen kedvező, mert magasra emelkedve körülveszi és bevilágítja a világot. Az ég és égbolt a maga csillagaival éjjel-nappal forog: lényege a forgás, tehát az, hogy központjában forog, forgása közben éltünk napjait s magával ragadja és darabokra vagdalja életünket, tehát évek, napok, órák és percek szerint kurtítja életünket és közelebb hajt a halál kapujához. Geocentrikus nézetét különösen kifejezi a Hlubina 21. lapján: „A föld helyzete igen kedvező, mert a világ központjában van.” Ő tehát épp úgy, mint Baco, természetbölcseleti okokból ellensége a Kopernik hypothesisének. A csillagoknak az emberekre gyakorolt befolyásáról ezt mondja: „Az égbolt adta nekem a nagyobb vagy kisebb szellemi képességet, t. i. az ész és emlékező tehetséget. De honnan kapta ezt az égbolt? Isten adta azt a hatalmat a bolygóknak, hogy befolyást gyakoroljanak az alsóbb teremtményekre s azért rakta fel az égre azokat, hogy fogantatásunk és születésünk napján így vagy amúgy ragyogjanak (Jób XXXVIII. 33.: Tudod-e, hogy kell az eget kormányozni vagy tudod-e azt igazgatni. Sirák XLII. 11.: Isten szava folytan tartják meg szabályukat a csillagok s teljesítik azt fáradság nélkül). Így ő általa vagyok kisebb vagy nagyobb mértékben értelmes, de ezt mégis valami más közvetíti, t. i. az égbolt. A csillagjós mikor kutatni akarja a csillagoknak a földiekre gyakorolt befolyását, valamely adott időre igazítja az égbolt állását, a melyből megfigyelve a bolygóknak akkor leendő külsejét, megjósolja az időjárás minőségét, az évi termés bőségét és több efféléket; sőt abból a helyzetből, melyeken a csillagzatok valaki születésének órájakor vannak, tájékoztatást állít össze az újszülött életét és halálát, egészségét és betegségét, szervezetét és erkölcsét, szerencsését és szerencsétlenségét illetőleg.”

(Criegern H. Ferdinándnak „Comenius als Theolog“ cz. műve [126—32 l.] után) **Rácz Kálmán.**

A pataki iskola reformja Comenius által 1650—1654.*

Az iskola reformálásában Isten segítségével leendő teljesítés végett... (kitűztük magunknak)... a) a latin nyelv tanítására és tanulására szolgáló rövid módszert, hogy annak kellemes tisztaságát kellemes úton érhesük el; b) a józanabb bölcselet virágait, hogy minden dolgok okát — a mennyire a keresztyén alázatossággal összeegyeztethető — elmésen nyomozhassuk; c) az erkölcsök helyes pallérozását, hogy a világi rendből való innen kimivelve, bármily emberekkel való társalkodásra képesítve távozzanak.

Az első célra, t. i. a helyes, tiszta s szép latinság tanulására nézve, hogy a kívánságoknak eleget tegyünk,

* Kivonat Comenius Ámos János búcsúbeszédéből, melyet a pataki iskolából való távozása alkalmával tartott 1654. június 2-án. (Nemz. Nőn. III. 6.). Fordította Dezső Lajos.

három fokozatba osztottuk azt, három osztályon keresztül, melyek három évi időszak alatt bevégezendők. Az első évben tanítandó és tanulandó latinság *alapja*; másodikban annak egész *rendszere*; harmadikban mindenemű *élessége*. E végből egyenesen e célra alkalmas könyveket szerkesztettünk; a latin nyelv *tornáczát* (*vestibulum*), a latin nyelv *ajtáját* (*janua*). s a latin nyelv *pitvarát* (*atrium*). Mindegyik három részből áll. Az elsőben a szavak betűrendben vannak elhelyezve: ily könyvek szótáraknak szoktak nevezetni. A második részben ugyanazon szavak a dolgok rendje szerint vannak elhelyezve, a mint azok a természetben vannak, hogy megszokván szavainkat a dolgokhoz alkalmazni, ne csak az értelem nélküli szavakat, hanem a szavakkal a dolgokat is megtanulják a tanítványok; ilyen könyveket a dolgok névjegyzékének, a dolgok történeti magyarázatának nevezzük. Végül a nyelv szavai nyelvtani rendben szabályok alá rendezvők. Így hát a latin nyelv tanítására s tanulására szolgáló eme mi módszerünk mindazon kellekkel bír, mit e nemből kívánhatni; és pedig irigység nélkül legyen mondva — mindegyike jobb a közönségesen használtaknál. Mert a vestibularis szótár a legrövidebb, a nyelvnek csak gyökeit tartalmazza kevés származékszóval; mással az elmét nem terheli; így a vestibularis nyelvtan is csak az alapokat és hasonzerűket mutatja fel, egyebekkel nem ijeszti el a tanulót; a vestibulum szövege pedig a természeti világot a gyermeki felfogáshoz mérten, úgy tünteti föl, hogy az első fejezetben dolgokat s csupa főneveket számlál el; másodikban a dolgok tulajdonait s csupa mellékeveket, harmadikban a dolgok cselekvéseit és szenvedését vagyis igéket. A dolgoknak illető elemzése a legkönnyebb, mindazáltal az összes tudomány alapját lerakja.

A három janualis könyvet is úgy dolgoztuk ki, hogy e nemből a legjobbak legyenek. Ugyanis a janualis szótár a nyelvgyököket származékaikra s összetételekre bontván, valamennyit kapcsolatba hozza, t. i. azon jeles mondatok rendben, melyek valami (természeti vagy erkölcsi tekintetben) hasznosat állítanak az értelem elé.

Innen van, hogy unalom nélkül, sőt gyönyörűséggel lehet mindezeket olvasni; ily szótár még nem létezett — *Nyelvtan*. . . A dolgok névjegyzéke, vagyis a janualis szöveg a világon levő kiváló dolgoknak rövid, velős s igazi magyarázatát adja encyklopaediaszerűleg, hogy az egész tudományos ismeret velejét tartalmazza.

Végre az Atrium ugyanily három fokozatban ugyan olyan mesterségesen van szerkesztve (1 szöveg, 2 nyelvtan, 3 szótár). . .

Látjátok immár, hogy a latin nyelv tekintetében mit műveltünk három év alatt. Hát a reáltantárgyak, művészetek és filozofia tekintetében? Legrövidebb lenne azt mondani, hogy a felsorolt nyelvészeti könyvekben minden alapvető bent foglaltatik, t. i. a tudományos műveltségre tartozó dolgok ismerete, az emberi gondolkodás szakadatlan lánczával. Mert nem adtuk a dióhéjat a bél nélkül; nem árultuk az edényt bor nélkül. Szavakat és dolgokat adtunk párhuzamosan; beszélni s dolgokat megérteni s azokról beszélni tanítottunk; mert embereket s nem kajdácsokat akartunk képezni. Ha tehát tanítványunk a Vestibulumban, Januában és Atriumban foglaltakat áttanulta s megértette, sem a dolgok ismeretében, sem elméletben nem szenved fogyatkozást, s egész életén át hasznát veszi. Mivelhogy azonban a mag még nem gyümölcs s a filozofia eleme nem maga a filozofia: beismerek, hogy valami nagyobb, teljesebbet és részletesebbet kell kívánnunk mindazokban, melyeket a gyakorlati élet követel. Miért is a filozofia, sőt pansofia gyűj-

teményes könyveinek kidolgozását is megkezdjük, bár be nem fejeztük. Mindazonáltal az emberi bölcselkedésnek, az örök eszméknek, Isten természeti műveinek s az emberi okosság munkáinak elemi részei már kezeik között vannak s tanítandják utódaink, kiket később fogok említeni: a hátralévőket elküldhetők lesznek, ha Isten éltet.

Harmadik a mit tervezünk az erkölcsök nemesítése volt, hogy ebben mennyire haladtunk, mutatja a múlt évben a nyomdából „*erkölcsi szabályok*” cím alatt kikerült könyvecske s annak előtte: „Ujra ébredt Fortius” vagyis a restségnek az iskolából való kiűzéséről.

Bizonyára ilyen volt az iskolatípus javítására célzó ezen törekvésünk, mely nekünk vajmi sok különféle küzködést hozott és egyik munkát a másikra, nemcsak a csömörlésig, hanem majdnem a kétségbeesésig. Mindazonáltal győzött az állhatatosság s Istennek velünk való kegyelme, mely a sok nehezség és akadály eltávolítására ama könnyű kellemes utat mutatta, mely hogy mind a tudományoktól való csömörnek az elméből leendő kiűzésére, mind a munkavágyanak azokba való beplántálására s így az iskolai taposó malmoknak játékhelyekké való átváltoztatására elég erővel bír, már magából az eredményből világos. Értem ama gyakorlatokat, melyek által a nyilvános szinkörben az ifjak szorgalmukat bemutatják s játékban most azt cselekszik, mit egykor komolyan cselekedendnek; illendő arccal és taglejtéssel s a dolgokhoz mért beszéddel alkalom nyújtván nekik, hogy ily módon nyilvános föllépésük alkalmára való *tiszteletes magatartásra tegyenek szert*. Mert ha igaz, a mit Seneca mondott: *Kit a dologban remegni látni nem akarsz, a dolog előtt kell gyakorolnod*, akkor helyes, hogy a foglalkozások előtt gyakoroljuk az iskolánkban kikerülő világi rendűeket akként, hogy az élet foglalatosságai között ne rettegjenek, hogy az iskolából kilépve, semmi se legyen előtük új, a mit t. i. itt iskolánkban a dolgok vizsgálása és élénk megjelenítése által előre ne ismernének. A módszer ezen előgyakorlatát tehát, mint tanítókra s tanulókra egyaránt legegynesebb utat (melyen gyönyörködve lehet előhaladni), méltán tesszük itteni fáradozásunk kellemes záradékául.

TÁRCZA.

Comenius iskolai színjátékai.

Miután a középkori *scholasticismus* — azon iskolai tudományosságon, melyben az iskola és élet külön váltak egymástól, sőt sokszor a legélesebb ellentétet mutatták — diadalmaskodott az újkor mindent átalakító szelleme, új, a régivel merőben ellentétes irány indult meg a nevelés és oktatás terén is.

Sajátos lélekölő, minden gyakorlatiasságot nélkülöző módszer uralkodott ugyanis az iskolákban a középkorban, sőt még az új kor hajnalán is, különösen a nyelvek tanításánál. A homályos szabályok egymásra halmozása, a szavak s fogalmak pusztá megnevezése s minden lélek nélküli beemlézése: ez volt a divatos tanítási módszer úgy külföldön, mint hazánkban; mely tanítási módszer fáradtságos és kínzó volta mellett nélkülözte a legszelidebb értelemben vett realismust is.

Ezen üres formalismuson, a nyelvtanítás e sikertelenségén kívántak segíteni az új irány hívei, a kik már nem elégedtek meg többé a régi íróknak sokszor téves állításokkal teljes műveinek magyarázatával; nem zárták

a tudományosságot a tantermek szűk falai közé, hanem feltárván azoknak ajtait a gyakorlati élet előtt is, visszavezették a vizsgálódást már a görög bölcsészek által kimutatott valódi helyes alapra: a természet szemléletére s az önálló gondolkodás törvényeire.

Ez új iránynak külföldön úgy, mint hazánkban (1650—54-ig) egyik legtekintélyesebb képviselője volt Comenius Á. J. a szemléltető oktatásnak e nagymestere, a ki 1631-ben adta ki *Janua Linguarum Reserata* (a nyelvek feltárt ajtaja) című munkáját, azon rövid encyclopaédiát, melynek célja *minden ismeretre méltó dolgot a latin nyelvennel együtt tanulni*; melyben már a szavak, vagy fogalmak a dolgokkal együtt adatnak elő; mely példák-ból állítván fel a szabályt, a természetes menet által a tanulást is megkönnyíti.¹

A Janua illusztrálására, tehát ugyancsak a tanulás megkönnyítésére adta ki később² *Orbis Pictus* (A látható világ), *azaz e világban levő minden jelesebb dolgoknak és ez idei élethez tartozó foglalatosságoknak lerajzolások és megnevezések* című munkáját, azon tapasztalati igazság megvalósítására, hogy „a nyelveknek a dolgok tanításával összekötött tanításában a szemléltetés multhatlanul megkívántatik a teljes sikerhez.”

Sőt tovább ment Comenius. Miután már a XVI. és XVII. században egyes bibliai történeteknek színdarabokká való átalakításában, sőt egészen encyclopaedicus irányú munkáknak dialogizáltatásában s vizsgák alkalmával való előadásában előtte volt a példa, ugyancsak a tanulás könnyítése s általa annyira sürgetett szemléltetési elvnek a gyakorlatban megvalósítása végett a Janua szövegét színre alkalmazva dolgozta ki ily címen: *Schola Ludus*,³

¹ Dezső Lajos: »Comenius Á. J. Magyarországon.« 1883. 16. l.

² 1657-ben Nürnbergben. A Janua szövegének 152 képpel illusztrálva Patakon kellett volna megjelenie, de ügyes farnetűző hiányában Comenius ítléte alatt nem jelenhetett meg. (Dezső L.)

³ Comenius iskolai színjátékainak teljes címe: Johan-Amos Comenii *Schola Ludus* seu *Encyclopaedia Vera* h. e. (hoc est) Januae Linguarum praxis Comica. — Recusum Amstelodami cura et impensis Abrahami à Burg, Bibliopolae in Catechismo Reformato, Anno 1657. (Comenius Ámos János *Játéksiskolája*, vagyis *Elő-Encyclopaedia*, azaz a nyelvek kopuínak vig gyakorlása. — Nyomott Amsterdamban Burg Abraham a református valláskönyvek árusának gondja alatt és költségén, az 1657-ik esztendőben.) S a címlap közepén 6 cm. átmérőjű két kör alakú kerethen egy igen érdekes rajzolat található, melynek baloldalán a hold csillagfényeivel egy permetező felhőcsoportha világít. A földön egy lápvirágokkal sűrűn belepott tó s mellette egy lombos erdő látszik. A jobboldalon egy hegység kopár szikláira szórja sugarait egy női fejnek lerajzolt nap. A két kör között e két körirat olvasható: *Absit violentia rebus. Omnia sponte fluunt*. A könyv jellegéje Senecának egy aphorismája. *Előszava* kettő van e könyvnek. Az első nagy cicero betűkből kisérdve, holland patronusainak ajánlva; a második leginkább petit cursiv betűkkel van nyomva s ajánlva a pataki iskola scholarcháinak. I. A nagy hírű amsterdami köztársaság nemes, tündöklő és jeles consularinak *Flaming Cornelius* lovag úrnak, *Outshoorn* és *Gnephoeck* úrnak, *Graef Cornelius* zuyt-polsbroeck-i báró úrnak, *Dr. Tulp Miklós* úrnak, *Vlooswyck Cornelius* úrnak, *Dr. Witsonius János Cornelius* exconsul úrnak és a tengeri ügyek praefektusának. Az engemet figyelemmel kísérő uraknak és pártfogóknak. II. Nemzetes és Tudós, Tiszteletendő és Híres férfiaknak. *Klobusitz* András úrnak, a legkegyelmesebb erdélyi fejedelem belső tanácsosának. *Szemere* Pál, a kassai megye vice-ipánjának. *Barna* György tanácsos úrnak, *Tarzálli* Pál úrnak, a zempléni egyházmegye esperesjének, *Megyesi* Pál úrnak, a fejedelem nemeslelkű udvari papjának, *Vereczki* Ferencz úrnak, a pataki egyház első lelkipásztorának. A kitűnő pataki iskola méltó és hű gondnokainak! Üdv! — Érdekesen, mintegy autobiographikus irányban kezd meg első előszavát: Az Urnak Ideje, mely az én másik hazámat, Lengyelországot oly reménytelenül zúzza össze, kiragadott engemet te belőled is, már régen Csiggedésnek kikötőjévé vált Hollandia, Városoknak szemefénye, Amsterdam! . . . . Születésemre nézve morva vagyok, nyelvemre nézve cseh, hivatásomra nézve theologus; az evangéliomnak szolgálatára már Krisztusnak 1616-ik évében elhivatam, miután Morvaországban a mi gyülekezeteink között igen virágzó Fülnekben lelkipásztori tiszthen fáradoztam és innen többekkel együtt az evangéliumhoz való hűségem miatt számkivetetvén, Lengyelországba vitettem s így történt, hogy számkivetésemmel sanyarú sorsát törvén, odajutottam, hogy az iskolai hivatalok kezdettek engemet érdekelni a *lesneni* gimnáziumban. A mely alkalmat adott nekem a Ta-

sen encyclopaedia viva (játékkiskola, vagyis élő encyclopaedia).

Comenius az iskolai színjátékokat a gyakorlati képzés főeszközéül tekinti s hasznukat a következőkben látja: *a)* az emlékezet képzésében; *b)* a szorgalom élesztésében; *c)* a tanítók nagyobb érdeklődésében; *d)* a szülők gyönyörködtetésében; *e)* a tehetségek kiismerésében; *f)* a szó és taglejtésben, általában az illedelmes testhordozásban való gyakorlásban.

A mint 1650. november 20-án Lorántffy Zsuzsánnának és fiának, Rákóczy Zsigmondnak többszöri meghívására Patakra jött az iskola reformálására, itt a Schola Ludus egyes darabjait az egyes osztályok (különösen a janualis és attrialis (II. és III.) növendékeivel, a nyári és őszi hónapokban, az iskola nagy udvarán, jelmezbe öltözve adatta elő. Az előadásokat nagy közönség hallgatta s Comenius ezen előadások által az iskolai előjárásnak és nagy közönségnek oly nagy meglepődését és tetszését vívta ki, hogy a kéziratot elkérték tőle s kinyomatták 1656-ban Sárospatakon.¹

E színjátékoknak, mint a Janua-beli encyclopaedia tartalmának színre alkalmazása egy előjátékban ekként van indokolva: Ptolemaeus király a béke idejét a tudományok javítására, előmozdítására kívánja felhasználni; e végből tanácskozásra hívja Platot, Eratosthenest, Apolloniust és Pliniust, hogy az emberi megismerésre méltó dolgok tanulására az eddiginél könnyebb, rövidebb útát és módot kövessenek. A szándék a philosophusok tanácsának helyeslésével találkozók s Plato ajánlja „a dolgok rendszerint való átvizsgálását s azoknak nevekkel való helyes megjelölését.” Majd kijelölve a bölcsek tanácsa a sorrendet is, melyben a dolgok megismerésére végett elővételnek (a Janua-beli sorrend), a király meghívja a tudósokat, mesterembereket stb., hogy kiki a foglalkozása körébe eső dolgok névjegyzékét — *s a mennyire lehetséges, magukat a dolgokat is* — magával hozza. Ezen meghívásra jönnek aztán elő az egyes, úgy érzi, mint érzékfeletti dolgok személyesítői s adják elő a maguk ismeretkörébe eső dolgokat.

A *Schola Ludus* 8 színjátékot foglal magában, melyeknek igen rövid tartalma a következő:

Az I-ső színjátékban a *természeti testek* jellemző tulajdonságai felett diskurál 5 felvonásban, 21 jelenetben, 52 szereplő személy (Cosmographus, Uranius, Selenius, Ignatius, Aërius, Aquinus, Metallicus, Dendrologus, Piscinus, Volantius, Quadrinus stb.), általában a naturalis testek és erők megismerésére adják elő a maguk ismeretkörébe vágó dolgokat. E színdarab a *Janua*-ból az első 19 fejezetnek, az *Orbis Pictus*-ból az első 35 címnek felel meg.

A II-ik színdarab az embert ismerteti 4 felvonásban, 40 szereplő személy által. Ebben tehát Anthropologus, Anatomus, chirurgusok és medicusok a főszereplők, kik az emberről tartanak előadást. A Janua 20—31 fejezeteinek és az *Orbis Pictus* 36—48 címeinek felel meg.

A III-ik színdarab 4 felvonásban, 88 személy által a *műipari világot* (mundus artificialis) ismerteti meg a *bölcsek tanácsa* előtt. Minden egyes mesterségnek, minden

nítás művészetét, mely azon időben *Ratichius Farkas* és több tanító által kezdetett meg kádni s annak mélyébe alaposabban behatolni. Így történt, hogy . . . . egy bizonyos sorozat megismerésére a *Nyelvek kapui*-nak nevezett könyv megszerkesztetett etc. etc — Sajnáljuk, hogy térszűke miatt ezen előszót nem folytathatjuk tovább. Vigasztal azonban az, hogy ha a Kalassay főmunkatárs úr szava nem lesz kiáltó szó a pusztaiban, egész terjedelmében fogjuk megismerhetni ezt a mindenestre igen érdekes Előljáró Beszédet.

Szerkesztő

¹ Ezenkívül megjelent Amsterdamban 1657-ben, mely kiadás megvan a pataki főiskola könyvtárában s ezenkívül tudunkkal csak a Nemzeti muzeum könyvtárában. Az alábbi fordítás ennek alapján készült.

a földműveléshez tartozó foglalkozásnak s a művészet egyes ágainak is meg vannak a képviselő személyei. Janua 38—48; *Orbis Pictus* 44—90.

A IV-ik színdarabban nyomdász, könyvárus, a maguk szerszámaikkal, scholarcha, didacticus (4 felvonásban 78 személy) szerepelnek s az *elemi* és *latin* iskola tanítási eljárását szemléltetik a Janua 49—50 s az *Orbis Pictus* 91—97. alapján.

Az V-ik színdarabban akadémiai professorok, ki-ki saját studiumából, tartanak előadásokat, a mivel az akadémia berendezését, tanmenetét hozzák színre 4 felvonásban, 50 szereplő személylyel. Személyek: Metaphisicus, Phisicus, Mathematicus, Astronomus, Geographus, Historicus, Logicus, Eloquentiae professor, Ethicus, Medicus, Philosophus. Janua 50—60. *Orb. Pic.* 99—110.

A VI-ik színdarab 33 személy által 3 felvonásban moralis (inkább sociologiai) elveket fejteget. Személyek: Philosophus Moralis, Prudentiae, Sedulitatis, Temperantiae, Humanitatis professor stb. s discipulusok. Janua 61—77. *Orb. Pic.* 110—118.

A VII-ik színdarabban a családtagok a családi viszonyokról beszélgetnek, megalkotván a családfát rajzban is s ennek második felében a községi előjárók a községi életet hozzák színre. 2 felvonásban 68 személy szerepel. Janua 78—90; *Orb. Pic.* 119—144.

A VIII-ik színdarab, melynek 2 felvonásában 53 személy játszik, az egyházi és állami életet jeleníti meg, úgy, hogy a király kincstárnokkal, egyéb királyi tisztviselőkkel, katonákkal az ország kormányzásáról beszél s a theologusok a különféle vallásfelekezetek jellemző sajátosságairól cserélnek eszmét. Janua 91—110; *Orb. Pic.* 145—151.

Mindezek persze inkább csak dialogusok — mondja Dezső Lajos nagybecsű munkájában — a cselekvény legtöbb esetben hiányzik; a párbeszéd is nem különféle szereplőknek egymás közötti beszélgetése, hanem párbeszéd egyrészt a bölcsek tanácsa, másrészt a legkülönbözőbb rendű és rangú szereplők között; tulajdonképpen ezeknek amazok által való examinálása az egész. Ha azonban elgondoljuk, hogy a szerepek a tanulók között kiosztva, általuk betanúlva, jelmezekben mondattak el és pedig folytonos mutató, cselekvés, demonstratio közben: akkor felfoghatóvá lesz előttünk, hogy mily jó hatással lehetett a színdarabok előadása úgy a latin nyelvkönyvek szövegének megértésére (tehát a realismeretekre), mint az ifjaknak a latin beszédben s az ügyesebb testmozdulatokban való gyakorlására.

De lássunk legalább egy részletet az egésznek illusztrálására a II-ik színjátékból, mely az embert ismerteti.

Személyek:

1. Prologus. 2. Ptolemeus Rex. 3, 4, 5, Plato, Eratosthenes. Apollonius philosophi. 6. Plinius, polyhistor. 7. Anthropologus. 8—13. Membratos, Propertius, Ossatus Fulcinus, Myoges, Eucarus, anatomici. 14. Corderus. 15. Coelius. 16. Humorius. 17. Spiriteus. 18. Sanguinius. 19. Concretius. 20. Vitalius. 21. Vocalius. 22. Gustavus. 23. Albinus. 24. Attentius. 25. Dumilio. 26. Menteus. 27. Synesius. 28. Volentius. 29. Affectenus. 30. Consicius. 31. Chirurgus I. 32. Secundus. 33. Tertius. 34. Medicus I. 35. Secundus. 36. Tertius. 37. Quartus. 38. Portentius. 39. Fabellus. 40. Epilogus.

Prologus:

(Halk léptekkel és fedetlen fővel járkálva szerényen körültekint: végtére megállapodva elkezd)

Beszélg ifjú, hogy lássalak . . . így szólt Antisthenes bölcsész egy gyermekhez, egy tanítványához, a kit hozzá vittek, látván ugyan, hogy az előtte áll; hogy mily nagy

e külső testalkata és alakja, de annak belsejébe nem tudván bepillantani, ha csak meg nem ismerteti magát beszédével. Kétségenkívül a beszéd és külső testmozgás az, a mi a lelket elárulja: melyekből nem csak az tűnik ki, hogy mit akar az ember, hanem hogy mit tud és mire képes.

(majd a nézőkhöz fordúlva)

Ti igen bölcs férfiak, Antisthenes lesztek nekünk ma; mi pedig a ti újonczaitok. Parancsoljatok és mi beszélni fogunk, hogy megismerjétek! De nem csak beszélni fogunk (mert ezt megtehetik azok is, a kik ész nélkül beszélnek), hanem játszani is fogunk egyszersmind, hogy a mely dolgokat előadunk, jól meg is értsetek. A figyelemreméltó tárgy pedig ez lesz: Ismerje meg kiki önmagát, a mennyire természetünk mivoltához képest lehetséges. Tudniillik mind testünknek összes szervezetét, belől és kívül; mind lelkünknek egész alkotását, egyszersmind azokat a testi és lelki betegségeket, a melyek nekünk osztályrészül jutnak. Mert ezekről tanultunk mi az elmúlt napokban, a jelen órában pedig titeket tanítunk meg ezekre. A kinek van becse önmaga előtt, jöjjön ide és örvendezzék, hogy ő maga van saját magának e színházban látványul állítva.

(Ezeknek elmondása után, szerepét végezve, eltávozik.)

I. FELVONÁS.

I. JELENET.

A király az új tanácsadókkal.

Ptol. A világnak megszemlélésén áthaladtunk¹, javaslatotok szerint az embernek megvizsgálása a mai napra van felhagyva. Nézzük, mi előmenetele lesz ennek a dolognak reánk nézve!

Plat. El vannak már rendezve felség mind azok, melyek a negyedik felvonásban nyernek megoldást. Az elsőben eljönnek, a másodikban előhivatnak azok a Physikusok, a kik Anatomusoknak hívják magukat s az emberi test tagjainak számát, fekvését és használatát kutatják és meg fogják mutatni nekünk, mily összhangzatosan áll együtt a testnek ezen szervezete. Azután be fognak lépni azok, a kik a tagokban foglalt nedveknek és a nedveket mozgató éltető lelkeknek erejét ki tudják fejteni. Ezek után előlépnek azok, a kik előtt az észnek alkotása s a kedélymozgalmaknak természete ismeretes. Végre itt lesznek azok, a kik a testi és lelki betegségeket jól ismerik s neveik szerint kiválasztván, a dolgoknak természetétől megkülönböztetni képesek.

Ptol. Tetszik-e e rendnek az a kijelölése ti nektek, többieknek?

Erat. Jó lesz!

Apoll. Beleegyezem és helyeslem azt.

Plin. Galenus a testnek részeit szorosan összefüggőkre, gyengébben összefüggőkre és össze nem függőkre osztotta fel, azaz szilárdakra, cseppfolyósokra és légművekre. Ez a felosztás teljesebb lesz, ha nem a testet, hanem az embert osztjuk fel és maguknál az össze nem függőknél is különös figyelembe vesszük azoknak nyilvánulását (a kedélyt és indulatokat) és végre ha gyakorlatilag kimutatjuk, hogy mindezek mi módon romolhatnak meg és szoktak megromolni, (hogy a megromlástól óvakodni lehessen).

A király. Legyen tehát! Ebben a rendben vizsgáljuk az embert.

Apoll. Azután figyelmeztetlek a módszerre, hogy mások is hallják meg, hogyan kell értekezni az emberről általánosságban, hogyan kell vizsgálni őt önmagában és miféle célból.

¹ T. i. az első színjátékban.

Erat. Helyes a figyelmeztetés. Először tehát az Anthropologust kell behívni.

A király. Jöjjön! Te pedig Erathostenes intézz hozzá kérdéseket!

II. JELENET.

Antr. Király ő felsége parancsára megjelentem.

Erat. Ugyancsak az ő parancsára beszédem van veled. Az embernek megvizsgálásánál kezdjük el barátságosan, melyre nézve kíváncsiak vagyunk tudni, mit gondolsz, honnan kell kiindulni.

Antr. Az ő kitűnőségének megvizsgálásából, hogy kitűnjék, mily egyenes az út a nagy világról a kis világra térni; és a nagy szánu család házából magához a családapához. Mint a mely magának istennek képmása és testté lett angyal; isteni lény, a dolgoknak igazgatásában és vitelében segítő társa, a bölcsesség játékainak vezetésében játszótárs: végre a teremtményeknek ura, az ő teremtményének pedig sáfára.

Erat. Jeles dolgokat beszélsz az emberről.

Antr. Mert nagy dolgokat cselekedett ő vele az, a ki hatalmas, s a kinek neve szent. Szánalomraméltó az, ki nem ismeri az istent: szánalomra méltó ki nem ismeri önmagát!

Erat. Azonban az embernek születése alacsony.

Antr. De vége magas és dicsőséges, a melyhez lépésről-lépésre jut el. Mert fogantatván az anya méhében egy csepp vérből, *embrio*; egy élő, de önmagáról nem tudó tömeg. Majd előjő a világosságra, mint *csecsemő*; a melyből lesz a *gyermek*; egy érzéseinek ingere után futkosó állatocská. A gyermekből *serdülő ifjú*; a mikor eszének zabolájával kezdi magát zabolázni, ha t. i. kezdi. Növekedvén testben s elérvén testi fejlődésének végső határát, *ifjúvá* lesz: végre ha lelkével együtt növekszik, *férfiúvá* lesz, az élet küzdelmeivel felérő; majd előrehaladottabb korában *öreg* és a nagyon elaggott vén korban fogatlan senecio. Végre testével a sír martalékává lesz, de lelkével az örökéletnek jelöltje. Éppen így van a másik nemnél is: a *bábuzó gyermekből* lesz *leányka*, majd *serdülő leányka*, azután *hajadon*, majd *asszony*, végre elaggott *vén asszony*. Ekképen emberi életünk pályafutása csak annyiból áll, hogy *születünk, gyermekké leszünk, felferdülünk, ifjakká leszünk, megférőfiasodunk, megöregszünk és elhalunk*.

Erat. Ugyan hát mi van itt annyira dicsőséges?! Ezenkívül ha az egyes koroknak foglalkozási körét vizsgáljuk, az üres hiábavalóság elárulja magát mindenütt. Hiszen a csecsemőkor nem ismeri önmagát; a gyermekkor játszi dolgokban telik le; a serdülőkor az érdekeségek által kísértetik; az ifjúkor hiábavaló dolgokban gyönyörködik; a férfikor fáradsalmakkal teljes; az öregkor visszasülyed az első gyöngeségbe (ezért mondják, hogy az öreg újra gyermekké lesz): míg végre az öregséggel járó sorvadás megemészti és bevégzi az életet, őh és mily gyorsan!

Antr. Mind igazak ezek, de csak a testet illetőleg. Lelkünkre nézve magasztosabb dolgok végzésére vagyunk hivatva e világban: tudniillik a jelen élet folyását oly bölcsen igazgatni, hogy az égnek és földnek szemlélésében minden egyes tüneménynek felismerjük a maga észszerűségét és ha méltóknak találattunk az istennel való örök egyezségre, az égbe lépünk: Óh boldog a ki megtanulta magát ismerni a saját végsorsából!

Erat. Jól van: de hát erre a theologusok fognak bennünket tanítani. Mert az emberi természetnek mivoltát, a testnek és léleknek műhelyét vizsgáljuk. Azért te csak menj el; hanem jöjjenek azok, a kik előttünk testünknek külső tagjait mutassák be ügyesen.

(Szerepét végezve, eltávozik.)

III. FELVONÁS.

IV. (UTOLSÓ) JELENET.

A király övéivel.

A király. Ekképen a saját kis világunk megvizsgálásán is áthaladtunk: mondjátok meg, hogy micsoda haszon fog már ebből háramlani reánk?

Plato. Igen sok, ha igazán megismertük abból önmagunkat, és ezen megismerés által megtanultuk, hogyan kell önmagunkat bölcsen kormányozni s innen, hogyan kell önmagunkkal, az isteni bölcseségnek mintegy csodálatos műszerével helyesen élni akarni.

A király. Hadd halljam csak Platón, hogyan bölcselkedel erről?

Plato. Az ember ezen a látható világon mintegy látható istenséggé rendeltetett (mint a kinek mindent alárendelt a teremtető), mint minden dolog királyának szabadságában áll mindent használni és mindent igazgatni s kénye-kedve szerint alakítani és átalakítani. De más dolgokat sohasem lesz képes jól kormányozni, hacsak előbb önmagát jól nem kormányozza; mivel semmit sem kormányoz helyesen, ha önmaga nincs jól kormányozva. Önmagát pedig nem tudja jól kormányozni, ha nem ismeri jól önmagát, mert a mi ismeretlen, annak nincs semmi kormánya. Sőt önmagát sem ismerheti meg egészen, hacsak gondosan meg nem figyelte, micsoda részekből van szerkesztve, miként függenek össze ezek a részek és hogy ilyen, vagy amolyan eredmény eszközlésére miféle erővel működnek közre. Önmagát pedig jól meg nem ismerheti, csakis a maga *bölcszetének* megfigyelése által, a melyet már isten segítségével előadtunk a test és lélekre való tekintettel.

Erat. Bölcsen mondád ezeket Plato, miként a többi valamennyit. Mert elvégre is csak az használhatja jól önmagát s az képes bölcsen kormányozni önmagát, a ki testi és lelki tekintetben önmagát helyesen megismerte.

Apoll. Ezért gondolták a régiek, hogy ama tételük: „ismerd meg önmagadat“ (nosce teipsum) az égből szállott le és ezt arany betűkkel írták fel a Delphii templomra. De azért ezen aranymondást úgy hajdan, mint most, többen ismételik, mint értik.

Plin. Tökéletesen úgy van. Sokan sok dolgot ismernek, de önmagáról alig tud valaki. Mert jóllehet úgy vélekednek, hogy ismerik önmagukat, mégis botorul használják önmagukat, botorul igazgatják önmagukat s azt mutatják ki, hogy a maguk igaz tudásával megcsalják önmagukat. A ki úgy testét, mint lelkét illetőleg megismerte önmagát s látja, mily isteni kézzel van alkotva, az képes lesz önmagának *orvosa, királya, tanítója* és mindene lenni, mivel minden feltalálható benne, a mi az égen, földön és tengerben van; mert hát mindennek kivonata lett.

Plato. Sőt magasabbra hágj Pliniusom! Magához az istenhez való hasonlóságot is feltalálja önmagában az, a ki csak önmagát helyesen megismerte: mert hát istennek képmására teremtetett. Megtalálja magában teljességét az isteni mindentudóságnak, az isteni mindenhatóságnak és az isteni boldogságnak is az, a ki önmagát helyesen megismerte; ezen hármassal örök végtelen tulajdon bélyegével is eljegyeztettek. Mert a lélek a végtelen dolgok felfogására adatott nekünk; ebből tudjuk meg, hogy a végtelenséget is megtanulhatjuk, jóllehet az értelemnek és érzelmeknek az a mélységes titka másképp nem volna megfeythető, ha ezer, vagy ezerszer ezer évig élne is valaki, csakis úgy, hogy hatalmában áll az örökkévaló dolgok kutatása is. *Akaratunknak* mélységes titka is oly nagy, hogy jóllehet mindazon jó beleözlünk, miket a világ rejt magában, mindazáltal még sem elégíthető ki, mert vágyát mindig a távolabbira és nagyobbra terjeszti ki. Épen

ilyen lelkünk is az előtte igen kedves dolgok elérésére irányuló ösztönével. Kitűz valamit maga elé, belefog, folytatja, halmoz, törekszik, alakít egyiket a másikkól, annyira, hogy maga a halál is alig képes megtörni az ő összes vállalkozásait és törekvéseit. Mivelhogy még akkor is végrendeletet csinál s elrendeli, mit hogyan akar halála után. Vizsgálódásunk folyamán látni fogjuk, mit termel az emberi szorgalom az ész, akarat és erő végtelen tevékenységével s mintegy új világokat szül magából.

Erat. Mutassa meg azt a műipari, erkölcsi és szellemi dolgoknak vizsgálása, hogy mily nagy dolgok jönnek létre ettől az ég alatti földön lakó embertől. Ezeket a nagy munkákat pedig nem lehet jól megismerni más-kép, mint úgy, ha előbb az alkotót megismertük.

A király. Elég lesz barátaim! és legyetek hálásak a most szorgalmasan teljesített munkáért. Majd kitűzzük a műipari tárgyak megvizsgálását, mihelyest foglalkozásaink engedik.

(Felkél és azok kíséretében lép a színpadról, miközben a zene szól.)

Epilogus.

Mind használni, mind gyönyörködtetni akarnak a költők, mondja Horatius. Szép dolog, ha igaz. Mert nem mindig és nem minden költő gyönyörködtet; némelyek ugyanis sértenek és bosszantanak; nem csak hogy nem használnak, hanem inkább ártanak, a midőn tisztátalan, szennyes és fajtalan verseikkel megmételtyezik a lelkeket, megrontják a tiszta erkölcsöket. Ellenben a mi tanítóink, a midőn iskolai színjátékokat rendeznek velünk, igazán mind használni, mind gyönyörködtetni akarnak. Gyönyörködtetni — mondom — mert egyrészt midőn minket tanítanak, könnyebbé teszik nekünk iskolai tanulmányainknak felmutatását; másrészt pedig ti szülők, rokonok, pártfogóink, biztosabban értesülhetek a mi tanulmányainkban való előmenetelünkről. És így a mi gyönyörködtetésünk két oldalú, nem pusztán gyönyörködtetés ez, hanem magával hozza a biztos nyereséget a gyakorlati életre.

Ennélfogva mi — a kiknek ma játékát szemléltetek — nektek, iskolánk derék vezérferfiain s többi nemes, tiszteletes és mindenfelé nagyrabecsült férfiak, nagy köszönetet mondunk, hogy bennünket és a mi tanulmányainkat nem vetettétek meg, sőt olyan nagy pártfogásban részesítettétek és a mi tudományos játékaikat a ti becses megjelenésekkel ékesíteni méltóztattatok. Isten veletek: s a következő alkalommal is pártfogoljatok! Még egyszer isten veletek!¹ KISS ZSIGMOND.

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

— Comenius Ámos János életrajza.² Comenius 1592. Márczius 28-án Nivnitzben, Morvaországban született, Apja Komenszky Péter nivnitzi protestáns vallású molnár volt. Tanulmányait több helyen folytatta pl. Prerauban s 1612-ben a herborni (Nassau) egyetemre ment, s ott időzött legtovább. Hazakerülvén, tanodák vezetésével foglalkozott, azután a lelkészek testületébe is belépett, akkor midőn — preraui polgári iskola igazgatói irodáját a preraui, majd 2 évvel utóbb 1618-ban a fulneki cseh-morva testvérek felekezetének lelkészi hivatalával cserélte fel. Ugyanezen időtájban nősült. Neje: Cirillus Jánosnak, a prágai consistorium senjorának leánya volt. 1624-ben Morvaországból a nem katolikusok kipa-

¹ Nagyon sajnáljuk, hogy ez érdekes fordításnak egy igen tekintélyes részét ki kellett hagynunk, de hát tehetünk-e mást, mikor a deficit oly nagy súlylyal nyomakodik reánk?

Szerk.

² Nemzeti nevelés III. 18—40. Márki Sándor: Ámos Comenius. — Sárospataki Lapok. VIII. évf. 892—93. László János. A sárospataki tanárok életrajza után.

sok kiharcoltatván, Lengyelországban, Lisszában (1624 febr. 28.) keresett menedéket, 1641-ben az angol parlament felhívására Londonba költözött, hogy a tanügyet reformálja, 1642-ben és 1645-ben hasonló célból Svédországban tön látogatást. 1650-ben Rákóczy György özvegye Serkei Lorántfy Zsuzsanna és fia Zsigmond főképe a Tolnai Dali János ösztönzésére Sárospatakra hívta a tanoda berendezése és a hétéosztályú vagyis a pansophica tanfolyam felállítására végett. Miután Comenius igen szép tiszteletdíjjal, évi 6000 frttal kínáltatott meg, elfogadta a tanári állomást s 1650. nov. 24-én „De cultura ingeniorum” cz. igen szép beszéddel köszöntött be. Comeniusnak minden idejét és erejét a tanoda reformálása és emelése vette igénybe. 1651-ben az első latin vagyis grammatica, a második vagyis syntactica osztályt 1652. jan. 10-én a harmadik, vagyis rhetorica osztályt léptette életbe, midőn legnagyobb pártfogója gróf Rákóczy Zsigmond himlőben hirtelen elhunyt a tanoda igen nagy kárára. De ezentúl sem szűnt meg fényes tehetségeit kitüntetni. Ugyanis szerkesztett tankönyveivel mind a tanítást, mind a tanulást megkönnyítette; ő javasolta a világi gondnokság behozatalát, ő állította fel, vagy legalább jobban berendezte a nyomdát s rajta volt, hogy az évenként változni szokott köztanítók állandókkal cseréltesse föl, stb. — Az iskolától 1654 jun. 2-án búcsúbeszéddel vált meg, s hosszas zarándoklás után Amsterdamba vetődött, hol a cseh testvérek püspökké választák. Meghalt 1671. Nov. 15-én. Amsterdamban. 105 művet írt (68 latin, 32 cseh, 5 német.) Főbb művei 1. *Janua aurea* reserata linguarum latinae etc. Leiden. 2. *Pansophica diatyposis* ichnographice. Amsterdam. 1645. 3. *Primitiae laborum scholasticorum* in Patakino gymnasio. Annis 1650 et 1651. 4. *Scholae pansophicae* classibus, septem adornandaer, delineatio 1651. 5. *Praecepta morum* in invetutis utum. 1653. 6. *Orbis sensualium pictus*. 7. *Schola ludus* seu encyclopaedia uva Sárospatak 1656 és Amstelodami 1657. 8. *Fortunae faber* Amstelodami 1661. 9. *Physicae ad lumen divinum* reformatae synopsis, Amstel. 1663. 10. *Lux in tenebris* Amstel. 1657–1665. 11. *Unum necerum* in vita et morte et post mortem. Amstel. 1668. Francfurti 1682. 12. *Panegysia* seu excitatorium universale. Halae 1702. 13. *Historiae fratrum bohemosum*. Halae 1702. stb.

— **A Comenius-ünnepély Sárospatakon** ma délelőtt 9 órakor vette kezdetét főiskolánk imatermében, hová igen szép városi közönség jött ünnepelni a nagy paedagogus 300-ados születési évfordulóján. A szószéken télizöld koszorúval körülfontva volt felállítva Comeniusnak kifejezésteljes mellszobra, a kathedra mellett egy zöld posztóval beterített asztal; rajta egy csomó régi kötetű könyv, Comenius kiadványai. Ez asztalnál foglaltak helyet Dókus Gyula úr főiskolánk közszeretben álló világi algondnoka s Szinyei Gerzson úr „alma materünk” nagytudományú közigazgatója, kik kilencz óra után néhány percczel a tanári karral együtt vonultak be az imaterembe. Az ünnepély programjának első pontja a főiskolai énekhar szereplése vala. Egy himnuszt adott elő igen ügyesen, melyet Mozart után Heim dolgozott át. A sikerült darab után Dókus Gyula kelt fel székéről és egy emelkedett hangulatú, valódi szónoki vervevel előadott beszédben, felkérve a közigazgató urat, hogy ez alkalomra írott emlékbeszédét olvassa fel, az ünnepélyt megnyitja. Ezen beszéd után Szinyei Gerzson közigazgató-tanár úr olvasta fel óriási kutatásra, tanulmányozásra valló, nagyszabású, gyönyörű emlékbeszédét, melyben az európai-hírű tanfőfiúnak, Comeniusnak nem annyira életkörülményeiről, viszontagságai-

ról, mint inkább specialiter a sárospataki főiskolában keresztülvitt reformjáról értekezett. Nagyon természetesen nem maradhatott ki emlékbeszéde keretéből a főiskolának közvetlen Comenius előtt való állapotának leírása, mely témát igazán fiatalos melegségű, lelkes tollal, érdekesen sőt érdekfeszítően írt meg a felolvasás szerzője, beszélve abban a sárospataki vár urainak, a Rákóczyaknak patronatusáról, az iskola vagyonáról, javadalmairól, a papi gyűlésekről mint az iskola főfelügyelőiről, a tanulmányrendszeréről; kiterjeszkedve abban a legkisebb részletre pl. a szénioratusra, mint az ifjúság főbírájára, a tanulók élelmzésére, életrendjére; felsorolva az akkoriban használatos tankönyveket, megemlítve az 1648-iki zsinatnak az éneklésre s az egész tanításra, nevelésre vonatkozó latinító rendeletét. Körvonalozta továbbá a primariusok, collaboratorok, oeconomusok, vigilek hatáskörét stb. S az iskolai állapotoknak ezen terjedelmes rajzából levonta azt, hogy az iskolai rendszer kezdett tartóhatatlan lenni, a mi után igen simán vezette át a közönséget a másik tárgyra: Comeniusnak elhivatására, reformjaira. irányára, könyveire, európai hírére stb. Egy óránál tovább tartott az emlékbeszédnek, annak a 21 éves nagy műnek felolvasása s csak sajnálnunk lehet, hogy még így sem élvezhettük végig annak minden sorát, mert a laicus közönség iránt oly udvarias igazgató úr, épen reájuk való tekintébből, művének igen tekintélyes részét csak megemlítette, s a végét teljesen elhagyta, pedig bizonyára örömmel hallgatta volna végig még a hölgyközönség is a gondolatokban tartalmas, népszerű dolgozatot. Vigasztal azonban az a tudat, hogy nyomtatásban lesz szerencsénk az egészet még egyszer végig olvasni. A hatalmas emlékbeszéd után ismét Dókus Gyula úr kelt fel s köszönetet mondván Szinyei Gerzson tanár úrnak nagy munkájáért, „melylyel módot nyújtott nekünk arra, hogy legalább nagy vonásokban megismerjük Comeniusnk világra szóló alkotásait,” köszöntve a türelmes hallgató közönséget, az ünnepélyt berekeszti. — E berekesztés után újra a főiskolai énekhar állott körbe és a C. Kuhntól származó ez alkalomra újra szövegezett „Abendruhe” című csodaszép darabját adta elő gyönyörűen. Különösen Nagy László III. é. jh.-nak bass. II. soloi még most is csengenek fülünkben e referáda megírásakor, azok a leírhatatlan szépségű, valóban bravouros routinnal kiejtett hanghullámok, melyek a contra h partjain egész könnyedén csaptak át, itt vibrálnak még fülünkben, ezek indítanak arra, hogy bámulatunkkal teljes elismerésünket kifejezzük e ritka szép hang boldog tulajdonosának. — Főiskolánk tanári kara így adózott hálájával és kegyeletével annak a nagy férfúnak, ki világossá vált a sötétségben. Szívünkben őhajítjuk, hogy az a mi terünk is sikerülve, az ifjúság ünnepélyéről is írassunk néhány hó múlva egy meleg hangú referátát. **Id. Reporter.**

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

T. Olvasóinknak. Ime a kikötött határidőnél korábban beváltottuk ígéretünket, a mennyiben az elmaradt szeptemberi szám helyett kiadásba helyeztük húsvéti számot jobbnak láttuk Comenius számmá változtatni. Legjobb akaratunkkal igyekezzünk azon, hogy m. t. olvasó közönségünknek tetszését megnyerjük s viszont az Irodalmi Önképző Társulat nevében igen megköszönnénk azt, ha hátrálékos előfizetőink ama fenyegető deficitet, mely a lap kiadása miatt terheli a pénztárt, becses küldeményeikkel a minimumra szállítani kegyeskednének. — **Töb- beknek** a jövő számban.

TARTALOM: »Comenius emlékezete« Juhász László. — »Hogyan ünnepeljük Comenius emlékét?!« Kalassay S. — »Comenius. J. A. eszméi Rác Kálmán. — »A pataki iskola reformja« — »Comenius színjátékai« Kiss Zs. — »Vegyes közlemények« »Szerkesztői üzenetek«

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

— Megjelen minden hónap 15-én. —

Előfizetési díj: egész évre helyben 1 frt 60 kr, vidékre 1 frt 75 kr.

— Kiadja az „Irodalmi önképző-társulat.” —

— Szerkesztőség: Kovács-utca 159. szám. —

Ifjúsági közgyűléseink.

Többször volt már ez évben az ifjúság ellen az a vád emelve, hogy közgyűlései nemesak a komoly tanácskozások rendes arcúlatát nem viselik magukon, hanem az indulatok rendetlen nyilvánulásainak színhelyévé tétettek azok. Súlyos a vád, de — fájdalom — nagyon is jogos; okot ad e vádra az ez évi közgyűlések egész sorozata, melyeknek most a könnyelmű fel sem vevés, majd a személyes érdekek előtérbe helyezése volt jellemző vonásuk.

Természetes, hogy gyűléseink ilyen színvonalon sokakat visszaríasztott attól a munkától, melylyel kis köztársaságunk jólétének előmozdítására, felvirágoztatására mindenki köteles — erejéhez mérten — áldozni. Ily aggasztó állapotok közt szinte önkéntelenül merül fel a figyelmes vizsgáló előtt a kérdés: mi az ok, mely ez áldástalan állapotot szüli?

Sokan azt hiszik, hogy e kórságos tünetment, az ifjúsági közgyűlések viharait a jogi és theologiai facultasok között gyakran felmerülő nézeteltérés, egyenetlenkedés idézi elő; pedig — figyelje meg bárki — megfordítva áll a tétel, t. i. az ifjúsági közgyűlések rendellenessége, az ott uralkodó fejtelenség — legtöbb esetben — a két facultas közötti vélemény-különbözet előidézője. Más tehát e rendellenességek szülő-oka; s hogy ezt megtaláljuk, ismernünk kell azt a viszonyt, melyben az ifjúság az olvasó-egylettel állott 1888—9-ik iskolai év előtt, a mikor külön ifjúsági egylet — külön alapszabályokkal — nem létezett ugyan, de az ifjúságot közösen érdeklő ügyek felett egy alapszabályokkal bíró, szervezett egylet határozott, t. i. az olvasó-egylet, melynek elnöke, kit az olvasó-egylet, tehát — mivel az olvasó-egyletnek minden akadémiai polgár kötelező tagja — az ifjúság választott, egyszersmind ifjúsági elnök is volt.

1888-ban az elnök-választás az akadémia két facultasa között összeütközésre adott okot,

mindkettő a maga kebeléből akarván betölteni a tisztos állást, az ifjúságnak akkoriban első tisztoságát, a minek az lett a vége, hogy a köziskolai szék — az ifjúság saját kérésére — a további kellemetlenségeket kikerülendő, a széniort bizta meg az ifjúsági közgyűlések vezetésével: a mire aztán az ifjúsági egylet az olvasó-egylettől különvált, de míg ez tovább fejlődött s új alapszabályokat készített magának, amaz mint egylet, megszűnt lenni.

Összegyűlünk néha-néha az ifjúságot közösen érdeklő ügyek elintézése céljából, meghányjuk-vetjük a dolgokat — nagy zaj, lármá közt — s ezt az összegyülekezést elnevezzük nagy bölcse *ifjúsági közgyűlésnek*; holott ez a mi összegyülekezésünk nem egyéb, mint egy alkalom-adtán összehívható *értekezlet*, nem pedig egy szervezett egylet közgyűlése. Mert, ha közgyűléseket akarunk tartani, úgy, hogy az azokon hozott határozatok mindenkiire kötelezők legyenek: ahoz szervezett egyletünknek kell lenni.

Rozzant gálya ez a mi gyűléskezésünk; kormánya van, de elvesztek evezői. A fő ép, oszlásnak indultak a törzs és a lábak. Elnöke van az ifjúságnak, de maga az ifjúság nem alakult mindeddig egyletté; s épen ebben látom én a hibát.

Az egylet szervezetlen volta okozza azt, hogy gyűléseink néha még a szenvedélyesség határait is átlépték és személyeskedések színhelyévé fajultak.

Magunk iránti köteleességünk tehát, hogy megalakítsuk az ifjúsági egyletet; a köziskolai szék megmutatta az utat, melyen haladnunk kell, elnökül adván nekünk főiskolánk szeniorát, ki közülünk való s kinek személye iránt minden akadémiai polgár kellő reverentiával viseltetett a multban s viseltetik ezután is. A kezdet meg van, mienk a mű befejezésének feladata.

Alakítsuk meg tehát a *„Főiskolai ifjúsági egyletet”*, alkossunk annak alapszabályokat; s te-remtsünk valami kevés alapot, melyből az ifjú-

ság legszükségesebb kiadásai fedezhetők legyenek, milyen pl. a márciusi óda-díj. Az akadémia két facultasa összetett erővel egyetértve, könnyen végrehajthatja ezen annyira szükséges egyetlen szervezését, mely ha megtörténik, erős meggyőződés, hogy sok bajnak, sok kellemetlenségnek veendi elejét s állandóvá teszi az akadémia két facultasa között — a főiskolánkra és önmagunkra nézve egyaránt annyira óhajtható testvéries jó viszonyt. Ez az én hitem, ez az én meggyőződés.

Vajha visszhangra találna az ifjúság kebelében az én gyöngé szövegem! Vajha igyekvésemnek sikere lenne!*

TÓTH BÉLA.

Pál apostol megtérése.

(Vége.)

A meglevő kételyek azonban most már végképen nem engedik nyugodni; tovább fornak tépelődő lelkében. Az előbbi képek ismét lelki szemei elé tolódnak. Lábai alatt látja Istvánnak megszaggatott ruháit, kiomló vérét; hallja az ártatlanok sóhajait... — s e közben mint szikra pattan ki elméjéből egy gondolat: hátha a keresztyéneknek igazuk van: ... hátha a názárethi Jézus csakugyan a megígért Messiás?! S ekként fűzi tovább tusakodó lelkében e gondolatot: Hiszen ha Jézus csakugyan a Jehova küldötte, a kinek az írások szerint is szenvednie kellett; ha ő csakugyan — mint állítják — a Jehova akarataiból lett az emberek szolgájává s tette ki magát a meggyaláztatásnak, — akkor én, midőn híveit üldözöm, tulajdonképpen a Jehova akaratainak állok ellent s nem hogy szolgáljam, hanem még gátolom az ő ügyét! És e gondolat elviselhetlen volt egy buzgó farisausra nézve; az a gondolat, hogy ő, ki a Jehova hűséges szolgája akar lenni, a Jehovának éppen ellensége! — Önsúlylyal nehezedett ez lelkére.

Csodálkozhatunk-e már most azon, ha agyának feszültsége bénítólag hat különben is gyenge, ideges testére: ha most már meggyökeredzik benne azon gondolat, hogy ő csakugyan a Krisztust üldözi s mintegy megjeleni látja maga előtt s hallja szövegét: Saul, Saul! miért üldözesz engem?! Az apostolnak, mint túlságos erős elméjű s ideges egyénnek életében (de meg a saját életünkben is) lépten-nyomon találkozunk ilyen víziókkal, a melyek azonban nagyon is indokoltak. Csakhogy ne vegyük ám fel, hogy pusztán az a

mennyei szózat volt Pál megtérésének oka, mert ez vajmi csekély ok lenne egy erős, fanatikus jellemnek — minő Saul volt — egészen ellentétes irányba terelésére, hanem az a hang, valamint az egész vizio nem egyéb, mint bizonyos *előzményeknek szükségszerű következménye*, a benső lelki állapotnak külső kifejezése. Mert mit is mond Saulnak az égi fény? „Én vagyok Jézus, a kit te üldözesz; nehéz neked az ösztön ellen rugódozni.” Sokkal lényegesebb ez a kifejezése a Cselekedetek könyvének, sem hogy figyelmen kívül hagyhatnók s e mellett érthetővé teszi magát az egész viziót, mely tulajdonképpen csak Pál lelkében ment végbe. Ezen kifejezés ugyanis világosan mutatja, hogy az apostol lelkében már a damaskusi úton működött bizonyos *jó szellem*, melyet az író igen találóan *ösztönnek* nevez, mely őt más irányba hajtotta, de melynek ő, erőszakosan bár, ellent akart állani. Látszik ebből, hogy az apostol a damaskusi út előtt már meghasonlott önmagával s már ekkor tényleg meg volt nyerve a keresztyénség ügyének; minden ezutáni erőlködése csak „*ösztön ellen való rugdalódzás*” volt. A keresztyénség elleni harcra tehát Pálnak önmaga ellen folytatott harc is volt egyszersmind. Különben nem volna érthető, hogy egy egyszerű fénysugár hogyan képes ily nagy eredményt létrehozni; egyik szélsőséget a másikba hajtani. Ellenkezőleg a keresztyénség éltető ereje s benső igazsága az, mely megnyerte Pált a Krisztus ügyének. S hogy ezen fontos tény éppen egy vízióban lett betetőzve, ki találhat abban különöst, természetfeletti csodát, főképpen ha ismerjük az apostolnak víziókra nagyon is alkalmas kedélyét s tudjuk azt, hogy ilyenekre maga is hivatkozik saját életéből s a Cselekedetek könyve is számos látomását említi. Nem természetfeletti úton, nem a csodák rejtélyes világában kell keresnünk eme, a keresztyénségre nézve kétségtelenül nagy fontosságú ténynek a nyitját (talán éppen ezen nagy jelentősége miatt); nem szükséges ennek megfajtése végett a misticismus homályos ködébe burkolóznunk; maradjunk csak az igazi alapon, a lélektani alapon és teljesen megfajtható s nagyon is indokolt nézetváltozás lesz ez előttünk, a mint ezt igyekeztünk is kimutatni előadásunk folyamán. Azon Krisztus-kép, melyet oly távol tartott magától a damaskusi út előtt, mindinkább közeledett hozzá, míg végre oly közel jutott szívéhez, hogy szózatát is hallani vélte.

Első tekintetre ugyan különösnek látszik, hogy miképen volt ez lehetséges, ha tudjuk azt, hogy a gyűlölet mily távol tartotta e képet Pál lelkétől. De csak is első tekintetre. Tudnunk kell ugyanis, hogy a gyűlölet ép oly erősen foglalkozik tárgyával, mint a szeretet a magáéval. Minél erősebb ez, annál nagyobb érdeklődésünk, vonzódásunk annak tárgya iránt. Éppen így van ez a gyűlöletnél is. Minél távolabb akarjuk annak tárgyát tartani magunktól, főleg kedvező körülmények között — minők voltak Pálnál a naponkénti tanuvalomások — annál közelebb férközhet a szívünkhez, lelkünkhez. Ezen igazság bizonyosodott meg Pálnál is. A Messiás Jézust, mint a büszke zsidó öntudat meggyalázóját legnagyobb ellenségének tartotta: megvetéssel gondolt rá s a végeredmény mégis az, hogy keblére öleli ama szíve mélyéből gyűlölt ellenséget s a mily erős gyűlölettel viseltetett előbb iránta, ép oly melegen ragaszkodik most hozzá. Mindezt pedig egy isteni kijelentés eszközli nála, mely tudtára adja, hogy *Krisztus gyalázatos kereszthalála mellett is ama megjövendőlt Messiás, Istennek fia.* És ezzel Pál egész világában meg lett nyerve a keresztyénség ügyének.

* Nagyon szívesen adtunk helyet ez érdekes felszólalásnak, mert ezt óhajtjuk, hogy ifjúságunk ügyei minden oldalról meg legyenek vitatva, hiszen a legjobb gondolatok az eszmék harcában jegeződnek ki. Azonban mi a magunk részéről azt tartjuk, hogy a jelzett bajok elhárítása végett nem szükséges az egész akadémiai ifjúságra s a felső gimnázium két osztályára (VII., VIII.) kiterjedő, talán belépési kényszerrel összekötött egyesületet alkotni, mert iskolánk körében minden *állandóbb* természeti célnak szolgát már hol önkéntes, hol kényszerítő egyesület s ezek számát szellemies anyagi túlterhelés nélkül alig lehetne szaporítani. A *átmeneti, mulólagos* természeti kérdések megvitatására s elintézésére nézünk szerint nem új „*ifjúsági egyesületre*” van szükség, hanem arra, hogy az ily ad hoc összehívott közös gyűléseket az iskolai szék megerősítése mellett pontos házszabályokkal, tanácskozási és végrehajtási ügyrenddel lássuk el. Ez sok, jelenleg felforgó bajnak elejét venné — azonban e mellett mégis csak az marad a fődolog, hogy győzzük le önmagunkban a céltalan pártoskodásokat s kicsinyes személyes torzskodásokat, tekintsük az ügyet s ne az ügyben szereplő személyt.

Ezen meggyőződés képezi egyrészt az ő megtérésének okát, másrészt apostolságának lényegét, kiinduló pontját, melytől vezette le egész krisztológiáját.

Természetes, hogy a kereszt titkának mélyebb dogmatikai lebonyolítása a damaskusi úton nem mehetett végbe. Ott csupán csak kigyúlt Pál szívében az igazság fénye; idő kellett arra, hogy a kereszthalál tényéből, mint egyetlenből, a megváltás fogalmát ma ősmert alakjában megalkossa; magányra volt szüksége az apostolnak, hogy e nyert kijelentés isteni titkát felismerhesse. De itt megint nem fogadhatjuk el a Cselekedetek könyvének előadását, mely szerint Pál egy Ananiás nevű damaskusi egyéntől nyeri meg ama titok isteni magyarázatát. Ez előadás szerint ugyanis Ananiás az, a ki közli vele Isten akaratát; tehát ő az is, a kitől evangéliumát veszi, a ki tudvalevőleg buzgó, elismert tekintélyű zsidó férfiú volt. Az író tehát ismert célzatosságnál fogva úgy tünteti fel Pált, mint a kinek első evangéliuma zsidó keresztyén evangélium lett volna s egészen következetesen a zsinagógákban lépteti fel. Magának Pálnak írataiban minderről semmit sem tudunk. Ő — megtéréséről szólva — mindössze ennyit mond: „mikor pedig tetszett az istennek . . . nem közlekedtem festtel és vérrel, sem nem mentem Jeruzsálembe a nálam régibb apostolokhoz, hanem elmentem Arábiába és ismét visszatértem Damaskusba.” — Világos tehát ezen kijelentésből, hogy az apostolok cselekedete előadásának semmi elfogadható történeti alapja nincs. Ellenkezőleg Arábiában kell őt keresnünk megtérése után, mint a mely hely nagyon is alkalmas volt arra, hogy ő elvonulva a világ zajától, tisztázza eszméit s lelkének megzavart egyensúlyát helyreállítsa. S nagyon valószínű, hogy éppen a sinai hegy-vidéki Arábia volt az ő evangéliumának szülőhelye,¹ mely evangélium egészen önálló, sajátos evangélium, a kereszt egyetlen tényéből megalkotva. Ezen evangéliummal indult ő el, hogy az általa alapított új istenországának igazi hivatkozott szerezzen s előkészítse azokat az Őr dicsőségteljes eljövételére.

Kiss Zsigmond.

Alkalmi verset írni nagyon nehéz, s ha valahol, itt kell főképen ügyelni arra, hogy egy *vezéreszme* domináljon a *krónika* felett, s ne a krónikáért pointeirozzunk egy eszmét, hanem megfordítva az eszme érdekében használjuk fel a krónikát.

Va — La.

*

Angyal a lány, ha szeret, gyűlölve pedig vampyr, mely megemészt; téged ölel, neked esküsz, hogy szeret s ezalatt — bár feléd mosolyog — másra kacsint,

Szilva István.

*

Pusztaság a történelem, melyen csak néhol tűnik fel oáz, pihenőül kínálkozván a vándornak, árnyas berek közt csörgedező forrás a költészet, hol enyhet nyer a szomjas utazó. Vad csipkebokor a történelem, sok a tövise, virága kevés; százelevelű rózatő a költészet, színpompás és illatos — virága. S lám, rózsát terem a csipkebokor is, ha kertész akad, ki beoltsa.

Tóth Béla.

*

Ki akarna kedvese előtt gyávanak látszani? Melyik hölgy szeretne egy becselent? Kalassay Sándor.

¹ Megerősíteni látszik ezen állítást a Gal 1.-ben a Sinai hegyről adott szemléletes rajza (dr. Masznyik Endre: Pál, ap. a pusztában).

TÁRCZA.

Hivatlan vendég.

Rózsaszínű

Álmodt szőtt a lányka,

Olyan édes

Boldog volt az álma.

Úgy örült; — és

Könnyes volt az arcza,

Nem is tudta,

Mi baj esett rajta. —

Ábrándokkal

Volt teli a lelke . . .

A hajnal is

Álmodozva lelte;

Kebléből

Vágyó sohaj szállott,

Repült, repült

Talán meg sem állott.

Elkerülte

Éjente az álm,

Pedig várta,

Hogy szemére szálljon

Akaratlan

Álmodozott ébren;

Pedig várta

Hogy magához térjen.

„En teremtöm

Mi bajom van nekem?

En teremtöm

Engedd véget érnem!

Mért merengek

Olyan mélán hosszan?

Mért nem tudom

Soha, mit gondoltam?”

Igy sohajtott

Gyakorta a lányka

Csak már egyszer

A titokba látna. —

Szörnyűség, hogy

Sohol sem tanítják,

Hol lelje meg

A titoknak nyitját.

Egyszer aztán

Szíve nagyot dobban.

Megtudja hogy

Mi van a dologban

Mitől fázik

Mi az, mi úgy éget:

Meglelte a

Hivatlan vendéget.

S hogy meglelte,
Cseppet se jött tűzbe,
Haragosan
Soha el nem űzte;
Úgy örült, hogy
Betelt legszebb álma
S nagy szerelmét
Kis szívébe zárta.

SZILVA BÉLA.

A kosár.

— Lobedancz novellája. —

(Folytatás).

Lenyre most a szenvedés és megpróbáltatás nehéz napjai következtek. A lelkészné, ki ép oly fősvény, mint gonosz lelkű volt, a mellett valódi házi sárkány, ki előtt férje föltétlenül meghajolt, most azt hitte, hogy a szegény leánynyal szemben, nyert játéka van. Béről egyáltalán nem volt szó. Ez magától megjő, ha valami rendet tanul, utálatos hajós szokásait elhagyja. Ruhára nincs szüksége, először használja el azokat a városi ruhákat, melyeket hiú atyja neki viselni megengedett. Ha majd ezeket elhordja s így a hiúságról leszokik, arról is lehet beszélni, vajjon nem lenne-e jobb készpénz helyett új, alkalmas paraszt ruhákban adni ki bérét? Leny fellázadt az ily bánásmód ellen s keserű szavakban tiltakozott, elpanaszolván baját másoknak is. Ezek azonban csak vállukat vonogatták s úgy vélték, hogy mindez nem tartozik rájuk; majd nem fog úgy lenni; teljesítse csak kötelességét és tűrjön nyugodtan; akkor lassanként urnőjének haragja is kimerül. De ez épen nem történt, sőt ellenkezőleg, menél jámborabb volt Leny, gonosz asszonya annál bosszúsabbá lett s ha azelőtt illetlennek, kihívónak nevezte, most meg azt hánytva szemére, hogy alázatos jámborságot színlel. Ez bizonyos tekintetben igaz is volt, de szegény leány joggal érezte, mily

borzasztó igazságtalanság őt ezért vádolni, holott majdnem emberfeletti erővel sikerült neki csak leküzdeni az úrnője iránt érzett gyűlöletet és megvetést. Hogy ebben a házban a gyermekek nem voltak jobbak, az könnyen elképzelhető. A kicsinyek úgy csiripoltak, a hogy az öregek dúdoltak.

A mérték végre betelt. Leny megvallotta önmagának, hogy tovább nem képes túrni. Szét akarta tépni e lánczot. hiszen a halál jótétemény ily étellel szemben! Sokat tűnődött rajta, hogyan szabaduljon meg tőle. Mi lett volna könnyebb, mint a végtelen tengernek, mely óriás karjaival átölelve tartá szülőtte szigetét, mely keblébe vetni magát. Hideg fenekén, hullámozó vizétől betakarva, feltalálná az örök nyugalmat, meg volna védve minden kintól, szenvedéstől és ismét egyesülhetne szeretteivel!... Egy éjjel, midőn a házban minden elcsendesedett, föl-kelt, kis ládájából előkereste legjobb ruháit s utóljára fölékesíté magát, mint egy áldozatra szánt bárány. Virágot szaggatott, koszorút kötött s szöke göndör fürteire tévé. Menyasszonyként fölékesítve kívánt a halál karjaiba sietni. Midőn evvel készen volt, térdre borult s forró imában esdett bocsánatot istentől, hogy most önként eldobja magától azt az életet, melyet tőle nyert. Úgy tetszett neki, mintha egy szózat keblében tisztán s világosan mondana:

— Ki oly elhagyott, mint te, annak meg van engedve, hogy hívatlan is oda állhasson Isten trónja elé s ő megbocsát neked és feltárja a menny kapuit!

Aztán elővette bibliáját, egy darabig olvasott belőle, aztán megvigasztalva, szándékában megerősödve érezte magát. Majd ezt írta egy darabka papírra: „Atyám bocsáss meg neki, mert nem tudta mit cselekedett!”

Nem lehet tudni, magát, vagy a papnét értette-e ezalatt? Már olyan állapotban volt, mely kizár minden józan öntudatot s érett megfontolást. Kilopódzott a házból; a jólismert úton lesietett a tengerpartra, egész addig a helyig, hol egykor atyjának hajója állt s hol még most is ott volt a kis csolnak, melylyel a megboldogult sürgős esetben ráadta fejét a pellwormi veszélyes tengeri útra. Úgy látszott neki, mintha a távol égbolton a Pellworm szigete felett valami világosságot látna ragyogni. Szívszagató fájdalommal gondolt vissza arra a régi időre, midőn vidáman ugrott csolnakjukba, ha Pellwormon hirtelen feltűnt a látó s át hitta atyját a hajóval. Megvizsgálta a szél irányát s mint a tengert jól ismerő hajós leány csakhamar belátta, hogy a parttól a nyílt tenger felé fú. Gyors elhatározással a csolnakba ugrott, a karóról leoldva a kötelet, bibliáját a csolnak aljába tette s rá mint egy vánkosra fejét. A szél s a habok felkapták a csolnakot s tovavitték, míg ő szemeit erősen lecsukva tartá.

A csolnak lassan siklott tova, az olykor-olykor vilamos fényben tündöklő tengeren, a csillagok örök nyugalomukkal tekintettek le rá s a természetben mi sem látszott sejtelemmel bírni a felől, hogy most egy emberi lény, hasonló nyugalommal megy bizonytalan sorsa, vagyis inkább a biztos halál elé. Leny elhatározta, hogy szemét többé ki nem nyitja s tervét bámulatos akarat-erővel hajtá végre. Néha erősen leszorítá pilláit s ha ekkor alattuk is mintegy villamos sugár villágított, úgy tűnt fel előtte, mintha az égből sugároznék alá ragyogó fény az ő sorsának sötét éjjelébe.

Olykor félelmes gondolatai jöttek, a halál közelsége megborzasztá, de csakhamar ismét összeszedte magát s minden erejét megfeszíté, hogy utolsó gondolatait vidámmakká tegye. Gyermekegének egyes boldog órái s napjai merültek fel emlékezetében — s még egyszer, utolszor végig örülte őket. Így lassan csaknem elfeledé a komor

valót. Az előtt nem ritkán aludt a csolnak fenekén, ha tudta, hogy atyja örökös fölötte s biztos kézzel intézi a kormányt.

— Ah, bizonyára mind az, mit az utolsó időben átéltem, csak rut álom volt!... Én még gyermek vagyok, atyám él, hajónk nincs szerteszúva, most szülő szigetünk partja felé közeledünk, hol majd reggelig alszom puha ágyamban.

— Aludni! Aludni! — s akaratlanul is ásított, — igen aludni!... Tovább nem tudott gondolkozni, gondolat folyama megszünt, mert valóban elaludott.

A csolnak lassan mozgott a nyílt tenger felé, de íme reggel körül nyugoti szél támadt s ez a közeledő dagálylyal egészen ellenkező irányba terelte a csolnakot. Gyorsan úszott vissza Hooe hallig és Pellworm szigete közt a schleswigi part felé, nem látva senkitől, csak az ég csillagaitól. A nap már magasan járt, midőn egy hullám gyöngéden a partra taszítá s ott fennakadt.

A véletlen úgy akarta, hogy egy közeli paraszt-jószág birtokosa, Jensen Keresztély épen akkor tette reggeli sétáját s meglátta a szélről űzött csolnakot. Egy uratlan jármű, bármily kicsiny legyen is, magára vonja figyelmünket s működésbe hozza a képzelődést. Akaratlanul is azt kérdezzük: „Vajjon honnan jő? Vajjon kié lehet?” Keresztély le ment a partra, mely még az ő föld-birtokához tartozott. Mily nagy volt ámulata, midőn a csolnak aljában egy mély álomban fekvő szegényesen öltözött leánykát talált. Belépett a járó műbe s nem tudta fölébressze-e vagy alva hagyja. Ekkor meglátta a bibliát feje alatt. Minő csodálatos szent borzalom fogta el; felnyitotta a könyvet, hogy a vidék szokása szerint megnézzé, mi csoda tétel öltik legelőbb szemébe. Eszter könyvének ötödik fejezete volt s Jensen ezt olvasta: „Történék pedig harmadnapon, hogy Eszter fölőtnék királyi ruhába és megállana a király házában, a királyi pitvarában, a király házában ellenébe, a király pedig ül vala az ő országának székében az ország házában, a háznak ajtaja ellenébe, Lőn pedig, midőn meglátta volna a király Eszter királyné asszonyt állani a pitvarban, kedvet találá az ő szemei előtt és a király kinyújtá Eszterre az aranyvesszőt, melyet kezében tart vala. Akkor odaméne Eszter és megilleté az aranyvesszőnek végét.”

Midőn ezt elolvasta föltekintett s szeme ismét az alvóra esett, ki már ekkor fölébredett s elcsodálkozva nézett maga körül. Szeme az idegen férfiéval találkozott s mélyen elpirult.

Természetesen most Keresztély megkérdezte, hogy kicsoda s honnan jő. Leny fölemelkedett, arczáról hátra simította szöke haját, mely kiomlott s elborítá keblét és vállait, majd elbeszélte egyszerű, megható szavakban történetét s a fölötti csodálkozását, hogy még mindig él.

Jensen Keresztély mosolygott s azt mondá neki, hogy ha akar, nála nyerhet szolgálatot. Neje most egy éve halt meg, így ő özvegy. Nincs csak egy fia, kit szintén Keresztélynek hívnak. A háztartást egy öreg szolgáló, Dorottyá viszi. A többi cselédségen kívül, mely nem tartozik a szorosabb házi körhöz, van gyermek dajkája is, de ezt hanyagsága s megbízhatatlansága miatt el akarja bocsátani, mihelyt jobbat találhat.

Leny ismét mélyen elpirult s azt mondá vagyis inkább dadogá; vajjon méltónak tartja-e szolgálatába fogadni s rábízni gyermekét? Ő maga érdemtelennek érzi magát? mivel előbbi szolgálatát elhagyta s egy — most már érzi — bűnös szándékot akart végrehajtani.

— Ha nincs más kifogásod, sohse aggódjunk rajta!

A mint mondá, úgy lőn; hazament új gazdája házához, ki úgy mutatta be az öreg Dorottyának, mint gyer-

mekének új gondviselőjét. Elődét idelgelenesen a mezei munkások közé osztották be, míg majd ideje kitelik.

Leny most egészen új életet kezdett; ebben a házban a legnagyobb rend, tisztaság, egyszersmind tisztesség jölet uralkodott. Jensen asszony nem csekély vagyont hozott férjéhez, melyet ez szorgalom s helyes gazdálkodás által tetemesen megnövelt. A mi a háztartáshoz szükséges vala, minden bőven volt található s a mi életmódjukat illeti, Jensen nem sokat adott rá, hogy valamivel többbe, vagy kevesebbe kerül-e, csak minden házbeli meglegedett legyen. Habár így minden egyéb volt, mint fősvény, mindazáltal szívesen gyarapította vagyonát, a hol csak tehette s már is rávetette szemét a szomszéd falu leggazdagabb parasztlányára. Leny csakhamar megtudta ezt s habár nem minden csüggedés nélkül gondolt a lakodalom idejére, midőn ismét új urnő jön a házhoz, mégis örült azon, hogy urát még gazdagabbnak, még boldogabbnak láthatja.

Faradhatlanul teljesített minden előszabott kötelességet különösen kis vendenczét illetőleg s emellett szerényen háttérbe vonult.

Alázatossága, jámbor lelkülete, rendszeretete az öreg Dorottyát is kibékíté vele lassankint, ki eleinte haragudott, hogy a paraszt egy hazátlan még csak a szükséges ruha darabokkal sem bíró leányt fogadott házába és pedig az ő tanácsának, véleményének megkérdése nélkül.

A gyász év eközben letelt, Jensen Keresztély a szokás és illem megsértése nélkül láthatott terve kiviteléhez hogy t. i. a nevezett paraszt leányt megkéri. Müller Mária — ez volt a leány neve — az egész vidéken ismeretes volt. Durva, kevély falusi szépség, a mint egy gazdag paraszthíró lányához illik s a közvélemény szerint mégis minden inkább volt, mint szeretetreméltó. Jensen Keresztély közeledett hozzá az utóbbi időben s viseletéből azt következtette, hogy mint kérőnek nem kellene kosártól tartania. Az öreg Dorottyá, ki ép úgy félt az új urnőtől, mint Leny, már rég észrevette, hogy Jensennek valami szándéka van Müller Mária iránt; szórakozott volt, visszás és kivihetetlen parancsokat adott s ingerülten válaszolt, ha fölvilágosítást kértek vagy kifogást tettek.

(Folyt. köv.)

Fordította: **Veterán.**

Könyvismertetés.

A Károlyi Gáspár és Káldi György bibliafordításai és a Károlyi biblia védelme. Írta Rácz Kálmán, sárospataki theol. segédtanár. Ára 50 kr. A tiszta jóvedelem a »Károlyi alap«-ot illeti. Kis 8° 70 l.

(Folytatás.)

„A Károlyi és Káldi biblijájának irállya“ című 3. §-ban a két fordító irályát két szempontból mutatja be a szerző, 1. a világosság és szabatosság, 2. nyelvtisztaság szempontjából, s kimondja, hogy a világosság és szabatosság szempontjából több kifogást lehet tenni Károlyi ellen, mint Káldi ellen, kimondja, hogy ha „Káldi irályát tanulmányozzuk világosság és szabatosság szempontjából, arról kétségkívül elismerőbben kell nyilatkoznunk.“ Németh István — szerzőnknek ezen véleményével sem ért egyet, s bizonyos tekintetben kárhoztatja nézetének ezen objectív s Károlyira nézve kedvezőtlen nyilvánítását. Azonban ha figyelembe vesszük azt, a miről maga Rácz Kálmán, a mű írója is medítál, hogy t. i. a Károlyi és Káldi bibliája között 36 évi időköz van, így Károlyinak nem állott oly kifejtett nyelv a rendelkezésére, mint Káldinak, kinek nyelvezetére a Szenczi Molnár Albert zsolnárfordításai és a Pázmány Péter tömör magyarsággal megírt polemikus munkái, s általán véve

ama 36 év összes irodalmi notabilitásainak szabatosabb nyelve is fejlesztő hatással volt; ha figyelembe vesszük azt, hogy Rácz Kálmán példákkal argumentálja a Káldi szabatosságának hátrányait, t. i. „a szabatosságra való túlságos igyekezet miatt előállott szófukarságát s homályosságát“, mi a D. P. L. ellenében csakugyan kénytelenek vagyunk elismerni, hogy Káldi szabatosság tekintetében épen az említett kedvező körülmények miatt túlszárnyalta Károlyit, de tekintetbe véve az ebből eredő hátrányt, a kifejezéseknek homályosságát, ezt a felülemelkedést nem nagyra becsüljük Káldiban s azt a terjengősséget, melyet Károlyinak éppen úttörő volta miatt nem lehetett elkerülni, nem nagyon rójuk meg s így a D. P. L.-nak e miatt való sajnálkozását legalább is indokolatlannak tartjuk, annyival inkább, mert szerzőnk még dr. Ballagi Mórral is „fegyvert mér“, midőn ez a Káldi fordítását öntudatos műgonddal keresztül vittnek nevezi, mert védekezvén azzal, hogy Káldinál „öntudatos műgonddal, már csak azért sem beszélhetünk, mert nem kitűzött elvek alapján dolgozik, hanem most szabadabb, majd szolgálbb fordítást ad, most Károlyit is követi, majd annak kifogástalan értelmezését is megvetőleg figyelmen kívül hagyja stb“ — Dr. Ballagi Mórnak ezen állítását nem írja alá.

A 4-ik legterjedelmesebb §-ban Káldi és Pázmánynak a Károlyi biblia ellen intézett támadásairól s azoknak bírálatáról ír a szerző a Károlyi Gáspár vízsolyi biblijájának előljáró beszéde, a Pázmány Péter 1613-ban írt „Hodoegos“-a s az ugyancsak általa 1626-ban írt „Az Szent-írásról és az Anyaszentegyházról két rövid könyvecskék“, a Káldi György „Oktatói intése“, a „Pécsváradi Péternek, váradi lekipásztornak feleletit, Pázmány Péternek, esztergomi érseknek két könyvecskéire, melyeket az Szentírásról és az Anyaszentegyházról írt“, a Dengelegi Péter „Rövid Anatómiája“, a Pósházi János „Igazság Istápjá“ alapján, s megvizsgálja első sorban azokat az okokat, melyek a kath. egyházat annyira kikésértették s „azokat a vádakat, melyekkel Károlyi az egész vita alapjául szolgáló Előljáró-Beszédeben támadja a Vulgata megbízhatóságát, s aztán pontról-pontra bonczolgtatja külön a Pázmány, külön a Káldi támadását, a legtöbbször megtámadva, megczáfolva azokat, olykor elismeréssel is adózva nekik, s aláírva azoknak egy-egy igazságot, objectív kifogását, s mint első, legcompetensebb alapbírója mondja: „éles szeme bepillant a jezsuita fűrfang szövevényeibe, a hamis syllogismusok csavarulataiba s többször jóízű elmésséggel mosolyogja meg a támadók mesterkedését s azoknak a hamis mértékhez való vonzalmát s önző igazságszolgáltatásukat“ s fejtegetéseinek, bírálatának eredménye azon meggyőződés, mely szerint kimondja, hogy úgy Pázmány, mint Káldi szenvedélylyel, kiméletlenül támadnak, de nem tudományos alapon, a tudomány fegyvereivel, hogy „csakis két vádat lehet felhozni a Károlyi fordítása ellen: a felesleges betoldásokat s a néhol tapasztalható homályosságot“.

Az 5-ik §-ban nagyon helyesen a Ballagi kifogásaira teszi meg észrevételeit szerző. Roppant ügyes kritikai tollal, éles látással, hajlékonyan parirozza Ballagi támadásait, kimutatja, hogy Ballagi az összehasonlítás alapjául nem az eredeti vízsolyi bibliát veszi fel, hanem egy későbbi kiadást, így tehát már a támadás az objectivitás leganalytikusabb principiumait is nélkülözni kénytelen, mert sokszor olyan kitételek ellen emeli fegyverét, melyek a vízsolyi bibliában épen nem találhatók, melyek tehát csak a revidálónak tudhatók be; azután védi Károlyit a héber eredetinek nem használása, a Heltai és Mélius fordításának meg nem tekintése, a parlagi magyarság, a forma és nyelvismerésének teljes hiánya, a túl-népiesség,

a haszontalan bővítések vádja ellen, s a § végén kimondja, hogy mivel „Ballagi mai szempontból ítélt, kritikája a Károlyi Biblia „irodalmi becsé”-nek meghatározására befolyással nem bírhat“.

A „Zárszó”-ban műve keletkezésének históriájáról emlékezik igen szépen s nagytiszteletű Radácsi György sárospataki theol. tanár úrnak, mint a ki értelmi szerzője e műnek, mint a ki tanácsaival mindig szívesen útbaigazította szerzőnket, elévülhetetlen háláját s köszönetét nyilvánítja, s végre közli azoknak névsorát, kik műve kiadásában előfizetéseikkel támogatták.

Talán be is fejezhetnénk már rövid ismertetésünket, ha elibénk nem állana főtisztelendő úr. Kereszty Viktor úr, a Magyar Sion egyik felelős szerkesztője s Rácz Kálmánnak ezen most ismertetett művét nem illetné az elfogultság, a subjectivitas, a felekezeti szűkkeblűség, a járatlanság, a felületesség vádjával, s a helyett, hogy a művet ismertetné vagy bírálná, „minduntalan egy kis oktatással nem szolgálna R. segéd-tanár úrnak,” s nem tenné ezt oly előre feltett célzattal, hogy a bírálendő műben eo ipso nem lehet semmi figyelemre méltó, mert azt egy kalvinista theologus írta, s nem tenné ezt oly kicsinyeskedő, oly maliciozus megjegyzések kíséretében, a fölénynek oly tudatában, a büszkeségnek olyan non chalance-ával, a mely igazán szánó mosolyra indítja vala még talán saját katolikus párhíveit is.

Mi magunk is jóízűen mosolyogtunk azon az erőlködésen, melylyel a dr. úr az erőszakos kötelőzködésre okot keresvén, egy igen mulattató ellentmondásba keveredik. Nevezetesen recensiojának elején egy kicsinyeskedő megjegyzés kíséretében közölve Rácz úrnak azon hozzáküldött levelét, melyben művére kritikát kér, azt mondja: azért foglalkozik e művel, mert annak tárgya „katolikus magyar biblikust is érdekelhet” (Magyar Sion 1892. VI. 2. Február. 130. l.) s később (133. l.) így szól: „Hogy korszerű-e a téma ma, midőn mi katolikusok már 27 esztendő óta a Tárkányi által átdolgozott s mai nyelvünkhöz olyképen alkalmazott bibliát használjuk, hogy azért az Isten igéjének fölséges egyszerűsége, ereje, kelete megóva maradt, — míg a protestánsok ma is az ósdi, a szentíráshoz igazán méltatlanul, de megmagyarázhatóan mosolyt keltő XVI. századbeli magyarságú Károlyi-bibliát olvassák, — hogy mondom, korszerű-e ez a téma: azt nem feszegetjük.” Hát főtisztelendő dr. úr, a tudományos kérdéseknek okvetlenül korszerűeknek kell lenniök, vagy ha már épen a korszerűség elvét akarja megóvni, nem vett ön tudomást a tavalyi gönczi ünnepélyről, melyet a vizsolyi biblia háromszázados emléknapiján ülték, s nem vette észre a megkritizált mű címlapján azt a megjegyzést: „A sárospataki theol. tanári kar által 1889—90-ben kitűzött pályázaton kitüntetett pályamű” — s így az időt tekintve korszerű, vagy a mi önt érdekli, mert azt mondja, hogy „katolikus magyar biblikust is érdekelhet egy ilyféle mű” — az nem korszerű? Én úgy vagyok meggyőződve, hogy egy ilyen kicsinyes megjegyzés, egy ilyen apró kifogás komoly, objectív theologiai tanulmány bírálása alkalmával nem korszerű. Ellentmondásokba keveredni pedig kötelőzködés szempontjából épen nem czélszerű.

A kötekedés egészen idáig viszi főtisztelendő urat, hogy azt akarja bizonyítani, miszerint Károlyi nem az eredetiből fordított s bizonyítja ezt, mint tette Waltonnal, Tischendorffal és Lachmannal, kitűnő protestáns tudósainkkal a Vulgata jószágára vonatkozólag — bizonyítja mondom — Bodnár Zsigmonddal az aposztata pappal, „a kihez bizonyára nem fér a katolikus részre való hajlás gyanúja” a ki (Irod. tört. II. füzet 127. lapján) így szól „Károlyi ízlés nélküli bátorsággal és nyers magyarsággal

fordítja le Tremelliusát, a biblia egy latin fordítását”. Jóllehet elismerjük, hogy ezt mondotta Bodnár Zsigmond úr, jóllehet, elismerjük, hogy ő hitehagyott, azonban okvetlenül hinnünk és vallanunk kell-e azt, hogy ha valaki aposztata, kánontörténeti dolgokban már azonnál authenticum, hogy szava döntő súlylyal birjon egy ilyen nagy horderejű kérdés megfejtésénél, mint ez? Ugy vélem, hogy ha komolyan dolgozik, ezt maga a főtisztelendő Dr. úr sem hiszi?

Hát az helyes, tapintatos bírálatnak gondolja-e főtisztelendő uram, hogy azt akarván bizonyítani, miszerint Káldi nem csak a Vulgatára, hanem az eredetire is támaszkodott, ilyen laconicus *argumentatio*val siklik el az igazán kényes kérdés felett: nem igaz, hogy „Káldi a héber, illetőleg görög szöveget meg se nézte. Micsoda vakmerő állítás ez?” (135 l.) Szinte ajkunkra tolikodik a ríposztírozó kérdés: „Micsoda vakmerő *argumentatio* ez? Micsoda vakmerő bírálat ez?”

Vagy midőn így szól: „Hogy Rácz úr egész dolgozatán végig ellenmondás ellenmondáshoz sorakozik, nagyon könnyű lenne bizonyítanom. Csakhogy igazán már sajnálom a M. Sion terét ennyire igénybe venni.” Micsoda könnyű mentség ez? Midőn egy tudományos munka írójának, műve olvasóinak javára annak hibáit kellene esetleg bizonyítani, mikor az a bizonyítás terhes kezd lenni a főtisztelendő kritikus úrnak, a meny nyiben az a bizonyítás határos a lehetetlenséggel, akkor a M. Sion egyszerre csak megszűkül, hasábjá betelik, s azt mondja: nincs terem. Valóban az efféle kibúvásokról *difficile est satyram non scribere*.

De tovább menve, a méltanyosság elve megengedhetőnek tartja-e azt, hogy egy író objectív nézeteiből a ránc nézve kedvezőeket kiválogatva, a kedvezőtlenekre pedig ügyet sem vetve — egyoldalúan és így helytelenül bizonyítsunk be valamit. Ugy-e nem? S mégis, főtisztelendő dr. Kereszty Viktor úr Káldit akarván Károlyi fölé emelni, egész gúnnyal jegyzi meg, hogy ezt magából a műből teszi meg s keresztül is viszi e tervét olyanformán, hogy Rácz Kálmánnak részrehajlatlan kritikáját, Káldiról mondott jó véleményét elnevezi „engedmény”-eknek, azokból — nem tekintve a kedvezőtleneket — kiválogat egy csomót, s akkor, mint a ki dolgát jól végezte, egész elégedetten, azonban a kicsinyeskedésnek teljes maliciájával kérdezi: „mi az a nagy előnye Károlyinak Káldi fölött, ha maga Rácz úr ennyi szépet mond Káldiról?” Hja, kedves főtisztelendő uram, ilyen formán azt is be lehetne bizonyítani, hogy a tej fekete s csak ilyen formán lehet azt mondani: „Rácz úr nem bizonyította be, a mit bizonyítani akart.”

Végezetül megint a „felekezeti szűkkeblűség” miatt lamentál, aztán beleköt egy francia idézetnek helytelenül való kiírásába, azután — hogy semmi jó se maradjon a munkán — így szól: „A füzet külső kiállítása lehetőleg gyarló, de ezt, Sárospatakról lévén a szó, nem nagyon kárpáljuk” (136. l.). Ez utóbbira vonatkozólag a nélkül, hogy magunk tennénk észrevételt, nehogy érdekeltnék látszassunk, egyszerűen idézzük Németh István úrnak a D. P. L. 93. hasábján nyilvánított nézetét, mely így hangzik: „A munka gondnal és ízléssel van kiállítva.” Ugy véljük, hogy részrehajlatlan embernek ezen stricet tett kijelentése többet ér hosszas apologiánál.

A szíves olvasó már eddig tájékozhatta magát arról, hogy a Dr. Kereszty Viktor úr bírálatát csak az elfogultság, a felületesség, a felekezeti szűkkeblűség mondhatta tollba s éppen ezért mi ezt a műre objectív és igazságos kritikának nem fogadhatjuk el, s midőn kérjük Rácz Kálmán urat, hogy az effélék ne csüggyesszék el a cél felé való rendületlen törekvésében, midőn kívánjuk

neki, hogy sok ilyen derék művel gazdagítsa még protestáns theologiai irodalmunkat, egyszersmind főtisztelendő Kereszty Viktor úrral szemben bátrak vagyunk kimondani, s ezen állításunkat bárki ellen megvédelmezni, a mit a mű első bírálata alkalmával tisztelve szeretett tanárunk, Radácsi György mondott: „A mű tárgyalásának rendje annyira világos és következetes, hogy e tekintetben, valamint a tárgyalás módja ellen is csak a *rossz akarat* emelhetne kifogásokat. Nyelvezetét erő, tisztaság s itt ott lendületesség jellemzi s általában az egész művön az igazság után szomjuhozó lélek szárnylebbeneit érezzük.”

Lacilius.

Ha te úgy szeretnél...

Ha te úgy szeretnél,
A mint én szeretlek;
Ha el nem felednél,
Mint én nem feledlek;
Ha te úgy buzognál,
A mint én teérted,
Ki a villámoknál,
Erősebben égek;
Ha oly tüzzel égnél,
Mint ez az én szívem,
A vulkán tűzénél
Jobban, melegebben;
Ha úgy imádnál te,
A mint én imádlak:
Legboldogabb lényem,
Lennék e világnak,
A nagy Isteneknél
Megelégedettebb,
Ha te úgy szeretnél,
A hogy én szeretlek.

Szalóczy Borcsuka.

A sárospataki társaskörről.

A „Sárospataki Társaskör” f. hó 3-án tartotta rendes havi összejövetelét a Gyócs-féle vendéglő külön helyiségében. Mióta az otthoni szeretet után vágyó kis társaság megalakult, alig volt szebb estéje, mint a mostani. Eddig csak az otthonról elszakadt gyermekek gyűlhettek össze, hogy a közös édes anyára való emlékezéssel szerezzenek maguknak tiszta örömet; most az édes anyának szerető szíve is megjelent köztünk s bevonta lelkünket azzal a hamisíthatlan boldogsággal, melyre csak ő képes. Megjelentek köztünk tanáraink, feltárva leplezetlenül azt a szeretetteljes vonzalmat, melynek míg az „alma mater” kebelén éltünk, bölcs belátással jónak látták inkább csak a javunkra szolgáló szigorúbb oldalát mutogatni. Soha nem éreztük szeretett főiskolánkkal való szellemi és erkölcsi közösségünket jobban, mint épen ez órában, s sorsunkat áldva, hogy bennünket hozzá vezetett, a megelégedett szív csendes, de tiszta és őszinte örömeivel oszlottunk szét.

Az összejövetel lefolyása nagy vonásaiban a következő volt: Szathmáry József elnök, az egybegyűlt tago-

kat üdvözölve, a gyűlést megnyitotta, s jegyzőkönyv vezetésére Gulyás Istvánt kérte fel. Több rendbeli előterjesztés után bemutatja a tiszteleti tagokul megválasztott tanárok leveleit, s a tagok egyhangú kívánatára azokat sorban felolvassa. A levelek mindenikében nyilatkozó szeretet nem idézett elő zajos éljenzést; az arcokon a megilletődés nyoma látszott s lelkünkön az az érzés vett erőt, mely Petőfi lelkét elfoghatta, midőn a „Füstbe ment terv” című költeményét írta.

Azután ifj. Mitrovics Gyula olvasta fel „A képirásról” című aesthetikai elmefuttatását, melyet a társaság tetszéssel hallgatott és köszönettel fogadott.

Majd Végh Elemér helyére, ki a jegyzői tisztről leköszönt, a társaság Gulyás Istvánt választotta meg, s egy szintén lemondás által megürült bizottsági tagságra Kohányi Gyula társulati tagot.

Ekkor jelent meg nagytiszteletű Mitrovics Gyula tanár úr, társaságunk tiszteleti tagja, ki most, mint zsinati képviselő, a fővárosban tartózkodik. A nagytiszteletű úr helyet foglalván köztünk, megkezdődött a vacsorázás, melynek folyama alatt Szathmáry József poharat emelt, s megköszönvén szeretett tanárunknak, hogy társaságunkat becses megjelenésével megtisztelte, éltette őt, mint az ifjúság barátját s mint egyik tekintélyes tagját annak a tanári karnak, melynek szerető gondozása alatt mi is szellemi kiképzetésünket nyertük. Utána nyomban a szeretett tanár emelt szót. Válaszában kiemelte a sárospataki főiskola közművelődési jelentőségét, nemzeti hivatását; rámutatott arra az irányra, melynek szolgáltatában e főiskola vezette végtől fogva s vezeti most is a jövő reménységét, a rá bízott nemzeti kincset: a magyar ifjúságot; hangsúlyozta azt az erkölcsi alapot, melyet, mint az élet nehéz küzdelmeiben legbecsesebb kincset, a sárospataki tanári kar jónak látott mindig s jónak lát ma is növendékeinek lelkébe csepegtetni, s végül örömet fejezte ki a felett, hogy a főiskolának Pestre szakadt töredéke becsülettel megállja helyét itt is, s hogy e kis töredék érzi a közösséget a szeretett főiskolával s e közösség érzetének táplálására e kis társaságot alkotta. A meleg hangú beszédet a társaság élénk éljenzessel fogadta.

Ezután vidám beszélgetés közt telt el az est hátralévő része, míg 11 óra után szeretett tanárunkat hazakísérve, szétoszlottunk.

Gulyás István,
jegyző.

EGYLETI ÉLET.

1. A magyar irodalmi önképző-társulat kebelében, a fontosabb mozzanatok a következők: A márczius 26-iki ülésen Szilva István III. éves h. h. főmunkatársi állásáról lemondván, helyét Tóth Béla III. éves h. hallgatóval töltötte be a társulat. Az aesthetikai tanulmányra beérkezett egy munka, a kitűzött díjra nem találtatott érdemesnek s így a díj jövőre is ki fog tüzetni. A márczius 30-án lejárt Beszély pályázatra öt munka érkezett, melyek most bírálat alatt vannak.

2. A jogász-egylet egyik közgyűlésén Peterdy Károly j. e. elnök az egylet első félévi működéséről tette meg elnöki előterjesztését, melyből érdekesnek tartjuk közölni a következőket: Tartatott összesen 13 rendes, 2 vitatkozó és 2 rendkívüli közgyűlés. A rendes közgyűlések mindegyikének tárgyát képezte legalább egy felolvasás és egy bírálat. Felolvasásokat tartottak: 1. Szilva Béla IV. é. jh. „A kelet népe felett folytatott iro-

dalmi harcokról." 2. Wintner Sámuel II. é. jh. „A jogi személyekről s különösen a hereditas jacensről." 3. Deme Kálmán II. jh. „Andrássy politikája, összefüggésben a keleti kérdéssel." 4. d'Elle Wauz Béla II. é. jh. „A *pragmatica sanctio* keletkezésének rövid története, tekintettel hazánkra s jogi hatása Magyarországra." 5. Kiss Rezső IV. é. jh. „A feudalizmusról." 6. Mikecz István II. é. jh. „A *pater familias* hatalomköre a római jogban." 7. Kocsiss Endre III. é. jh. „A hitbizományokról." 8. Nemes Sándor III. é. jh. „A törvényes osztályrészt jogi minősége." 9. Hosszúfalussy Lajos II. é. jh. „Egy pár szó a földművelésről." 10. Philipp Alfréd III. é. jh. „A halál büntetésekről." A felolvasások átlag sikerültek, mi kitűnik abból, hogy a felolvasott művek, kettő kivételével díjaztattak, s így e téren a munkálkodás nem volt meddő. Az önképzés másik terén, a vitatkozás terén is nagy haladást és szép sikert mutattunk fel. Ugyanis míg az előző években ritkán fordult elő egy vitatkozás, addig már az elmúlt félévben kettőben győnyörködtünk, az egyiken Kiss Rezső s Kocsiss Endre álltak szemben, azon nemzetgazdasági kérdést igyekezvén eldönteni: „Előnyös-e az Ausztriával való összeköttetésünk..." Igen szépen sikerült Szilva Béla és Szeghy Lajosnak „A politikai *nöemancipacio*" felett folytatott vitatkozása. A mi egyletünk másik főcélját, a segélyezést illeti, azt ősi szokás szerint, kamat nélküli kölcsönök nyújtása, felolvasások és vitatkozások díjazása és pályadíjak kitűzése által igyekszünk megvalósítani. Kölesönül kiosztott 304 frt; felolvasások és vitatkozások díjazására fordított 42 frt; a pályakérdések díjazására kitűzött 100 frt az év végén adatik ki. Megemlíteni méltó még egyleti életünk köréből, hogy gróf Széchényi István születésének évszázados fordulója alkalmával egy rendkívüli közgyűlést tartottunk, a megemlékezés által akarván a nagy magyar iránti háládónkat leróni. Ennyi az, mit az elmúlt félévről mondhatok, s ebből kitűnik az, hogy azon közöny, melylyel egyletünk éveken keresztül találkozott s küzdött, mely fejlődését megakadályozta, már megszűnt s a múlt félévben kifejtett munkásság egyleti életünk felvirágzását segítette elő.

3. A torna-egylet erősen készül a zár-versenyre, mely áldozó-esőtörtök délutánján tartatik meg. A bizottság már megállapította ezen ünnepélynek programját, mely a következő: 1. *Diszkivonulás*. 2. *Katonai menet-gyakorlat*. 3. *Buzogány-gyakorlat*. 4. *Futás*. (verseny) 5. *Szertornázás*. 6. *Súly dobás*. (verseny) 7. *Szertornázás*. 8. *Távol-magas-ugrás*. (verseny) 9. *Vívás*. 10. *Összetett verseny*. 11. *Szabad-torna*. 12. *Torna-játék*. (verseny). Kitartás és erő a szépen összeállított program sikerüléséhez!

APRÓ HIREK.

Néhány szó a számoláshoz. Nincs könnyebb semmi a világon, mint papíroson nagyot, szépet indítványozni. Egy ilyen indítványnak tartom én Ladányi úrét is a számolást illetőleg. „Nem kell a fazekat kilyukasztani, nem ömlik ki a víz — mondja ő — vagyis lehetőleg ne nyissunk hitelt az ifjúságnak s történjék a legtöbb iskolai tartozás befizetése a félévek elején." De jó annak a ki így beszélhet. A ki ismeri a sárospataki tanuló ifjúság anyagi helyzetét, minden bizonyítás nélkül alá írja azt a nézetemet, hogy ha félév elején kellene fizetni a díjakat, a Ladányi úr által felsorolt egyletek különösen a

nem kötelező egyletek jegyzőkönyveire a legelső alkalommal rá lehetne ütni a fekete gyászpecsétet. (Mert igaz ugyan az a közmondás: „nem kell kilyukasztani a fazekat, nem ömlik ki a víz..." — hát ezen úgy, a hogy lehet segíteni, — de még igazabb ez: „Isten vehet a hol nincs.") Pedig egy önképző-körnek, egy torna-egyletnek talán mégis csak több haszna van, sem hogy olyan könnyen elzengjék felette a gyász-éneket egy közmondás alakjában?! Igaz, hogy kényes valami ez a számolás. Nagyon hasonlít egy kilyukasztott fazékhoz. De jó ám ez a lyukas fazék! Es ha jól meggondoljuk, nem is olyan nagy nehézséggel jár megfordása. Csak meg kell jól vizsgálni, hol folyik? Ha meg találtuk, teljesen rendben vagyunk. Megtalálni pedig igen könnyű, hisz mindnyájan tudjuk, hogy bennünk rejlik a hiba, maga Ladányi úr is utal erre, a gyarlóság ördögében. Én azt indítványozom: (mert a gyarlóság ördöge ha félévkor fizettünk is, megcsinálhatja a bajt) hogy ne foglalkoztassuk mi a tanári kart ezen kérdéssel, melylyel — hiszem — nem a legörömebb foglalkozik; hanem fojtsuk meg a gyarlóság ördögét, mutassuk meg a legközelebbi alkalommal, hogy a részünkre adott jótéteményt meg tudjuk kímélni. Ha azt mondja x vagy y: „nem jösz-e a vendéglőbe"? Ez legyen feleletünk: „számoltál-e"? Ha azt mondja: „nem" vezessük el a széniori hivatalba... Onnan kijöve annak az öröme, hogy hozzá járultunk a fazék megfordásához, elmehetünk a vendéglőbe is, ha lesz mivel, hanem aludjunk rá egyet, bizonyára kedves lesz álmunk, János nem zavar meg, hogy menjünk: az igazgató úr hívat... számolásért! Az összes számoló ifjúság szíves figyelmébe.

Egy rest számoló.

— Tüdös István theol. magántanári vizsgálatra írott műve „Zwingli, mint dogmatikus" cím alatt hagyta el a sajtót. Ha terünk engedi, visszatérünk még reá, most csak annyit jegyzünk meg, hogy édes anyja emlékének ajánlja a szerző művét, mely komoly, tudományos vizsgáladásnak figyelemre méltó eredménye. Ára 1 frt 20 kr. Melegen ajánljuk.

— Lapunk jelen évfolyamára lapunk zártáig elő-, illetőleg felülizettek (időrendben): Szilágyi István liceumi igazgató M.-Sziget 1.75 frt, Fejes István s.-a.-ujhelyi ev. ref. lelkész 2 frt, Nagy Pál tornallyai lelkész s gömöri esperes 2 frt, Rácz István kis-várdai ev. ref. lelkész, Lip-ták Bertalan f.-regmeczi ev. ref. lelkész, Eperjessy István bálványos-váraljai földbirtokos, Mokesay Tivadar csicséri földbirtokos, Gonda Balázs berczeli ev. ref. lelkész, Bor-bély Gáspár kemecsei földbirtokos, utóbbiak 1.75 frttal, Szeremley Gábor s.-pataki népbanki ellenőr 1.60 frt, Uj-laky István s.-pataki főerdész 1.60 frt, dr. Bartha Béla jogakadémiai tanár s „Irodalmi Önképző-Társulat"-unk elnöke 3 frttal. Az önképző-társulat nevében fogadják szíves köszönetünket.

— Lapunknak I. és II-ik évfolyamát szeretné megszerezni egy olvasónk. Fölkérjük azért régiebb olvasóinkat, hogy ha lapunk e két évfolyamát bírnák s azt illendő ártért, esetleg más évfolyamért készek volnának átengedni, tudassák ebbeli szándékukat szerkesztőségünkkel. Előre is köszönet!

— Helyrelgazítás Közlönyünk mult számának „Vegyes közlemények" czimű rovata 3-ik sorának 5-ik szava előtt ki maradt e szó: «morva» Szíves elnézést kérünk.

Tartalom: »Ifjúsági közgyűléseink.« Tóth Béla. — »Pál apostol meg-térése.« Kiss Zsigmond. — »Hivatlan vendég.« Szilva Béla. — »A kosár.« Veterán. — »Könyvismertetés.« Lac-ilius. — »Ha te úgy szeretnél...« Szalóczy Borcsuka. — »A Sárospataki társas-körrel.« Gulyás István. — »Egy-leti élet.« — »Apró hírek.«

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

— Megjelen minden hónap 15-én. —

Előfizetési díj: egész évre helyben 1 frt 60 kr, vidékre 1 frt 75 kr.

— Kiadja az „Irodalmi önképző-társulat.” —

— Szerkesztőség: Kovács-utca 159. szám. —

Emlékezzünk régiekről!

Sárospataki anyaiskolánkban hajdanta, például e század elején is, a tanuló ifjúság közgyűlése volt a diákság becsületbe vágó ügyeinek *főtörvényszéke*. Ha valami botrányos eset főhőisévé avatták a körülmények, a vér, a szenvedély, az indulat a főiskola valamelyik növendékét, ha ez a kaland sérelmes volt az ifjúság jó hírnévére, ha ezzel az *esettel* a fiatalság tekintélyén öreg csorba *esett*, azzal köszörülték ki, hogy a botránykozttót, megértve a „*szakadjon el inkább jobb kezem, hogy sem valakit megbotránykoztassak*”-féle szent könyvi elvet, nem várva be a felsőbb testület, teszme: a Tisztelendő és Tudós Tanár-Kar sújtó határozatát, maguk a pályatársak vetették ki kebelükből vagy legalább ítélték el szigorúan. Lapozgassunk csak intézetünk poros évkönyveiben, avatag jegyzőkönyveiben sok-sok történetet találunk erre az esetre.

Am az idő, a megváltozott világnézet, az ifjúság megifjúlása (átlagosan alacsonyabb *kora*) — ódonnak, avúltak találta ezt az intézményt, mint sok mást s *eltörülte*; más rúgókat tett az ifjúsági élet *Szabályozójává*, annyira, hogy mostani életünket összehasonlítani, illetőleg abban párhuzamos vonásokat találni a régi, talán nyers, de mindenesetre a mienknél férfiasabb, egyszerűbb diák-élettel, szinte a lehetetlenséggel határos. Az az óriási jogkör, melyben csak egy századdal előbb élt elődeink is lehettek szerencsések mozogni, szűkebbre szorult; az ifjúság kezéből kiestek azok az éles fegyverek, melyeket bizonyára a bizalomnak igen nagy, mondhatni túlzott mértéke adott át neki legjobb belátása szerint való használatra és az óriási hatalom, a kiterjedt jog átszállt azokra, kik higgadtabbak, határozottabbak, komolyabb gondolkodásúak, megállapodottak szoktak lenni, mint néhány 20—25 éves ifjú ember, — a tanárkarra, a főiskolai előljáróságra.

A mai tanuló nemzedék korra nézve sokkal fiatalabb, s így sokkal hevesebb vérmérsékletű, hogysen oka volna sajnálni azokat a jogokat s

azokat az előnyöket, melyeket e jogok biztosítottak neki, melyek elvesztek, elavultak, melyek kiestek kezeiből. Ámde egy, a mult hetek folyama alatt történt *eset* újlag eszünkbe hozott egyet azokból a régi jogokból, melyet — úgy vélekedünk — talán nekünk is jogunk volna gyakorolni, de melyet — ezt csak örömmel jegyezhetjük fel — már oly régen vettek alkalmazásba, hogy szinte elfelejtettük. Értjük a főiskolai ifjúság egyetemének jó hírnévére szállt azon foltnak, melyet esetleg egyetlenegy tanuló botrányos magaviselete ejt rajta, oly módon való lemosását, hogy az ilyen ellen maga az ifjúság hozza meg ítéletét.

A történt esetet nem akarjuk itt részletezni. A dolog lényege abban áll, hogy egy akad. hallgató — hosszas inzultusok eltűrése után — tetteleg bántalmazta egy kartársát, ki ezért a közigazgató úrnál keresett elégtételt, de mert maga nagyobb hibás volt, alig kaphatott.

S ebből fontos tanulságot lehet levonni.

Hogy annál inkább megvilágíttassék a dolog, legyen szabad egy néhány *föltevést* itten megvitatni.

Tegyük föl, hogy X, a bántalmazott, hittan-hallgató volt s „*szája nem nyílt fel rágalomra*,” tehát így az Y által kiosztott *pofonok* oktanul, érdemetlenül, *rászolgálatlanul* csattogtak. Mit csináljon már most X? Fölmenjen a közigazgató úrhoz s annak különben is számtalan dolgait még az ő becsületbeli ügyével is tetézzé, öregbítse? Vajjon nem inkább tanácsos-e neki orczája piros foltjait a magány homályába rejteni? Vajjon okszerű-e egy hivatalban, a hol naponként százan meg százan megfordulnak, fennen hirdetni, hogy: „Kérem alá'san, felpofozódtam!” Vajjon nem érzi-e magát feszélyezve a közigazgató úr egy ilyenfajta ügy elbirálása, megítélése alkalmával. Vajjon nem *gyermekes* dolog-e egy 20—24 éves fiatal embertől *feladni* egy tanuló társát az igazgató úrnak, mert az őtet arczul verte? De jelen esetben tehet-e mást, mikor jövődöbeli hivatásánál, hittanhallgatói mivoltánál fogva s az erkölcs-tan komoly, figyelembeveendő elvei szerint pár-

baj-képtelen? Két eset lehetséges. Vagy visszaadja azokat az ütések (a mi szintén nem művelt emberhez, sokkal inkább nem papnövendékhez illő), vagy följelenti a felsőbb hatóságnak (a mi ismét nem felnőtt fiatal emberhez illő). Harmadik megoldás nincs.

De menjünk tovább! Tegyük fel, hogy X csakugyan sok rágalmat szórt úton-útfélen Y-ra, a ki hittanhallgató. Kérdem már most, hogy ha a pohár csordultig telt, mit tegyen ez a szegény hittanhallgató. Ha megbocsátja bűneit, szó nélkül türi rágalmaikat annak, a ki ellene vétkezett — ez ugyan keresztyénhez, komoly emberhez, hittanhallgatóhoz illendő cselekedet léssen, de a világ s esetleg X úr is azt fogja reá mondani: „*gyáva!*“ Megverje? Ezzel saját becsülete s az iskolai törvények ellen követ el vétséget s nem is illik művelt emberhez. Vissza rágalmazza? Ezzel szintén azt teszi, a mit esetleg a felpofozásával. Feladja az igazgatónak? Miféle gyerekes dolog lenne az ilyen? Párbajra hívja ki? Azzal nem *szabados*. *Papnövendék, éppen leendő hivatásánál fogva nem párbajozhat.* Vagy *szellemi* párbajt vívjon? Ez először mai világban nem szokás, másodszor könnyen úgy járhat, mint az a nem tudom melyik egyházmegyebeli két szomszéd pap, kik folyamodtak az espereshez, hogy mivel ők gyűlölik egymást, engedje meg nekik, hogy kardot mérheszenek *életre-halálra*. Az esperes természetesen nem engedte meg, hanem egy másik módozatot ajánlott a két lelkésznek, t. i. vívjanak szellemi párbajt, írjanak az őszi gyűlésre erről, meg erről a a szentírásbeli helyről egyházi beszédet, s azt fogja legyőzött félnek nyilvánítani, a kinek a műve rosszabb lesz. A lobogó gyűlöletű két pap ebbe is beleegyezett, csak verekedhessenek. Meg is írták az egyházi beszédek s az egészben az a legérdekesebb, hogy az őszi egyházmegyei gyűlésen választott bíráló-bizottság nem tudott különbséget tenni a két mű között s nem ítéltetett se jobbra, se balra, mert mindkét művet *bírálaton alól valónak* találta.

De mégis mit csináljon hát ez a szegény Y?

Épen ez a tény, hogy ilyen esetben a bajt orvosolni nem lehet, indít minket arra, hogy orvos-szerért kutassunk. Nem sokáig kell keresnünk, csak: „*emlékezzünk régiekről!*“ a régi pataki diák életéről. Úgy vélekedünk, hogy mint hajdanában, úgy jelenben is az ilyen esetet nem az igazgató úr tudja legigazságosabban elintézni, hanem mint a kik egymás életét, életkörülményeit, szenvedélyeink titkos rugóit mi ismerjük legjobban, — mi magunk a tanuló társak, a *tanuló ifjúság*. Ismételjük: nem új dolgot mondunk; ismételjük: nem új intézményt akarunk létesíteni akkor, mikor felhívjuk az ifjúsági közgyűlés tagjait, mikor fölkérjük a Nagytiszteletű és Tekintetes Tanár-

Kart, hogy határozza el, illetőleg engedje meg azt, hogy a *tanuló ifjúság becsületbeli ügyei felett az ifjúság kebeléből megválasztott betsület-bíró-ság ítélkezzék, mint hajdanta.*

Elvégre a legtöbbben úgy is képezzük magunkat a nagy harcra, az *életre*, hogy az *egyleti életben* részt veszünk s valljuk be: igen sok egyletben való felszólalásunk módot alkalmat nyújt nekünk arra, hogy személyes kérdésekre tereljünk a vitát, ki vagyunk annak téve, hogy pl. az ifjúsági közgyűlésen valamelyik ellenségünk nyilvánosan meghurczol, elvégre *az embernek legdühösebb ellensége embertársa*, ez a húst, növényt és ásványt evő ragadozó, elvégre „mindnyájunkat érhet baleset, kihívás,“ ha tehát szegény együgyű hittanhallgatók vagyunk is, legyen nekünk módunk arra, hogyha a rosznak jóval való visszafizetése gyávaságnak mondatik, vissza is torolhasuk az ellenségnek ütlegeit, a részrehajlatlan s mindenről jól értesült becsület-bíró-ság elmarasztaló ítélete által.

Éppen ezen okból, de meg azért is, mert több iskola kebelében működnek ily szervek áldásosan, tartjuk mi helyesnek annak a mi régi jogunknak a felújítását, melyszerint azokat, a kik megbotráncoztatnak minket, jogunk legyen megdorgálni, elcsukadni, esetleg kizárni körünkől s meghuzatni ennek *az édes anyaiskolának* azt a harangját, mely a kicsapott diákot, a *rosz gyermeket* szokta kikísérni bánatos kongásával a városból. Minthogy pedig az efféle, sokszor kényes ügyeket tömegben tárgyalni csaknem lehetetlen, alkossunk egy 12 tagból álló (hh., jh., gimn.) *állandó becsület-bíró-ságot*, mely a közigazgató és főiskolai segéd-lelkész kettős elnökleite alatt tartaná üléseit s mint-hogy annak jogköre egy részletes alapszabályban minden oldalról körvonaloztatnék s minthogy abba az ifjúság legérettebb, legkomolyabb, legokosabb tagjait választanánk be, azon bíróság határozatait, mint törvényeket, tartsuk meg.

S midőn abban a biztos reményben, hogy szavunk nem lesz kiáltó szó a pusztában, felhívjuk e tárgyra, erre a véleményünk szerint orvoslásra váró, égető kérdésre az ifjúsági közgyűlés vezérszónokainak, előljáróinak becses figyelmét, egyszersmind kívánjuk, hogy minél kevesebbünknek s minél kevesebbszer legyen okunk és alkalmunk ezt a becsület-bíró-ságot összehivatni.

Januarius.

A balsors vihara szerte zilálhatja vagyondat, a kegyetlen, pajkos szerelem darabokra szaggathatja szívedet, az apai átok megrendítheti egész valódát, az únott magány keservessé teheti életedet; ám a szorgalom helyre állítja a szétzilált vagyont, a feledés felépíti szívedet, a vallás megenyhíti átokterhelte lényedet, a munka elűzi magányodat: de ha egyszer lelked becsületére szenny tapadt, habár önfelvet pillanatodért, széthullt becsületed miatt átkos kesergésre fakadva szívet szaggató fájdalommal ostromlod is az eget, ezt a szennyet nem moshatja le sem a munka, sem a feledés, sem a vallás, sem a könnyek roppant oceanja.

B o t o r.

Kemény Zsigmond jellemzése.

Kétségtelen dolog, hogy az író a legszorosabb összefüggésben van művével. Az író, ha a külvilágból merít is, saját lelkével, szívének érzelmével zománczozza be tárgyát, legyen az a tárgy bárminemű. Épen azért ha egy munkáról akarunk véleményt mondani, ismerünk kell a szerző lelkét, be kell pillantanunk érzelme- és gondolat-világába. Annyival inkább szükségesnek tartjuk ezt akkor, ha nem egyes munkáról, hanem egy egész életnek munkálkodásáról, s ezen munkálkodásból származott munkákról van szó. Sőt ez esetben nemcsak azt tartjuk szükségesnek, hogy megismerjük az író érzelme- és gondolat-világát, hanem azt is, hogy azon indító okokat is tekintetbe vegyük, a melyek az egyes művek keletkezésére befolytak; tekintetbe vegyük magát a kort, a melyben az író élt és munkálkodott, mert az író a legszorosabb összefüggésben van korával, sőt a mint a kor hat ő reá, épen úgy hat ő is a korra.

Ezért tartjuk szükségesnek jelen tanulmányunkban Kemény Zsigmond életére, lelkére világot vetni. Igaz, hogy ez a világ nem lesz ragyogó napfény, mert arra tollunk gyöngé, hogy Keményt kellőképen jellemezhesse; de ha halvány mécsvilág lesz is az, mentse szerzőt az a körülmény, hogy tévedni emberi dolog, s hogy oly íróval áll szemben, a kit még mások sem jellemeztek eléggé; s hogy mindazok a jellemzések, a melyeket a szerzőnek megismerni módjában állott, s melyek irodalmunk igazi nagyjainak tollából kerültek ki, nem világosítják meg egészen e nagy férfúnak jellemét. Ha még ezek is csak megközelíték az ő nagyságát, mennyivel inkább lehetetlen szerzőnek oly képet nyújtania Keményről, a melyben árnyék ne legyen, és a kép mint művészi egész emelkedjék ki a háttérből...

De hát nem is kell ennek a képek oly művészek lenni, mintha Munkácsi festené vászonra. Elég ha megfelel a valóságnak, s az író, mint a pénzre vert királyi arczkép, domborodik ki a sötét háttérből.

Menjünk testvérhazánk bércei közé. Ott az ég felé tekintő, erdő koszorúzza, mohos kősziklák által díszített bércek között, hol az egyszerű nép ajkán oly sok monda él, hol a szív egyszerű, a lélek nemes, született fejedelmi vérből származott írónk. Csodálatos játéka a sorsnak, hogy egy ilyen nagy ember, ki az őseiktől örökölt fényes nevet még fényesebbé tette, nem tudja biztosan születésének helyét. Maga úgy nyilatkozik naplójában: »1815 Szent János napján születtem, Hol? Furcsa, hogy magam sem tudom bizonyosan.«¹ Gyermekéveinek eltöltése után, melyet Magyar-Kapudon játszott le, az enyedi kollegiumban tanult. A csendes, magányszerető ifjú, ki minden idejét tanulmányozással töltötte, ki inkább szerette a tudományokat, mint az ifjú szórakozásokat, csak hamar kedvenczévé lőn Szász Károlyunk édes atyjának, a nagyhirű, tudós profeszornak,² Egész életére a legnagyobb befolyást gyakorolta tudós tanárja, ki később, midőn az ifjún már érezhető volt a muzsa csókja, barátjául fogadta. El lehet mondanunk, ezen befolyás nélkül Kemény soha sem lett volna az, a mi, de legkevesbbé regényíró. Maga a kor olyan volt, hogy nagyobb dicsőséget, fényesebb babérokat nyert kivált a közpályán, mint az íróin. Kemény is átlépett ide, de ez csak átmeneti korszak volt, s az a haszon háramlott reá belőle, hogy jobban megismerte a társadalmi viszonyokat, mélyebben bepillantott az

emberi szívekbe, s tekintete — lehet mondani — egész a veséig hatott. Legkedvesebb tárgya már korán a történelem volt. Szeretettel, szívének egész hevével csüggött a történelmen. Nem egyszerű olvasás volt az ő tanulmánya, hanem valódi tanulmány, a szó legszorosabb értelmében. Nem csak a nagy események, melyekben hazánk története olyan gazdag kötődtek le az ő lelkét, hanem a kutatni szerető én behatol a csekélyebb fontosságú részletekbe, sőt néha ott keresi az események, a megrendítő következmények okát. Felismeri az igazi okot, a legfinomabb cselszövények szálait. Történeti regényei fényesen igazolják ezen állításunkat. Igazán azt kell mondanunk, hogy történeti regényeiben igazi történet író, a nélkül, hogy letérne arról az útról, a melyet a regényírónak követnie kell. Nem beszél ő el eseményeket, nem ír történelmi korrajzot, hanem igazi történeti regényt, melyben az egyes egyének küzdelmei képezik a főmomentumot, de úgy, hogy a történelemnek mindig megfelelnek nem csak küzdelmek alapján, hanem végfejeményükben is.

Mi okozza Keménynek ezt az írói, páratlanul álló tulajdonságot? A történelemnek tanulmányozása, mely megtanítja igazi világításban ismerni meg az eseményeket, az embereket. Napfény volt ő rá nézve a történelem, mely lelkében megtörve számtalan sugárra oszlott szét, s ezen sugarakból szötte regényének meséjét, a személyek jellemét...

Egyetlen írónkban sem egyesül oly szorosan a költő és bölcsész, mint Keményben. Az életnek minden hatását nem egyszerű, érdek nélküli eseménynek tekintette, hanem a bölcsész szemüvegén keresztül szemlélve lelkébe fogadta azokat, s mint költő a képzelem virágaival, a szív zománczával vonta be.

Ezért kell megismerkednünk az ő lelkével, szív világával... Szomorú, borongó volt az ő kedély világa. Maga a kék ég volt az ő lelke, de azon mindig felhő borongott, mely ha eloszlott is egy pillanatra, ha derűlten mosolygott is, nemsokára újra felhő borította be. Mint egyik bírálója mondja: »Kemény, lelke alapján tűzhányó; s ha később új réteg borúl rája, a kráter szája szűkebbre szorúl, s tüze lohad; kitörései, ha ritkábbak is, tanuskodnak a forrongásról, mely a nyugodt réteg alatt nem szűnt meg soha.«¹ Ily lélekkel, ily kedély világgal nem nyújthatott ő mást, mint a mit nyújtott.

Maga a kor olyan volt, hogy kedély világának így kellett képződni.

Mint ifjú, tanuja volt a nemzet újra ébredésének. Láta a mosolygó hajnalt felderülni nemzetünk élet egén; de mint férfiú látta a sötét éjszakát is, mely arra ráborult. Hazája is legvérengzőbb csaták színhelye volt. Őt megdöbbsentette ez az iszonyú következményű harcz. Érezte, hogy a sötét éjszakában lángot kell gyújtania, a melynek fénye mellett a nemzet reménnyel tekintsen egy jobb jövő felé. Most a regényírást csak pihenőül tekinti, hol a közélet zajában kifáradt lelke úgy pihent meg, mint a puszták vándora a sivatag oázain. Most már kizárólag publicista, ki »Pesti Naplójában« először mondja ki, hogy a nemzetnek legfőbb kívánsága a 48-iki vívmányok vissza adása. Ebben a lapban jelenik a haza bölcsének »Deáknak Husvétii cikke«, a mely lényegesen befolyt az alkotmány visszaállítására.

Ha mint regényíró ismerte az életet, az embert, mint publicista, még inkább megvalósítja ezt a tudományát. Tudta, hogy mikor kell szavát felemelni, mikor inteni, dorgálni, de tudta azt is, mikor kell hallgatnia. s »hallgatása néha a legnagyobb ékes szólás volt«,

¹ Dr. Tóth Sándor Br. Kemény Zs. életrajza. Magyar Helikon 1884. 4. lap.

² Kisfaludy-társ. évkönyvei 210. l.

¹ Bpesti Szemle, 1881. 170. l.

Elhamarkodva soha sem ítelt, mindig idejében szólott. De nem csak mint hírlapíró működött a közpályán. Hiszen legelső munkája: »A mohácsi veszedelem okairól« röpirat-szerű. Már 48 előtt megírta »A korteskedés és ellenszerei« című röpiratát, melyben élesen rámutatott ezen még napjainkban is dívó szokásnak minden felszegezésére, s káros következményeire.

A forradalom után megjelent műve, a »Forradalom után« egyike volt azon műveknek, a mely a kétségeskedők szívében új reményt fakasztott, a vérmes reményűket pedig higadtabbakká tette. Rámutatott e művében Kemény arra a politikára, a melyet a Habsburg-háznak követnie kell, ha azt akarja elérni, hogy az osztrák-magyar-monarchia megerősödjék. Ez a politika a közérdekek emelése, nem a központosítás.

Mint regényíró termékenynek mondható. Vajjon nem joggal mondható-e annak az, a ki 1847-től 1862-ig négy nagy történeti regényt, egy társadalmi regényt, több elbeszélést írt?!

Érdemeit a Magyar Tudományos Akadémia »A korteskedés és ellenszerei« művének megjelenése után méltányolta, bevásárlván őt tagjai sorába, mert más oly mű állott mellette ajánló levélül, mint első regénye: Gyulai Pál. 1860-ban a Kisfaludy-társaság is tagjai közzé sorozta, s 1867-től 1870-ig mint elnök vezette e társaság ügyeit; de már 1870—73-ig már csak névleg töltötte be az elnöki székét.

Mielőtt a képet befejeznők, egy-két vonással reá kell mutatnunk még, mint életrajzi íróra. A két Vesselenyi, Cserey Ilona mind oly élet és jellemrajzok, a melyek mintaképei lettek irodalmunknak. Egyformán igen szépen nyilatkozik meg benne a történet- és regényíró. A történetíró nem merül el az események hullámsapása közt, sőt azokat a regényíró remek rajzai majdnem egészen feledtetik.

1873-tól élete már csak tengődés volt. A fárasztó munka, a melylyel éjszakáit tölté, az izgató szerek, a melyek által szemeit ébren létre kényszerítette, megtámadták agyát. Az ész, a mely oly hatalmasan nyilatkozott meg benne, kialudt, mint a villám fénye, a szív, a mely úgy tudott érezni, szeretni, meghidegült... az egész emberből nem maradt meg más, csak a test.

Messze a világ zajától, a bérczes hazában találta volna meg nyugvó helyét, ha öntudatát el nem vesztette volna, s idegei el nem tompúlnak. De mit ért már neki a balzsamos levegő, a madár dal, a patak csevegése, a szellő suttogása: ő már nem érté azokat. Pedig ki érté jobban ő nála...

1875. december 24-én végezte be az életet, mely eleintén oly sokat adott neki kedvezményeiből, s utóljára pedig megfosztá mindentől... Barátai, ismerősei, tisztelői régen várták ezt a gyász hírt, hiszen tudták, hogy ő élő-halott, de mégis megdöbbant a szívők, hiszen ő volt köztük a legnagyobb!

Dobbanjon is meg a magyar szíve, ki e férfiúra gondol! Nem kérem én, hogy valaki olvassa munkáit, ha nincs érzéke a szép iránt, ha a legszebbet unalmasnak találja, de emlékezzék rá a művelt emberek serege, hogy mennyi érdeme van a Pesti Naplónak, melyet a hírlapírók fejedelme Kemény Zsigmond szerkesztett; ha visszaemlékezik, nem feledi el az ő érdemeit sem.

Szállj el képzeletem a pusztá-kamarási sirdomb felé, melynek hantjai alatt egy nagy lélek, egy nemes szív porladozik, hol azt suttogja a szellő, azt csicssergi a madár: ő nagy és igaz vala!

Szolgáljon ő példányképül azoknak, a kik tanulni szeretnek, a kik nem a felületesség álarcza alatt szín-

lelnek tanulmányt, hanem azoknak a kik szerényen kutatnak, olvasva tanulnak és tanulva olvasnak. Ha érezni fogom a hatást, akkor meg van az én legnagyobb jutalmam. Nem a legszebb jutalom-e egy ifjúra egy feltalált ideál, a mely után futni nem esztelenség, nem Don Quisotte harcz, hanem elérhető remény?!

Érzem már most is, hogy ilyen ideál lehet Kemény Zsigmond. Ezért szeretném szívem egész hevét, lelkem egész melegét lehelni a halvány sorokba, melyekkel az ő működését, működésének ránk nézve legfontosabb eredményeit: regényeit akarom ismertetni.

Tudom, hogy ismertetésem nem elégíti ki a legmagasabb igényeket, de tudom azt is, hogy a nagy férfiakat nem a sirjuk fölé emelt emlék-oszlopok dicsőítik meg, hanem az elismerés, s érdemeiknek a köztudatban való átmenete. Addig él az író, míg eszméi élnek. Ha egyszer már elérte azt, hogy eszméit megértik, akkor nincs is szüksége emlék-oszlopra, mert neve élni fog...

Élni fog Kemény neve is, mert olyan eszméket hirdetett, a melyek élni fognak... Sokszor elfogják még róla mondani, a mit ő mondott Vörösmartyról, a mit Szász Károly mondott ő róla: »A virág, melyet én nyujtok, hamar el fog hervadni. Mit sem tesz. Hisz az emléknek magában van dísze, nem a rá aggatott apró ékítményekben, melyek a hazának legfőlebb csak szeretetét és hódolatát fejezik ki!«¹

Kutató.

TÁRCZA.

Szerelmes levelekből.

I.

*Nem nézem én, mint ébred a természet,
Dalos madár mint pelyhezi a fészket,
Azt sem kérdelem, nem csodálom,
Miért fakad a levél?
Napsugártól úgy is tudom:
Minden új-életre kél.*

*Lelkem álma láttam benned szebb tavaszt,
Hol virágot nem a kikelet fakaszt.
Sugára két fekete szem
Ragyogása, fénye volt;
— Harmat cseppje könnyhullásod, —
Lantom zengett, az dalolt.*

*Fájó emlék minden kis rügy én nekem,
Eszembe jutsz te szép tavasz: Szerelem
Sírva nézek vissza reád,
Ha eljött a kikelet,
Bár a szívem megcsalódott,
De Tégedet nem feled.*

*Várom az őszt, mikor a fák levele
Még sárgulva hull a földre lefele..
Ezt csodálom. Megkérdézem,
Az esti szél majd ha jő:
Miért kell a természetnek,
Szép, virágos temető.*

Szeremley Gyula.

¹ Kisfaludy Társ. Evkönyvei 1877; 240. l.

II.

*Nyári estén kiinn a pusztán, Barna babám, ha meghallja,
Ha megfúvom a furulyám: Édes csók lesz a jutalma...
Oly szomorún szól a nóta, Édes csók és hosszantartó...
Mintha szívem sóhajtozna. S elnémúl a furulya-szó.*

Szilva István.

III.

*Nagy-Derecskén most áztatják a kendert,
Jaj, hogy engem a jó Isten úgy megvert!
Mért is adott a világra oly kis lányt,
Kit bánatom, mert elhagyott, nem is bánt.*

*Tavaly nyáron láttuk egymást legelőbb,
Oda künn a falu végi kút előtt;
Bele néztem éj-fekete szemébe
S azóta él örök bánat szívembe'.*

*Csalfa szóval hitegetett szüntelen'.
Meggfogadta nem lesz hozzám hűtlen . . . .
Esküdzött ég-re-földre mindenre,
Hogy én vagyok életének mindene.*

*Isten véled, csalfa kis lány, elmegyek!
Bánatommal itt már úgy sem élhetek . . .
Távol tőlem légy én nálam boldogabb
S ne sirassad, ha meghallod: holtomat.*

Kocsiss Endre.

IV.

*Fölhajszolom a sík avarját
S az erdők rengetegjeit,
Hogy feltaláljam, hol kararják
A boldogságnak cseppjeit.*

*Nem csüggedek s futok világba,
Míg el nem érem célomat,
Vagy a míg szívem, ez a kába,
Örök botyogó meg nem szakad.*

Juhász László.

A kosár.

— Lobedancz novellája. —

Egy este, midőn a gazda soká nem jött haza, szokása ellenére bizalmas beszélgetést kezdett Lenyvel, közölte vele, a mit tudott s a fiatal leány előtt föltárta aggódó szívét. Az a hír, hogy Müller Mária kevély, mennykő csapásként hatott Lenyre, mert sejté, hogy már itt sem soká maradhat, ismét kitaszítják a nagy világba, mint hajléktalan árvát. Sőt régi búskomolysága is meglepte s elhatározta, hogy másnap egy sétat tesz a gyermekkel a tengerpartra, megnézendő, vajjon ott van-e még a törékeny csolnak, melyet Jensen Keresztély könnyedén vont a partra!

Végre, hogy valamit mondjon s megvigasztalja az öreg Dorottyát, jöllehet neki magának semmi vigasztalása nem volt, így szólott;

— De honnan tudod te kedves Dorottyá, hogy Müller Mária szeretné férjül a mi gazdánkat?

— Istenem minő kérdés! Őt mindenki tárt karral fogadja, olyan embert, mint a mi urunk! Hiszem azt!

— Én sem kétkedem rajta, mondá Leny, de mégsem lehetetlen.

— Nem, nem, akkor óvakodnék megkérni, ha kosártól kellene tartania.

— Igen, ha biztosan tudná, de vannak rossz leányok, kik a férfinak reményt nyújtanak, hogy magokhoz vonzák s aztán „nemet“ mondanak, ha komolyan megkérlik. Némely leány maga sem tudja mit akar, másik meg dadognak tartja, ha valamely férfi hiszékenységét megcsalta.

— Igazán felelt Dorottyá, az ilyenek megtörténnek, de a mi vidékünkön kétszeresen vigyáznak a férfiak, mert itt az a rossz szokás uralkodik, hogy a fiatal emberek annak, kiről megtudják mikép kosarat kapott egy valóságos nagy agyagkosarat raknak a kéményére. Bár mily éber és bár mint törekszik is ezt megakadályozni, még is végre tudják hajtani s ha sikerült, egész életén át nem szabadul meg a gúnyolódástól, a mellett még más aszszonyt is nehezen kap, mert senki sem akar olyanhoz menni, a kin ily csúfság esett.

Leny hallgatott s kezét akaratlanul is szemére nyomta, mert mintha ismét villamos fény világított volna benne s agyából szívére a forró érzelmek egész áradata ömlött. Az a gondolat, hogy valaki urának ily szégyent okozhatna, erős hullámmásba hozta véré. Majd ismét balgának képzelte magát — hisz Müller Mária — nem lesz oly együgyű Jensen Keresztély kezét visszautasítani, holott aztán nem könnyen találna hasonló férfit.

A bölcsőben fekvő gyermek fölébredt e perczen, s ártatlan szemeivel ránézett az ifjú lányra. Mind ez először különösen hatott Lenyre. Egészen atyja szemei s még is mások voltak, mintegy megifjodott képe amazoknak, de Leny hirtelen úgy érezte, hogy ezek a szemek neki nagyon is szívébe nőttek, nagyon is szívébe hatoltak s boldogságától s az élettől kellene megválnia, ha el kellene hagyni ennek a bölcsőben fekvő gyermeknek szemeit.

Tovább nem szötte gondolatait, mert az udvarban a kuttyák hirtelen ugatni kezdtek, közeledő kocszi zörgést és ostor pattogást lehetett hallani; a ház megélenkült, a szolgák előfutottak a cselédszobából s a nagy kapuhoz siettek, fogadni az érkezőket. Nem sokára két egyén lépett a mellékszobába s Leny hangjukról megismerte, hogy az egyik gazdája Jensen Keresztély, a másik egy előtte ismeretes paraszt Bruns Claus volt. Az utóbbi igen kellemetlen egyéniség vala, ki mindenütt szeretett nagyot játszani s gazdagnak tartották a nélkül, hogy valóban az lett volna. Leny azelőtt nem épen csodálkozás nélkül tapasztalta, mikép az ő urával szemben szerényebb hangot vesz föl s ezt aztán abból magyarázta meg, hogy biztosan pénzt kölcsönzött Jensen Keresztélytől s most biztosan nem tudja megfizetni.

Miután leültek, Jensen így szólt:

— Nos Claus, mi hoz téged ily későn hozzám? Talán végre meghoztad a pénzt?

— Épen azt, felelt elbizakodott hangon Claus, már nem kell többé adósodnak maradnom, hanem evvel a kérdéssel várhattál volna, míg én felhozom.

— Nem szeretem a bókot s tudom, hogy nem barátság vezet hozzám.

— Azt gondolod? Én most elég pénzt kaphatok, mindenki szívesen kölcsönöz, nem csak azért, mert tudják, hogy pénzzavarom csak pillanatnyi, hanem azért is, mert Müller Máriával való eljegyzésem majdnem bevégzett dolog.

Leny fölállt s a gyermekkel távozni akart, mert nem tartá illőnek, hogy ily kényes természetű ügyet akarata ellenére s a két férfi tudta nélkül kihallgasson. De lábai most mintegy legyökereztek. Nem tudta hogyan történt, de úgy érezte, hogy hatalmas örömkialtás akar kebléből feltörni.

— Müller Mária nem Jensen Keresztélyhez, hanem Bruns Claushoz megy nőül!

Leny ismét új reményt nyert, hogy urának hű szolgálója s a gyermeknek fáradhatlan, éber és önfeláldozó gondviselője fog maradni. Ugy tetszett neki, mintha másodszor ragadtatott volna ki váratlanul a végtelen tenger hullámsírából. De most nem volt több ideje ezt a gondolatot tovább fűzhetni, mert urának hangját hallotta.

Eszrevehetőleg mesterkéltnyugalommal mondá Clausnak:

— Tehát azt képezed? Könnyen megtörténhetik, hogy az ily hiú álmokból igen gyöngédtelenül ráznak föl.

Claus rekedt nevetésben tört ki s így felelt:

— Az idő majd megmutatja Keresztély, de ha kérő gyanánt akarsz fellépni siess, mert én tudom, a mit tudok. Ha kosarat kapsz, nem mondhatod, hogy nem figyelmeztettelek. Legalább nem kell majd a gúnyok s agyag kosárral gondolnod, melyet bármily éber légy is, majd fel tudunk mi állítani a kéményedre.

Jensen szinte fölnevetett, de a nevetés majdnem visszataszító volt.

— Ha megkérem Müller Máriát, úgy nem tartok kosártól, felelt. De ha még is csalatkoznám, úgy senki fiának nem tanácslom ezt a régi ostoba szokást ellenemben alkalmazni, a ki az én kéményemre agyagkosarat tesz, jól vigyázzon magára. Meg tudom én boszúlni ezt a gyalázatot úgy, hogy az illető örökké meg fog rá emlékezni, ha ugyan el nem veszi látását, hallását s gondolkozását.

— Hohó! kiáltott a másik gúnyosan, csak nem fogsz tán senkit agyon ütni?

Leny nem hallott tovább semmit, mert iszonyatos aggodalomtól gyötörtetve, kisietett a szobából.

Másnap reggel Leny szokatlanul korán fölébredt s csodálkozva hallá, hogy gazdája nem csak fölébredt, hanem vissza is tért szántóföldjein s rétjein megejtett sétájából. Gyorsan felöltözött s meglepetve tapasztalta, hogy vére hullámsírában van s keze reszket. A reggeli kávé a közös szobában költötték el, s itt Lenynek is meg kellett jelennie a gyermekkel, kivel atyja rendszerint barátságosan szokott egy darabig foglalkozni s aztán alkalmaslag alázatos gondviselőnéhez is intézett néhány szíves szót. Ma azonban szórakozott volt s nem gondolt sem a gyermekkel sem a szolgálóval, hirtelen megitta kávéját s aztán minden perczen az órát nézte, meg nem tudván fogni, hogy lehettek az órák s percek hirtelen oly hosszakká, mint egy örökkévalóság. S a mint megtörte a hallgatást, Leny egészen megijedt, mert hangja teljesen megváltozott. Azelőtt gyöngéd és dallamos, most parancsoló és nyers vala, nehányszor nagy léptekkel járt föl s le a szobában, aztán, mintegy öntudatlan állt meg fegyverei előtt, melyek a vadásztáskával s vadászskürttel festői csoportban függtek a falon. Egyik puskát a másik után szedte le, megvizsgálta s golyóra tölté. Leny minden tagjában reszketett. Alig mert mozdulni kitalálta gondolatát.

Annyi világos volt, hogy Jensen Keresztélynek elhatározott szándéka Müller Máriát megkérni, de ép oly világos volt az is, hogy az „igen“ felől nem egészen bizonyos. Az esetre tehát, ha elutasítatik, minden gyalázat ellen vértézve akart lenni s a ki kéményére kosarat akar föltenni, elkészülhet egy golyóra sohasem hibázó fegyverből. Az ő ura gyilkos! A szegény gyermek nagyon szívére vette ezt a gondolatot s még is természetesnek találta, hogy nagyra tartja becsületét s büntetlenül be-mocskolni nem engedi. Lassan kilopódzott s midőn egyedül látta magát, térdre omlott s forró imában könyörgött Istennek, változtatná meg Müller Mária szívét, hogy ne tagadja meg kérésétől beleegyezését. De mily sajátságos! A szavak nem akartak ajkára jönni, úgy érezte, mintha

valami láthatatlan hatalom visszanyomná azokat szívébe, sőt mintha a szív föllázadt volna szándéka ellen. Leny maga sem ismert magára; útvesztőben volt, melyből semmi fonal sem vezetett ki. Közel volt az elájuláshoz, midőn gazdája szavát hallotta:

— Leny! te leány, hol vagy?

Besietett a szobába, mintha lábai elé akarna borúlni, pedig nem vétett ellene semmit. Jensen nem méltatta egy pillantásra sem és ő nyugodtabban érezte magát. Máskor szeme barátságosan nyugodott e leányka vonásain s Leny örült ennek, de most úgy tetszett neki, mintha lelkének legmélyebben fekvő titkai, miket maga sem ismert, lángbetűkkel volnának zavart arcán fölírva.

Jensen Keresztély azt parancsolta, hogy tartsa készen vasárnapi ruháit, mert 11 órakor ki akar kocsizni. Leny sietett a parancsot foganatosítani, hiszen rá úgy sem tarthatott, hogy ura hova megyen.

A mint megmondta, úgy történt. A nevezett időben, a lehető legfinomabban s tisztábban öltözve elhajtattott az udvarból s most sem volt egyetlen tekintete sem gyermeke, vagy a leány számára. Midőn elment Leny föllelegzett, mintha kő esett volna le szívéből, majd ismét újabb nyugtalanság lepte meg, mely egyik helyről a másikra űzte s nagy fáradságába került legalább nyugodtnak látszani, midőn az ebédet Dorottyával s a többi emberekkel elkölté.

(Vége köv.). Fordította: **Veterán.**

Comenius kortársai Sárospatakon.¹

1. *Tolnai Dali János.* 1639—1642 és 1649—1656-ig volt pataki professzor. Tanulmányainak alapját a nagyváradi kollégiumban rakta le. Tanulmányainak öregbítése végett külföldi útra indult s Franekkert, Gröningent és Belgiumot útba ejtven, Londonban állapodott meg, hol a legmakacsabb puritánokkal szövetkezett, kik az egyházat apostoli egyszerűsége akarták visszavinni. 1638. őszén tért vissza honába s a sárospataki iskola egyik megürit tanári kathedráját foglalta el. *Miskolczi* esperes azonban radikális reformtervei miatt reversalist kért tőle, mit azonban Tolnai megtagadott, így a beerősítése elmaradt s csak következő tavasszal foglalta el székét. Székfoglaló beszéd helyett egy rágalmazó, piszkoló beszédet tartott. Puritán irányú újításai miatt örökös torzalkodásban állott tanártársaival s az iskola előjáróságával, úgy, hogy midőn a miskolczi egyház lelkészi hivatalára meghívást kapott, az ő irányát ellenző kollegiumi előjáróság ezer örömmel igyekezett Tolnait a hivatal elfogadására rábírni. Tokajban is viselt aztán papi hivatalt; de az egyházi rendtartás és liturgia terén behozott némely újításaiért itt is üldözték, sőt a szatmár-németi zsinaton (1646-ban) hivatalától is megfosztották. Azonban már 1649-ben újra a pataki iskola élén találjuk őt. Ő javasolta Rákóczy Zsigmondnak Comenius lehívását. 1656-tól ismét mint tarczali lelkészt látjuk. „Töprengő és czivódó természete mellett — mondja Szombati — magát túlbecsülte, míg másokra keveset adott; cselekvésmódjában eszélytelen és vakmerő, miből aztán következett, hogy a gyógyszer gyakorta veszélyesebb volt, mint a betegség.“ 1660. körül halt meg. Munkái: 1. *Dareus Rácai* és 2. *Theologia*.

2. *Herczegszőlősy János.* (1647—1654.) 1647-ben lett pataki tanárrá s 1654-ben a tolcsvai papi állásra távozott. Comenius úgy említi, mint a ki Tolnai Jánossal és Szilágyi Benjámin Istvánnal együtt segédkezik a latin nyelvkönyvek elkészítésében. Theológiát és philosóphiát tanított.

¹ Dezső Lajos: Comenius Magyarországon. László János: A sárospataki tanárok életrajza.

3. *Szatmári Ötvös István.* (1654—1656.) Előbb pataki tanuló, aztán bodrog-keresztúri iskolamester, majd a franekkeri és utrechti egyetemek hallgatója volt s 1654-ben a sárospataki anyaiskola theologia és philosophia tanára. 1656-ban érsekújvári pappá, 1663-ban ácsi lelkészé lett s 1665-ben halt meg. Kiadott tanulmányainak száma 6. Comenius búcsúbeszédében mint a felső tanfolyam tanára említették.

4. *Veresegyházi István.* (1652—1654.) A nagy reformátor búcsúbeszédének tanúsága szerint a Comenius által felállított latin osztályok egyikében (a mai elnevezés szerint a 3-ik vagy 4-ik osztályban) vitt köztanítói vagy collaboratori szerepet. Magasabb tudományokat nem tanított.

5. *Szántai Molnár Pál* (1654—1656.), kiről a búcsúbeszéd szintén emlékezik, 1644-ben foglalt helyet a sárospataki nagyobb tanulók közt, hol Szentpéteri, Zelegnyei és Szilágyi Benjámín voltak tanárai. Megfutván pályáját, a tolcsvai iskola vezetésére ment ki, azután a némethoni egyetemet kereste fel. 1654-ben lett pataki professorrá, hol egyebek közt homiletikát tanított. Később tolcsvai lelkész lőn. Művei nem maradtak.

6. *Tolnai István*, ki nem tévesztendő össze a hasonló nevű pataki lelkésszel, a ki Tolnai Dali János ellen opponált, az első latin osztály praeceptorá volt ezen classisnak Comenius által való felállításakor; hozzá címezi Comenius a Vestibulum előszavául álló módszeres utasítást. Utódáról

7. *Rozgonyi-ról* a búcsúbeszédben van szó.

8. *Kapossy Pál*-hoz, mint a II-ik latin osztály praeceptorához a Janua előszava van intézve. Utódáról

9. *Némethy-ről* szintén a búcsúbeszéd szól.

10. *Ecsedi Jánost* az atrialis osztálykönyv előszava említi a III-ik latin osztály praeceptorául.

11. *Szilágyi Benjámín István* (1645—1647.). Comenius a Schola Latinában emlékszik róla úgy, mint a ki a pataki iskolában már előbb dicséretesen forgolódott és kitől a latin nyelvkönyv készítésében való segédkezését reméli. E jeles férfiú Altstedius lábainál űlt a gyulafehérvári iskolában, külföldi tanulmányainak elvégzése után a nagyváradi iskola, majd 1645—47-ig a pataki iskola rektora lett, mint ilyen vett részt a szatmár-németi zsinaton, melynek történetét megírta. 1647-ben tolcsvai, majd újhelyi predikátor.

12. *Verézi Ferenczet* Tolnai Jánossal és Klobusitz Andrással, a fejedelemszöny tanácsosával úgy említi Comenius, mint iskolafelügyelőt (scholarchát). Verézi 1636—1638-ig pataki tanár volt, 1644—1654-ig pataki lelkész s mint ilyen, az iskolának egyik felügyelője, a maga korában híres egyházi szónok.

13. *Simándi Jánost* ugyan nem említi Comenius, nem is volt a Comenius idejében tanár, de mint zempléni esperes bizonyára befolyást gyakorolt a pataki iskola ügyeire. Simándi 1626—30-ban volt a pataki iskola rektora, 1630-ban újhelyi lelkész, 1646-ban lizskai lelkész és zempléni esperes 1653-ban történt haláláig.

14. *Tarczali Pált* (1644—1645.) a Schola Ludus című munka ajánlatában említi Comenius. Tarczali 1644—45-ben a pataki iskola rektora volt; később gönczi, majd lizskai lelkész s mint ilyen, 1653-tól zempléni esperes és a pataki iskola egyik felügyelője.¹ i. z. ó.

EGYLETI ÉLET.

Az „Irodalmi önképző-társulat“-ban, mint mult számunkban említettük, a *Beszély* pálya-kérdésre beérkezett munkák voltak bírálattal alatt. Az öt pályamű közül kettő dí-

¹ Tárgyhalmaz miatt késett.

jaztatott és pedig az V. számú mű 4 frttal, a IV. számú 8 frt 60 krral. Annak szerzője *Kiss Rezső* IV. jh., ennek *Szeremley Gyula* II. jh. Megbíráltatott a „Kazinczyt dicsőítő óda.“ Egyik sem találtatott érdemesnek, de a III. számú mű egy arannyal jutalmaztatott, az I. számú pedig megdicsértetett. A nyertes mű szerzője *Kérchy Péter* I. jh., a megdicsértett pedig: *Szilva Béla* IV. jh. Bírálattal van a „*Kemény Zsigmond regényei*“ című pálya-kérdésre beérkezett munka. A Reviczky és Rudnyánszky költészete című pálya-kérdés meddő maradt. Az utolsó pálya-kérdés, melynek tárgya Göthe „Mailied“ című költeményének tartalom és alak hű fordítása e hó 14-én járt le.

Az „Erdélyi önképző-kör“ a szokott rendben munkálkodik. A történeti pályakérdésre beérkezett két mű közül a II. számú díjaztatott a kitűzött 8 frttal. Szerzője *Németh Kálmán* VIII. o. tanuló. Az irodalom-történeti tanulmányra, melynek tárgya Tompa M. Virágregéinek aesthetikai méltatása, egy munka érkezett, mely bírálattal van.

A „jogász-egylet“-ben legközelebb *Janka Kálmán* II. jh. tartott felolvasást, melynek tárgya: „Az öngyilkosság jogbölcészeti szempontból.“ A május 1-én lejárt pályázati határidőre, a következő pályamunkák érkeztek be: A *politikai pálya-kérdésre*: „Jog és igazság“ jelígejű munka; a *római jogira*: „Praetor jus facere non potest ergo dabat bonorum possessionem.“ jelígejű, mely munkák megbírálására egy öt-öt tagból álló bizottság választatott.

A „sakk-egylet“-ben a szokásos évi versenyek most vannak folyamatban.

Az „olvasó-egylet“-ben az elnök választó közgyűlés áldozó-csütörtökön tartatik meg.

APRÓ HIREK.

— *Tanár választás.* A folyó hó elején, Miskolczon tartott superintendentiális gyűlés, a sárospataki főiskola három megürült tanári kathedráját betöltötte, mégpedig a jogi tanszékre *Dr Zsindely István* helyettes jogtanárt, a philosophiai tanszékre *Dr Székely György* nagykörsi gimn. professort, a matematika-phizikai tanszékre *Perjéssy László* nagyroczei polgári iskolai tanárt választotta meg. Midőn mi is bátorkodunk beállani a gratulálók sorába. egyszersmind kívánjuk, hogy „ad multos annos!“

— *Az első lelkészékesítő vizsga tárgyai* a következők: 1. A testi feltámadás hite az ó és új szövetségben. különösen Pál apostolnál. 2. Praedicatio, egy szabadon választott textus felett.

— *A VIII. osztály vizsgái* már megtartattak, sőt az érettségi írásbeli is lefolyt már. A többi osztályokban s az akadémián is a vizsgák, illetőleg colloquiumok zöme junius hónapra esik.

— *Az akadémiai pályaművek* beadásának határideje a húsvét előtti diligentia utóbbi napján járt le. Számra nézve nem mondhatjuk gyümölcsözőnek az évi munkásságot, mert több kérdés maradt megfejtetlenül, azonban lehet, hogy a belső érték pótolni fogja a számban való hiányosságot. Az egyes pályaművek jelígei a következők: *Vay féle kettős díjra* 7 db. 1. sz. Excelsior. 2. A jókedvű adakozót szereti az Isten. 3. Az éhezőknek szegd meg a te kenyeredet. 4. Dicsőség, tisztesség és békeség minden jó cselekedőnek. 5. Dicsőség. 6. A ki boldogít, boldog csak az lehet. 7. A ki tudna jót cselekedni és nem cselekszik, az olyan ember bűnös. II. *A Tóth-Fischer díjra.* (theologiai) Ezékiel, a Thóra kulcsa. III. *A Péczely díjra.* Vive la republique. IV. *A Kazinczy-díjra* 2 db. 1. Nyelvében él a nemzet. 2. Uram, maradj velem! V. *Tóth-Fischer-díj* (mult évi díj) Excelsior. VI. *Kövy-Oko-*

licsányi-díj (mult évi díj) Quod curque et libram geritur. VII. *Kövy-Okolicsányi-díj* (idei díj) Quis graecus reget latinis graecis moribus etc. Csak sajnálnunk lehet, hogy a Vay-féle két nagy díjra, melyre theologiai kérdések — az egyikre „A puritanismus és indepententismus,” a másikra a „Schleiermacher hittani rendszere,” — voltak ki-tűzve, nem akadt pályázó.

— *Műkedvelői előadás.* Bámulatosan rutinrozott műkedvelő kisasszonyaink csodaszépen játszották el a *Virágfakadás* örökre poëticus részleteit; összevágó, begyakorlott játékkal oly ügyesen scenirozták a *Szégyenlős* lady-jeit, oly tanulmánynyal personificáltak a *Báلكirálynőt* és az édes mamáját olyan bravourral játszották el, hogy talán *Murai Károly*, *Moncrieff* s *Berezik Árpád* sem képelték szebbeknek, ügyesebbeknek ezeket az ő szereplő hölgyeiket. A fiúk is fessek, mozgékonyak és ügyesek valának. Valóban csak köszönetünket nyilváníthatjuk az Irodalmi Önképző-Társulatnak s közelebb az előadás főrendezőjének, Dr. — Hohó! tisztelt reporter uram, önt a próbák annyira elkábították — dörgi fülembe a redactor — hogy a katachronismus köd-ülte ösvényeire tévelyedett. Csakugyan, igazsága van, az előadás még nem volt meg, de *meg lesz* és úgy lesz, a mint én leírtam. Játsszik 5 kisasszony, 15 nagy diák, van főrendezőnk, ügyelőnk, sugónk, kellékesünk (az utóbbi quantum satis) és „lesz pénz, mint polyva.” Az „Ifjúsági Közlöny” üres cassája betelik, kedves *Inségesünk* éhsége megszűnik, mint az árvamegyei tótoké, kis termetű pénztárosunk leroskad a gyönyörtől, ha május 29-én, szerdán este fél-tizenkét órakor rendezvoust ad vagy két darab százaskának. Biztosíthatom a scepticus olvasót, hogy olyan díszes publicumot 10 esztendő óta nem látott az az istentelen nagy „állás,” akarom mondani „szinkör,” mint a a milyent május 25-én, föltéve, hogy csákány-eső nem esik, látni fog. — S most a vidéki kisasszonyokhoz fordulok. (A helybeliek úgy is eljönnek?!) Könyörgöm önöknek, beszéljék rá az aranyos apukácskájukat, hogy erre a phaenomenalis műkedvelői előadásra elküldje magácskákat s én ígérem önöknek, hogy mivel mendikánsokból alkotott spion-querilla csapatom a színházban való viselkedésükről a legpontosabban fog értesíteni, *azzal*, a ki játékomat *legkevésbé fogja lepíszszegni*, végig tánczolom a soupper-csárdásnak mind a kilencz „*logu v. ut*”-ját az előadás után a városháza nagy termében tartandó tánczmulatságon. Igen, ilyen martyriumra is vállalkozom, csak tapsoljanak azokkal az apró, fehér kezecskéikkel, melyeket annak idejében a halás műkedvelők repdre meg fog-nak kérni.

— *Az akadémiai torna-egylet kirándulása:* „Szent-Kleofás! Milyen karaván.” Bizonyára így gondolkodott magában mindenki, a ki Petőfinek ezen költeményét valaha tanulta, vagy olvasta, midőn meglátta azt a 25 egyenruhás athlétát a kik nem riadva vissza az idő borúlatos voltától elindultak, hogy meglátogassák Szaláncz várát. A ki pedig nem tudta ezt a költeményt s nem tudta, hogy kik és mik ezen egyenruhás férfiak, az aztán gondolt minden tössze-vissza. Már midőn Ujhelyben szállottunk a vonatról, elkereszteltek bennünket mindennek, csak eredeti mivoltunkat nem találták el. Hát még *Legenye-Mihályiban!* Ott már pláne „fa katonák”-nak néztek bennünket, a fabottól nyervén ezen elnevezést, a melyet kezünkben hurczolánk. De bár voltunk légyen is bármik, megtettük a nagy utat, a mely bármely torna-egyletnek dicsőségére válnék. Két nap alatt, egy éjszakai álmatlanság közbe jöttével 18 órai utat gyalogoltunk, csak hogy egy szép emlékü várat s egy még szebb természeti tüneményt az

„Isra tengerszemet” láthassuk. A jó kedv nem lankadt, a fáradság nem lankasztott. Fel-fel zendült a dal, felcsilámlott az adoma, tréfa, és haladtunk fáradatlanul. Lehet-e ott rossz kedv, vehet-e erő a fáradság ott, a hol huszonöt jókedvű fiatal ember utazik együtt?! Korántsem. Sár volt, nehéz felhők borították a szalánczi hegyeket, sűrű cseppekben kezdett hullani az eső, de a kis csapat nem riadt vissza, hanem vígan haladt a messze távból felénk kellő hegyek felé, a melyek egyikén büszkén emelkedik Szaláncz vára . . . . Hát még mikor a felleg eloszlott? Akkor a jókedv a legmagasabb fokra hágott. Az alföldi fiúk gúnyolák a „görbe országnak” köztünk levő fiait s ezek pedig magyarázták a vidék szépségeit s mutogatták, hogy ott az a hely, a hová vándorlunk. A közbe eső falukban, útunk valóságos diadal út volt. A falu végén felhangzó kürt szava az utcákra, a kis kapu elébe csalta a lakosokat, a kik seregesen tódultak a hely felé a hol megpihentünk. Így értünk Szalánczra, hol már izletes ebéd várta az éhezőket. Azt hiszem, hogy soha sem esett jobban az ebéd egyikünknek sem. Ebéd végén felhangzott a dal s az egyszerű nép örömeiben csak azt mondogatta a korcsma ivó szobájában. „de szép katonáink vannak.” De felhangzott az elnök szava. Sorakoztunk s úgy indultunk a cél felé. Előttünk volt a vár. A csiga úton lassan haladtunk fölfelé, míg végre ott voltunk. Itt vagyunk a várban. Előttünk a régi időknek e dicső maradványa, körülöttünk a remek panoráma, melyet a természet nyújt. Sugár bükk, lombosodni kezdő tölgyek által koszorúzott hegyeken vitt útnak az *Isra tőig* a melyen fehérre festett csolnak libegett. Úgy fekszik e tő az égbe nyúló hegyek között, mint a szendergő gyermek édes anyja karjain. Sima túkrét nem zavarja a szél, lágyan rezdül meg annak tükre. Önkéntelen eszünkbe jut a halhatatlan költő szavai: „Óh természet, óh dicső természet!” Többet aztán nem tudunk szólni, mert a nyelv gyöngé, a feltámadt érzések kifejezésére. Innen aztán vissza . . . Bár nehezen esett elhagyni e szép helyet, de parancsolta a kötelesség s délben Mihályiban voltunk, hol egyik barátunk szüleinél izletes ebéd várta a kis csapatot, miért e helyen is mély köszönetünket fejezzük ki. De bár a szívélyes fogadtatás, a vendégszeretet marasztalt is bennünket, ha bár a lábak ki voltak fáradva, mégis az volt előttünk felírva: tovább . . . haza! És végre itthon voltunk. Telve örömmel a kirándulás sikere fölött, telve gyönyörrel a látottak iránt, s hölgyekkel a lábon a gyaloglás miatt, — de lankadva nem.

Reporter.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

D. G. F. Ny. Méltóztassék megengedni, hogy csak e helyen nyugtatjuk meg nagytiszteletű urat. Előfizetése teljesen rendben van. Mint-hogy azonban az előfizetést még január 27-én kapta meg elődöm, s mint-hogy az Irod. Önk. Társ. csak a II-ik félévben hozta meg azon határozatot, hogy az előfizetések nyilvánosan nyugtázandók, nem volt jogunk nagytiszteletűséged praenumeratioját nyugtáványozni. S azt a kis kérlapot csak az expedálás könnyítése kedvéért küldtük meg — *mindenkinek kivétel nélkül.* Különbben vajha minden előfizetőnk olyan pedans és generosus volna velünk szemben mint a Nagytiszteletű úr!! — *D. I. K. Várom.* — *Többeknek.* Jövő számunk csak június 24-én jelenhet meg. — *R.* Az előfizetések nyugtázása jövő számunkra maradt.

Tartalom. «Emlékezzünk régiokról» Januárius. — «Br. Kemény Zsigmondról» Kutató. — «Szerelmes levelekből» I. Szeremley Gyula, II. Szilva István, III. Kocsiss Endre, IV. Juhász László. — «A kosár» Veterán — «Comenius kortársai Sárospatakon.» i. z. ó. — «Egyleti élet.» — «Apró hírek.» «Szerkesztői üzenetek.»

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

— Megjelen minden hónap 15-én. —

Előfizetési díj: egész évre helyben 1 frt 60 kr, vidékre 1 frt 75 kr.

— Kiadja az „Irodalmi Önképző-társulat.” —

— Szerkesztőség: Kovács-útcza 159. szám. —

Titkári jelentés.

a „Magyar Irodalmi Önképző-Társulat”
1891—92. évi működéséről.

Tisztelt Társulat!

A régen elmúlt időknek avatag fuvalma lengt körülöttem akkor, midőn a minap Irodalmi Önképző-Társulatunknak legelső jegyzőkönyvében lapoztam és áhítatos bámulattal, tiszteletteljes érzelemmel olvastam azoknak az immár elhunyt nagyoknak neveit, kik a „Pataki ifjúegyesületet” 1832. május 26-án fiatalos tűzzel, lelkesedéssel megalkották, a kik között Orbán István, Ormós László, Szathmáry Király Pál és Szemere Bertalan nevét is ott találjuk, ámde a mint tovább lapoztam, ebből az avatag fuvalomból a régi édes emlékeknek langyos szellője lett, mely hízelegve legyintett arczomra és mint mikor a rózsaszínű hajnal arannyal szegélyzi be a homályba rejtett alakok éles körvonalait, a régen letűnt kor ködös borulatából úgy bontakozott ki előttem az a nemes szándék, mely az „ifjú egyesületet” már 1843-ban „sárospataki nyelvművi társaság”-nak keresztelt el, mely arra készíti az ifjúságot, hogy a „*Farthenon*” című ifjúsági zsebkönyvet kiadja, melynek fejlődése, izmosodása feljogosította a társaságot arra, hogy magát a „szövegműhely” büszke nevével nevezhesse s midőn a társulat történetének olvasgatása közben arra a fejezetre jutottam el, a melyből kiviláglik, hogy ezen erőteljes bimbóknak a mi „Magyar Irodalmi Önképző-Társulat”-unk lett a gyümölcse: bámulatom a lelkesedés végletébe csapott át, a büszke öröm lángja gyúlt ki arczomon, levetkeztek a földi salakot gondolataim s az emlékezés színes felhőjében arannyal áttörve láttam annak a 45 alapító-bajnoknak nevét, kik mintegy szent vízióban jelentek meg előttem, mert nem kevesebbet tettek velünk, mint azt, hogy megadták nekünk a lehetőséget miszerint magunkat ennek a tiszteletreméltó, csodaszép multú *Társulat* tagjainak vagyunk szerencsések nevezhetni.

Tagadhatatlanul igaz ugyan, hogy Társulatunk hívatása ma már nem az, a mi a Pataki Ifjú-Egyesületet megalkotta, nem a nyelv terjesztése, az irodalom ápolása, mert ez a magyar műveltségnek az utóbbi évtizedekben való, igazán bámulatos előrehaladása következtében ma már testet öltött és valóra vált, hanem a mi — úgy vélem — nem kisebb célja: a szép érzéknek az irodalmi művek aesthetikai tanulmányozása által való művelése, szívünkben az idealizmus fellengő világa iránt való fogékonyság ébresztése. Már maga az a tudat, hogy ilyen nagy elődök utódai vagyunk, hogy ilyen nemes hivatás szolgálatára köteleztük magunkat akkor, a mikor év elején a Társulat anyakönyvébe igtattuk be nevünket, úgy gondolom boldogító és felemelő; vajjon nem sokkal felemelőbb-e, ha a hivatkozás egyetlen szemérje nélkül, önérzetesen mutathatunk azon hivatásszerű haladásra, melyet az elmúlt év folyamán daczára azon ellentéteknek, melyek egyesületi életben elkerülhetlenek, elértünk? A viharok daczára is megharcoltuk a nemes harczot, bevégeztük a pályát és önvád nélkül állhatunk meg ebben a 60-ik kikötőben.

Tisztelt társulat! Mikor az orthodox héber végóráját érzi, magába vonul és a letűnt idők eseményeit még egyszer felidézi lelkébe, azután megkönnyült szívvel indul útnak Jeruzsálembe, amaz örök szent városba, a hol egyedül lehet hite szerint boldogan meghalni; mikor az arab egy napi járása után leszállani látja a napot, napkelet felé fordul, átfutja még egyszer képzeletben azt az utat, melyet megfutott és térdrehullva ad hálát az egy Alláhnak azért a segedelemért, melyben azon napon is résztette; mikor a kis pacsirta érzi az alkony suhanó zephirjét, kiröppen még egyszer fészkeből, magasabb athinosphaerákba száll, hol tisztább a látás, elcsicsergi az elmúlt napról szóló requiemjét, szétnéz kutató kis szemével a vidéken és úgy tér nyugalomra. Tegyük így mi is tisztelt Társulat! Mielőtt ebben a 60-ik kikötőben 2 hónapi horgonyozásunkat megkezdenők, idézzük elő még egyszer az el-

mult évvel letűnt nehéz és kedves napok eseményeit, mint ama vallásos héber; tekintsünk vissza még egyszer ama nemes harcra, melyet megharcoltunk, mint az a napkelet felé forduló arab; emelkedjünk tisztább athmosphaerákba s mondjuk el ezen hanyatló év koporsójánál requiemünket, miként az alkony pacsirtája, hogy annál édebb legyen a mi nyugovásunk!

Vegyük elő az annalesi modort, adjuk át a szót a statisztikusnak!

Társulatunk 1891. szeptember 26-án alakult meg 25 rendes és egy pártoló taggal, a kik közül az évfolyamán 2 kilépett a társulattól, a pártoló tag pedig rendes tagnak íratott be; csatlakoztak továbbá hozzánk 17-en, így társulatunk ez idő szerint 41 tagot számlál. Meglehető aggodalmak között kezdtük meg az évet, a meny nyiben nt. *Mitrovics Gyula* theologiai tanár úr, Társulatunknak már két év óta elnöke, nem fogadta el ez évre az elnökséget. A társulat a nagytiszteletű úrnak a multban kifejtett ügybuzgó, áldásos munkásságaért *jegyzőkönyvileg* mondott köszönetet és biztató reménynyel proponálja megválasztandónak *Dr. Bartha Béla* jogtanár urat, ki nagy örömeinkre szívesen vállalkozik az általa nagyrabecsült társulat ügyeinek rendezésére s az egész év folyamán olyan buzgalommal, olyan *tapintattal* vezette, hogy egyedül az ő érdemének tudhatjuk be, hogy e viharos esztendő lezajlása nem idézett elő társulatunkban veszélyes következményeket, a miért el nem mulaszthatjuk neki e helyen is hálánkat s köszönetünket nyilvánítani. Azután a tisztikart választotta meg az egyet a következőképen: *Ifj. Oláh István* IV. jh. alelnök, *Juhász László* III. h. h. titkár, *Szilva Béla* IV. jh. főjegyző, *Szilva István* III. h. h. pénztárnok, *Ka'assay Sándor* II. h. h. aljegyző, *Eperjessy Lajos* II. jh. ellenőr. A tisztikarban időközben a következő változások történtek: A febr. 10-iki ülésen *Ifj. Oláh István* alelnök és *Szilva Béla* jegyző hivatalukról lemondván, helyöket *Mauritz Árpád* IV. h. h.-val s *Kalassay Sándor* II. h. h.-val tölti be a társulat.

Igy megalakulva kezdi meg működését a Társulat s tart összesen 38 ülést, melyeken elemzéssel szavaltak 2-en, elemzéssel egybekapcsolt szavaltat helyett részint aesthetikai, részint theologiai tanulmányt, részint novellát, részint verset olvastak 7-en. Az egyik elemzés és 1 felolvasás megdicsértetett, a másik, valamint a többi munkák tudomásul vétettek, 2 felolvasást pedig a bírálók elvesztettek. Elemzés nélkül szavaltak 10-en, szavaltat helyett felolvasást tartottak 3-an. 4 szavaltat és 1 felolvasás megdicsértetett, 1 tudomásul vétetett, 1 pedig elveszett.

A titkári hivatalhoz beadott 20 mű és 14 bírálat. Egy mű, mivel az Ifjusági Közlönyben közöltetett levéte-tett a napirendről, egyet, mivel szerző egy egész költemény-fűzért szándékozott beadni, maga a szerző kért vissza. Így felolvastatott 14 mű és 14 bírálat. A művek közül 3 rajz, 62 vers, leginkább lyrai költemények voltak. Kettő költeményfűzér, az egyik 15, a másik 22 verssel. Emlékkönyvbe vétetett 1, megdicsértetett 11, a többi tudomásul vétetett, 5 bírálat szintén megdicsértetett. Ezeken kívül nyilvánosan is olvastak fel egyesek munkákat melyekért a társulat jegyzőkönyvileg adott kifejezést köszönetének.

A titkári hivatalhoz beadott legjobb vers díját, *Réthy Andor* IV. éves hittanhallgató nyerte el, a legjobb prózáét pedig: *Kirila György* I. hh.

Dicsekedéssel említhetjük meg, hogy társulatunk a pályakérdések megfejtése körül is igen tiszteletreméltó buzgalommal serénykedett s jóllehet egy pályázatot némi szabálytalanság miatt megsemmisített a társulat, mindaz-

által kijelenthetjük, hogy a többi elég nagy számú pályázatok úgy tárgyilagosságuk, mint stilaris formájukra nézve előnyösen mutatták be az igyekvőbb társulati tagok komoly törekvéssel párosult tehetségét.

Pályakérdéseink melyek egy része a mult évről maradt fel, a következők voltak:

I. *Románc.* Díja a *Katinszky* alaphól 6 frt. A kitűzött határidőre november 4-ére 5 pályamű érkezett, melyek közül a 4. számú „*Hivatlan vendég*” című nyerte el a díjat. Szerzője *Szilva Béla* IV. jh.

II. *Költői beszély.* Díja a *Vay*-alaphól 10 frt s a mult évről felmaradt műfordítási díjból 6 frt. A november 21-iki terminusra 7 pályamű érkezett, minthogy azonban a pályázat tisztasága ellen kifogást emeltek, semmisnek nyilvánította a társulat és új pályázatot hirdetett. Az új határidőre február 27-ére két mű érkezett azonban a társulat díjazhatónak egyiket sem találta, így a díj az alaptökéhez csatoltatott.

III. *A Magyar Tudományos Akadémia megalapításának története.* Díja a *Király Pál* által adományozott 12 frt s a mult évi műfordítási díjból 6 frt. A december 5-iki határidőre beérkezett 2 mű közül a 2-ik számú nyerte el a díjat. Szerzője: *ifj. Oláh István* IV. jh.

IV. *Műfordítás.* Kivántatott *Heine Ruhelehzend* című költeménye. A február 10-ére beérkezett 1 mű a 12 frt díjra nem találtatván érdemesnek, új pályázat hirdetett május 24-ére, a mikor 5 mű érkezett, Targy *Goethe Mailied* című költeménye. A bíráló bizottság a 3-ik számú a teljes díjjal jutalmazta. Szerzője: *Juhász László* III. éves hittanhallgató.

V. *Tompa Mihály monda- és rege költészetének jellemzése.* Díja 3 darab arany. A február 17-iki terminusra 1 mű érkezett, ámde az díjazhatónak nem találtatott.

VI. *Dal.* Díja a *Dr. Kiss Áron* úr által adományozott 5 frt. A február 13-iki határidőre 12 pályamű érkezett, melyek közül a 2-ik számú emlékkönyvbe érdemesítés mellett kapta meg a díjat. Szerzője: *Szilva Béla* IV. jh. s az 5-ik számú műnek 2-ik dala s a 10-ik számú dal megdicsértettek. Amannak szerzője: *Szilva István* III. hh., emezé *Kocsiss Endre* III. jh.

VII. *Beszély.* Díja a „*Profét alap*”-ból 12 frt 60 kr. A határidőre (március 30.) 5 pályamű érkezett. A díj a 4-ik számú „*Az élőhalott*” s az 5-ik számú „*A szíve halottja*” című művek közt osztatott meg; az előbbi, melynek szerzője *Szeremley Gyula* II. jh. 8-60 frtot, az utolsó, melynek szerzője *ifj. Kiss Rezső* IV. jh. 4 frtot nyert.

VIII. *Reviczky és Rudnyánszky költészete.* Díja a tavaly ki nem adott aesthetikai díj 20 frt. Minthogy a kitűzött határidőre (április 27.) egy mű sem érkezett, határozatott, hogy a díj jövő évre tűzetik ki.

IX. *Kazinczyt dicsőítő óda.* Díja 2 arany. Az április 27-iki határidőre 3 mű érkezett. Bizottság a 3-ik számút egy arany díjjal jutalmazta, az 1-ső számút pedig megdicsérte. Amannak szerzője *Kérchy Péter* I. jh. ezé: *Szilva Béla* IV. jh.

X. *Br. Kemény Zsigmond regényeinek jellemzése.* Díja 20 frt. A május 7-én lejárt pályázatra 1 pályamű érkezett, mely a díjra érdemesnek találtatott. Szerzője: *Kalassay Sándor* II. hh.

XI. *Verseny szavaltatok.* A január 21-én megejtett verseny szavaltatok alkalmával a komoly irányban (*Petőfi Sándor Salgó-jából* egy részlet) szavaltók közt *Eperjessy Lajos* II. jh. és *Bajusz József* III. jh. közt egyenlően osztja meg a társulat a 8 frtnyi díjat. A 3-ik jelentkező elejtetett. Vig szavaltati darabul *Gabányi: Egy baleset* című diamonológia volt kitűzve; a két szaváló közül *Sovány Dezső* IV. jh. kitüntető dicséret mellett nyerte meg a 8 frt díjat.

Meg kell még emlekezni arról is, hogy a társulat jelen évben is kiadója volt a *Sárospataki Ifjúsági Közlönynek* melynek első félévben felelős szerkesztője *Ifj. Oláh István* IV. jh. főmunkatársai pedig *Juhász László* III. hh. és *Ifj. Kiss Rezső* IV. jh. voltak, majd a 4-ik lapszám kiadása után *Ifj. Oláh István* és *Ifj. Kiss Rezső* lemondván hivatalukról, felelős szerkesztője *Juhász László* III. hh., főmunkatársai pedig *Kalassay Sándor* II. hh., *Szeremley Gyula* II. jh., illetve *Szilva István* III. hh. s később *Tóth Béla* III. hh. voltak. Én, első félévben főmunkatársa, második félévben pedig felelős szerkesztője lévén a lapnak, arról érdemleges kritikát nem mondhatok, azonban méltóztassanak megengedni, hogy talán hivatkozás nélkül, s talán az önök véleményét tolmácsoljam akkor, midőn hangsúlyozom, hogy dacára ama rázkódásoknak, melyek jelen év folyamán a szerkesztőségben folytonos változások miatt oly sokszor megbolygatták kedves *Közlönyünk* békéjét, az, mint az előző években, úgy ebben is megmaradt megkívántató színvonalán s hű tükre volt a sárospataki főiskolai ifjúság s különösen a Magyar Irodalmi Önképző-Társulat szellemi életének.

Ezzel összeköttetésben örömmel jelenthetem azt is, hogy azon anyagi akadályok, a melyek a *Közlöny* kiadása miatt terhelték Társulatunk pénztárát, különösen tiszteletben és szeretetben álló elnökünk, *Dr. Bartha Béla* úr áldozatkész buzgalma folytán elhárultak. Nevezetesen éppen a tanár-elnök úr kezdeményezésére a terhelő deficitet orvosló eszközt akarván szerezni, elhatározott egy színi előadás tartása. S a műkedvelői előadás máj. 25-én meg is tartatott. Színrre került *Berczik Árpád* „*Bábkirálynője*,” *Moncrieff* „*Szegénylőse*,” *Murai Károly* „*Virágfakadása*.” Örömmel jelenthetem, hogy a Sárospatak városi úrhölgyek és a főiskolai ifjúságból kikerült műkedvelők nemes ambíciója, a mennyiben az előadás úgy erkölcsi, mint anyagi tekintetben valóban igen szép sikert ért el, megtermette a maga gyümölcsét és épen azért el nem mulaszthatom a társulat hálás köszönetét újlag meg újlag kifejezni *Abaházy Erzsike*, *Both Zsuzsika*, *Inczédy Etelka*, *Katona Mariska*, *Kérészy Emma* s *Színei Mariska* úrhölgynek s ama 20 ifjúnak, kiknek szíves közreműködése folytán, Társulatunk évkönyveit egy szép lappal, pénztárunkat pedig több mint 150 forinttal gazdagíthattuk.

Ime mélyen tisztelt Társulat, visszaidéztük emlékeztünkbe kedves Együletünknek ez évi munkásságát, a mely eredménytelennek, dicstelennek nem mondható annyival inkább, mert ez év folyamán is 37 pályaművet írtak meg s adtak pályázatra, s 62 költeményt nyújtottak be a titkári hivatalhoz; s talán elmondhatjuk, hogy nem vagyunk egészen méltatlan epigonjai azoknak a dicső ősöknek, a kiknek lelkesedése megalkotta a „*Pataki Ifjúsági Együletet*.”

Mielőtt azonban befejezném jelentésemet, engedje meg a tisztelt Társulat, hogy a szellemi előrehaladás méltatásához ide csatoljam a társulati tagok megnyugtására, biztos vagyoni állásunk kimutatását, melyet a következőkben van szerencsém ide igtatni:

Pénztári maradvány	29 frt 52 kr.
Forgótőke	703 frt 26 kr.
Vay-alap	325 frt 33 kr.
Prófét-alap a főiskolánál	200 frt — kr.
Ragályi-alap	181 frt 52 kr.
Katinszky-alap	129 frt 50 kr.
Két banki részvény	170 frt — kr.
Kötelezvényen	30 frt — kr.
Az ifjúságnál számolás alatt	38 frt 25 kr.
Fáy-alap	25 frt 33 kr.
2 drb. arany megajánlva	10 frt — kr.

Összesen: 1847 frt 71 kr.

Tavalyi vagyoni állás . . . . . 1832 frt 16 kr.

Idei vagyoni gyarapodás . . . . . 15 frt 55 kr.

Vagyoni állapotunk tehát teljesen megnyugtató. Habár nem nagy is, mindenesetre elég alap arra nézve, hogy Társulatunk fennállását okszerű gazdálkodással még sok időre biztosítsa. A csekély gyarapodás az „Ifjúsági Közlöny“-re és pályadíjakra hozott nagy áldozatokban leli magyarázatát.

Ezek után tisztelt Társulat úgy vélem, semmi oly lényeges nincs hátra a mit kihagytam volna jelentésemből, mely mint alapon a titkári napló és a jegyzőkönyv ez idei lapjain nyugszik. Nyugodtan vonhatjuk be azon vitorlákat, melyet a szépműegylet emelt a mi számunkra, örömtelt szívvel bocsáthatjuk le két hónapra annyi sok viharos megpróbáltatás után a horgonyokat, a megelégedés érzetével vonhatjuk be egy kis időre nagyon szeretett Társulatunk hajójának árboczáról ama zászlót, mely a mai napon immár 60. esztendeje, hogy ott leng büszkén és szabadon, melyen immár 60. esztendeje van felírva ragyogó betűkkel az izgatató, a munkára ösztönző jelszó: *haladás*:

S most, midőn bezárom jelentésemet, úgy teszek, mint a napszálltakor napkelet felé forduló arab s hálát adok ajkam rebegésével a mi jó istenünknek a lelkesedés lelkeért, melylyel eltöltött; az erő lelkeért, melylyel felemelt; a kitartás lelkeért, melylyel megszentelt bennünket az elmúlt iskolai évben, a Magyar Irodalmi Önképző-Társulat 60. esztendejében is s szívem legtisztább érzésével kívánom, hogy azok az eltávozó tagtársak, a kiknek Társulatunk napja már örökre aláhanyatlott, tartsák meg ezt a kedves egyesületet jó emlékezetükben, gondoljanak vissza reá az életben olyan hálás érzelmekkel, mint a kis madárka arra a puha fészekre, a hol szárnya kezdett tollasodni. Lelkem legőszintébb érzésével kívánom továbbá, hogy azok a tagtársaink, a kiket Társulatunk 61-ik napfelkelte még e tiszteletes vén falak között talál, teljenek be újra meg újra a lelkesedés és a munkaszeretet lelkevel, legyenek továbbra is az itt fellángolt idealizmusnak és hazafiúi lelkesedésnek mindenha érdemes és hű letéteményesei s ha pirkadni fog az a 61-ik hajnal Társulatunk egén, bontsák ki és lobogtassák magasan azt a régi, dicső zászlót, s lángbetűkkel írják reá ismét a büszke jelszót: *haladás*!

Isten velünk!

Juhász László,
titkár.

Az én meggyőződése, az én hitvallásom, az én életelvem szerint ennek az életnek a célja a boldogság. S midőn Sokratest követve ezen tételt felállítom, nem vagyok sem a chiliasmus hívője, kik a világ végét napról-napra várva dorbézolással igyekeztek boldoggá tenni rövidnek ígérkező életüket; sem sadduceus nem vagyok, kiknek életcéljuk a jól és vigan élés vala; sem communista, sem socialista nem vagyok, kik a vagyonközösségben, a legpedánsabb értelemben vett testvériségben találták az élet célját; hanem — mivel az életnek rám nézve a leggyakrabban kedvezőtlen változásai arra tanítottak, hogy csak a szellemekben és anyagiakban mértékletes férfiu, s csak az, ki teljes resignációval éli napjait, — lehet boldog — vagyok e tekintetben a Confutius követője s azt mondom hogy csak a becsületes, csak a munkás, csak a mértékletes s lemondani tudó ember lehet vallásos, csak a vallásos ember lehet megelégedett, csak a megelégedett ember lehet boldog s ismételtelen kijelentem, szó szerint hiszem és vallom azt, hogy az életnek bajjal járható lépcsőin ily emelkedett fokra jutásnál magasabb törekvése már nem lehet az embernek.

Ötven év a római katolikus egyházban.

Irtá: Chiniquy Károly, fordította Kévész Mihály. II k. 1892. Ára 1° frt.

Karcagon, Szödi S. kiadásában jelent meg ez a rendkívüli hatású könyv, mely az 1889-ben megjelent: „A pap, a nő és a gyóntató-szék” című műnek mintegy folytatását képezi, s Amerikában eddig 45 kiadást ért. E munkában szerző, megrázó történetekben, meggyőző erővel azon tapasztalatokat tárja az olvasó elé, melyeket mint ifjú pap szerzett a r. kath. egyházban. Lerajzolja az olvasó előtt a r. kath. egyház egész papi szervezését, annak minden fogyatkozásaival. Élénk egymásutánban festi a papok szolgálai engedelmisségét a felsőbbség iránt, mely úgy anyagi, mint szellemi téren egyaránt nyilvánul; keseregve említi az egyéni szabad véleménynyilvánításnak elnyomását; felháborodottan lobbantja a r. kath. papság szemére a bibliában való járatlanságukat; a tiszta evangélium megvetését és az abban foglalt s a szívekbe írott erkölcsi törvényekkel merő ellentétben álló hivatalos egyház végzéseket, rendeleteket a papokra való erőszakolását. Felemlíti a „gyóntató-szék undokságait,” úgy tüntetvén fel azt, mint a mely „végromlás iskolája úgy a papokra, mint a bűnbánó nőkre nézve.” Olvasva az evangéliumot s gondolkozva vallása boldogító volta felett, úgy találta, hogy az inkább az érzékekre, mint a vallásos érzelmekre hat. Olvasók, búcsúk, érmek, ereklyék, vállruhák, szentelt víz, kereszt-vetés, Mária segítségül hívása, fülbegyónás, feloldozás mind csak a szemet, az érzékeket gyönyörködtető valamik, de melyek a vallásos kedély, a szív és lélek kielégítésére elégtelenek. Mind-ezen rendellenességek annyira felháborítják az író, hogy önkénytelenül sóhajt fel: „Valóban mind bizonyosabbá lett előttem, hogy Krisztus a mi vallásunkban olyan lett, mint egy homokhegyben elveszett drága gyöngy szem (99 l.).

A fiatal papot, ki kecsegtető reményekkel lép a világra, mennyi csalódás éri, mily sok szép reménye omlik össze, mint kártyavár. Kimegy az életbe azzal a reménnyel, hogy a papság körében mindenütt vallásosságot, Istennek tetsző, kegyes életet fog látni; s íme a legelső lépésnél léhasággal, csalárdsággal, bűnös henyességgel találkozik. Lehetetlen, hogy meg ne rendüljön hite az első nap, midőn főnöke azzal vigasztalja a papság általános romlottsága felett kesergőt, hogy ha a középkor istentelen és hitetlen, házasságtörő és gyilkoló s általában kiesapongó, erkölcstelen főpapjai és pápai alatt össze nem omlott az anyaszentegyház régi épülete: bizonyára nem vehetnek diadalmat azon még a pokol kapui sem, bár mily nagy legyen is a papság bűne.

Ez első eset után jött a többi, melyek mind közelebb-közelebb hozták őt evangéliumi alapon álló prot. egyházunkhoz. De hosszú idő kellett ahhoz, hogy összedüljön lelkében azon tévelygések, babonák és csalárdságok vára, melyeket ott Róma állított fel.

Világos tollal ecseteli, mint törli ki Róma papjai lelkéből azt a törekvést, hogy az evangéliumban kereszthessék a tiszta igazságot, s mint kényszerít egyeseket, kik az evangéliumot, a helyes úton gondolkozó és szabályai szerint próbálják magyarázni, hogy véleményüket az egyházi atyák, ezen bölcs és szent férfiaknak, hazug magyarázataival szemben feladják.

A XXV—XXVI. fejezetekben, az u. n. „Krisztus testével és vérével való szentségtörő üzérkedésről” beszélve, leplezetlenül mutatja fel a misével való lelkiismeretlen üzérkedést s ezzel kapcsolatban a róm. kath.

hívek határtalan zsarolását. Bátor kézzel rántja félre a leplet, mely mögött a papok a hívek megcsalására folytatják ördögi munkájukat.

A XXVII. fejezetben az ostyáról s *illetve az ostya-istenről* szól, s mintegy folytatja az itt elejtett tárgyat a XXXVI. fejezetben, hol érdekes esetet beszél el. Ugyanis egy alkalommal Chiniquy atya templomában Daule atya misézett, ki vak volt. Miután az ostyát megszentelte, mozdulatlanul, fejét lehajtva imádkozott pár percig s midőn az ostyáért, Jézus Krisztus valóságos testéért és véréért nyúlt, rémülve vette észre, hogy az eltűnt. Később kitűnt, hogy azt a jó pater buzgó imádkozása alatt megették az oltár alatt lévő patkányok. Chiniquy, midőn Daule atya e felett jajveszékelt s vigasztalására mitsem hajtott, végre türelmetlenül így szólt: „Mint hogy ön előre nem láthatta, és így meg sem akadályozhatta azon szerencsétlenséget, tehát arra sincs oka, hogy így kétségbeessék. Itt bűnről nem lehet szó. Ha itt van valakinek oka határtalan bánkódásra és sirásra a történetek miatt az egyedül a Krisztus lehet. Mert ő előre látta, hogy mi fog történni, és ő azt meggátolhatta volna. Ez az eset nem tőlünk függő erkölcsi beszámítás alá jöhető tény, mert hiszen ez ép olyan kevésbé függött tőlünk, mint a napfoltok. A ki ezen tényért egyedül számadásra vonható, az a mi Istenünk! Most ismételve mondom, hogy ő láthatta azt előre s ő gátolhatta volna meg. És hogy megértessem önnel magamat, azt mondom, hogy ha én mindenható Isten volnék, és egy nyomorult patkány megakarna enni, halállal sújtanám, mielőtt hozzám érne!

Ezen sorokból láthatják olvasóim — folytatja írónk — hogy azon papi hatalmában való szilárd hitem, hogy az ostyát Istenre változtathatom, egészen eltűnt. Ez órában világos volt előttem, hogy az átlényegülés tana a legszörnyűsebb csalárdság. Józan eszem pedig mennydörgő hangon így szólt hozzám: „Ne maradj tovább azon Isten papja, kit te magad készítesz naponként és a kit a patkányok is megehetnek.

Daule Atya megértette, hogy azon Istenben való hitem, kit ő az nap reggel teremtett, teljesen megrendült... s midőn a bűnbánat könyei közt ott térdeltem Daule atya előtt a gyóntatószékben, megvallva azon nagy bűnömöt, hogy egy perczig kételkedtem a papoknak azon hatalmában, hogy az ostyát Istenre változtathatják.

Az öreg pap bűnömöt megbocsátotta, penitencziatartásul pedig azt szabta rám, hogy az által azon nap reggelén teremtett Isten szomorú sorsáról ne szóljak soha egy szót se, mert mint mondá: „Ez lerombolná a legőszintébb r. katolikusok hitét is.” Egy perczre vonakodtam elhinni, hogy ember teremthetne ostyából Isten és úgy gondolkodtam, hogy azon egyháznak, mely patkányok által megevett Istent imád, bálványimádó egyháznak kell lenni!

Mit következtethetünk ebből? Azt, hogy Chiniquy-hez hasonlóan lehet száz meg száz pap, kiknek keblében hasonló kétely támadt az ostya-Istent illetőleg; de alig akad az ilyenek közt olyan, ki a szent és bölcs egyh. atyák, a csálhatatlan és szent pápák és a szent zsinatok határozataiba könnyű lélekkel bele ne nyugodnék; azzal nyugtatván meg lelkiismeretét, hogy azok jobban tudták, mint én, s mert ők mondják, bizonyára szent és csálhatatlan az.

A coelibatusról, valamint a többi intézményekről is szintén kicsinylően szól. A pap nőtlenégi esküje —

* A következő részlet szóról-szóra van idézve a 145—147. lapokról.

mondja ő — úgy tűnt fel szemeim előtt, mint egy szégyenletes álarcz, mely csak arra való, hogy elrejtse azt a romlottságot, mely a hajdankori pogányság legzüllöttebb korában is ösmeretlen vala (174. l.).

A csudákat, ereklyéket a „tudatlan és elvakított nép nevetséges és lealacsonyító babonáinak s „a nép elé tált ügyes csalásoknak” tartá.

A mértékletességi egyletek felállítását, mint prot. intézményt, már mint fiatal r. kath. lelkész is melegen pártolta.

Általában az igaz vallásosságot tartja a társadalom fennállhatóságának nélkülözhetetlen tényezőjéül; „az atheismus — mondja ő — elseperné az Isten iránti szeretetet és a halál utáni büntetéstől való félelmet.”

A mű mindenre kiterjeszkedik. Megismerhetjük az egyház szervezetén kívül, belőle írója fennkölt szellemét, nemes szívét, hajthatatlan jellemét. Szigorú, de igazságos kritikát hallunk minden, a r. kath. egyház szervezetét illető fogyatkozásokról.

Gyenge a kép, melyet e rendkívüli munkáról festenem sikerült; de legyen mentségemre, hogy kevés a hely lapunkban arra, hogy e nagy tért felölelő művet minden oldalról ismertethessem.

Szeretettel foglalkoztam e tárggyal s meg van az az örömem, hogy megtanultam e műből erősnek lenni azon a pályán, melyet választottam; új erőt merítettem belőle a küzdelemre, mely az élet nagy harcában reánk, a jövő prot. papságára vár. Megtanultam mindenek felett még jobban, még odaadóbban becsülni, az evangéliumot s annak tiszta igazságait s épen ez az, a miért bátran merem ajánlani mindenkinek e munkát.

A mű terjedelme 176 l. 8°-ad rétb. Ára 1 frt.

Buvár.

TÁRCZA.

Jön a farsang.

*Jön a farsang vagy már itt is van tán,
Férjhez megyen, férjhez megyen a lány;
Férjhez megyen, hogy ha kérik, adják,
Ha nem adják, ha nem kérik
Akkor otthon hagyják.*

*Lányok, lányok tulipiros lányok!
Bokorugrós legyen a szoknyátok!
Bokorugrós selyemmel kivarrva:
Mert a legény, a sok legény
Csak az ily lányt kapja.*

*Egyet mondok, kettő lesz belőle,
A kinek nincs igaz szeretője:
Adja szívét szívemért cserébe,
Isten bizony farsang végén
Összekelek vele.*

Mihályi Lajos.

Megy a farsang.

(Viszhang.)

*Megy a farsang, vagy már el is ment tán,
Itthon maradt, itthon maradt a lány,
Itthon maradt, nem kérték, nem adták,
Itt nem kérték, ott nem adták
Tehát otthon hagyták.*

*Lányok, lányok tulipiros lányok!
Legyen teli, pénzzel a tárczátok
Legyen teli százassal megrakva,
Mert a legény, a sok legény
Csak az ily lányt kapja.*

*Kettőt mondok, legyen egy belőle,
A kinek nincs igaz szeretője,
Tegyen meg a lutrin egy pár számot,
Ha megnyeri bizton tarthat
Vőlegényre számot.*

Réthy Andor.

A kosár.

— Lobedancz novellája. —

(Vége.)

Délután, amíg a kis fiú aludt, leült melé s hosszas olvasott a bibliából, aztán felállt, a lakószobába ment és sokáig mélyen elmerülve állt a puskák előtt. Arra az időre gondolt, mikor még fiúnak nézték s az is volt; óh vajha megtanulta volna akkor, hogyan kell a puskát kilőni, vagy a gyilkos golyót a csőből kivonni. De most már leány volt s nem merte meg sem érinteni ezeket a veszélyes szerszámokat. Egyik óra a másik után telt el s az alkonyuló nap régen lesiklott Leny szülőszigete mögött a végtelen tengerbe, a madarak pihenni tértek, néma csönd uralkodott. erdőn, mezőn. Ismét eltelt néhány óra. Jensen Keresztély még nem tért ily későn haza, gyűlölte a korcsmai életet s szerette a családiasságot. Leny be akarta várni jöttét, nem akart ágyba menni, mert tudni óhajtotta, vidáman jön-e vissza: akkor a koczká eldobott s ő boldog vőlegény. Boldog? Természetesen! Mért nem? A menyasszony szép és gazdag, tekintélyes házból való s minthogy Máriának hívták, lakni kellett benne valaminek Jézus anyjának lelkéből. Ha sötét arcczal jó vissza, úgy is el van vetve a koczka, hanem akkor baj történhetik, mert Jensen Keresztélynek sok ellensége s irigye volt, minthogy nem szeretett az emberekkel nagyon leereszkedni s ezért büszkének s kevélynek tartották.

— Talán az is, de az ilyen emberek rettentők szoktak lenni haragjokban.

A mint ezt elgondolta, a kutyák rögtön ugatni kezdtek s egy kocsi gördült be az udvarba. Ő neki kellett lennie, mert idegen látogatás már későn lett volna. Leny uralkodni akart magán, a mi végre sikerült is. Nyugodtabb lőn, gyertyát vőn kezébe, elébe ment gazdájának, hogy világítson neki szobájába. De midőn meglátta, elrémült. Arcza vörös és pöffedt volt; annyit ivott a menyeyit nem szokott. A mellett zavartnak látszott s láthatólag kerülte Leny tekintetét.

Nehezen forgó nyelvvel kérdezte:

— Minden rendben van?

— Igen uram, válaszolt Leny reszketve.

— Feküdjél le Leny, add ide a világot! Leny odanyújtotta; Jensen egy darabig hiába tapogatott utána s mi előtt a leány még eltávozhatott volna, így szólott:

— Ez éjjel jól vigyázz. Én nem tudok, mert igen el vagyok törődve s mélyen fogok aludni. Jó éjszakát Leny!

— Jó éjszakát, uram! Isten áldja meg!

Még olykor-olykor lehetett a házban egy-egy zörejt hallani; a szolgák dolgukat végezni jártak a padon, a szerszámokat s egyebeket helyre rakták. Az öreg Dorrottya még néhány csészével s tányérral zörgött a konyhába, aztán hallani lehetett, a mint papucsban kamrájába csoszog. Végre minden elcsöndesült, a néha-néha csa-

holni kezdő kutyák is pihenni tértek. Ember és állat a nyugalmat látszott élvezni s bár merre tekintett, mindeütt az éj hallgatag sötétével találkozott.

Egyedül Leny volt még ébren. Lefeküdt ugyan, de nem akart álom jönni szemére. Arcza lángolt, vére lázasan keringett.

Nem maradhatott az ágyban, felkelt s az ablakhoz ült, mely előtt egy fa ágai kísértetiesen mozogtak a szében. Néha még az ablaktáblát is megkoppantották s ekkor úgy tűnt fel, mintha valami kísértet keze látszanék.

Leny nem tudott megszabadulni bortól felhevült gazdája képétől. Mindig maga előtt képzelte s úgy tetszett neki, mintha könyeznie kellene miatta. Most már gyűlölte azt a Müller Máriát, ki őt előbb magához édesgette, aztán a bűn karjaiba dobta. Jensen bizonyára ártatlan volt, szeretete azt a leányt s most látta, hogy reménye csalódás volt.

S így mennyire megbocsátható, hogy a borban keresett vigasztalást. Ez nem volt gyöngeség. Az ő ura nem gyöngé báb, talán mindössze botlás, mely a legjobbal is megtörténhetik. Ezer mentséget talált javára s arra gondolt, hogy szegény elhunyt atyja egyszer azt mondá neki:

— Rosz asszony a legjobb férfit is elronthatja, jó még a könnyelműt s gyöngét is megjavíthatja. De hisz akkor jó, hogy Müller Máriát meg nem kapta, a részegség pedig valószínűleg nem fog ismétlődni.

Igy ült és tündökölt, midőn hirtelen künn az ablak előtt lassú lépteket s aztán halk suttogást hallott. Mi az? Tolvajok lennének! Ugy ült ott, mintha oda szegezték volna, mozdulni, de még kiáltani sem tudott; a félelem egészen megzsibbasztotta tagjait. Végre összeszedte magát, lassan kihajol az ablakon s mintegy husz lépésnyire valami tárgyat lát, mely a föld színéről egész a ház gerinczéig ér.

Csak lassan ismeri föl. Való ez, vagy csalódás? Nem, ez bizonyára a hosszú tűzoltó létra, de hiszen sehol sem ég. Hah, most már tudja: gonosz suhanczok gúnyt akarnak űzni urából s kosarat akarnak háza kéményére helyezni. Gyorsan föl kell őt keltenie; de még sem, mert a legelsőt, a kit ér, agyon lövi s akkor örökre gyilkos marad. De mit tegyen. Igen, igen ez jó lesz. Ő maga föl fog mászni a létrán, hiszen úgy is ért hozzá. Atyja hajójában, mint kis leány gyakran küszött föl az árbocz legtetetejére az ingó kötélhágcsón. Most ismét gyermek, félig bátor matrózfiú. Ha a kosarat reggelig eltávolítja, senki sem fogja meglátni s a terv megfúszik. Ura semmit sem tud meg, vagy ha igen, még ő gúnyolhatja ki amaszokat.

Gyorsan ki ugrik az ablakon, odasiet a létrához s úgy rémlik előtte, mintha két férfi alak gyorsan a sűrűbe húzódnék. Nem fél tőlük, félig olyanok azok, mint a tolvajok. A roszt lelkiismeret gyávévá tesz.

A kéményen meglátja a nagy kosarat, le akarja emelni, de fáradsága haszontalan valósággal oda van ragasztva. Az izzadság egész patakban folyik végig arczán, de mind hiába s nincs elég ereje. De nagy ég, mily borzasztó! Látja, hogy a létrát elhúzzák s ő fogoly a háztetőn, nem mehet sem előre sem hátra.

A roszt emberek valószínűleg zajt ütöttek, mert a ház megélenkül s erős világosság vetődik a sötét bokrokra. A kutyák ugatnak, lármáznak s el akarnak szabadulni. Leny mind ezt hallja s nem tudja, mi tevő legyen? Ekkor fölnyílik az oldalajtó, egy ember jó ki magas férfi alak, az ő gazdája. Ki veszi teste körvonalaait a fénylő gyertyavilágban, puska van kezében. Ha a

kéményén meglátja, azt hiszi, hogy az van ott, ki a kosarat föltette, lő s gyilkossá lesz. Még roszbab, ha megtudja, hogy róla akarta ezt a csúfságot elhárítani, azért mászott a tetőre. Sohasem érezte magát ennyire nőnek, mint e pillanatban, mikor ily nőietlen vállalatot kapják. Mit fog gondolni felőle? Mért akart ő ily áldozatot hozni? Nem azt kell hinnie, hogy jobban szereti, mintsem egy alázatos szolgálhoz illenék?

Jensen Keresztély már arczához illeszti fegyverét. De aztán meggondolja magát, eszébe jut, hogy tegnap sokat ivott s mámore még nem foszlott szét egészen, különben hogy nézhetne ki úgy az a suhancz odafön, mintha leány volna? Először meg akarja kérdezni s feleletet kíván, tudni akarja, ki az s a ficzkónak magának kell levennie a kosarat.

— Ki vagy ott fönn? — kiált, — felelj, vagy lövök!

Leny egész testében reszket, de érzi, hogy föl kell magát fedeznie, inkább tűri a szégyent a megvetés szégyenét, — mert hisz ura gondolhatja, hogy ily áldozatra csak mély szerelem képes, — mintsem gyilkossá legyen.

— Kegyelmet uram! én vagyok! suttogja inkább, mint mondja. De Jensen mégis meghallja; Leny hangja még sohasem tűnt fel így neki, minden csontját átjárja. Ő maga is elgondolja, hogy mily örvény szélén állt, de hála Istennek! még nem történt szerencsétlenség.

— Valóban, te vagy az Leny? S aztán mit csinálsz te ott fenn?

— A kosarat akartam levennie, melyet gonosz ficzkók kéményére tettek és pedig előbb mint meglátná s bosszankodhatnék rajta.

— Ezt tetted értem Leny? Hogy viszonzzam én ezt neked?

— Legyen szíves idehozni a létrát, hogy le mehessek; úgy hiszem, ott lenn, a ház oldalához van támasztva.

Jensen úgy is tett, a fedélhez támasztá s egy perc alatt fönn volt. Az ő erejének sikerült eltávolítani a kosarat, mely most legurult a fedelen.

— Fond át nyakamat karjaiddal s úgy majd leviszlek. S már nagyon ideje volt, mert ájuláshoz vala közel.

A mint urát tiszteletteljesen körülkarolta, hirtelen úgy érezte, hogy ez ajkait az ő ajkaira nyomja s valamit suttogott fülébe, mely inkább megpirítá, mint elijeszté.

Midőn Leny a lakószobába lépett, már együtt találta Dorottyával az egész cselédséget. Egymástól tudakolták a történeteket, minthogy az úr is, Leny is eltűnt a házból.

Keresztély Leny kezén fogva lépett közéjük.

Gyujsatok meg minden világot szólt vidáman, te Dorotya, főzz vizet s igyunk egy pohár puncsot, koczsintatok velem mindnyájan, menyasszonyom, Leny egészségére.

S röviden elbeszélte a történeteket. Leny úgy érezte magát, mintha valami nagy bűnös volna, alig merte szemét fölemelni. Midőn azonban mindannyian kezét nyujtottak s szerencsét kívántak neki, visszanyerte bátorságát, felvette a gyermeket a bölcsőből s mintegy oltalmúl tartva karjai között, így szólott:

Ugy-e nem haragusztok, ha a gyermeknek jó anyja s az atyának hűséges szolgálója maradok? Tudom, hogy ez minden, a mit kívánhatok s megérdemlek!...

Fordította: Veterán.

Erdőben.

Távol a nagy világ zajától,
Kies erdő az otthonom,
Szívem hő vágya teljesült be.
Üdvöz légy édes új lakom!

Mily jó itt lenni, megpihenni
Annyi sok hánykódás után,
Most érzem csak, hogy milyen győgyir,
A lélekre e szent magány...

Eddig csak sejttem azt az érzést,
A mit mostan már érezek:
— A megnyugvást, a boldogságot,
A mely betölti lelkemet.

Czudar rágalmazás, gonoszság
Galád nyelve nem ér ide,
Minden salak száműzve innen:
Az emberek szíveibe!

Álmomból víg dal költ fel engem,
S álomra is az szenderít,
Imádkozni, meg énekelni:
Pacsirta, fülemile tanít.

Szent templom e hely minden része,
Oltár benne minden berek.
Érzem, hogy itt Isten jelen van,
Az kelti szárnyra lelkemet.

Hazugság az, a mit tanítottok,
Hogy Isten mindenütt jelen,
Megromlott légből közületek
Rég eljött — és itt megjelen.

Itten nincs ember, nincsen gazság,
Szentség, magasztosság van itt,
Madárdalból, a napsugárból,
Remény sugárzik és a hit.

Távol a nagy világ zajától,
Kies erdő az otthonom,
Szívem hő vágya teljesült be,
Üdvöz légy édes új lakom!

Ifj. Kiss Rezső.

Műkedvelői előadás.

1.

Mint lapunkban jeleztük, május hó 25-én, este, a városi nagyvendéglő udvarán alakított színpadon, a sárospataki hölgyek és tanulók soraiból alakított műkedvelő társulat, három vígjáték előadásával gyönyörködtette a Sárospatak és vidékének műpártoló közönségét. Előre is kinyilvánítjuk, hogy az előadás minden várakozáson felül sikerült, az összes szereplő tagok, még azok is, a kik csak kis szerepet töltöttek be, valódi ambícióval, törekvéssel alakítottak, ennek tulajdonítható be az estnek amaz impozáns sikere, melyet a Magyar Irodalmi Önképző-Társulat, mely a darabok előadásait proponálta és rendezte, csaknem páratlanul precedens nélkül jegyezhetett be aná-

leseibe. Az illuzió emelésére szolgáltak a hölgyeknek szebbnél-szebb öltözetei, a kijavított díszletek, a tömött nehéz, kopogást szüntető szőnyegek s a kívánni valót nem hagyó maszkirozás. Az egyes szereplők, mint mondtuk, pompásan állták meg helyüket s a nyilvános elismerés nagyon megilleti különösen azokat, kiknek a nagyobb szerepek fizikai és pszichológiai nehézségeivel kellett megküzdeni. A hölgyek mindenikének csak gratulációnkat fejezhetjük ki. *Inczédy Etelka* k. a. „*A bálykirálynő*“ mamája Natália, valódi rátermettséggel adta a nagyra-vágyó, férjét papucs alatt tartó, leányának táncosokat kerítő asszonyt, kitűnő hanghordozásával, fesztelenségével, elegáns megjelenésével, igazán kiérdemelte a tapsok ama viharát, mely a függöny legördültével oly zajosan tört ki. *Kérészy Emma* k. a. a bálkirálynő igen jó duzzogó kis leány volt.

Abaházy Erzsike k. a. (*Lady Friendly*), *Both Zsuzsika* k. a. (*Frendly Dinah*), *Katona Mariska* k. a. (*Staitlace Philippa*), kik *A szégyenlős* környezetét képezték, apró szerepükben kitűnőek, ügyesek voltak, különösen *Both Zsuzsika* k. a. azon jelenetben, midőn a szégyenlős, szerelmes *Blushington* úrral egyedül marad, igen kedves vala. Leghálásabb női szerep volt azonban a *Virágfakadás* *Kovács Péternéje*, szerelmes leánykája, *Zsuzsi cselédje*, kiket *Szinyei Mariska*, *Katona Mariska* és *Both Zsuzsika* kisasszonyok személyesítették. Előbbi a föltétlen monarchia, az obstrukciót nem tűrő papucs-kormány birtokosa, humoros szerepét a legfinnyásabb műgényt is kielégítőleg aknáztá ki. *Katona Mariska* k. a. kedvesen csengő, lírai hangjával, édes szentimentalizmusával oly elragadóan adta a szerelmes leánykát, hogy nyílt színen is többször megtapsolták. Ugyanezzel dicsekedhetünk akkor is, mikor *Both Zsuzsika* k. a. ici-pici cseléd szerepéről emlékezünk meg, ki gyönyörű szép bokorugrós szoknyában, rég nem látott magyar pruslikban kukkantgatott be a színpadra, s édes alkalmatlankodásáért minden megjelenése után zajos tapsokat aratott.

A férfi szereplők közül föltétlen elismerés illeti *Sovány Dezső* (*Belizár*), *Eperjessy Lajos* (*Szabó Elemér*), *Kérészy Árpád* (*Kereszty Ábris*), *Szeremley Gyula* (*Blushington*), *Philipp Alfréd* (*Gyp*), *Bajusz József* (*Kovács Péter*) urakat. *Sovány Dezső* komikus szavalatai által szerzett régi jó hírnevéhez méltóan adta a 600 frt ára petrezselymet vevő öreg urat. *Eperjessy Lajos*, oly kitűnő színpadi routinnal, oly művészi alakítással játszotta a szerelmében megsértett férfit, hogy egy jellemszínésznek is becsületére válnék, s csak sajnálnunk lehet, hogy az előadott darabok vígjátéki volta miatt drámaibb szerepet nem kaphatott, mert jelen szerepléséből ítélve, az effélékben határozott talentoma van. *Kérészy Árpád* „blazirtsága magaslátának tetőpontján“ a szó teljes értelmében excellált. *Szeremley Gyula*, a legterhesebb férfiszerepek egyikének megszemélyesítője, zajos sikert ért el, nagy rátermettséggel, óriási tanulmánynyal való előadásával. *Philipp Alfréd*, kinek nyilvános szereplése ezen este kezdődött, méltó kezdettel indult. Igen kitűnő *Gyp* volt. *Bajusz József*, a papucs alatt görnyedező, később rebellis hajlamai miatt kitörő *Kovács Péter* humoros szerepében egyike volt a legjobb műkedvelőknek. Fáradtságáért, szép rutinosságáért frenetikus tapsokkal jutalmaztatott. A kisebb szerepek személyesítői és ábrázolói *Koch Ödön* (*Jean*), *Oláh István* (*Fodor Thasziló*), *Nemes Sándor*, *Peterdy Károly* (*uracsok*), *Mikecz István* (*szerelmes mosolygós Laci*), *Kérchy Péter* (*Friendly Tamás báró*) *Kalassay Sándor* (*Frank*), *Tóth Béla* (*Doktor Starch*), *Szilva István* (*Evans*), *Janka Károly* (*John*), *Gérecz Géza* (*Nich*), *Abaházy Lajos* és *Szentmártony Dániel* urak is megmutatták, hogy egy összevágó játékhöz nemcsak jó szereplők, hanem jó mellékalakok

is kellene és kis szerepüknek jól való betöltésével nagyban hozzájárultak az est sikeréhez. Nem mulaszthatjuk el köszönetünket kifejezni Borsos István és Deme Kálmán uraknak, kik a terhes és hálátlan sugói szerepre vállalkoztak. Az ő ebbeli tehetségüknek valamikor a kollokváló kollegák nagy hasznát vehetik.

Hiányos lenne azonban referádánk, ha az előadás éltető lelkéről, a kinek neve nem volt ugyan kinyomva a színlapra, de a kinek rendező kezét, áldásos munkásságát mindenütt ott látjuk, hol a közügyről, az ifjúság érdekeiről van szó, az előadásnak legfőbb szereplőjéről *Bartha Béla* dr. jogtanárról nem emlékeznénk meg. Az előadás morális és reális sikere kiválóan az ő fáradozatlan, akadályt nem ismerő, áldozatrakész ügybuzgalmának gyümölcse. Áldozatrakész önzetlen buzgóságának argumentálására elég legyen felhoznunk egyik nála vizitáló tanártársának azon nyilatkozatát, melyet, (fényes bútorainak nagy részét odaadván a színpadra), felforgatott szobákat látva mondott: „Kolléga úr! Talán licitáció volt itt?” E kérdés jobban dicsőíti őt, mint akár egy jambusokba tört dicsériáda. Egyedül az ő érdeme, hogy az Önképző-Társulatnak 150 ft tiszta jövedelme volt az előadásból.

II.

A „Virágfakadás” költői részleteitől áthatott közönség egy része, mely tapsokkal jutalmazta a műkedvelőket, a színpadon a fényesen díszített városháza termébe vonult, hogy kedélyes mulatsággal fejezze be a megkezdett mulatságot. Hogy is maradhatna el a táncmulatság akkor, mikor még a színpadon is „Bákirálynőt” játszanak a műkedvelők?! Határtalan méltánytalanság volna ez a szereplő úrhölgyekkel s a tánczra mindig kész hölgykoszorúval szemben. És még egy kis önzés hozzá, magunknak is jól esett bizony a sok fáradság után „zene mellett, jó bor mellett” szerezni újabb kedves fáradságot.

Hiszen nem halt még ki a vér a mi ereinkből! Az ifjúság ma is csak olyan, mint volt az előtt a „boldogabb időben”

Szól a zene. A párok nyil sebesen repülnek tova. Tűz ég a szemekben; a hajnal pírja ragyog az arcokon; s fel-fel hangzik a jókedvű kiáltás: „Soh' se halunk meg!” Soha... Soha... S kérdik t. hölgyeim, ki a legelső itt is, ki az, a ki oly fáradhatatlan?! Senki más, mint a ki lelke volt az egész előadásnak, ki nélkül csak gyenge kísérlet lett volna a mi előadásunk, a szeretve tisztelt tanár-elnök úr az, a kinek példája gyújt, jó kedve lelkesít...

Hogy ne volna az az ifjúság ma is méltó régi nevére, melynek ilyen vezetői vannak?!

Repülnek a percek; már a pirkadó hajnal mosolyog a láthatáron; a gyertyák egészen leégnek; a jó kedv még mindig tart, a szemekre nem nehezedik az álom angyalának szárnya.

Ki is tudna innen könnyen megválni? Senki! Annyi-
val kevésbbé én, a kinek az a szerencse jutott osztályrészemül, hogy bokrába fűzzem a virágokat, kik táncztermünket benépesíték, s nevöket én örökítem meg lapunk hasábjain, kedves emlékeül egy jól eltöltött éjszakának... Elő tehát a piros könyvet! Kertészkedjünk! Virágaim, kikből a virágkiállítást rendezem: Abaházy Erzsike, Abaházy Irma és Margit (Ó-Liszka,) Básty Boriska (P.-Hangács,) Batta Irma (L.-Bénye,) Bella Elma (Parnó,) Bencsik Iza (K.-Helmecz,) Both Zsuzsika, Haury Etelka, Inczedy Etelka, Kapitány Bella, Katona Mariska, Kérészy Gizella (T.-Nána,) Kérészy Emma, Kovács Mariska (Gálszécs,) Maklár Margitka, Meczner Anna (Rad,) Mikecz Erzsike (Kemece,) Oravec Juliska (Parnó,) Pozsgay Aranka (Ó-Liszka,) Radácsi Erzsike, Ringelhann Margit (Tokaj),

Ruda Tinike, Szabó Emma (O.-Liszka,) Szabó Irén (T.-Kerecsen,) Szinyei Boriska és Mariska, Szunyoghy Vilma, Vass Gizella,

Urnők: Abaházy Józsefné (Liszka,) Abaházy Istvánné, Batta Lajosné (L.-Bénye,) Both Istvánné, Both Józsefné, Czinke Istvánné (Erdőbénye,) Kapitány Jánosné, Kérészy Istvánné, Kovács Sámuelné (Gálszécs,) Maklár Miklósné, Meczner Béláné (Rad,) Nemes Ferenczné, Oravec Pálné (Parnó,) Pozsgay Miklósné (O.-Liszka,) Radácsi Györgyné, Ruda Lajosné, Szabó Istvánné (O.-Liszka,) Szabó Pálné (T.-Kerecsen,) Szinyei Gerzsonné, Steinfeld Jenőné, Szunyoghy Jánosné.

Viszont látásra!

III.

Nyilvános jelentés és nyugta a műkedvelői előadásról. A főiskolai Irodalmi Önképző-Társulat május hó 25-én rendezett műkedvelői színi előadásának s táncmulatságának nyilvános bírálatára alólírott nem lehet hívatva, de kedves kötelessége, hogy a nevezett társulat s ön maga nevében hálás köszönetét fejezze ki nagym. br. Vay Miklós Öexcellenciájának lelkes megemlékezéseért s kegyes adományaért; a nagyt. és tek. főisk. tanári karnak az előadás engedélyezéseért; a műkedvelő hölgyeknek és uraknak az előadásban s rendezésben való szíves részvételükért s példás buzgóságú fáradozásukért; a nagyon tisztelt városi és vidéki közönségnek érdemükön felül való becses támogatásaért; köszönetünket fejezzük ki a tek. pénzügyigazgatóságnak a színlapok bélyegmentességének engedélyezéseért; Hegyi Gyula úrnak a maszkírozásban való szíves részvételeért; Feldmesser Hermann úrnak a színi helyiség ingyenes átengedéseért.

Felülfizettek: a) a műkedvelői előadásra: nagym. br. Vay Miklós úr Öexcellenciája 10 frttal, főtiszt. Szerák Kálmán úr 1 frttal, Petrasovics N. úr 1 frttal, Végh Bertalan úr 1 frttal, Klein Ferencz úr 20 krral; jegyüket megváltották: tiszt. Gruska Lajos úr és Buza Jánosné úrnő 1 frttal; b) a táncmulatságra: Szabó István úr (Liszka) 70 krral, Meczner Béláné úrnő (Rad) 1 frt 70 krral, Fodor Jenő úr 50 krral, Pozsgay Miklós úr (Liszka) 40 krral, Hodossy Béla úr 50 krral, Szabó Pálné úrnő 1 frttal, Jakabfalvi Kálmán úr 50 krral, Szabó Zsigmond úr 50 krral. Az előadás és táncmulatság összes bevétele, a jelentékeny kiadások levonása után 150 ft. Tisztelettel, a Magyar Irodalmi Önképző Társulat elnöksége.

Dalol, szeret.

*Virág mosolyg a rét ölében,
A napsugár a lombokon;
Tavaszsugár virágkelyhében
Az én szívemmel is rokon.*

*De bár kis felleg száll elébe;
Elfogja a nap sugarát.
Szívembe is ha bánat lép be,
Gyógyírt csak a panaszdal ad.*

*Szívem baját ajkam kizengi,
Eldallja, ha nagyért eped.
Dalom habár nem érti senki,
Szívem mégis dalol, szeret.*

Gömöry Lenke.

EGYLETI ÉLET.

1. Az „irodalmi önképző-társulat“ egész évi működéséről lapunk más helyén kimerítő tudósítást adunk. Itt csak azt említjük meg, hogy a „br. Kemény Zsigmond regényei“ című pályakérdésre beérkezett munka a bíráló-bizottság egyhangú ítélete folytán a kitűzött 20 frtnyi jutalomra érdemesnek találtatott. Szerzője: *Kalassay Sándor* II. é. hh. A műfordítási pályakérdésre öt mű érkezett, a melyek közül a 3. sz. nyerte el a 12 frtot. Szerzője: *Juhász László* III. é. hh. A legjobb vers díját 5 frt *Réthy Andor* IV. é. hh., a legjobb próza díját szintén 5 frtot *Kirila György* I. é. hh. nyerte. Ide igtatjuk még a pénztárvizsgáló-bizottság jelentése alapján tanúlságul az önképző-társulat jövőjére a következő adatokat:

Kamatjövedelem:

Forgótőke után	39 frt 60 kr.
Alapítványok után	45 frt 46 kr.
Két banki részvény után osztalék	12 frt — kr.
Tagsági díj, vegyes készpénz és követelésben	23 frt 15 kr.
Rendes társulati bevétel	120 frt 21 kr.

Kiadás volt:

Múlt évi tételekre	48 frt 70 kr.
Kifizetett pályadíjak	106 frt 60 kr.
1 arany értéke	5 frt 40 kr.
Vegyes kiadások	3 frt 20 kr.
Jegyzői díj és átalány	11 frt — kr.

Összesen: 174 frt 90 kr.

A kiadások a rendes bevételeket 64 frt 69 krral haladták felül.

A lap után bevétel készpénzben és követelésben	195 frt 25 kr.
A lap nyomtatása, expedíciója, kihordatása	284 frt 95 kr.

Igy a lap kiadásánál mutatkozó hiány 89 frt 70 kr. Összes hiány lett volna $89.70 + 54.69 = 144$ frt 39 kr, mely a működvelői előadás tiszta jövedelméből fedeztetett.

2. Az „Erdélyi körben“ az „irodalmi pályakérdésre“ beérkezett munkát — szerzője, nem tudni mi okból — visszavonta. A titkári hivatalba beérkezett legjobb vers díját *Biró Lajos* t. alelnök nyerte el; a legjobb próza díját szintén 5 frt *Németh Kálmán* VIII. o. b. tanuló. A budapesti „Sárospataki Társas-Kör“ 10 frt jutalmat tűzött ki a „Szenczi Molnár Albert zsoltár fordításának versalakjai a magyar költészetben“ című kérdés megfajtésére, mely a jövő évre fog pályakérdésül kitűzteni. Az alapszabályok értelmében jövő évi alelnökül *Debreczeni Barna* VII. o. b. t. választatott meg.

3. Az „akadémiai torna-egylet“, a tervezett nyílt versenyt nem tőle függő okok miatt meg nem tarthatván. május 23 án tartott egy zárversenyt, melynek tárgyai következők voltak. a) *Távol magas-ugrás*; nyertesek: *Rimaszombaty Géza* I. é. jh., ki 2 m. távolságról 157 $\frac{1}{2}$ m-t ért; *Keresztúry József* III. é. hh. ki ugyancsak 2. m. távolságról 150 $\frac{1}{2}$ m. magasat ugrott. Az előbbi 4 frttal, utóbbi 2 frttal jutalmaztatott. b) *súlydobás*: 16 kilogramos súlyzó egy méter távolságról legmagasabbra 290 $\frac{1}{2}$ m-re dobott *Keresztúry József* III. é. hh. 4 frtot kapott; utánna legjobban dobott *Bertók Béla* I. é. hh. ki 2 frttal jutalmaztatott. c) *Összetett verseny*, mely roham deszkával való magasugrásból és kötélmászásból állott, első *Keresztúry József* III. é. hh., második *Rimaszombathy Géza* I. é. jh. előbbi 4, utóbbi 2 frt díjat kapott. d) *Futás akadályokkal*: első *Szentpétery József* II. é. hh. ki a pályát 51 másodperc alatt futotta be, második *Rimaszombathy Géza* I. é. jh. ki 52. mperec alatt ért be. Az első 4. a második 2

frt díjat kapott. e) *Játék*: Nyertes *Horkay István* I. é. jh. 3 frt jutalomban részesült. Ezekon kívül *Bertók Béla* I. é. hh. szép tornászásáért 1 frt jutalmat kapott.

4. Az „Ifjúsági olvasó egylet jövő évi elnökeül: *Molnár József* III. é. hh. választatott meg.

5. Ifjúsági könyvtárnokká *Sikó Endre* III. é. jh. választatott meg.

6. A „sakk egylet“-ben a szokásos évi versenyen az I. díjat (5) *Jakabti János* II. jh., II. (3) *Sáfrány Lajos* III. é. hh., a III. (2) *Nagy Dezső* VII. o. b. t. a IV. (1) *Márczy Kálmán* II. é. jh. nyerte.

APRÓ HIREK.

— Tisztelettel kérjük azon pártfogóinkat, kik az előfizetési pénzzel hátralekban vannak, szállítsák lejjebb előfizetéseik beküldésével azon kárt, mely a lap kiadása miatt háramlik Önképző-Társulatunkra. Az előfizetési pénzek a szüenidő alatt tekintetes Dr. *Bartha Béla* úrhoz, mint az Irodalmi Önképző-Társulat tanár-elnökehez küldendők.

— A tanév záróünnepély június 19-én folyt le. Ez alkalommal a főiskolai előjáróság s a tanári kar, a tanuló ifjúság s a nagyszámú városi közönség egészen megtöltötte a templomot, melyben nagytiszteletű *Mitrovics Gyula* főiskolai lelkész úr mondott nagyhatású egyházi beszédet, elmélkedvén ezen tartalmas textus felett: „Adj számat sáfár a te sáfárságodról.“ Innen a főiskola imatermébe zárandokolt az érdeklődők tisztos nagy csapatja, a hol *Szinyei Gerzson* közigazgató úr vázolta röviden főiskolánk múlt évi történetét, megemlékezvén abban elhunyt jeleseinkről, ünnepélyeinkről (az 1791. évi XXVI t.-c. százados évfordulója, Comenius ünnep stb.), a főiskolai tanárok irodalmi működéséről, a tanuló ifjúság létszámáról és előmeneteléről stb. Ezután az akadémiai pályakérdések megfajtésének eseményéről adott felvilágosítást az igazgatói évi jelentés s a pályadíj-nyertes művek jelígis levelei bontattak fel. Az eredmény a következő: I. A *Vay-féle kettős díjra* (25 frt 20 kr és 16 frt 80 kr) ki volt tűzve: Egyházi beszéd *Jakab* IV. 17. felett: „A ki tudna jót cselekedni és nem cselekszik, az olyan ember bűnös.“ A beérkezett 7 pályamű közül az első díjat *Szilva Béla*, a másodikat pedig *Tóth Menyhért* egyházi beszéde nyerte meg, II. A *Vay-féle idei és múlt évi nagyobb díjakra* [a) A puritanizmus és independentizmus eredete, b) Schleiermacher hittani rendszere] pályamű nem érkezett. IV. A *Tóth-Fischer díjra* (30 frt) „Ezékiel profeciájának es a Thórának egymáshoz való viszonya, és e viszony isagokiai jelentősége“ című értekezés volt kitűzve. A beérkezett 1 mű a díjra érdemesített. Szerzője *Gaskó Gyula*, IV. h. h. V. A *Pécze-díjra* (42 frt) A juliusi forradalom előzményei és következményei“ című mű érkezett, melynek szerzője, *Kérészy Árpád*, I. jh. a a díjat megnyerte. VI. A *Kazinczy-díjra* 10 arany) [Kazinczy és a debreceni kör] beérkezett két mű a díjra nem találtatott érdemesnek. VII. A *Tóth-Fischer díjra* (30 frt) múlt évi díj) beérkezett egy mű díjat nyert. Szerzője *Szilva Béla* IV. jh. VIII. A *Kövy emlékére alapított Okolicsányi-díjra* (24 frt, múlt évi díj.) A szóbeli szerződés (Stipulatio) beérkezett 1 műnek a díj kiadatott. A jelígis levélke felbontatván, abból *Wintner Samu* II. jh. neve tűnt ki. IX. A *Kövi emlékére alapított Okolicsányi díjra* (24 frt ez évi díj) „A magyar házassági vagyoni jog multja, jelene és jövője“ című kérdésre érkezett ugyan egy mű, de a díjra nem ajánltatott. Ezen pályadíjak kiosztása után Ne-

mes Ferencz jogakadémiai dékán lépett a szószékre, hogy megtartsa b. e. Emödy Dániel volt sárospataki jogtanár felett emlékbeszédét. Majd Finkey József jogtanár, a ki b. e. Kun Pál philosophiai tanár emlékét újította fel. A tartalmas és terjedelmes emlékbeszédeket a nagyközönség mindvégig éber figyelemmel kísérte, látszott az arcok komoly megilletődésén, hogy a rajzolt képek világosak és hívek. Igazán csak örülnünk lehet, hogy *Értesítőnk* lapjain mindkét emlékbeszédet egész terjedelmében fogjuk olvasni. Felhívjuk erre nagyérdemű olvasó közönségünk azon részét, a mely nem hallhatta ezeket a szónoklatokat! A hivatalos tanévzárás után egy néhány óra mulva d. u. 1/4 órákor ismét a főiskolai inaterembe gyűlt a közönség, most még sokkal nagyobb számmal, mint délelőtt. Ekkor tartott meg ugyanis az Önképző Társulat 11-ik félévi versenyszaválata, az ének- és zenekar szíves közreműködése mellett. Minthogy a versenyszavalatokról különben is referálunk jelen lapunknak egy másik helyén, s minthogy a program minden pontja teljes sikerrel adatott elő minden kritikai megjegyzések nélkül, egyszerűen adjuk az ünnepély műsorozatát. 1. „Magyar-Király induló.” Huber Károlytól. Előadja az: ifjúsági énekkar. 2. Részlet Schakespeare „*Jear Király*” című tragoediájából. Előadja: Bajusz József III. é. jh. 3. „*Stündchen*” Schuberttől Zenekarra alkalmazta: Pásztor Sámuel. Előadja: az ifjúsági zenekar. 4. Gabányi Árpád: „*Az anya*” Szaválja: Eperjessy Lajos II. é. jh. 5. „*Dalbokréta*.” Székács Gyulától. Előadja: az ifjúsági énekkar. 7. Részlet Vörösmarty Mihály „*Marót-bán*” című tragoediájából. Szaválja: Juhász László III. é. hh. 8. „*Nagy Szózat*” Mester Károlytól. Előadja: az ifjúsági énekkar. 9. Az „*Ideges*.” Gabányitól. Szaválja: Kérészy Árpád I. é. jh. 10. „*Hópehely*” (Polka) Hoffer Károlytól. Előadja: az ifjúsági zenekar. Az ünnepélyt, „a mely minden részben teljes sikerrel folyt le,” Főtiszteletű és méltóságos Kun Bertalan püspök úr zárta be, a maga és az ünnepélyen jelenlevő főiskolai előjáróság nevében köszönetét fejezve ki az összes szereplőknek, de különösen Pásztor Sámuel ének és zenetanár úrnak, a ki az ének- és zenekar ügyeit, gondjait igazán páratlan lelkiismeretességgel viseli szívén s minden igyekezetével oda tör, hogy az a két szép multú egylet most se szégyenüljön meg s mindkét egyletnek s két szaválónak 10—10 illetőleg 4—4 frtot osztott ki, mint a főiskolai igazgató-tanács tagjainak, s az ünnepélyen résztvevő notabilitásoknak adományát. A társulati 8—8 frt díjjal Eperjessy Lajos II. jh. és Kérészy Árpád I. jh. szaválatai jutalmaztattak.

— Az első lelkészsképesítő vizsgálatok folyó hó 20 és 21. napjain tartattak meg Főtiszteletű és Méltóságos Kun Bertalan püspök úr előlkéte alatt. A 8 jelentkező közül 5-en, névszerint Gaskó Gyula, Kenyeressy Árpád, Kiss Miklós, Kiss Zsigmond, Tóth Menyhért jelesül, 2-en jól és egy kielégítő eredménnyel képesítettet. Fogadják szíves gratulationk őszinte nyilvánítását!

— Lapunk jelen évfolyamára lapunk zártáig elő, illetőleg felülfizettek (időrendben) Kocsiss Endre putka-helmeczi ev. ref. lelkész 1 frt 75 krral, Benke István szesztai s.-lelkész 1 frt 75 krral, H. Kiss Kálmán ev. ref. tanítóképződei igazgató Nagy-Körös, 5 frttal. (VII—VIII. évfolyam) Szeles Károly beregszászi ügyvéd 1 frt 75 krral, Sipos Mihály fülesdi ev. ref. s.-lelkész 1 frt 80 krral, Dr Lengyel Endre orvos Sárospatak. 1 frt 60 krral, Mezőssy M. Kemecse, 1 frt 75 krral, Kádár János kassai ev. ref. s.-lelkész 1 frt 75 krral, Kiss Lajos állami főreáliskolai tanár Szeged, 1 frt 75 krral, Abaházy József lisztai ev. ref. lelkész 1 frt 75 krral, Szabó István gőzmalomtulajdonos O.-Liszka, 1 frt 75 krral. Antalffy László alsó-

vadászi ev. ref. lelkész 1 frt 75 krral, Szabó Barna miskolci főgimnáziumi tanár 1 frt 75 krral, Gyarmathy Sámuel bodzás ujlaki ev. ref. lelkész 1 frt 75 krral, Szakácsy László földbirtokos Sárospatak, 1 frt 60 krral, Kun Dániel sárospataki főbíró 1 frt 60 krral, Novák Lajos ungvári ev. ref. lelkész 1 frt 75 krral, Baksay István rimaszombati főgimnáziumi tanár 1 frt 75 krral, Buza János sárospataki főgimnáziumi tanár 1 frt 75 krral, Dr Zsindely István sárospataki jogtanár 5 frttal. Az „Irodalmi Önképző Társulat” nevében fogadják szíves köszönetünket A szerkesztőség.

— Zempléni Árpád, a jónevű fiatal poeta, a Pesti Napló munkatársa, kiről büszkén mondhatjuk el, hogy ő is vérünkbeli való vér, előbbi közkézen forgó kedves versköteték folytatásaként a nyáron (augusztus) egy újabb, circa 10—12 ivre terjedő verskötetet szándékozik kiadni, a minnek valóra válása végett már szét is küldötte előfizetési felhívásait. Igen melegen ajánljuk a költészetkedvelők figyelmébe!

— A theologiai alapvizsga, a vizsgálandók kérelmére, újlag szeptember elejére halasztatott el.

— Lapunk vezércikkében, Parthenon helyett Parthenon olvasandó!

— Köszönet. Mielőtt a Sárospataki Ifjúsági Közlöny VIII. évfolyamának utolsó számát bezárnám, lehetetlen meg nem köszönnöm lapunk pártfogóinak szívesességét, kik súlyos anyagi akadályokkal küzdő lapunk sorsát elő, illetőleg felülfizetéseikkel kegyeskedtek jobbra fordítani. S midőn szíves pártfogásukat az Önképző Társulat és a magam nevében igen megköszönöm, engedjék meg, hogy nevüket emlékeztetnem okáért ide írhasam. Br. Vay Miklós Ö excellentiaja Budapest. H Kiss Kálmán nagykörösi tanító-képződei igazgató, Kovách Károly Szürthe, Dr Bartha Béla jogtanár, Warga Lajos theol. tanár, Szentpétery Sámuel pelsüci lelkész, Nagy Pál gömöri esperes, Fejes István főiskolánk főgondnoka, Dr Zsindely István. Fogadják ismételt hálás köszönetünket! Mulasztást követnék el azonban, ha megemlítés nélkül hagynám azokat, a kik a lap szellemi érdekeit viselték szívükön. Háládatlan volnék, ha köszönetemet és hálámat nem nyilvánítanám nagytiszteletű Radácsi György theologiai tanár úrnak, kinek sugalmazására, ösztönzésére, vezetése alatt jelenhetett csak meg lapunk Comenius-száma; ha meg nem köszönném tekintetes Dr. Bartha Béla jogtanár úrnak, Önképző Társulatunk elnökének azon irányt adó útmutatásait, minden aprólékosagra kiterjedő szíves tanácsait, melylyel engemet minden egyes lapszám megszerkesztésekor volt szíves ellátni. Nem talállok ugyan dícsérő, dédelgető szavakat köszönetem kifejezésére, de azt érzem, azt tudom, hogy ezért soha le nem róvható hálával tartozom irántuk. Hgy ha szerény lapunk nem követett el botlásokat, ha megmaradt azon a színvonalon, melyen az előbbi évfolyamok állottak, azt specialiter nekik, továbbá szerkesztő társaim segítségével mellett összes munkatársaimnak, de különösen Serki Szabó József naprágyi ev. ref. lelkész, nekem igen kedves volt tanárom, továbbá Kiss Zsigmond és Ladányi Endre barátaim folytonos közreműködésének köszönhettem, és nagyon köszönöm. Tovább se vonják meg pártfogásukat, közreműködésüket szerény lapunktól, tegyék ezzel lehetővé, hogy az az „anathema,” melyet jelen évben is újlag s gyakorta hangsúlyoztak lapunkkal szemben, tárgytalanná és lehetetlenné váljék! Isten velünk!

Juhász László, felelős szerkesztő.

TARTALOM. »Titkári jelentés.« Juhász László. — »Ötven év a római katolikus egyházban.« Buvár. — »Jön a farsang.« Mihályi Lajos — »Megy a farsang.« Réthy Andor. — »A kosár.« Veterán. — »Erdőben.« Ifj. Kiss Rezső. — »Műkedvelői előadás.« — »Dalol, szeret.« Gömöry L. — »Egyleti élet.« — »Apróhírek.«